

Türkiye’de Yabancı Bankaların Vergilendirilmesi

Levent Başak

Yayın No: 261

Kasım 2008, İstanbul

Türkiye Bankalar Birliği

Nispetiye Caddesi
Akmerkez B3 Blok Kat:13
34340 Etiler-İSTANBUL
Tel : 212-282 09 73
Faks : 212-282 09 46
İnternet sitesi: www.tbb.org.tr

Baskı-Yapım

Graphis Matbaa San. ve Tic. Ltd Şirketi
Yüzyıl Mahallesi Matbaacılar Sitesi
1. Cadde No.139 Bağcılar 34560, İstanbul

Kitapta yer alan görüşler eserin sahibine aittir,
Türkiye Bankalar Birliği'nin görüşlerini yansıtmaz.

Bu yayın Türkiye Bankalar Birliği internet
sayfasında yer almaktadır.

ISBN 978-975-8564-61-3 (Basılı)
ISBN 978-975-4564-62-0 (Elektronik)

Sertifika No: 1107-34-009143

Aileme...

ÖNSÖZ

Sermaye piyasasının önemli kurumlarından birisi olan banka işletmeleri, tasarrufları korumak ve tasarrufların ekonomik kalkınmanın gereklerine göre kullanılmasını sağlamak üzere para ticareti yapan şirketlerdir. Yerli ve yabancı bankaların bankacılık faaliyeti esas itibarıyla gerek öz kaynaklarının gerekse atıl fonlarından doğan likit kaynakların, başka kişi, kurum ve kuruluşlara faiz, kâr payı, kira ve benzeri irat karşılığında plase edilmesinden oluşmaktadır. Bankacılık işlemlerinin diğer boyutu ise, bu faaliyetleri yerine getirmek için mevduat toplama işidir. Bu açıdan bankacılık faaliyetleri ana faaliyet ve tali faaliyetler olmak üzere iki kategoride değerlendirilebilir.

Ticarî hayat içerisinde münhasıran bankacılık yapmak üzere kurulan firmaların fonlarını tamamen bu işe yatırmaları beklenemez. Çünkü, bankalar da ticarî bir işletme olduğu için temel amacı kâr elde etmektir. Bunun için ise, gerek bankacılık faaliyeti gerekse diğer faaliyetlerde bulunması doğaldır.

Türkiye’de faaliyet gösteren bankalar; tamamı yerli sermaye ile kurulan bankalar, bir kısmı yerli sermaye bir kısmı yabancı sermaye ile kurulan bankalar, tamamı yabancı sermaye ile kurulan bankalar ve yurt dışında kurulan bankalar tarafından Türkiye’de açılan yabancı banka şubeleri olmak üzere dört grup altında toplanmaktadır.

Türkiye’de, Türk hukuk mevzuatı hükümlerine uygun olarak kurulan ve kanunî veya iş merkezinin Türkiye’de bulunduğu, yabancı yatırımcıların ortaklığıyla kurulan ya da iştirak edilen şirketler, Türk şirketi sayılmaktadır. Bu nedenle, Türkiye’de kurulan bankalar kurucuların sermaye yapılarına, uyruklarına, ikamet ettiği yere ve kanunî merkezinin bulunduğu ülkeye bakılmaksızın Türk bankaları olarak adlandırılmaktadır. Bu bankalar 5411 sayılı Bankacılık Kanunu (B.K.) ve 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu (T.T.K.) hükümlerine göre kurulmaktadır. Dolayısıyla kuruluş işlemleri sırasında ilgili kanun hükümleri dairesinde işlem yapılmaktadır.

Türkiye’de kurulan bankalar niteliklerine göre tasnif edildiklerinde Türk bankaları ve yabancı bankaların Türkiye bulunan şubeleri olmak üzere ikiye ayrılmaktadırlar. Yabancı bankaların Türkiye’deki şubelerine literatürde ve uygulamada “yabancı banka” adı verilmektedir.

Ancak; Türkiye’de tamamı ve/veya bir kısmı yabancı sermaye ile kurulan bankalar da yabancı banka terimi ile ifade edilmektedir. Bu noktadan hareketle “yerli banka”, tamamı Türk sermayesi ile kurulan banka anlamına gelecektir. Nitekim, milli (yerli) banka terimi 23.06.1958 tarihinde kabul

edilen 7129 sayılı B.K.'nın 2'nci maddesinde kullanılmış olup, madde hükmünde Türk kanunlarına göre teşekkül etmiş ve sermayesi Türk parası olarak konulmuş ve sermayesinin ekseriyeti ve idare ve murakabesi Türklere ait olan bankalar milli banka olarak tanımlanmıştır.

Türkiye'de tamamı ve/veya bir kısmı yabancı sermaye ile kurulan yabancı bankalar ile tamamen Türk sermayesi ile kurulan bankalar, Türk bankasıdır. Bu bankalar T.T.K. hükümlerine göre kurulduğu için Türk bankası olarak nitelendirilmelidir. Konuya bu açıdan bakıldığında Türkiye'de kurulan bankanın ortakları arasında yabancı gerçek veya tüzel kişi olması halinde banka yabancı sermayeli Türk bankası; ortaklarının tamamının Türk vatandaşı olması halinde ise, yerli sermayeli Türk bankasıdır.

Türkiye'de faaliyet gösteren yabancı bankaların elde ettiği kazançların vergilendirilmesinde, esas itibarıyla, dar mükellefiyete tâbi kurumlarca elde edilen şube kazançları ve menkul sermaye iratlarının vergilendirilmesi esasları cari olacaktır. Türkiye'de kurulan yabancı bankaların vergilendirilmesi ise, tam mükellefiyet tâbi kurumların vergilendirilmesi esaslarına göre yapılacaktır.

Bu çalışmamız Türkiye'de bankacılık faaliyetinde bulunan yabancı bankaların faaliyet esaslarının bir bütün halinde analiz edilmesi amacıyla hazırlanmıştır. Bu nedenle, yabancı bankaların hukukî düzeni hususunda bir çok mevzuat metninden yararlanılmıştır. Bu haliyle bu eser bankacılık hukukunda önemli bir boşluğun doldurulması amacıyla kaleme alınmış olup, konu ile ilgilenen bütün akademik personel ve uygulamacıların ve özellikle vergilendirme boyutu açısından yabancı bankaların başucu kitabı olacak şekilde dizayn edilmeye çalışılmıştır.

Kitabımızın bu baskısında yabancı banka hukukunu ilgilendiren temel müesseseler açısından 7129, 3182, 4389 ve 5411 sayılı B.K. hükümleri birlikte değerlendirilmiştir. Böylece karşılaştırmalı olarak konular analiz edilmiştir. Kitabımızda yabancı banka hukukunu ilgilendiren konularda değerlendirmeler yapılırken Türkiye'de faaliyette bulunan yabancı bankalar ve Türkiye'de şube şeklinde bankacılık faaliyetinde bulunacak yabancı bankaların Türkiye'deki şubelerinin T.T.K. hükümleri karşısındaki durumu da ayrıca analiz edilmeye çalışılmıştır.

Türkiye'de faaliyet gösteren yabancı sermayeli şirketlerin ve dar mükellefiyete tâbi kurumların vergilendirilmesi Türkiye'nin Avrupa Birliğine tam üyelik sürecinde günümüzde önemli bir konu haline geldiği için Kitabımızda yabancı bankaların vergi kanunları karşısındaki durumu geniş bir çerçevede ele alınmıştır.

Bu kitabımızın yazımı aşmasında bütün gayretlerime rağmen olabilecek eksik ve hataların sorumluluğu, sadece tarafımıza aittir. Kitabın bu ilk baskısının yabancılar hukukuna ilgi duyan bütün okuyuculara yararlı olması temennisiyle baskı ve dizgi işlemleri sırasında özverisini esirgemeyen Bankalar Birliği mensuplarına içten teşekkürlerimi sunarım.

21 Ağustos 2008, İSTANBUL
Levent BAŞAK

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	9
KISALTMALAR.....	20

BİRİNCİ KISIM

BANKA HUKUKU VE YABANCI BANKALAR

1. Genel Olarak Tarihte Bankacılık ve Bankacılık Faaliyetleri.....	21
2. Türkiye’de Bankacılık Uygulamaları.....	25
3. Kanuni ve İş Merkezi Yurt Dışında BulunanYabancı Bankalar Tarafından Türkiye’de Daimi Temsilci Vasıtası İle Yürütülen Bankacılık Faaliyetleri.....	26
3.1. G.V.K.’Na Göre Daimi Temsilcilik Müessesesi.....	26
3.2. Daimi Temsilcilik Müessesesinin Bankacılık Hukukundaki Yeri.....	27
4. Türkiye’de Açılan Şubelerde Yapılacak Bankacılık İşlemleri.....	31
5. Yabancı Bankaların Kıymetli Madenlerle İlgili İşlemleri.....	33
6. Yabancı Banka Şubelerince Gerçekleştirilebilecek Menkul Kıymet Alım-Satımı İşlemleri.....	33
7. Yabancı Banka Şubelerinin Daimi Temsilci Niteliği.....	35

İKİNCİ KISIM

TÜRKİYE’DE ŞUBE ŞEKLİNDE BANKACILIK FAALİYETİNDE BULUNACAK YABANCI BANKALARIN TÜRKİYE’DEKİ ŞUBELERİNCE GERÇEKLEŞTİRİLECEK YATIRIMLARIN DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR KANUNU HÜKÜMLERİ KARŞISINDAKİ DURUMU

1. Genel Esaslar.....	37
2. 4875 Sayılı Kanuna Göre Yabancı Banka Şubelerinin Türkiye’deki Yatırımları.....	38
3. Yabancı Banka Şubelerinin Yurt Dışına Kâr Transferi.....	39
4. Yabancı Banka Şubelerinin Taşınmaz Mal Tasarrufları.....	39
5. Yabancı Banka Şubelerinde Yabancı Uyruklu Personel İstihdamı.....	40
6. Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu Uygulama Yönetmeliğine Göre Yabancı Banka Şubelerince Gönderilmesi Zorunlu Olan Bilgiler.....	40

7. Türkiye'deki Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları İle Yabancı Bankalar Arasındaki İlişki.....41
8. Özelleştirme Uygulamalarının Bankacılık Sektöründeki Yabancıların Payına Etkisi.....41

ÜÇÜNCÜ KISIM

YABANCI BANKA HUKUKUNA İLİŞKİN BAZI HUSUSLAR

1. Türkiye'de Şube Şeklinde Bankacılık Faaliyetinde Bulunan Yabancı Bankaların Türkiye'deki Şubelerinin Nakledilmesi.....42
2. Türkiye'de Şube Şeklinde Bankacılık Faaliyetinde Bulunacak Yabancı Bankaların Türkiye'deki Şubelerinin Birleştirilmesi.....44
3. Türkiye'de Şube Şeklinde Bankacılık Faaliyetinde Bulunan Yabancı Bankaların Türkiye'deki Şubelerinin Faaliyetini Geçici Bir Süre İçin Tatil Etmesi (Durdurması).....45
4. Yurt Dışında Kurulu Bankaların Türkiye'de Temsilcilik Açma Esasları.....46
5. Yurt Dışında Kurulu Bankaların Türkiye'de İrtibat Bürosu Açma Esasları.....51
6. Yabancı Banka Şubelerinin Türkiye'de Yapamayacağı İşlemler.....51
7. Yabancı Banka Şubelerinde Kredi Komitesinin Oluşturulması.....52
8. Yabancı Banka Şubelerince Yurt Dışından Temin Edilecek Belgeler.....53
9. Bankaların Hesap ve Kayıt Düzeni, Mali Tablolarının Yayınlanması ve İlgili Mercilere Gönderilmesi.....54
 - 9.1. *Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelikte Yer Alan Düzenlemeler*.....54
 - 9.2. *Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Yer Alan Düzenlemeler*.....55
10. Finansal Raporların Bağımsız Denetim Kuruluşları'nca Onaylanması.....56
11. Bankaların Basılı ve Külçe Altın Dışında Alım ve Satımını Yapabilecekleri Kıymetli Madenler.....56
 - 11.1. *Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik Hükümlerine Göre Kıymetli Maden Alım Satımı İşlemleri*.....56

11.2. “Bankaların Kıymetli Maden Alım Satımına ve Alacaklarından Dolayı Edindikleri Emtia ve Gayrimenkullerin Elden Çıkarılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” Hükümlerine Göre Bankaların Kıymetli Maden Alım Satımı İşlemleri.....	54
12. M.B.K.'Nun 43'üncü Maddesinin Yabancı Bankaları İlgilendiren Hükümleri.....	57
12.1. Yıllık Bilançolar İle Kâr ve Zarar Hesaplarının Merkez Bankasına Gönderilmesi.....	58
12.2. Merkez Bankası'nca Bilgi ve Belge İstenmesine İlişkin Hükümler.....	58
12.3. Yabancı Bankaları Düzenleme ve Denetlemeye Yetkili Kuruluşlardan Bilgi İsteme.....	59
12.4. Merkez Bankası'nın İstatistiği Bilgi Toplama Yetkisi.....	59
13. M.B.K'nda Düzenlenen Cezai Müeyyideler ve Yabancı Banka Şubelerinin Cezaya Muhatap Olabilecekleri Durumlar.....	60
14. Bankaların Sınır Ötesi Faaliyetleri.....	61
15. Bankalarca Yapılacak Bağış Sınırları.....	61
16. Yabancı Banka Şubelerinin Denetimi.....	62
17. Yabancı Banka Şubelerinin Uyması Gerek Etik İlkeler.....	62
18. Yabancı Banka Şubelerinin Gözetmeleri Gereken Müşteri Hakları.....	62
19. Yabancı Banka Şubeleri Türkiye'de Varlık Yönetim Şirketi Kurabilir Mi?.....	63

DÖRDÜNCÜ KISIM

YABANCI BANKALARIN VERGİLENDİRİLMESİ ESASLARI

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE DAR MÜKELLEFİYET ESASINDA VERGİLENDİRİLECEK OLAN YABANCI BANKALARIN VERGİLENDİRİLMESİ ESASLARI

BİRİNCİ AYRIM

GENEL OLARAK YABANCI BANKA ŞUBELERİNİN HUKUKİ DURUMU VE VERGİLENDİRME ESASLARI

1. Yabancı Banka Şubelerinin vergilendirilmesinin Genel Esasları.....65
2. Türkiye'de Şubesi Bulunan Yabancı Bankaların G.V.K.'Nun 75/4 Maddesi Karşısındaki Durumu ve vergi Anlaşmaları Çerçevesinde Gelir vergisi Tevkifatında Uygulanacak Stopaj Oranı.....69
3. Türkiye'de Şube Açan Yabancı Bankaların Menkul Kıymet Alım-Satım Kazançlarının vergilendirilmesi.....73
 - 3.1. Genel Esaslar.....73
 - 3.2. Menkul Kıymet Gelirlerinde vergilendirme Esasları.....74
4. Türkiye'de Şube Açan Yabancı Bankaların Repo Gelirlerinin vergilendirilmesi.....75
 - 4.1. Genel Esaslar.....75
 - 4.2. Repo Gelirlerinde vergilendirme Esasları.....76
5. Türkiye'de Açılan Şubelerde Elde Edilen Kazançların Gelir ve Kurumlar vergisi Stopajı Karşısındaki Durumu.....83
6. Türkiye'de Şubesi Bulunan Dar Mükellefiyete Tâbi Bankaların Bankalararası Para Piyasası İşlemlerinden ve Başka Bankalardaki Fonlarından Elde Ettikleri Faiz Gelirleri.....85

İKİNCİ AYRIM

ŞUBE KAZANÇLARININ VERGİLENDİRİLMESİNDE ÇEŞİTLİ HUSUSLAR

1. Dar Mükellefiyete Tâbi Kurumların Yıllık Beyanname İle Beyan Edilecek Bankacılık Faaliyetlerinden Elde Ettikleri Kazanç Yanında Özel Beyanname İle Beyan Edilecek Kazanç ve İrat Elde Etmeleri Durumunda vergilendirme.....94
2. Dar Mükellefiyete Tâbi Kurumların Yıllık Beyanname İle Beyan Edilecek Bankacılık Faaliyetlerinden Elde Ettikleri Kazanç Yanında K.V.K.'nun 30'uncu Maddesi Uyarınca Tevkif Suretiyle vergilendirilmesi Gereken Kazanç ve İrat Elde Etmeleri Durumunda vergilendirme.....95
3. Türkiye'de Dar Mükellefiyet Esasında vergilendirilecek Olan ve Şube Şeklinde Örgütlenen Bankaların Dar Mükellefiyete Tâbi Başka Kurumlara Yaptığı Ödemelerin K.V.K.'nun 30'uncu Maddesi Karşısındaki Durumu.....95
4. Türkiye'de Şube Açan Bankaların G.V.K.'Nun 94'üncü Maddesi Karşısındaki Durumu.....96
5. Bankalar Kanunu'nda ve Diğer Mevzuat Hükümlerinde K.V.K. İle İlgili Olarak Yer Alan Düzenlemeler.....99
6. Çifte vergilendirmeyi Önleme Anlaşmaları Açısından Türkiye'de Şube Açan Yabancı Bankalar Türkiye'de Mukim Kabul Edilebilir Mi?.....100
7. Yabancı Banka Şubelerinin Türkiye'de Elde Ettikleri Kazanç ve/veya İratlarda Tarhiyatın Muhatabı.....101

İKİNCİ BÖLÜM

YABANCI BANKALARCA TÜRKİYE'DE ELDE EDİLEN MENKUL SERMAYE İRATLARININ VERGİLENDİRİLMESİ ESASLARI VE ÖZELLİK ARZ EDEN BAZI HUSUSLARIN ANALİZİ

BİRİNCİ AYRIM

GENEL OLARAK MENKUL SERMAYE İRATLARINDA VERGİLENDİRME REJİMİ

1. Menkul Sermaye İradı Geliri ve Genel vergilendirme Esasları.....103
2. Yabancı Bankalarca Türkiye'de Elde Edilen Menkul Sermaye İratlarının Mahiyeti ve vergilendirme Esasları.....104

İKİNCİ AYRIM

TÜRKİYE'DE ELDE EDİLEN FAİZ GELİRLERİNDE VERGİLENDİRME ESASLARI

1. Türkiye'de Bankacılık Faaliyetinde Bulunan Dar Mükellefiyete Tâbi Yabancı Bankaların Elde Ettikleri Faiz Gelirleri.....107
 - 1.1. Genel Olarak Faiz Gelirlerinde vergilendirme Rejimi.....107
 - 1.2. Türkiye'de Şubesi Bulunmayan Dar Mükellefiyete Tâbi Yabancı Bankaların Elde Ettikleri Faiz Gelirleri.....108
 - 1.3. Türkiye'de Şubesi Bulunan Dar Mükellefiyete Tâbi Yabancı Bankaların Elde Ettikleri Faiz Gelirleri.....113
 - 1.3.1. Türkiye'de Bulunan Şubede İcra Edilen Ticarî Faaliyetler Dolayısıyla Elde Edilen Kazançlar.....113
 - 1.3.2. Yabancı Banka Şubelerince Ticarî Faaliyet Kapsamı Dışındaki Faaliyetler Neticesinde Elde Edilen Kazançlar.....113
 - 1.3.3. Türkiye'de Açılan Şubede Ticarî Faaliyet İcra Edilmediği Hallerde Elde Edilen Faiz Gelirlerinin vergilendirilmesi..120
2. Faiz Gelirlerinin Yabancı Sermayeli Şirketlerce Elde Edilmesi Halinde vergilendirme.....121

ÜÇÜNCÜ AYRIM

DAR MÜKELLEFIYETE TÂBİ YABANCI BANKALARIN NAKDİ SERMAYESİNİN VEYA PARA İLE TEMSİL EDİLEN İKTİSADİ KIYMETLERİNİN TÜRKİYE’DE TİCARİ, ZİRAİ VEYA MESLEKİ FAALİYETLERİ ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

1. Genel Esaslar.....122
2. Nakdi Sermaye veya Para İle Temsil Edilen Kıymetlerin Kullanımı Neticesinde Elde Edilen Kazançlarda vergilendirme Esasları.....122
3. Türkiye’de İşyeri Bulunmadan Elde Edilen Nakdi Sermaye Yatırımlarında vergilendirme Esasları.....123

DÖRDÜNCÜ AYRIM

TÜRKİYE’DE FAALİYET GÖSTEREN KİŞİ, KURUM VE KURULUŞLARIN YURT DIŞINDA MUKİM BANKALARDAN ALDIKLARI KREDİLERİN VERGİLENDİRİLMESİ ESASLARI

1. Genel Esaslar.....124
2. Yabancı Bankalardan Alınan Kredilerin vergilendirilmesi Esasları.....125
3. Serbest Bölgelerde Faaliyet Gösteren Bankalardan Sağlanan Kredilerin vergi Kanunları Karşısındaki Durumu.....134
 - 3.1. *Serbest Bölgelerdeki Bankalardan Sağlanan Kredilerin 90/999 Sayılı B.K.K.’na Göre vergilendirme Esasları.....135*
 - 3.2. *5411 Sayılı B.K.’na Göre Serbest Bölgelerden Alınan Kredilerin vergilendirilmesi Esasları.....137*
 - 3.3. *5520 Sayılı K.V.K.’na Göre Serbest Bölgelerden Alınan Kredilerin vergilendirilmesi Esasları.....137*
 - 3.4. *Serbest Bölgelerde Faaliyet Gösteren Bankalardan Alınan Kredilerin Faiz Ödemelerinin 5520 Sayılı K.V.K.nNun 30’uncu Maddesi Karşısındaki Durumu.....139*
 - 3.5. *Serbest Bölgelerde Faaliyet Gösteren Bankalardan Alınan Kredilerin Faiz Ödemelerinin K.D.V.K. Karşısındaki Durumu.....140*

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE FAALİYET GÖSTEREN YABANCI SERMAYELİ BANKALARIN VERGİLENDİRİLMESİ ESASLARI

1. Genel Esaslar.....142
2. Türkiye'de Tamamı ve/veya Bir Kısmı Yabancı Sermaye İle Kurulan Şirketlerin vergilendirilmesi.....144

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KURULMUŞ OLAN BANKALARIN HİSSE DEVRİ SURETİYLE YABANCI SERMAYELİ TÜRK BANKASI HALİNE GELMESİ HALİNDE VERGİLENDİRME ESASLARI

1. Genel Esaslar.....146
2. Hisse Devirlerinin vergi Kanunları Karşısındaki Durumu.....148
3. Türkiye'de Kurulan Bankaların Hisse Devri Suretiyle Yabancı Sermayeli Olması Halinde Bu Kurumların vergilendirilmesi.....149

BEŞİNCİ KISIM

SERBEST BÖLGE BANKACILIğI VE SERBEST BÖLGELERDE BANKACILIK FAALİYETİNDE BULUNAN YABANCI BANKALARIN VERGİLENDİRİLMESİ

1. Serbest Bölgelerde Bankacılık Uygulamaları.....151
2. S.B.K. ve S.B.U.Y.'ne Göre Serbest Bölgelerde İfa Edilen Bankacılık Faaliyetlerinin Temel Esasları.....153
3. 90-999 Sayılı B.K.K. ve Bu Karara İlişkin 1 Numaralı Tebliğe Göre Serbest Bölgelerde İcra Edilen Bankacılık Faaliyetlerinin Temel Esasları.....156
 - 3.1. *Serbest Bölgelerde Faaliyet Gösteren Bankaların Hukukî Statüsü*.....157
 - 3.2. *Serbest Bölgelerde Faaliyet Gösteren Bankalar İle İlgili Çeşitli Hükümler*.....158
 - 3.3. *Serbest Bölgelerde Faaliyet Gösteren Bankalar Açısından Hesap ve Kayıt Düzeni*.....160
4. 90/999 Sayılı B.K.K. Hakkında 1 Numaralı Tebliğe Göre Serbest Bölgelerde İfa Edilebilecek Bankacılık Faaliyetlerinin Temel Esasları.....161

4.1. Serbest Bölgelerde Münhasıran Kıyı (Off-Shore) Bankacılığı Faaliyetinde Bulunmak Üzere Banka Kurulması Esasları.....	162
4.2. Türkiye'de Fiilen Bankacılık Faaliyetinde Bulunmayan Yabancı Bankaların Serbest Bölgelerde Şube Açması ve Başvuru Esasları.....	163
4.3. Bankaların Faaliyete Geçmesi.....	164
4.4. Bankaların Faaliyet Esasları.....	164
4.5. Serbest Bölgelerde Faaliyet Gösteren Bankaların Hesap ve Kayıt Düzeni.....	166
4.6. Serbest Bölgelerde Münhasıran Kıyı Bankacılığı Faaliyetinde Bulunmak Üzere Kurulan veya Yabancı Bankalarca Açılan Şubelerin Denetimi.....	167
5. Kıyı (Off-Shore) Bankacılığı Faaliyeti ve Yabancı Bankalar.....	168
5.1. 4389 ve 5411 Sayılı B.K.'na Göre Türkiye'de Kıyı (Off-Shore) Bankacılığı Faaliyetinde Bulunmanın Genel Esasları.....	172
5.2. 5411 Sayılı B.K.'na Göre Bankaların Kurulma ve Şube Açma Esaslarının Kıyı Bankacılığı ve Serbest Bölge Bankacılığı Faaliyetleri Açısından Değerlendirilmesi.....	176
6. Tam Mükellefiyete Tâbi Kurumlarca Serbest Bölgelerden Elde Edilen Kazanç ve/veya İratların vergilendirilme Esasları.....	181
6.1. 5084 Sayılı Kanunun Yürürlüğünden Önce Bölgelerde Faaliyet Göstermek İçin Faaliyet Ruhsatı Alan Tam Mükellefiyete Tâbi Kurumların vergilendirilmesi.....	181
6.2. 5084 Sayılı Kanunun Yürürlüğünden Sonra Bölgelerde Faaliyet Göstermek İçin Faaliyet Ruhsatı Alan Tam Mükellefiyete Tâbi Kurumların vergilendirilmesi.....	183
7. Serbest Bölgelerde Faaliyet Gösteren Yabancı Bankaların K.V.K. Karşısındaki Durumu.....	183
7.1. 5084 Sayılı Kanun Öncesinde Serbest Bölgelerde Faaliyet Gösteren Yabancı Bankaların K.V.K. Karşısındaki Durumu.....	184
7.2. 5084 Sayılı Kanun Sonrasında Serbest Bölgelerde Faaliyet Gösteren Yabancı Bankaların K.V.K. Karşısındaki Durumu.....	185
8. Kanuni ve İş Merkezi Yurt Dışında Bulunan Yabancı Bankalarca Türkiye'nin Diğer Yerlerinde Açılan Şubeler Tarafından Serbest Bölgelerde Açılan Şubelerin Kazançlarının vergilendirilmesi.....	189
9. Serbest Bölgelerde Faaliyet Gösteren Bankaların Geçici vergi Karşısındaki Durumu.....	191
10. Serbest Bölgelerde Faaliyet Gösteren Bankaların veraset ve İntikal vergisi Kanunu Karşısındaki Durumu.....	192

11. Serbest Bölgelerde Faaliyet Gösteren Bankaların K.D.V.K. Karşısındaki Durumu.....	192
12. Serbest Bölgelerde Faaliyet Gösteren Bankaların Banka ve Sigorta Muameleleri vergisi Karşısındaki Durumu.....	194
13. Serbest Bölgelerde Faaliyet Gösteren Bankaların Özel İletişim vergisi Karşısındaki Durumu.....	194
14. Yabancı Bankaların Serbest Bölgelerde Defter Tutma Esasları.....	198
15. Serbest Bölgelerde Elde Edilen Kazanç ve İratların Türkiye'nin Diğer Yerlerine Getirildiğinin Kambiyo Mevzuatına Göre Tevsiki Esasları.....	200

ALTINCI KISIM

BİRİNCİ BÖLÜM

DAR MÜKELLEFIYETE TÂBİ YABANCI BANKALAR TARAFINDAN TÜRKİYE'DE AÇILAN BANKA ŞUBELERİNİN FAALİYETİNİN SONA ERMESİ VE TASFİYEYE İLİŞKİN HÜKÜMLER

1. Yabancı Banka Şubelerinin Tasfiyesi.....	202
2. Yabancı Bankalarca Türkiye'de Açılan Temsilciliklerin Tasfiyesi.....	205
3. Yabancı Bankalarca Türkiye'de Açılan İrtibat Bürolarının Tasfiyesi..	206
4. Türkiye'de Şubesi Bulunan Yurt Dışında Kurulu Bankaların Herhangi Bir Nedenle Bankacılık İşlemleri Yapma ve Mevduat Kabul Etme Yetkilerinin Kaldırılması, Faaliyetlerinin Durdurulması, İflas veya Tasfiyelerine Karar verilmesi veya Konkordato İlan Etmeleri.....	206
5. Türkiye'de Şubesi Bulunan Yabancı Bankaların Mukim Olduğu Ülkede İflas Etmesi Durumunda Türkiye'deki Şubede Paraları Olan Mudilerin Durumu.....	210

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE FAALİYET GÖSTEREN YABANCI SERMAYELİ TÜRK BANKALARININ TASFİYE ESASLARI

1. Genel Esaslar.....	213
2. T.T.K.'na Göre Tasfiye İşlemleri.....	213
3. B.K.'Na Göre Tasfiye İşlemleri.....	215
4. K.V.K.'na Göre Tasfiye İşlemleri.....	215

**GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ
EKLER**

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	217
EKLER.....	221
Ek-1: Türkiye'de Faaliyet Gösteren Yabancı Bankalara İlişkin Tablolar.....	222
Ek-2: Yabancı Bankaların vergilendirilmesi İle İlgili vergi ve Diğer Mevzuatta Yapılan Değişiklikleri Gösteren Metinler Hakkında Bilgiler.....	277
Kaynakça.....	288

KISALTMALAR

A.g.e.	: Adı Geçen Eser
B.K.	: (Bankalar) Bankacılık Kanunu
B.K.K.	: Bakanlar Kurulu Kararı
B.S.M.V.	: Banka ve Sigorta Muameleleri vergisi
F.K.K.	: Finansal Kiralama Kanunu
G.K.	: Gümrük Kanunu
G.V.K.	: Gelir vergisi Kanunu
G.Y.	: Gümrük Yönetmeliği
İ.İ.K.	: İcra ve İflas Kanunu
K.D.V.K.	: Katma Değer vergisi Kanunu
KURUL	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu
KURUM	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
K.V.K.	: Kurumlar vergisi Kanunu
Mad.	: Madde
M.B.K.	: Merkez Bankası Kanunu
S.B.K.	: Serbest Bölgeler Kanunu
S.B.U.Y.	: Serbest Bölgeler Uygulama Yönetmeliği
Sh.	: Sayfa
S.P.K.	: Sermaye Piyasası Kanunu
T.T.K.	: Türk Ticaret Kanunu
T.P.K.K.K.	: Türk Parası Kıymetini Koruma Kanunu
V.İ.V.K.	: veraset ve İntikal vergisi Kanunu
V.U.K.	: vergi Usul Kanunu
YTL	: Yeni Türk Lirası

BİRİNCİ KISIM BANKA HUKUKU VE YABANCI BANKALAR

1. GENEL OLARAK TARİHTE BANKACILIK VE BANKACILIK FAALİYETLERİ

Bankacılığın temel işlevi bir “şey”in emanet ya da ödünç alınması ve yine ödünç verilmesi ya da saklanmasıdır. Kurumsal olmasa bile M.Ö. 2000’li yıllarda Babil’de bu işlevin yerine getirilmesi amacıyla bankacılık faaliyetleri başlamıştır. Bu işlev bugün de bankacılığın temel işlevi olarak varlığını devam ettirmektedir¹.

İlk çağlarda özellikle paranın icadı ile birlikte paraya dayanan işlemler hızlı bir artış göstermiştir. Paranın ticarî hayatta giderek yaygın halde kullanılması paranın saklanması ve paraya dayalı olarak yapılacak işlemlerde aracılık işlevini görecekt kurumlara olan ihtiyacı artırmıştır. Bu ihtiyaç bireysel düzeyde büyük sermaye sahibi kimseler tarafından yerine getirilmiştir. Büyük miktarlarda paraya ihtiyacı olan kişilerin bu ihtiyaçlarını karşılamak üzere bireysel sermaye sahiplerinin yeterli olmaması bu iş için kurumsal düzenlemelere gidilmesi gerektiğini ortaya çıkarmıştır.

Banka kurumunun ilk oluşum evrelerinde para ticaretinin belirli kurallar dahilinde yürütülmesi bu kurumun temel mekanizması olarak düşünülmüştür. Ancak, para ve paraya dayalı işlemlerin sayısının artması ile birlikte banka kurumunun işlevleri de büyük bir artış göstermiştir.

Paranın ekonomideki rolünün artmasına bağlı olarak tarihte ilk bankanın Venedik’te 1157 yılında kurulduğu kabul edilir. Ancak, Venedik’te “Camera degli Impresititi” unvanlı kuruluş bilinen anlamda bir banka olmayıp, devletin savaş giderlerini karşılamak üzere yapılan borçlanmaları, halktan mecburi istikraz şeklinde toplayan resmi bir sandıktır².

Bilinen anlamda ilk resmi bankalar ise, Avrupa’da 15. yüzyılda kurulmaya başlamıştır. Türkiye’de ise, bugünkü anlamıyla bankacılık hareketleri Galata Bankerleri ile başlamıştır. Türkiye’de ilk banka 1847 yılında İstanbul’da “Banque de Constantinople” (“İstanbul Bankası”) unvanı ile kurulmuştur. Daha sonra ise, 1856’da idare merkezi Londra’da, faaliyet merkezi İstanbul’da olmak üzere Otoman Bank (Bankı Osmani) kurulmuş-

1 ARTUN Tuncay, Türkiye’de Bankacılık, 2. Basım, Tekin Yayınevi, İstanbul-1979, Sh. 11.

2 TARLAN Selim, Tarihte Bankacılık, Maliye ve Gümrük Bakanlığı Araştırma, Plânlama ve Koordinasyon Kurulu Yayını No: 1986/281 Ankara-1986, Sh. 20.

tur³. Bu banka Türkiye’de yabancı sermaye (İngiliz-Fransız sermayesi) ile kurulan ilk Türk bankasıdır.

Günümüzde bankalar paraya dayalı her türlü işlemi yapacak düzeye gelmiş bulunmaktadır. Özellikle krediye dayana ilişkilerde teknolojik gelişmeye de bağlı olarak bankacılık işlevleri akıl almaz bir hızda artmıştır. Eskiden paranın koruma güdüsüyle saklandığı banka kurumu günümüzde para ticareti dışında birçok işlevi yapar hatta ekonominin genel akışını değiştirebilecek düzeyde ekonomik bir ajan olarak piyasa sistemi içerisinde yer almaktadır.

Banka kurumu gerek Avrupa Birliği uygulamasında gerekse Türkiye’de organizasyon olarak belirli bir sistematığe kavuşmuştur. Türkiye’de faaliyet gösteren banka işletmeleri tamamı ve/veya bir kısmı yabancı sermaye ile kurulan Türk şirketleri ile yurt dışında mukim kurumlarca Türkiye’de açılan yabancı banka şubelerinden ibarettir. Bunun dışında yabancı bankalarca şube organizasyonu dışında bankacılık mevzuatında da yer alan temsilcilik şeklinde faaliyette bulunulması mümkündür. Ancak, temsilcilik faaliyetleri son derece sınırlandırılmıştır.

Bankacılık sistemi içerisinde yabancı bankaların Türkiye’deki bir diğer örgütlenme modeli Türkiye’de irtibat bürosu açmak şeklinde kendini göstermektedir. İrtibat bürolarının açılışı ve işletilmesi esasları hususunda yabancı sermaye mevzuatında sıkı kurallar getirilmiştir. Günümüzde Türkiye’de irtibat bürosu açan herhangi bir yabancı banka bulunmamaktadır. Yabancı bankalar Türkiye’deki ilk örgütlenmelerini irtibat bürosu açma şeklinde gerçekleştirmişler daha sonra ise şube açılışına ilişkin prosedür yerine getirilerek şube organizasyonu dahilinde faaliyetlerine devam etmişlerdir. Bankacılık hukukunda irtibat bürolarının yapısına çalışmamızda kısaca yer verilecektir.

Türkiye’de kurulan yabancı sermayeli bankalar ile yabancı kurumlarca Türkiye’de açılan şubeler içinde yabancı bir unsur barındırdığı için yabancılar hukukunun inceleme alınana girmektedir. Bilindiği üzere, içinde **“yabancı bir unsur”** barındıran hukukî işlemlere uygulanan hukuk dalı yabancılar hukukudur⁴.

3 ZARAKOLU Avni, Cumhuriyetin 50. Yılında Memleketimizde Bankacılık, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları No. 61, Sh. 6-7.

4 Yabancılar hukuku; bir ülkede sosyal, kültürel, ekonomik ve diğer amaçlarla (turistik vs.) bulunan ve o devletin iç mevzuat düzenlemelerine göre vatandaş sayılmayan veya o devletin hukuk anlayışı gereğince yerli şirket statüsünde olarak hak ve fiil ehliyetine sahip bulunmayan tüzel kişilerin hukukî durumu ile uğraşan bir hukuk dalıdır; ÇELİKEL Aysel, Milletlerarası Özel Hukuk, Genişletilmiş 6. Bası, Beta Yayınları, Yayın No: 584, İstanbul-2000, Sh. 18.

Yabancılar hukuku Milletlerarası Özel Hukukun bir bölümünü oluşturmaktadır. Yabancılar hukuku aslında Yabancı Hukukî Varlıklar Hukukudur. Yabancılar hukukunda söz konusu olan ‘**varlıklar**’ yabancı gerçek ve tüzel kişilerden ibaret olmayıp, bunların dışında bazı hukukî varlıklar da yabancılar hukukunun konusunu oluşturmaktadır. Mesela; bankacılık uygulamasında önemli bir işleve sahip olan yabancı paralar, yabancı efektifler, yabancı banka şubeleri tarafından kullanılan markalar, bir bütün olarak Türkiye’de faaliyette bulunan yabancı bankalar, banka şubelerinin faaliyetlerinin icrası için yabancı ülkeden getirilen emtia, Türkiye’de açılan şube için yabancı ülkeden getirilen makine ve teçhizat ve hatta yabancı ülkeden getirilen Türk parası yabancılar hukukunun konusu içerisine girmektedir. Yabancı kambiyo senedi, yabancı konşimento, sigorta poliçesi, varant senedi, hisse senedi, tahvil gibi iktisadî kıymetler de yabancılar hukukunun konusunu oluşturabilir⁵.

Çalışmamızda yabancılar hukukunun önemli bir alanı olarak yabancı banka hukuku ayrıntılarıyla her yönüyle irdelenmeye çalışılacaktır. Yabancı bankaların hukukî düzeninde Avrupa Birliği kuralları da önemli ölçüde uygulanması gereken kurallar olduğu için gerekli yerlerde hukukî açıdan Avrupa Birliği uygulamalarına da yer verilecektir. Türkiye, Avrupa Birliği tam üyelik sürecinde Avrupa Birliği ülkeleri tarafından da uygulanan bankacılık sektörüne ilişkin kuralları uygulamak zorundadır.

Bu çalışmamızın temel içeriğinin ve sektörde hakim olması gereken temel kuralların irdelenmesi açısından öncelikle “**yabancı banka**” denildiğinde ilk olarak anlaşılması gereken hukukî statünün ortaya konulması mecburidir. Yabancı bankalar; Türkiye’de tamamı ve/veya bir kısmı yabancı sermaye ile kurulmuş bankalar ve yabancı ülkelere kurulmuş olup da Türkiye’de şube açmak suretiyle faaliyette bulunan bankalardır. Yabancı bankaların Türkiye’deki faaliyetleri yabancılar hukukunu ilgilendirdiği gibi bu bankaların Türkiye’de elde ettikleri kazançların vergilendirilmesi de yabancılar hukukunun konusu içerisine girmektedir.

Bir başka yaklaşıma göre yabancı bankalar; banka hukuku kapsamında, niteliklerine göre tasnif edilerek tanımlanmıştır. Bu tasniften hareketle yabancı bankalar Türk bankaları ve yabancı bankaların Türkiye şubeleri olmak üzere iki kategoriye ayrılmaktadır. Ve yabancı banka denildiğinde genellikle anlaşılması gereken, yabancı bankaların Türkiye’de bulunan şubeleridir⁶. Yani, bu yaklaşıma göre yabancı bankaları tanımlayanlar,

5 SEVİĞ Vedat Raşit, Türkiye’nin Yabancılar Hukuku, İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 2856, Fakülteler Matbaası, İstanbul-1981, Sh. 5.

6 Değişik bir yaklaşım için bkz, EKMEKÇİ Esra, Kurumlar Vergisinde Dar Yükümlülük, Kazancı Hukuk Yayınları, No: 132, İstanbul-1994, Sh. 66.

Türkiye’de faaliyet gösteren bankaları, yabancı ülkelerde kurulmuş olup da Türkiye’de şube açmak suretiyle faaliyette bulunan bankalar şeklinde dar bir çerçevede değerlendirmektedirler.

Bu noktada “yerli banka” ve “yabancı banka” kavramları arasındaki nitelik farkının da ortaya konulması gereklidir. Ancak, öncelikle belirtmem gerekir ki “yerli banka” veya “milli banka” terimlerine 5411 sayılı B.K.’nda yer verilmemiştir. Yabancı banka terimi de Kanunun sadece 106’ncı maddesinde kullanılmıştır.

Milli banka terimi 23.06.1958 tarihinde kabul edilen 7129 sayılı B.K.’nun 2’nci maddesinde kullanılmıştır. Madde hükmünde; Türk kanunlarına göre teşekkül etmiş ve sermayesi Türk parası olarak konulmuş ve sermayesinin ekseriyeti ve idare ve murakabesi Türklere ait olan bankalar milli banka olarak tanımlanmıştır.

3182 sayılı B.K.’nun 3’üncü maddesinde de milli banka terimine yer verilerek şu tanım yapılmıştır:

“Milli banka; Türk kanunlarına göre kurulan, sermayesi Türk parası olarak konulan ve sermayesinin çoğunluğu ile yönetim ve denetimi Türklere ait olan bankaları,” ifade eder.

Ancak, bu terim daha sonra 512 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile madde metninden çıkarılmış olup, bu değişiklik 538 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede de yer almıştır. Değişiklik sonrasında milli banka terimi yerine sadece banka terimi kullanılarak banka deyiminin, Türkiye’de kurulan bankalar ile yabancı bankaların Türkiye’de bulunan şubelerini ifade edeceği açık bir şekilde belirtilmiştir.

Konu ile ilgili olarak 3182 sayılı B.K.’na ilişkin 11 sayılı Tebliğde, B.K.’nun 3’üncü maddesindeki “milli banka” tanımının kaldırılmasını müteakiben diğer kanunlarda yer alan “milli banka” ifadesinden “Türkiye Cumhuriyeti kanunlarına göre kurulan, sermayesi Türk parası olarak konulan ve sermayesinin çoğunluğu ile yönetim ve denetimi Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına ait olan” şeklindeki tanımın anlaşılmasında, uygulamanın birliği açısından yarar mütalâa edildiği belirtilmiştir.

Gerek 4389 sayılı B.K. ve gerekse 5411 sayılı B.K.’nda milli banka tabirine yer verilmeyerek bu kanunlarda sadece “banka” teriminin tanımı yapılmıştır. Diğer yandan, Avrupa Birliği’ne tam üyelik sürecinde Avrupa Birliği ülkelerinde özel finans kurumu şeklinde bir örgütlenme bulunmadığı için 5411 sayılı B.K. ile Türkiye’de özel finans kurumları uygulamasına

son verilerek bu kurumlar katılım bankası⁷ şeklinde banka teriminin kapsamı içerisine dahil edilmiştir. Böylece Türk bankacılık sektöründe ikili bir uygulamaya da son verilmiştir.

2. TÜRKİYE’DE BANKACILIK UYGULAMALARI

Türkiye’de, finans piyasasında faaliyet gösteren temel kurumlar bankalar ve aracı kurumlardır. Diğer yandan, 5411 sayılı B.K. öncesinde bir de özel finans kurumları şeklinde faizsiz bankacılık uygulaması bulunmaktaydı. Mezkûr kanun ile özel finans kurumları ibaresi katılım bankası şeklinde değiştirilmiş ve Avrupa Birliği uygulamalarına paralel olarak katılım bankaları da banka terimi ile ifade edilmiştir.

Türkiye’de faaliyet gösteren bankalar ise, Türkiye’de, 6762 sayılı T.T.K. hükümlerine göre kurulan bankalar ve yabancı bankalarca Türkiye’de açılan şubelerden ibarettir. Bu durumda **“yabancı banka”** teriminin yabancı sermayeli şirketler ile yabancı kurumlara ait Türkiye’de bulunan şubeleri kapsayacak şekilde kullanılması mümkündür.

Bankacılık sistemi mevduat ve kredi esasına dayanan bir mekanizma olduğu için özellikle Avrupa Birliği’ne tam üyelik sürecinde Türkiye’de faaliyette bulunan yabancı sermayeli şirketlerin finansman ihtiyacının karşılanmasında yabancı sermayeli bankalar ve yabancı banka şubeleri önemli bir işlev görmektedir.

Bu bankalar aynı zamanda Türkiye’de faaliyet gösteren yerli ve yabancı bütün gerçek ve tüzel kişilere kredi verdiği ve bu kişilerden mevduat topladığı için kredilendirme maliyetlerinin düşürülmesi ve yatırım ortamında canlanma açısından da önemli görevler üstlenmektedir.

Günümüzde özellikle Türkiye’de yabancı banka kurulması veya yabancı

7 5411 sayılı B.K.’nin 169’uncu maddesi hükmünde konu ile ilgili olarak özel bir düzenlemeye yer verilmiştir. Madde hükmündeki düzenlemeye göre, diğer kanunlarda ve mülga 3182 sayılı B.K. ve bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı B.K.’nda özel finans kurumlarına yapılan atıflar katılım bankalarına yapılmış sayılacaktır. Dolayısıyla, 5411 sayılı B.K.’nin 169’uncu maddesi hükmü uyarınca özel finans kurumları **“katılım bankası”** haline dönüştürülmüştür. Böylece, Avrupa Birliği müktesebatına uygun olarak bankacılık mevzuatında özel finans kurumları terimi kaldırılmıştır. Bu nedenle bu çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde özel finans kurumu terimi yerine yeri geldikçe katılım bankası deyimini kullanılacaktır. Bu kapsamda olmak üzere, gerek bankacılık mevzuatında gerekse diğer mevzuat metinlerinde geçen özel finans kurumları terimi, 5411 sayılı B.K.’nin yürürlüğe girmesinden sonraki dönemde katılım bankası şeklinde anlaşılmalıdır.

kurumlarca Şube açılmasından çok Türkiye’de faaliyette bulunan bankaların satın alınması yoluna başvurulmaktadır. Bu Şekilde, Türkiye’de faaliyette bulunan bankalar içerisinde yabancı yatırımcıların payında son dönemlerde önemli artışlar olmuştur. Bu yönüyle yabancı yatırımcıların Türkiye’deki bankacılık faaliyetleri Şirket kurma veya Şube açma dışında kurulmuş olan veya açılmış olan Şubelerin satın alınması suretiyle de sürdürülebilmektedir.

Yabancı banka uygulamasında belirtilmesi gereken bir husus daha bulunmaktadır. Bu noktada çalışmamızın hemen alt bölümünde Türkiye’deki bankacılık uygulamasında tartışılması gereken önemli bir konu üzerinde durulacaktır. Gerçekten de kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan kurumlarca Türkiye’de daimi temsilci vasıtası ile iş görülmeye günümüzde oldukça yaygın bir uygulama haline gelmiştir. Konunun önemine binaen daimi temsilci vasıtası ile Türkiye’de bankacılık faaliyetinde bulunulup bulunulamayacağı konusu ayrı bir başlık altında tartışılması gereklidir.

3. KANUNİ VE İŞ MERKEZİ YURT DIŞINDA BULUNAN YABANCI BANKALAR TARAFINDAN TÜRKİYE’DE DAİMİ TEMSİLCİ VASİTASI İLE YÜRÜTÜLEN BANKACILIK FAALİYETLERİ_

Türkiye’de faaliyette bulunan yabancı bankalar teorik olarak Şube açarak bankacılık işlemleri yapabileceği gibi daimi temsilci vasıtası ile de bu faaliyetlerin icrası mümkündür. Ancak, bu konuda B.K.’nda özel bir düzenlemeye yer verilmesi gerekmektedir. B.K.’nın temel felsefesi Türkiye’de kurulan Şirketler aracılığıyla veya yabancı bankalarca açılan Şubeler vasıtası ile bankacılık faaliyetinde bulunulması üzerine bina edilmiştir. Bu nedenle, çalışmamın aşağıdaki bölümünde öncelikle G.V.K.’na göre daimi temsilcilik müessesesinin mahiyeti üzerinde durulacak daha sonra yabancı bankaların Türkiye’de daimi temsilci vasıtası ile bankacılık faaliyeti ile uğraŐıp uğraŐamayacağı tartışılacaktır.

3.1. G.V.K.’na Göre Daimi Temsilcilik Müessesesi

G.V.K.’nın 8’inci maddesinde daimi temsilcilik müessesesi ile ilgili olarak Şu Şekilde bir düzenleme yapılmıştır:

“7’nci maddenin 1 numaralı bendinde yazılı işyeri, Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre tayin olunur.

Aynı maddede yazılı **daimi temsilci, bir hizmet veya vekalet akdi ile temsil edilene bağlı olup, onun nam ve hesabına muayyen veya gayrimuayyen bir müddetle veya müteaddit ticari muameleler ifasına yetkili bulunan kimsedir.**

Aşağıda yazılı kimseler, başkaca şartlar aranmaksızın temsil edilenin daimi temsilcisi sayılırlar.

- 1- Ticari mümessiller, tüccar vekilleri ve memurları ile Ticaret Kanununun hükümlerine göre acente durumunda bulunanlar;
- 2- (202 sayılı Kanunun 4’üncü maddesiyle değişen bent) Temsil edilene ait reklam giderleri hariç olmak üzere, giderleri devamlı olarak kısmen veya tamamen temsil edilen tarafından ödenenler;
- 3- Mağaza veya depolarında temsil edilen hesabına konsinyasyon suretiyle satmak üzere devamlı olarak mal bulunduranlar.

Bir kimsenin birkaç kişiyi aynı zamanda temsil etmesi, daimi temsilcilik vasfını değiştirmez.”

Buna göre, yurt dışında mukim banka ile Türkiye’de yerleşik banka arasındaki ilişkinin daimi temsilcilik ilişkisi olup olmadığının tespitinde mezkûr madde hükmünden yararlanılacaktır. G.V.K.’nın 8’inci maddesi hükmü kapsamında, yurt dışında mukim kurum ile Türkiye’de yerleşik banka arasındaki ilişkinin bir hizmet veya vekalet akdine dayanması ve sözleşme gereğince yerli kurumun yabancı kuruma bağlı olarak onun nam ve hesabına belirli veya belirsiz sürelerde veya sınırlı mahiyette ticarî muameleler ifa etmesi halinde bu kurumu yabancı kurumun daimi temsilcisi olarak kabul etmek gerekecektir.

Bankalar mevzuatı gereğince yurt dışında mukim kurumların Türkiye’de daimi temsilci vasıtası ile bankacılık faaliyeti veya bu faaliyetlere benzer nitelikteki faaliyetlerle uğraşmasının kanunen yasak olması bu faaliyetler neticesinde yabancı kurumlarca elde edilen kazanç ve iratların vergilendirilmesine engel teşkil etmeyecektir. Bu durumun tespiti halinde yabancı bankanın Türkiye’deki faaliyetlerini B.K.’na uygun hale getirmesi bir zorunluluktur.

Özetle; yurt dışında kurulmuş olan bir bankanın ortakları arasında Türkiye’de yerleşik bir bankanın yer alması bu kurumun yabancı kurumun daimi temsilcisi olmasına engel teşkil etmeyecektir. Türkiye’de mukim kurumlar G.V.K.’nın 8’inci maddesindeki şartların mevcudiyeti halinde ortağı olduğu yabancı kurumların (bankaların) daimi temsilcisi olarak kabul edilebilecektir.

3.2. Daimi Temsilcilik Müessesesinin Bankacılık Hukukundaki Yeri

B.K.’nın “**Amaç**” başlıklı 1’inci ve “**Kapsam**” başlıklı 2’nci maddesinde şu düzenlemelere yer verilmiştir:

“Bu Kanunun amacı, finansal piyasalarda güven ve istikrarın sağlanmasına, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasına, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunmasına ilişkin usûl ve esasları düzenlemektir.”

“Türkiye’de kurulu mevduat bankaları, katılım bankaları, kalkınma ve yatırım bankaları, yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye’deki şubeleri, finansal holding şirketleri, Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye Katılım Bankaları Birliği, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu ve bunların faaliyetleri bu Kanun hükümlerine tâbidir.

Özel kanunlarla kurulmuş olan bankalar hakkında da kanunlarında yer alan hükümler saklı kalmak kaydıyla bu Kanun hükümleri uygulanır.

Bu Kanunda hüküm bulunmayan hallerde genel hükümler tatbik olunur”.

B.K. hükümlerine göre, kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan yabancı bankalar tarafından Türkiye’de açılacak şubeler 5411 sayılı B.K. hükümlerine tâbidir. 5411 sayılı Kanun hükümleri uyarınca, yurt dışında kurulu bankalar tarafından Türkiye’de daimi temsilci vasıtası ile bankacılık faaliyetinde bulunulması mümkün değildir. Türkiye’de yapılacak bankacılık işlemleri şube şeklinde örgütlenmeyi gerektirecek ticarî bir organizasyona sahip olmayı gerektirmektedir. Bankacılık işlemlerinin daimi temsilci vasıtası ile yürütülmesi bu açıdan para piyasasında istikrarı zedeleyecektir.

Yurt dışında mukim yabancı bankalar tarafından Türkiye’de açılan şubelere ana merkezden atanan genel müdür veya Türkiye temsilcisi G.V.K.’nın 8’inci maddesi hükmü göz önünde bulundurulduğunda bu maddeye göre daimi temsilci olarak kabul edilemez. Diğer yandan, bu kişilerin daimi temsilci olması Türkiye’de daimi temsilci vasıtası ile bankacılık faaliyetinde bulunulduğunu göstermez. Türkiye’de açılmış olan şubenin varlığı halinde şube yetkililerinin temsil yetkisi veya bu yetkinin sınırı bankacılık işlemlerinin yapılmasına engel teşkil etmeyecektir. B.K. hükümleri yabancı bankalarca Türkiye’de bankacılık faaliyetinde bulunabilmesi için şube açılmasını yeterli görmüştür. Şubede birinci derecede imza yetkilileri ve diğer personelin nitelikleri B.K. hükümlerine göre belirlenecektir.

Şube yetkilileri ana merkezdeki yabancı bankanın Türkiye’deki işlerini yürütmekle görevlendirilmiş şahıslardır ve genellikle maaşları ana merkez tarafından ödenmektedir. Bu kişiler yurt dışında mukim bankanın bankacılık faaliyetlerini yürütmek için Türkiye’de açılmış olan şubenin işlerini

yapmaktadır. Bu kişilerle yabancı banka arasında hizmet akti söz konusu olup, vekalet akdi hizmet aktini tamamlayan bir sözleşme mahiyetinde olabilecektir. Veya hukukî ilişkiyi belirleyen sözleşme hizmet akdi ve vekalet aktini de içeren karma bir sözleşme niteliğinde olabilecektir.

B.K., Türkiye’de, T.T.K. hükümlerine göre kurulan ve kanunî merkezi Türkiye’de bulunan yerli ve yabancı bankalar ile kanunî ve iş merkezi Türkiye dışında bulunan bankalar tarafından Türkiye’de açılan şubelerin bankacılık faaliyetlerini düzenlemektedir. B.K.’nun temel mantalitesi dahilinde Türkiye’de bankacılık faaliyetinde bulunacak yabancı şahısların daimi temsilci vasıtası ile bankacılık faaliyetlerini organize etmesi mümkün değildir.

Ancak; kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan bankalar tarafından Türkiye’de mukim şahıslara verilen krediler ile ilgili işlemlerin takip edilmesi amacıyla G.V.K.’nun 8’inci maddesine uygun şekilde Türkiye’de görevlendirilen bu çerçevede Türkiye’de icra ettikleri faaliyetler neticesinde daimi temsilci statüsüne sahip kimseler aracılığıyla kredi verilmesine yönelik bankacılık faaliyetinde bulunulması mümkündür.

Türkiye’de kurulu yerli bir bankanın sermayesine %82 payla iştirak ederek 1993 yılında K.K.T.C.’de mukim olarak kurduğu (...) Off Shore Banking Limited unvanlı bankanın Türkiye’ye yönelik olarak yaptığı faaliyetler nedeniyle bu faaliyetin Türkiye’de yapılıp yapılmadığı ve faaliyet Türkiye’de yapılmış ise davacı (...)’ın dar mükellefiyete tâbi kurumun daimi temsilcisi sıfatıyla vergiye muhatap olup olmayacağına ilişkin olarak Danıştay’a intikal eden bir olayda Danıştay 4. Dairesi’nce verilen 03.05.2000 tarih ve Esas No: 2000/559, Karar No: 2000/1913 sayılı kararda özet olarak şu açıklamalar yapılmıştır:

“(...) Offshore Banking Limited’in mevduat toplama ve kredi verme işlemlerini (...) aracılığıyla Türkiye’ye de yönelik olarak yapması nedeniyle, söz konusu bankacılık faaliyetlerinin Türkiye’de yapıldığı ileri sürülerek dar mükellef olarak tarhiyat yapılmıştır.

(...) Offshore bankanın kanuni ve iş merkezinin KKTC’nde bulunduğu ihtilafsızdır. İhtilaf konusu olan, yapılan faaliyetin Türkiye’de yapılıp yapılmadığıdır. Bilindiği gibi bankacılık faaliyeti bir hizmet faaliyetidir. Olayda mevduatlar muhabir banka aracılığıyla Türkiye’den toplanmakta ise de bankanın kanuni ve iş merkezinin KKTC’nde olması ve dolayısıyla faaliyetin bu ülkede yapılıyor olması nedeniyle Türkiye’de yapılan bir bankacılık faaliyetinden söz edilmesi mümkün değildir. Dolayısıyla, faaliyetin Türkiye’de yapılmaması nedeniyle, dar mükellef olarak (...) Offshore

Banking Limited'in vergilendirilmesi mümkün değildir. Diğer taraftan, (...) Bankasının yaptığı havale işlemleri nedeniyle offshore bankanın daimi temsilcisi sayılması da Gelir Vergisi Kanunu ve Kurumlar Vergisi Kanunu uyarınca mümkün değildir. Kaldı ki mevzuatımıza göre bu bankalardan elde edilen faiz geliri yabancı ülke bankalarından elde edilmiş olarak kabul edilmektedir.

Bu durumda, Türkiye'de yapılan bir bankacılık faaliyeti bulunmadığından, yapılan tarhiyatta ve bu tarhiyata karşı açılan davanın kısmen red-dine yönelik mahkeme kararında isabet görülmemiştir⁸.

Kararda özetle, Türkiye'de mukim banka tarafından %82 sermaye payı konularak K.K.T.C.'de kurulan ve kurulduğu ülkede off-shore bankacılık hizmeti veren bir bankanın Türkiye'de yerleşik kurucusu olan yerli bankadan muhabirlik hizmeti aldığı iddia edilmekte, ayrıca Türkiye'de mevduat toplama işlemi yapılmadığı mevduatların yurt dışından toplandığı da davacı yerli banka tarafından iddia edilmektedir.

Off-shore bankacılık hizmeti veren K.K.T.C.'nde kurulu banka Türkiye'de mukim kurucusu olduğu yerli banka aracılığıyla yaptığı işlemlerin muhabirlik hizmetlerinin çok ötesinde olduğunun, off-shore bankacılık ile işgal eden banka işletmesinin Türkiye'de herhangi bir şubesi olmamasına karşın, B.K. hükümlerine aykırı olarak muhabir bankanın şubeleri aracılığıyla Türkiye'de bankacılık hizmeti yaptığının; bu sebeple kanunî ve iş merkezi Türkiye'de olmayan (...) Off-Shore Limited adına Türkiye'deki kişilerden mevduat toplanmasının, yabancı bankanın talimatları doğrultusunda toplanan mevduatların bir kısmının kredi olarak verildiğinin, bir kısmına ise menkul kıymet alım satım işinde aracı olunduğunun tespiti halinde Türkiye'de kurulu bankanın yurt dışında ikamet eden bankanın daimi temsilcisi olarak kabul edilmesi gereklidir.

Türkiye'de kazancın elde edilmesinde dolaylı etki yapan muamele ve faaliyetlerin off-shore bankacılık faaliyeti ile uğraşan yabancı banka adına kazanç sağlayan Türkiye'de mukim banka tarafından yapılması halinde off-shore banka Türkiye'deki banka vasıtasıyla yapmış olduğu bankacılık faaliyetinden dolayı Türkiye'de ticarî kazanç elde etmiştir. Bu nedenle, yukarıdaki kararda verilen düşüncelere katılmadığımı belirtmek isterim.

Sonuç olarak; Türkiye'de yerleşik banka tarafından K.K.T.C.'nde mukim banka adına bu kurumun şubeleri aracılığıyla yapılan bankacılık işlemleri neticesinde elde edilen kazançlar için daimi temsilci sıfatına sahip

8 Kararın tam metni için bkz., KIZILOT Şükrü, **Danıştay Kararları ve Özelgeler** (Muktezalar), 7. Cilt, Yaklaşım Yayınları, Ankara-2005, Sh. 457-459.

yerli banka adına kurumlar vergisi tarhiyatı yapılabilecektir. Bu nedenle, Türkiye’de mukim bankaların yabancı bankalar adına yaptığı işlemlerin kararda belirtilen işlemlerden olması halinde tarhiyatın muhatabı sıfatı ile yabancı bankanın Türkiye’de elde ettiği kazançları kurumlar vergisi beyanamesi ile beyan etmeleri zorunludur.

4. TÜRKİYE’DE AÇILAN ŞUBELERDE YAPILACAK BANKACILIK İŞLEMLERİ

Kamu ve özel sektör tasarruflarını toplayan güven ve itibar kurumları olan bankalar para ve sermaye piyasasında birçok iş ve işlemi yapma yetkisine sahip ticarî işletmelerdir. Banka işletmeleri T.T.K.’na göre kurulan diğer ticarî işletmelerden farklı olarak sektöre özgü münhasıran bankaların yapmaları gereken bir takım iş ve işlemlerle de uğraşmaktadır. Bu muameleler 5411 sayılı B.K.’nun 4’üncü maddesinde faaliyet konuları itibariyle belirlenmiştir.

Türkiye’de şube açan yabancı bankalar Türkiye’de tam mükellefiyet esasında vergilendirilen Türk bankalarının yapabilecekleri bütün bankacılık işlemlerini yapmaya yetkilidir. Türkiye’de kurulan bir bankanın veya yabancı banka şubesinin yapabileceği bankacılık işlemleri özel kanunlarda yer alan sınırlamalar saklı kalmak kaydıyla B.K.’nun 4’üncü maddesine göre şunlardan ibarettir:

- 1- Mevduat kabulü.
- 2- Katılım fonu kabulü.
- 3- Nakdî, gayrinakdî her cins ve surette kredi verme işlemleri.
- 4- Nakdî ve kaydî ödeme ve fon transferi işlemleri, muhabir bankacılık veya çek hesaplarının kullanılması dahil her türlü ödeme ve tahsilat işlemleri.
- 5- Çek ve diğer kambiyo senetlerinin iştirası işlemleri.
- 6- Saklama hizmetleri.
- 7- Kredi kartları, banka kartları ve seyahat çekleri gibi ödeme vasıtalarının ihracı ve bunlarla ilgili faaliyetlerin yürütülmesi işlemleri.
- 8- Efektif dahil kambiyo işlemleri; para piyasası araçlarının alım ve satımı; kıymetli maden ve taşların alımı, satımı veya bunların emanete alınması işlemleri (depo işletmeciliği veya kiralık kasa işlemleri).
- 9- Ekonomik ve finansal göstergelere, sermaye piyasası araçlarına, mala, kıymetli madenlere ve dövizde dayalı; vadeli işlem sözleşmelerinin, opsiyon sözleşmelerinin, birden fazla türev aracı içeren basit veya karmaşık yapıdaki finansal araçların alımı, satımı ve aracılık işlemleri.

- 10- Sermaye piyasası araçlarının alım ve satımı ile geri alım veya tekrar satım taahhüdü işlemleri.
- 11- Sermaye piyasası araçlarının ihraç veya halka arz yoluyla satışına aracılık işlemleri.
- 12- Daha önce ihraç edilmiş olan sermaye piyasası araçlarının aracılık maksadıyla alım satımının yürütülmesi işlemleri.
- 13- Başkaları lehine teminat, garanti ve sair yükümlülüklerin üstlenilmesi işlemleri gibi garanti işleri.
- 14- Yatırım danışmanlığı işlemleri.
- 15- Portföy işletmeciliği ve yönetimi (Fon yönetimi danışmanlığı).
- 16- Hazine Müsteşarlığı ve/veya Merkez Bankası ve kuruluş birlikleri nezdinde oluşturulan bir sözleşme kapsamında üstlenilen yükümlülükler çerçevesinde alım satım işlemlerine ilişkin piyasa yapıcılığı.
- 17- Faktöring ve forfaiting işlemleri.
- 18- Bankalararası piyasada para alım satımı işlemlerine aracılık.
- 19- Finansal kiralama işlemleri.
- 20- Sigorta acenteliği ve bireysel emeklilik aracılık hizmetleri.
- 21- Kıymetli Madenler Borsasında işlem gören ve standartları Hazine Müsteşarlığı tarafından tebliğ ile belirlenen gümüş ve platinin alım ve satımı işlemleri.
- 22- Kurulca belirlenecek diğer faaliyetler⁹.

Yabancı banka şubelerince yapılabilecek faaliyetler kapsamında kurulca belirlenecek diğer faaliyetler kurul tarafından alınacak kararlar ile belirlenmektedir. Mesela; Kurulca 10.08.2006 tarihinde alınan 1947 sayılı karara göre, bankalarda uygulama birliğinin sağlanmasını temin etmek amacıyla; destek/danışmanlık hizmetleri bankalar tarafından gerçekleştirilebilecek faaliyet konusu olarak belirlenmiştir.

Kurul aynı zamanda bazı bankalara çeşitli faaliyetleri yürütebilmesi için izin verebilmektedir. Mesela; B.D.D.K.'nın 02.08.2007 tarih ve 2262 sayılı kararı ile bir dönem yabancı banka statüsünde bulunan Turkish Bank A.Ş.'ye bağlı ortaklıklarına donanım, aç altyapısı, güvenlik altyapısı, web sayfası bakımı ve yönetimi ile sunucuların bakımı gibi bilgi teknolojilerine yönelik alanlarda destek hizmeti verilmesi faaliyetini yürütebileceğine ilişkin izin verilmiştir.

9 Bu faaliyetlere örnek olmak üzere; Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 26.07.2007 tarih ve 2248 sayılı kararı kapsamında, kalkınma ve yatırım bankalarının sermaye piyasası mevzuatı çerçevesinde, sermaye piyasası aracı kurumları ile acentelik sözleşmesi yaparak acentelik faaliyeti yürütmelerini gösterebiliriz. Bu karara göre, bu faaliyetler, "Kurulca belirlenecek diğer faaliyetler" kapsamında değerlendirilecektir.

Bu genel açıklamalarımın sonra çalışmamın alt bölümlerinde yabancı bankalarca Türkiye’de yapılabilecek bir kısım işlemlerle ilgili olmak üzere bazı genel açıklamalar yapılacaktır. Yabancı bankaların aşağıda yapacağımız açıklamalar çerçevesinde Türkiye’deki faaliyetlerine yön vermeleri gerekmektedir.

5. YABANCI BANKALARIN KIYMETLİ MADENLERLE İLGİLİ İŞLEMLERİ

Yabancı sermayeli bankalar ve yabancı banka şubeleri Türkiye’de alım satıma konu olabilecek kıymetli madenlerin alım-satımı işlemlerini yapabileceklerdir. Bu konuda “Bankaların Kıymetli Maden Alım Satımına ve Alacaklarından Dolayı Edindikleri Emtia ve Gayrimenkullerin Elden Çıkarılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik”in 24 Temmuz 2007 tarih ve 26592 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Yönetmelik ile değişik 4’üncü maddesinde özel bir düzenleme yapılmıştır. Buna göre, Türkiye’de faaliyette bulunan bankalar (yabancı banka şubeleri dahil) Kıymetli Madenler Borsalarında işlem gören veya standartları ve nitelikleri Hazine Müsteşarlığı veya İstanbul Altın Borsası tarafından belirlenen ya da bu standartlara ve niteliklere uygunluğu bakımından, üretildikleri rafineriler itibariyle kabul edilebilirlikleri İstanbul Altın Borsasınca teyit edilen altın, gümüş ve platinin alım ve satımı ile Vadeli İşlemler ve Opsiyon Borsalarında işlem gören ve standart ve nitelikleri yetkili merciler tarafından belirlenen altın, gümüş ve platin esas alan sözleşmelerin alım ve satımını yapabileceklerdir.

Ancak; “Kıymetli madenlere dayalı sermaye piyasası araçlarına ilişkin işlemler”, “Kıymetli maden ithali ve ihracı” ve “Kıymetli madenlerle ilgili vadeli işlemler” konularında faaliyette bulunabilmek için ayrıca Kuruldan izin almak gerekmektedir. Nitekim, Kurulun 28.12.2006 tarihinde almış olduğu 2076 sayılı Karar gereğince, İstanbul Altın Borsasına üye olarak Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.’ye bu tür işlemleri yapmak üzere izin verilmiştir.

6. YABANCI BANKA ŞUBELERİNCE GERÇEKLEŞTİRİLEBİLECEK MENKUL KIYMET ALIM-SATIMI İŞLEMLERİ

Günümüzde, Türkiye’de faaliyette bulunan yabancı banka şubelerinin faaliyetleri kapsamında şu hususun da özellikle belirtilmesinde fayda görüyorum. Yabancı banka şubelerinin Türkiye’deki en önemli faaliyetleri arasında kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan yatırım fonlarının veya bireysel yatırımcıların portföyünü işletmek gelmektedir. Bu işlev genellikle gerçek ve tüzel kişilerce yabancı banka şubesi arasında aktedilen “daimi temsilcilik sözleşmesine” istinaden yürütülmektedir.

İmzalanan sözleşme kapsamında yabancı banka şubeleri yurt dışında mukim gerçek ve tüzel kişilerin Türkiye'deki menkul kıymet yatırımlarını yönlendirmekte satın alınan menkul kıymetlerin saklanması dahil bu kıymetlerle ilgili bütün işlemler şube tarafından yerine getirilmektedir. Şubeler yabancı kişilerin saklama bankası şeklinde faaliyet göstermekte bu yönüyle de saklama bankası faaliyetleri bu kurumların yabancı kişilerin daimi temsilcisi olduğuna karine teşkil etmektedir¹⁰. Bu durum çalışmamın ileriki bölümlerinde üzerinde duracağımız gibi vergilendirme açısından önem arz etmektedir.

Türkiye'de faaliyet gösteren bankaların menkul kıymet alım satımı işlemlerindeki rolü ile ilgili olarak 47 seri numaralı K.V.K. Genel Tebliği'nde gerekli açıklamalar yapılmıştır. Tebliğde özetle; Türkiye'de menkul kıymet alım-satımı yapan dar mükellefiyete tâbi yatırım fon ve ortaklıklarının bu faaliyetlerini S.P.K. çerçevesinde aracı kurum (alım satıma aracılık eden) ve satın aldıkları menkul kıymetleri muhafaza eden saklama bankası veya şirketi vasıtasıyla yürütebileceği belirtilmiştir.

Saklama bankası, yabancı banka şubesi ve menkul kıymet alım-satımı işlemleri arasındaki ilişki Tebliğe göre şu şekilde işlemektedir. Ancak, öncelikle şu hususu belirtmem gerekir ki saklama bankacılığı hizmeti kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan kurumlara özellikle yatırım fonlarına verilmekte olup, gerçek kişi ve kurumlar arasındaki bu ilişki bir nevi komisyon ilişkisi mahiyetindedir.

Kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan yabancı kurumlarca Türkiye'de portföy yatırımı yapılmak istendiği zaman bu kurumlar menkul kıymet alım satımlarını çeşitli aracı kurumlar vasıtasıyla yapmakta, fakat, bu menkul kıymetlerin alımında bedellerinin ödenmesi, satımında ise bedellerinin tahsili ile muhafazaya alınması (menkul kıymet alındığında), muhafazadan teslimi (menkul kıymet satıldığında) işlerini Türkiye'de seçmiş oldukları bir saklama bankası veya şirketine yaptırabilmektedirler. Yabancı kurumlar bu işlem için saklama bankası görevini özellikle yabancı sermayeli Türk bankalarına veya yabancı banka şubelerine vermektedir.

10 Türkiye'de faaliyet gösteren yabancı banka şubelerinin yabancı gerçek ve tüzel kişilerin saklama bankası olarak faaliyet göstermesi ile ilgili ayrıntılı bilgi için şu makaleden yararlanılabilir: BAŞAK Levent, "Saklama Bankası veya Şirketleri ve Aracı Kurumlar Dar Mükellefiyete Tabi Kurumun Daimi Temsilcisi Olarak Kabul Edilebilir Mi?", Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, Sayı: 7, Temmuz 2004, Sh. 27-37.

Bu da göstermektedir ki, yabancı kurumsal yatırımcılar¹¹ ülkemizde menkul kıymet alım-satımı yapmak istedikleri takdirde bunun için önlerinde iki alternatifleri bulunmaktadır. Bu kurumlar bu isteğine bir aracı kurum ve/veya saklama bankası veya şirketi vasıtası ile ulaşabilirler.

Saklama sözleşmesinin esas konusu portföy yatırımlarının yönlendirilmesidir. Ancak, bu sözleşme esas itibariyle menkul kıymet alım satımı işleminde kıymetin muhafazasına yönelik her türlü işlemi kapsamaktadır. Bu durumda saklama bankası işlevini görecek kurum veya şirket yabancı kişiler tarafından kendisine tevdi olunan menkul kıymeti kabul ve onu emin bir mahalde saklamayı taahhüt etmektedir. Bu hizmetin yerine getirilmesi ile ilgili masraflar ise, yabancı kişi veya kurumlardan tahsil edilmektedir. Diğer yandan, yabancı yatırımcılar saklama bankası veya şirketindeki menkul kıymetler ile ilgili bütün vergileri saklama bankası veya şirketine ödemeyi de taahhüt etmektedir. Pek tabidir ki bunun tersi de sözleşmede hüküm bulunmak kaydıyla olarak mümkündür.

7. YABANCI BANKA ŞUBELERİNİN DAİMİ TEMSİLCİ NİTELİĞİ

Yabancı kurumların Türkiye’deki bazı faaliyetleri daha sonra da açıklayacağım gibi Türkiye’deki yabancı doğrudan yatırımların önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan kurumların Türkiye’deki örgütlenmeleri ilk adımda Türkiye’de irtibat bürosu açmak şeklinde kendini göstermektedir. Bu şekildeki örgütlenme modeline daha çok, çok uluslu şirketler başvurmaktadır. Sektörün özelliğine göre yabancı kurumlar Türk piyasalarında Türkiye’de yerleşik olan veya olmayan şahıslarla distribütörlük anlaşması imzalayarak da faaliyet gösterebilmektedir.

Yabancı kurumların Türkiye’deki bir diğer örgütlenme modeli Türkiye’de faaliyet gösteren kişi ve kurumlarla daimi temsilcilik sözleşmesi imzalamak şeklinde tezahür etmektedir. Bilindiği üzere, daimi temsilcilik sözleşmesi gerçek kişilerle olduğu gibi tüzel kişilerle de imzalanabilmektedir.

Özellikle para ve sermaye piyasalarında faaliyet göstermek isteyen yabancı aktörler bunun için Türkiye’de faaliyet gösteren yabancı banka şubeleri ile daimi temsilcilik sözleşmesi imzalayabilmektedir. Bu sözleşmeye istinaden kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan kurumlar ile yabancı

11 Saklama bankacılığı hizmeti genellikle kurumsal yatırımcılara verilmektedir. Ancak, Türkiye’de büyük miktarlarda portföy yatırımı yapacak olan yabancı gerçek kişi yatırımcıların da bu işlemleri için saklama bankası hizmeti veren kurumlarla sözleşme yapmaları mümkündür. Gerçek kişiler açısından da portföy yatırımları aynen kurumsal yatırımcılarda olduğu gibi aracı kurumlar vasıtasıyla da yürütülebilecektir.

gerçek kişilerin Türkiye'deki portföyü yabancı banka şubeleri tarafından yönetilmektedir.

Yabancı banka şubeleri bu görevleri ile ilgili olarak para ve sermaye piyasalarında önemli görevler üstlenmektedir. Özellikle çok uluslu bankalara ait Türkiye'de bulunan yabancı banka şubeleri yabancı kurumların Türkiye'deki temsilcileri olarak önemli faaliyetlerde bulunmaktadır.

Türkiye'de faaliyet gösteren yabancı banka şubeleri aynı zamanda yabancı kurumların danışmanlık hizmetlerini de yürütmektedir. Türk piyasalarının gelişim durumunda göre şubelerin telkinleri doğrultusunda yabancı kişi ve kurumlar Türkiye'ye yatırım yapma kararı alarak Türkiye'de irtibat bürosu veya şube açma girişiminde bulunmaktadır. Bu yönüyle de yabancı banka şubelerinin Türkiye'deki doğrudan yabancı sermaye yatırımları üzerinde dolaylı bir etkisi bulunmaktadır.

İKİNCİ KISIM

TÜRKİYE’DE ŞUBE ŞEKLİNDE BANKACILIK FAALİYETİNDE BULUNACAK YABANCI BANKALARIN TÜRKİYE’DEKİ ŞUBELERİNCE GERÇEKLEŞTİRİLECEK YATIRIMLARIN DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR KANUNU HÜKÜMLERİ KARŞISINDAKİ DURUMU

1. GENEL ESASLAR

Bilindiği üzere 4875 sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu 05.06.2003 tarihinde kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Mezkûr Kanun ile 1954 tarihinde itibaren geçerli olan 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu yürürlükten kaldırılmıştır.

4875 sayılı Kanun ile getirilmek istenen temel amaç esas itibariyle Türkiye’deki doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının artırılmasıdır. Bunun için yabancı yatırımcıların önündeki her türlü yatırım engelinin kaldırılması temel hedef olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda her şeyden önce doğrudan yabancı yatırımların gerçekleştirilmesinde izin ve onay sistemi kaldırılmıştır. Getirilen yeni sisteme göre doğrudan yabancı yatırım için herhangi bir merciden izin alınmasına gerek bulunmamaktadır. Böylece yabancı yatırımlar önündeki önemli bir bürokratik engel kaldırılmıştır.

Kanuna göre; yabancı yatırımcı, Türkiye’de doğrudan yatırım yapan, yabancı ülkelerin vatandaşlığına sahip gerçek kişiler ile yurt dışında ika- met eden Türk vatandaşlarını, yabancı ülke kanunlarına göre kurulmuş tüzel kişileri ve uluslararası kuruluşları ifade etmektedir.

Mezkûr kanuna göre; doğrudan yabancı yatırım, yabancı yatırımcı tarafından; yurt dışından getirilen, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının alım satımı yapılan konvertibl para şeklinde nakit sermaye, şirket menkul kıymetleri (Devlet tahvilleri hariç), makine ve teçhizat, sınaî ve fikrî mülkiyet hakları; yurt içinden sağlanan, yeniden yatırımda kullanılan kâr, hâsılat, para alacağı veya malî değeri olan yatırımla ilgili diğer haklar, doğal kaynakların aranması ve çıkarılmasına ilişkin haklar gibi iktisadî kıymetler aracılığıyla yeni şirket kurmayı veya şube açmayı ifade etmektedir.

Buna göre mezkûr kanun kapsamında yabancı bankalarca Türkiye’de açılan şubeler yabancı kurumlarca Türkiye’de yapılan doğrudan yatırım niteliğindedir. Bu kapsamda olmak üzere Türkiye’de faaliyet gösteren yabancı banka şubelerince Türkiye’deki şubeye münhasır olmak üzere yapılan her türlü nakdi ve gayrinakdi yatırım doğrudan yatırım olarak kabul edilecektir.

2. 4875 SAYILI KANUNA GÖRE YABANCI BANKA ŞUBELERİNİN TÜRKİYE'DEKİ YATIRIMLARI

Kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan kurumlarca Türkiye'de banka kurulması veya kurulmuş olan şirketlere iştirak edilmesi halinde yabancı tüzel kişilerin Türkiye'deki bu tür yatırımları doğrudan yabancı yatırım bu yatırımları yapan tüzel kişiler ise yabancı yatırımcı olarak kabul edilecektir. Bu şirketlerde yapılacak her türlü maddi yatırım doğrudan yabancı yatırımların artması anlamına gelecektir.

Ancak; yabancı kurumlarca Türkiye'de kurulmuş olan şirketlere ait ortaklık hakları veya hisse senetlerinin alımı şeklinde gerçekleşen yatırımların doğrudan yatırım olarak kabul edilebilmesi için menkul kıymet ediniminin menkul kıymetler borsaları dışında olması veya menkul kıymet borsalarından en az %10 hisse oranı ya da aynı oranda oy hakkı sağlayan edinimler yoluyla bir şirkete ortak olunması gerekmektedir.

Kanun hükümlerini yabancı banka şubeleri açısından değerlendirdiğimizde ise şu sonuca ulaşmak mümkündür. Kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan bankalarca Türkiye'de banka şubesi açılması halinde şube açan kurumlar yabancı yatırımcı olarak kabul edilerek bu özel hükümler saklı kalmak kaydıyla bu kanun hükümlerinden yararlanacaklardır.

Kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan kurumlarca (yabancı bankalarca) Türkiye'de açılan banka şubelerinin her türlü yatırımı¹² Türkiye'de yapılan doğrudan yabancı sermaye yatırımı niteliğindedir. Ayrıca; yabancı banka şubesi kanalıyla yurt dışındaki başka yabancı bankalardan veya şubelerden alınan krediler de doğrudan yabancı yatırımlar içerisinde değerlendirilmektedir. Çünkü; yurt dışından, yabancı banka şubesinin merkezinden veya şube aracılığıyla başka bir yabancı bankadan veya finans kurumundan alınan krediler Türkiye'de veya firmanın Türkiye dışındaki şubelerinde katma değer yaratılması amacıyla kullanılacağı için Türkiye'deki doğrudan yatırımlar kullanılan kredi tutarı kadar artacaktır.

Kanunun 3'üncü maddesine göre yabancı banka şubeleri B.K.'nda aksine bir hüküm bulunmamak kaydıyla Türkiye'de her türlü doğrudan yatırım niteliğindeki yatırımları yapması serbesttir. Ancak, özel kanununda bankaların yapması yasak olan muamelelerin yabancı banka şubelerince

12 Yabancı banka şubelerinin her türlü yatırımı bu kurumlarca Türkiye'deki şube bilançosunun aktifini artıracak her türlü yatırım olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla şubenin öz kaynaklarındaki artış veya öz sermayesindeki her artış doğrudan yatırımlardaki artıştır. Mesela, yabancı banka şubeleri tarafından gayrimenkul alımı, hisse senedi veya her türlü menkul kıymet alımı, nakit (TL/döviz) kasasında meydana gelen artış doğrudan yabancı sermaye yatırımı niteliğindedir.

de yapılması yasaktır. Bu noktada yerli bankalar, yabancı bankalar ve yabancı banka şubeleri arasında eşit muamele ilkesi geçerlidir.

3. YABANCI BANKA ŞUBELERİNİN YURT DIŞINA KÂR TRANSFERİ

Mezkûr Kanunun 3’üncü maddesine göre, yabancı banka şubelerinin Türkiye’deki faaliyet ve B.K. kapsamındaki işlemlerinden doğan net kâr, temettü, satış, tasfiye ve tazminat bedelleri, lisans, yönetim ve benzeri anlaşmalar karşılığında ödenecek meblağlar ile dış kredi ana para ve faiz ödemeleri, bankalar veya özel finans kurumları (katılım bankaları) aracılığıyla yurt dışına serbestçe transfer edilebilecektir.

Gerek yabancı sermaye mevzuatı gerekse Türk parası kıymetini koruma mevzuatına göre yabancı bankalarca Türkiye’de açılan şubelerden elde edilen kazanç ve/veya iratların yurt dışında transferinde herhangi bir sınırlama mevcut değildir. Bu hususta Türk hukuk sisteminde son derece açık ve liberal düzenlemeler yer almaktadır¹³.

4. YABANCI BANKA ŞUBELERİNİN TAŞINMAZ MAL TASARRUFLARI

4875 sayılı Kanunun 3’üncü maddesinin (d) bendine göre yabancı yatırımcıların Türkiye’de kurdukları veya iştirak ettikleri tüzel kişiliğe sahip ‘**şirketlerin**’ Türk vatandaşlarının edinimine açık olan bölgelerde taşınmaz mal mülkiyeti veya sınırlı aynî hak edinmeleri serbesttir.

Kanun hüküm gereğince şirketlere tanınan bu hak yabancı kurumlarca Türkiye’de açılan yabancı banka şubeleri için de geçerlidir. Pek tabidir ki yabancı kurumlarca Türkiye’de kurulan yabancı bankalar da bu haktan yararlanabilecektir. Bu kapsamda olmak üzere, yabancı sermayeli bankalar ve yabancı banka şubeleri şube faaliyetlerinin icrası veya diğer faaliyetlerinde kullanmak üzere Türk vatandaşlarının edinimine açık olan bölgelerde her türlü taşınmaz mal satın alabilecekler veya bu taşınmazlar üzerinde sınırlı aynî hak tesis edilmesini talep edebileceklerdir.

13 Yabancı kurumlarca Türkiye’de elde edilen kazanç ve/veya iratların yurt dışına transferinde geçerli olan kurallar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz., BAŞAK Levent, “Dar Mükellefiyete Tabi Kurumlarca veya Yabancı Sermayeli Şirketlerce Türkiye’de Elde Edilen Kazanç ve/veya İratların Yurt Dışına Transferinde Herhangi Bir Sınırlama Mevcut Mudur?-I”, Yaklaşım, Yıl: 13, Sayı: 146, Şubat 2005, Sh. 102-106.; BAŞAK Levent, “Dar Mükellefiyete Tabi Kurumlarca veya Yabancı Sermayeli Şirketlerce Türkiye’de Elde Edilen Kazanç ve/veya İratların Yurt Dışına Transferinde Herhangi Bir Sınırlama Mevcut Mudur?-II”, Yaklaşım, Yıl: 13, Sayı: 147, Mart 2005, Sh. 125-131.

5. YABANCI BANKA ŞUBELERİNDE YABANCI UYRUKLU PERSONEL İSTİHDAMI

4875 sayılı Kanunun 3'üncü maddesinin (g) bendine göre 4875 sayılı Kanun kapsamında kurulan Şirket, Şube ve kuruluşlarda istihdam edilecek yabancı uyruklu personele, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca çalışma izni verilecektir. Yabancı uyruklu Şahısların Türkiye'de çalışması için ilgili bakanlıktan çalışma izni alması zorunludur.

6. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR KANUNU UYGULAMA YÖNETMELİĞİNE GÖRE YABANCI BANKA ŞUBELERİNCE GÖNDERİLMESİ ZORUNLU OLAN BİLGİLER

Türkiye'de 4875 sayılı Kanun kapsamında kurulan yabancı sermayeli bankalar ve yabancı bankalarca Türkiye'de açılan Şubeler Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğüne aşağıdaki bilgi ve belgeleri aşağıda belirtilen sürelerde ibraz etmek zorundadırlar:

- 1- Sermayelerine ve faaliyetlerine ilişkin bilgileri içeren ve Yönetmelik ekinde yer alan "Doğrudan Yabancı Yatırımlar İçin Faaliyet Bilgi Formu" çerçevesinde yıllık bazda ve her yıl en geç Mayıs ayı sonuna kadar;
- 2- Sermaye hesabına yapılan ödemelere ilişkin bilgileri Yönetmelik ekinde yer alan "Doğrudan Yabancı Yatırımlar İçin Sermaye Bilgi Formu" çerçevesinde, ödemeyi takip eden 1 ay içinde;
- 3- Mevcut yerli veya yabancı ortakların kendi aralarındaki veya Şirket dışındaki herhangi bir yerli veya yabancı yatırımcıya yaptıkları hisse devrine ilişkin bilgileri Yönetmelik ekinde yer alan "Doğrudan Yabancı Yatırımlar¹⁴ İçin Hisse Devri Bilgi Formu" çerçevesinde ve hisse devrinin gerçekleşmesini müteakip en geç 1 ay içinde.

14 Gerek bu Yönetmelikte gerekse iktisat literatüründe yanlış anlaşılmalara ve yanlış değerlendirmelere sebep olan bir kavram üzerinde durmakta fayda görüyorum. Bu kavram "**plasman**" kavramıdır. Bu terimin analizi için ise "yatırım" kavramının iyi tetkik edilmesi gereklidir. Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanmış olan sözlükte plasman terimi için "yatırım" kelimesi karşılık olarak verilmiştir. Ancak, ekonomi sözlüklerinde plasman terimi için eldeki paranın gelir getiren bir kıymete bağlanması, bir yatırımda işletilmesi, paranın kazanç getirici bir işe yatırılması anlamlarında kullanılmaktadır. Kelimenin analizine bu noktadan yaklaşıldığında yabancı bankalar tarafından Türkiye'de kurulmuş olan bir bankanın hisse senetlerinin satın alınması "yatırım" veya "doğrudan yabancı sermaye yatırımı" kavramı ile ifade edilmesi doğru bir yaklaşım değildir. Bu tür yabancı sermaye için plasman teriminin kullanılması gereklidir.

7. TÜRKİYE’DEKİ DOĞRUDAN YABANCI SERMAYE YATIRIMLARI İLE YABANCI BANKALAR ARASINDAKİ İLİŞKİ

Türkiye’de son yıllarda sağlanan siyasî istikrar ve bunun ekonomi üzerindeki yansımaları Türkiye’de yabancı doğrudan yatırımların artmasını sağlamıştır. Reel sektördeki bu gelişmeler bankalardan kredi talebini de artıracığı için reel sektördeki doğrudan yabancı yatırımların artması bankacılık sektörüne de yansiyacak ve böylece sektördeki yabancı sermaye oranı giderek artacaktır. Bu ise Türkiye’de son dönemlerde önemli bir tartışma konusu olan bankalardaki yabancı sermaye oranı sorunsalı yönündeki tartışmaları daha da artıracaktır.

8. ÖZELLEŞTİRME UYGULAMALARININ BANKACILIK SEKTÖRÜNDEKİ YABANCILARIN PAYINA ETKİSİ

Günümüzde, Türkiye’ye doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının girişinde özelleştirme uygulamaları da önemli bir faktör olmuştur. Önümüzdeki dönemde kamu bankalarının özelleştirilmesi ile birlikte bankacılık sektöründeki yabancı sermaye oranı daha da artacaktır.

Kamu bankalarının özelleştirme uygulamaları ile birlikte yabancı yatırımcılara devredilmesinin uzun vadede birçok yararlı ve zararlı sonuçlarının olup olmadığı tartışılabilir. Ancak, şu bir gerçektir ki kamu bankalarının özelleştirilme kapsamına alınması ile birlikte bu bankalara talip olan yabancı yatırımcıların sayısının fazla olacağı kuşkusuzdur. Bunda en büyük etki kamu bankalarının sektördeki rekabet gücü ve kurumsallaşmış bir yapının varlığıdır. Bu şekilde kurumsallaşmış ve sektörde önemli bir yeri olan bankalara pek tabidir ki yabancıların ilgisinin büyük olması muhtemeldir.

ÜÇÜNCÜ KISIM

YABANCI BANKA HUKUKUNA İLİŞKİN BAZI HUSUSLAR

1. TÜRKİYE'DE ŞUBE ŞEKLİNDE BANKACILIK FAALİYETİNDE BULUNAN YABANCI BANKALARIN TÜRKİYE'DEKİ ŞUBELERİNİN NAKLEDİLMESİ

Yabancı bankaların Türkiye'deki şubelerinin nakli Türkiye içinde olabileceği gibi şubenin Türkiye dışında başka bir ülkeye de nakli söz konusu olabilir. Türkiye içinde nakil şehirler arasında olabileceği gibi semtler arasında da olabilir; şubenin Türkiye'de kurulu herhangi bir serbest bölgeye de nakli de mümkündür.

Bankaların İzne Tâbi İşlemleri ile Dolaylı Pay Sahipliğine İlişkin Yönetmeliğin 8'inci maddesinin (6) numaralı bent hükmüne göre, yurt dışında kurulu bankaların ilk şubeleri dışında Türkiye'de açacakları diğer şubeler yurt içinde şube açma esaslarına tâbidir. Dolayısıyla, Türkiye'de açılan şubelerin nakledilmesi esasları da ilgili madde hükmüne göre belirlenecektir.

Türkiye'deki şubenin Türkiye içinde nakli B.K.'na göre serbesttir. Bankaların İzne Tâbi İşlemleri ile Dolaylı Pay Sahipliğine İlişkin Yönetmeliğin 8'inci maddesinin (5) numaralı bent hükmü gereğince bankaların bir ilde bulunan şubelerinin başka bir ile taşınması yeni şube açma esaslarına tâbidir. Dolayısıyla, bunun için Yönetmelikte belirtilen şartların sağlanması kaydıyla önceden başvuru yapılmasına gerek bulunmamaktadır¹⁵. Diğer yandan, nakil işleminin Ticaret Sicil Gazetesi'nde ilan edilerek üçüncü kişilere duyurulması lazımdır. Mesela, yabancı bankaların İstanbul şubesinin Ankara'ya nakledilmesi serbesttir. Ancak, bu hususun mudilere bildirilmesi ve isteyen mudilerin mevduat hesabında bulunan paralarının iadesi gerekecektir.

Bankaların İzne Tâbi İşlemleri ile Dolaylı Pay Sahipliğine İlişkin Yönetmeliğin 8'inci maddesinin (5) numaralı bent hükmüne göre, aynı il sınırları içerisinde şube nakilleri, şubelerin isminin değiştirilmesi, birleştirilmesi ya da kapatılması için önceden başvuruda bulunulmasına gerek yoktur. Ancak, şube nakline, isim değişikliğine, şube birleştirme ya da kapatmaya ilişkin olarak tesisi edilen işlemlerin tamamlanmasından itibaren onbeş iş günü içinde Kuruma bilgi verilmesi şarttır.

15 Daha öncede belirttiğim gibi, B.K.F.H.Y.'nin 11'inci maddesinin (6) numaralı bent hükmüne göre, bankaların bir ilde bulunan şubelerinin başka bir ile taşınması için önceden izin alınmasına gerek bulunmamaktaydı. Yeni yönetmelik ile yanlış anlaşılmalara sebep olabilecek "izin" kelimesi madde hükmünde çıkarılmıştır.

Türkiye’deki şubenin serbest bölgeye nakli de hiçbir kısıtlamaya tâbi değildir. Serbest bölgede faaliyet göstermek isteyen yabancı bankalar Türkiye’nin diğer yerlerinde açtıkları şubeleri serbest bölgelere nakledebileceklerdir. Serbest bölgelere nakledilen şubelerde mevzuat elverdiği ölçüde kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunulabileceği gibi kıyı bankacılığı dışındaki bankacılık faaliyetlerinde de bulunulması mümkündür.

Türkiye’nin diğer yerlerindeki banka şubelerinin serbest bölgelere nakledilmesi durumunda serbest bölgelerde bankacılık işlemlerinden elde edilen kazanç ve/veya iratların vergilendirilmesi özellik arz etmektedir. Şöyle ki, serbest bölgelerde elde edilen kazanç ve iratlar 5084 sayılı Kanun öncesinde kurumlar vergisinden istisnayı. Bilindiği üzere, mezkûr Kanun’un 8’inci maddesi hükmü ile serbest bölgelere yönelik muafiyet ve istisna hükmü kaldırılmıştır. Ancak, Kanun’un 9’uncu maddesi ile 3218 sayılı S.B.K.’na eklenen Geçici 3’üncü madde hükmü gereğince, bu maddenin yürürlüğe girdiği 06.02.2004 tarih itibarıyla S.B.K.’na göre kurulan serbest bölgelerde faaliyette bulunmak üzere ruhsat almış mükelleflerin; serbest bölgelerde gerçekleştirdikleri faaliyetler dolayısıyla elde ettikleri kazançları, faaliyet ruhsatlarında belirtilen süre ile sınırlı olmak üzere gelir veya kurumlar vergisinden müstesnadır. Dolayısıyla, kanun hükmü kapsamında faaliyet ruhsatı bulunan mükellefler istisna hükmünden yararlanmaya devam edeceklerdir.

Yabancı banka şubelerinin nakledilmesi durumunda dar mükellefiyet esasında kurumlar vergisi mükellefiyeti tesis edilen yabancı bankaların mükellefiyetinin terkin edilmemesi gerekir. Diğer yandan, yabancı kurumların serbest bölgeye naklettikleri şubeleri için, K.V.K.’nun 24’üncü maddesi hükmüne göre, kurumlar vergisi beyannamesinin verilmesi gerekir. Ancak; verilen beyannamede, S.B.K.’nun Geçici 3’üncü maddesi gereğince istisnadan yararlanmaya devam edecek mükelleflerin, serbest bölgede elde edilen kazançların istisna olarak beyannamenin “Serbest Bölgelerde Elde Edilen Kazançlar”¹⁶ satırında gösterilmesi ve verilen beyannameye elde edilen kazancın serbest bölgede elde edildiği yönünde açıklayıcı bir belgenin (föyün) eklenmesi gerekmektedir. Bu belge Serbest Bölge Müdürliklerinden alınacaktır.

Türkiye’deki şubenin Türkiye dışına nakledilmesi Türkiye’deki şubenin tasfiyesi hükmündedir. Bu nedenle, nakil işlemlerine B.K.’nun 20’nci

16 Beyannamede yer alan bu satır eski beyannamelerde “Diğer İndirim” satırı olarak geçmekteydi. 2003 ve daha sonraki yıllarda verilecek beyannamelerde, serbest bölgelerden elde edilen kazançlara ilişkin beyannamede ayrı bir satır yer aldığı için istisna tutarının ilgili satıra yazılması gereklidir.

maddesi hükmü uygulanacaktır¹⁷. Ayrıca, Türkiye’de açılan banka şubesi dolayısıyla elde edilen ticari kazançlar için tesis ettirilen kurumlar vergisi mükellefiyetinin ise, şubenin K.V.K.’na göre tasfiye işlemlerinin bitmesini müteakip, terkin edilmesi gerekmektedir.

Türkiye’de açılan şubenin yurt dışına nakli tasfiye hükmünde olduğu için şubenin tasfiyesi işlemleri K.V.K.’nun 17’nci maddesi hükmüne göre yapılacaktır¹⁸. Bilindiği üzere, mezkûr Kanunun 22’nci maddesinin (5) numaralı bent hükmünde yapılan düzenleme kapsamında K.V.K.’nun tasfiye hükümleri dar mükellefiyete tâbi kurumlar için de geçerlidir. Dolayısıyla, yabancı banka şubelerinin tasfiyesi işlemleri K.V.K.’nun 17’nci maddesi hükmündeki esaslar dahilinde yürütülecektir.

2. TÜRKİYE’DE ŞUBE ŞEKLİNDE BANKACILIK FAALİYETİNDE BULUNACAK YABANCI BANKALARIN TÜRKİYE’DEKİ ŞUBELERİNİN BİRLEŞTİRİLMESİ

B.K. hükümlerine göre, yurt dışında mukim bankaların birleşmesi neticesinde yurt dışında yerleşik bankaların Türkiye’deki şubeleri de “birleşerek” yeni ticaret unvanı ile faaliyet gösterebilirler. Nitekim, “The Chase Manhattan Bank İstanbul Şubesi” ile “Morgan Guaranty Trust Company of New York İstanbul Şubesi” birleşerek “JP Morgan Chase Bank Merkezi New York İstanbul-Türkiye Şubesi” unvanı altında faaliyet göstermektedir.

“The Chase Manhattan Bank” ve “Morgan Guaranty Trust Company Of New York” bankaları merkezi Amerika Birleşik Devletleri’nde (A.B.D.’nde) bulunan “The Chase Manhattan Corporation” ve “J.P. Morgan & Co. Incorporated” unvanlı holdinge bağlı olarak bankacılık faaliyetinde bulunmaktadır. “The Chase Manhattan Corporation” ve “J.P. Morgan & Co. Incorporated” unvanlı Holdingler A.B.D. yasaları çerçevesinde birleşmişler ve birleşme neticesinde yeni Holdingin ticaret unvanı “J.P. Morgan Chase & Co.” olmuştur. Bu birleşme neticesinde holdinge bağlı bankaların Türkiye şubelerinin de birleştirilmesi kararı alınmıştır. Bu karar doğrultusunda Türkiye’deki şubeler birleşilen holdinge ait yeni ticaret unvanı adı altında faaliyet göstermektedirler. Türkiye’deki şubenin

17 4389 sayılı B.K.’na göre ise bu işlem için mezkûr Kanunun 18’inci maddesinin (2) numaralı bent hükmü uygulanmaktaydı.

18 Dar mükellefiyete tâbi kurumların Türkiye’de bulunan şubelerinin 5422 sayılı K.V.K.’nun tasfiye hükümlerine tâbi olup olmadıkları tartışmalı bir konuydu. Uygulamada var olan bu sorunlu husus 5520 sayılı K.V.K.’nun 22’nci maddesinin (5) numaralı bent hükmü ile çözümlenmiştir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz., BAŞAK Levent, “Dar Mükellefiyete Tâbi Kurumlar 5520 Sayılı KVK’nun Tasfiye Hükümlerine Tâbi Midir?”, Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, Sayı: 32, Ağustos 2006, Sh. 31-41.

yeni ticaret unvanı “JP Morgan Chase Bank Merkezi New York İstanbul-Türkiye Şubesi” dir.

Bankaların İzne Tâbi İşlemleri ile Dolaylı Pay Sahipliğine İlişkin Yönetmeliğin 8’inci maddesinin 5’inci bendine göre yabancı bankaların Türkiye’deki şubelerinin birleştirilmesi için önceden başvuruda bulunulmasına gerek bulunmamaktadır. Ancak, şubelerin birleştirilmesinden sonra tesis edilen işlemin tamamlanmasını müteakip onbeş gün içinde Kuruma bilgi verilmesi zorunludur.

Yabancı bankaların mukimi olduğu ülkedeki hukuki işlem neticesinde birleşmeleri dolayısıyla Türkiye’de bulunan şubelerin de birleştirilerek yeni bir unvan ile faaliyet gösterilebilmesi için yeni unvanın ticaret siciline tescili ve ilanı gerekmektedir.

3. TÜRKİYE’DE ŞUBE ŞEKLİNDE BANKACILIK FAALİYETİNDE BULUNAN YABANCI BANKALARIN TÜRKİYE’DEKİ ŞUBELERİNİN FAALİYETİNİ GEÇİCİ BİR SÜRE İÇİN TATİL ETMESİ (DURDURMASI)

Türkiye’de açılan şubenin faaliyetlerini geçici bir süre için durdurması mümkündür. Özellikle finansal kriz dönemlerinde kriz ortamından en çok etkilenen kurumların başında bankacılık sektöründe faaliyet gösteren işletmeler gelmektedir. Bu dönemlerde çok uluslu bankalar krizden en çok etkilenen ülkelerdeki banka şubelerinin faaliyetlerini geçici bir süre için durdurma yolunu tercih etmektedirler.

Türkiye’deki şubelerin faaliyetinin geçici bir süre için durdurulması, şubede hesabı olan mudilerin hakları üzerinde bir etkisi olmayacaktır. Mudilerin, mevduat hesaplarına ve diğer yatırım hesaplarına tahakkuk ettirilen faizleri talep hakkı her zaman olacaktır. Şube faaliyetlerinin geçici bir süre durdurulması mudilerin mevduat hesapları tasfiye edildikten sonra olabileceği gibi mevduat hesapları tasfiye edilmeden de şube faaliyetlerinin durdurulması mümkün olabilecektir.

Banka şubesi kriz dönemlerinde mevduat kabul etmemek suretiyle bu hakkını kullanabilecek; mevcut mudilerle olan hukuki ilişkilerini devam ettirebilecektir. Diğer bir yönleme göre, banka şubesi üçüncü kişilerle olan bütün borç-alacak ilişkilerini tasfiye ederek şube faaliyetlerini geçici bir süre için tatil edebilir. Bu durumda, şubelerin kurumlar vergisi mükellefiyetinin terkin edilmesine gerek bulunmamaktadır. Şube faaliyetlerinin tatil edildiği hesap dönemlerine ilişkin faaliyetleri içeren kurumlar vergisi beyannamesinin her halükarda bağlı bulunulan vergi dairesine verilmesi gerekmektedir.

Türkiye'deki şube faaliyetlerinin tatil edilmesi durumunda ticaret sicilinden şube kaydının silinmesi mümkün değildir. Diğer yandan, tatil kararının ticaret sicilinde tescili ve ilanı hususunda ticaret mevzuatında açık bir düzenleme yer almamaktadır. Yabancı banka şubelerinin şube faaliyetlerini geçici bir süre için tatil etmesi halinde alınan kararın ticaret sicilinde tescili ve Ticaret Sicil Gazetesinde ilanı zorunludur.

4. YURT DIŞINDA KURULU BANKALARIN TÜRKİYE'DE TEMSİLCİLİK AÇMA ESASLARI

B.K.'nın 6'ncı maddesinin 4'üncü fıkrası hükmü uyarınca, yurt dışında kurulu bankalar mevduat veya katılım fonu kabul etmemek ve Kurulca belirlenecek esaslara göre faaliyet göstermek kaydıyla Kurulun izni ile Türkiye'de temsilcilik açabileceklerdir¹⁹.

Bankalarca açılan "temsilciliklerin" tanımı B.K.'nda ve Bankaların İzne Tâbi İşlemleri ile Dolaylı Pay Sahipliğine İlişkin Yönetmelikte yer almamaktaydı. B.K.'nda ve ilgili Yönetmelikte sadece temsilciliklerin hukukî statüsü belirlenmişti.

Ancak; "Türkiye'de Açılan Temsilciliklerin Faaliyetlerine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ'in 4'üncü maddesi hükmünde dolaylı bir şekilde temsilcilik kavramının tanımına yer verilmiştir. Tebliğdeki açıklamaya göre yabancı bankalarca Türkiye'de açılacak temsilcilikler; bağlı bulunan banka adına bankanın ve sunduğu hizmetlerin tanıtımının, Türkiye'de kurulu kredi kuruluşları veya finansal kuruluşlarla olan ilişkilerin güçlendirilmesi, piyasa araştırması yapılması ve toplanan bilgilerin merkeze raporlanması faaliyetlerinin yürütülmesi amacıyla açılan bürolardır.

5 Nisan 2008 tarih ve 26838 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Bankaların İzne Tâbi İşlemleri ile Dolaylı Pay Sahipliğine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik" ile "temsilcilik" kavramının tanımı da yapılmıştır. Yönetmelik düzenlemesi gereğince, temsilcilik, yurt dışında kurulu bankaların bir temsilci tarafından sevk ve idare ettiği Türkiye'deki irtibat bürolarını ifade etmektedir.

Temsilcilikler; bankalar dışındaki şirketlerin açtıkları irtibat bürolarına benzer bir hukukî statüye sahiptir. Nitekim bu husus ilgili yönetmelikte sonradan yapılan değişiklikle açık bir şekilde ifade edilmiştir. Yabancı

19 4389 sayılı B.K.'nın 9'uncu maddesinin 6'ncı bendinin (c) alt bendi hükmüne göre de, yurt dışında kurulu bankalar mevduat kabul etmemek ve bankacılık işlemleri yapmamak kaydıyla Kurulun izniyle Türkiye'de temsilcilik açabilmekteydiler.

bankalarca Türkiye'de açılan temsilcilikler; bankaların para ve sermaye piyasasına girmeden önce piyasanın ve özellikle Türkiye'nin tanınması amacıyla açılan bürolardır. Bu ofislerde Türkiye'de şube açmadan veya banka kurmaya karar vermeden önce çeşitli bilgiler toplanır ve toplanan bilgiler dahilinde Türkiye'de yapılacak yatırımın niteliği ve tutarı belirlenir. Bu açıdan temsilcilikleri yabancı kurumların Türkiye'deki bilgi toplama büroları olarak değerlendirmek yanlış olmayacaktır.

4389 sayılı B.K.'nda yapılan düzenlemeden farklı olarak 5411 sayılı Kanunda yabancı bankalarca Türkiye'de açılacak temsilciliklerin katılım fonu kabul etmesi de yasaklanmıştır. Çünkü, bankacılık sektöründe katılım fonu ile ilgili işlemler de bankacılık işlemi olarak kabul edilmektedir ve eski düzenlemede kanun hükmünde bu düzenleme yer almadığı için bu husus çeşitli sorunlara sebep olmaktadır. Mezkûr 5411 sayılı Kanun ile sorunlu bu husus çözüme kavuşturulmuştur.

5411 sayılı Kanunda yer alan temsilciliklerin katılım fonu kabul edemeyeceklerine yönelik düzenleme diğer açıdan özel finans kurumlarının katılım bankasına dönüştürülerek bu kurumların da banka kabul edilmesinin bir sonucudur. Bilindiği üzere, katılım fonu eski uygulamada özel finans kurumlarında yeni uygulamada katılım bankalarında katılım hesabı karşılığında oluşturulan bir fondur. Katılım fonu işlemleri de genellikle özel finans kurumlarına (katılım bankalarına) özgü işlemlerdi. Yeni düzenleme ile katılım fonu işlemleri de bankacılık işlemi haline getirilmiştir. Ve bu işlemler katılım bankalarınca yerine getirilecektir.

Yabancı bankalarca Türkiye'de açılacak temsilcilik ofisleri bu kurumlarca Türkiye'de şube açılmadan önceki organizasyon aşamasını oluşturmaktadır. Şayet; yabancı bankalarca Türkiye'de açılmış bir şube varsa ve şubede bankacılık faaliyeti ile uğraşılıyorsa bu kurumların Türkiye'de ayrıca temsilcilik açmaları mümkün değildir. Daha doğrusu, yabancı bankaların Türkiye'de şubesinin bulunması halinde bu kurumların Türkiye'de ayrıca temsilcilik açmalarına gerek bulunmamaktadır.

Şube açılmasına karar verilmeden önce yabancı bankaların Türkiye'deki ilk faaliyetleri temsilcilik açma şeklinde olmaktadır. Şube açılmasına karar verilmesi halinde ise, temsilcilikler kapatılmakta veya temsilcilikler şube haline getirilerek şube açılışına ilişkin prosedür yerine getirilmektedir.

Yabancı bankalar tarafından Türkiye'de açılacak temsilcilik ofisleri mevduat ve katılım fonu kabul etme ve bir bütün olarak bankacılık işlemleri yapamayacağı için, bu ofislerin açılış izni için ilk şubenin açılış izni ile ilgili olarak B.K.'nun 6'nci maddesinin 1'inci fıkra hükmü uygulanmaya-

caktır. Dolayısıyla açılacak temsilcilik büroları için Kurulca verilecek izin kapsamında çalışmamızda belirttiğimiz ilk şubenin açılışına ilişkin şartlar aranmayacaktır.

Temsilcilik ofislerinin Türkiye'deki faaliyetleri yurt dışında mukim bankanın mudi sayısını artırmaya yönelik olmaktan çıkarak bu müesseselerin Türkiye'de mevduat kabul etmeye başlamaları veya yabancı kurumlar temsilcilikler vasıtasıyla bankacılık işlemleri ile uğraşmaya başlamışsa temsilcilik için verilen izin Kurulca iptal edilecektir.

Ancak; yabancı bankaların Türkiye'deki temsilciliklerinin şube açılışı ile ilgili çalışmamızda belirttiğimiz şartları gerçekleştirmesi durumunda Kurulca temsilcilik için verilen izin şube açılış iznine dönüştürülebilecektir. Bunun için öncelikle ilk şubenin açılması ile ilgili B.K.'nun 6'ncı maddesi hükmüne göre, Kuruldan izin almak gerekecektir.

Türkiye'de açılan temsilcilik ofislerinin bankacılık faaliyetinde bulunmasının tespit edilmesi durumunda yurt dışında mukim kurum adına dar mükellefiyet esasında kurumlar vergisi mükellefiyeti tesis ettirilmesi gerekmektedir.

Türkiye'de açılan temsilcilik ofisinde bankacılık faaliyetinde bulunulması ve bu büronun yönetimi için atanacak müdür veya Türkiye temsilcisinin G.V.K.'nun 8'inci maddesi hükmü kapsamında daimi temsilci sıfatına sahip olması durumunda ofisin temsilcilik yetkisinin kaldırılmasına gerek olmadan yurt dışında mukim kurum adına tarhiyat yapılabilecektir.

Türkiye'de açılan temsilcilik ofisleri ile ilgili olarak uygulamada karşılaşılan bir diğer sorunlu husus ise "şube" ve "temsilcilik" kavramları arasındaki farkların objektif kriterlere bağlı olarak ortaya konulamaması nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Her ne kadar bankacılık mevzuatında şube ve temsilcilik açma esasları farklı şartlara bağlansa da temsilciliklerin bankacılık faaliyetinde bulunup bulunmadığı sık sık denetlenmelidir. Şube ve temsilcilik açılışında izin sistemi ile ilgili olarak getirilmiş olan düzenlemelerin birbirinden farklı olması şube ve temsilcilik ofisleri arasındaki farkın tam olarak tespitine olanak vermemektedir.

Temsilcilik ofisleri, yurt dışında kurulu bankaların Türkiye'deki bankacılık piyasasında etkinliğinin artırılması, Türkiye'deki bankacılık sektörünün yakından tanınması amacıyla bilgi toplanması, Türkiye'deki mudilerin tasarruf meyilleri ve tasarruf alışkanlıklarının düzeyi ve bankacılık sektöründe başarılı olunması için temsilcilik açılan ülkedeki diğer iktisadî, sosyal, kültürel ve hukuksal araştırmaların yapılması amacıyla kurulan bürolardır.

Pek tabidir ki bu bürolarda bankacılık işlemleriyle uğraşılması teorik olarak mümkün gözükmemektedir. Ancak, böyle bir olasılık da her zaman mevcuttur.

Çalışmamda daha öncede belirttiğim gibi, temsilcilik ofisleri yabancı ülkede mukim kurumlar tarafından Türkiye’de açılan irtibat bürolarına benzer yapıda bir organizasyona sahiptir. İrtibat bürolarının Türkiye’de ticarî faaliyette bulunmaları yasaktır ve bu kural dahilinde yurt dışında mukim kurumlara Türkiye’de irtibat bürosu açma izni verilmektedir. Aynı şekilde yabancı bankalar tarafından Türkiye’de açılan temsilcilik büroları da Türkiye’de mevduat veya katılım fonu kabul etmemek ve bankacılık işlemleri yapmamak kaydıyla faaliyet izni almaktadırlar.

Her ne kadar temsilcilik ofisleri Türkiye’de bankacılık faaliyetinde bulunmasa bile bu bürolar Türkiye’de bankacılık sektöründe açılacak şubenin ilk hazırlıklarını yapmak üzere faaliyet izni aldıklarından büroların ilk açılışlarının Kurulun iznine tâbi olmaması yabancı sermayeye önemli bir avantaj sağlayacaktır. Türkiye’de temsilcilik açılması hususunda izin sisteminin geçerli olmaması gereklidir. Bu konuda yabancı bankalara serbestlik tanınmalı; temsilcilik açıldıktan sonra Kurula bilgi verilmesi yeterli görülmelidir.

Temsilcilik ofislerinin açılmasında bürokratik engellerin asgari seviyeye indirilmesi Türkiye’de bankacılık sektörünün gelişiminde önemli bir rol oynayacaktır. Bu yönüyle temsilcilikler şube organizasyonunun çekirdek yapısını oluşturmaktadır. Ancak, bankacılık mevzuatında şube ile temsilcilikler arasındaki farklar ve temsilciliklerin Türkiye’deki faaliyetleri hususunda herhangi bir düzenleme bulunmadığını da belirtmekte yarar vardır.

Temsilcilikleri açan yurt dışında mukim bankalar, temsilcilik ofislerinin Türkiye’de edindiği izlenimler ve araştırmalar neticesinde temsilcilik ofisini kapatarak şube açma girişiminde bulunacaktır. Şube için getirilen izin sisteminin temsilcilikler için de getirilmesi olaya teorik bir bakış açısıyla yaklaşıldığında doğaldır. Ancak, temsilcilik ofislerinin ileride şubeye dönüşeceği göz önünde bulundurularak Kurulca verilen faaliyet izni doğrultusunda temsilcilikler tarafından Türkiye’de bankacılık işlemleri yapıp yapılmadığının çeşitli aralıklarla denetlenmesi ve bankacılık işlemi yapıldığının tespit edilmesi durumunda faaliyet izninin iptal edilmesi gerekir.

Ayrıca; faaliyet izni iptal edilmeden önce temsilcilik ofisine atanan müdür veya temsilcilere ofisin şubeye dönüştürülmesi hususunda telinde bulunulması isabetli olacaktır. Bu uyarıya rağmen büronun faaliyetine devam etmesi durumunda temsilcilik için verilen iznin iptal edilmesi gereklidir.

Yabancı kurumların Türkiye’de temsilcilik açma esasları ile ilgili olmak üzere “Bankaların İzne Tâbi İşlemleri ile Dolaylı Pay Sahipliğine İlişkin Yönetmelik”te 24 Temmuz 2007 tarih ve 26592 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Yönetmelik ile önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu Yönetmelik kapsamında üzerinde durulması gereken iki hususa değinmek istiyorum.

Yönetmelik düzenlemesine göre, yabancı bankalara Kurulca verilecek izni takip eden 6 ay içinde temsilciliğin açıldığının Kuruma bildirilmemesi halinde bankaya verilen Türkiye’de temsilcilik açma izni geçersiz sayılacaktır.

Bir diğer yönetmelik düzenlemesi uyarınca yabancı kurumların Türkiye’deki temsilciliğini kapatması halinde kapatılan temsilciliklere ilişkin olarak Kuruma bilgi verilmesi gereklidir. Türkiye’deki temsilciliğini kapattığını bildiren yabancı bankanın Türkiye’de yeniden temsilcilik açmak istemesi halinde izin almak için Kuruma tekrar başvurusu zorunludur.

“Bankaların İzne Tâbi İşlemleri ile Dolaylı Pay Sahipliğine İlişkin Yönetmelik”te 5 Nisan 2008 tarih ve 26838 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Yönetmelik ile önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu Yönetmelik ile yapılan değişiklikleri şu şekilde özetlemek mümkündür:

- 1- Türkiye’de şube açmak suretiyle faaliyet gösteren yurt dışında kurulu bir bankanın ortaklık yapısında herhangi bir değişiklik meydana gelmesi halinde bu değişiklikler hakkında, B.K.’nun 9’uncu maddesinin birinci fıkrasının (f) bendi kapsamında değerlendirilmek amacıyla Kuruma bilgi verilmesi gerekmektedir.
- 2- Yabancı bankalarca Türkiye’de açılan temsilciliklerin yerli ve/veya yabancı gerçek ve tüzel kişilere kredi kullandırmaları mümkün değildir. Bu temsilcilikler ayrıca B.K.’nun 4’üncü maddesinde belirtilen faaliyetlerde de bulunamaz veya bunlara aracılık edemezler.
- 3- Temsilcilik açma talebinde bulunan yabancı banka birden fazla bankanın birleşmesi ile kurulmuşsa birleşen bankalardan birinin asgari üç yıldır faaliyet göstermesi yeterlidir.
- 4- Türkiye’de temsilcilik açma izni bulunan yurt dışında kurulu bir bankanın ortaklık yapısının önemli ölçüde değişmesi veya bu bankaya başka bir bankanın devrolması hali ile unvan değişikliklerinde Kuruma bu hususlarla ilgili bilgi verilmesi gerekmektedir.
- 5- Kurulca açılmasına izin verilen temsilciliğin adresi, telefon ve faks numaraları açılış tarihini izleyen onbeş iş günü içinde Kuruma bildirilmesi zorunludur. Bu yükümlülük söz konusu bilgilerde bir değişiklik olması halinde de geçerlidir.
- 6- Yabancı kurumlarca Türkiye’de açılan temsilciliğin kapatılması

halinde kapatılan temsilciliklere ilişkin olarak Kuruma bilgi verilmesi zorunludur. Temsilciliğini kapattığını bildiren bankanın Türkiye’de yeniden temsilcilik açmak istemesi halinde izin almak için Kuruma tekrar başvurması gerekmektedir.

Şu anda Türkiye’de faaliyette bulunan 20 adet yabancı sermayeli banka ile kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan ve Türkiye’de şubeleri aracılığıyla faaliyet gösteren 7 adet yabancı banka şubesi bulunmaktadır. Ancak, bu bankaların hiç birisi Türkiye’de temsilcilik açmamıştır.

5. YURT DIŞINDA KURULU BANKALARIN TÜRKİYE’DE İRTİBAT BÜROSU AÇMA ESASLARI

Kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan kurumlarca Türkiye’de irtibat bürosu açılması hususunda bankacılık mevzuatında herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Bankacılık mevzuatına göre yabancı bankalar Türkiye’de ancak temsilcilik ofisi açabileceklerdir.

Ancak; yabancı bankaların Türkiye’de irtibat bürosu açması da mümkündür. Yabancı bankalar 4875 sayılı Kanunun 3’üncü maddesinin (h) bendine göre, Türkiye’de (kıyı bankacılığı bölgeleri dahil) irtibat bürosu açabilecektir. Türkiye’de açılacak irtibat bürolarında ticarî faaliyetle diğer bir ifadeyle bankacılık faaliyeti ile uğraşılması mümkün değildir. Dolayısıyla Türkiye’de açılan irtibat bürolarında mevduat veya katılım fonu kabul edilmesi mümkün değildir.

6. YABANCI BANKA ŞUBELERİNİN TÜRKİYE’DE YAPAMAYACAĞI İŞLEMLER

Bankaların İzne Tabi İşlemleri ile Dolaylı Pay Sahipliğine İlişkin Yönetmeliğin 9’uncu maddesinin 10’uncu bendi hükmüne göre, yabancı bankaların Türkiye’de faaliyet gösteren şubelerinin Türkiye’deki faaliyetleri kapsamında mevduatı bağlı buldukları gruba ait şube veya diğer mali kurumlara yönlendirmeleri mümkün değildir. Yabancı banka şubeleri bu amaçla kıyı bankacılığı bölgesindekiler dahil yurt dışında yerleşik bankaya ait şubeleri veya başka finansal kuruluşlar adına yurt içinde (Türkiye’de) yerleşik kişilerden mevduat kabulü amacıyla; muvazaalı işlemlerde bulunmaları, münhasıran bu iş için personel istihdam etmeleri, gruba ait şubeler veya başka mali kurumlar adına toplanacak mevduat üzerinden personele ücret, komisyon, prim ve benzeri adlar altında para ödemek veya personele gruba ait şubelerin reklam ve propagandasını yaptırmak suretiyle Türkiye’deki şubenin müşterilerini yurt dışındaki (serbest bölgeler ve off-shore bankacılık işlemlerinin yapıldığı limanlar dahil) grubun şubele-

rine yönlendirmeleri, bu ve benzeri yöntemler kullanarak gruba ait şubeler veya başka mali kurumlar adına mevduat toplamları mümkün deđildir²⁰.

Yabancı banka şubeleri Türkiye'deki mudileri hedef kitle belirleyerek bu kişilerin bankanın ana merkezinde veya Türkiye dışındaki şubelerinde, yurt dışındaki iştiraklerinde veya başka mali kurumlarda mevduat hesabı açtırması amacıyla hiçbir şekilde hukuki işlem ihdas edemeyeceklerdir. Bu kanallar kullanılarak Türkiye'den mevduat toplanması halinde toplanan mevduatlar 5411 sayılı Kanun uygulamasında izinsiz mevduat kabulü sayılacaktır.

Yapılan düzenleme ile, Türkiye'de şube açan yabancı bankaların müşterilerini gruba ait Türkiye dışındaki serbest bölgelerde veya off-shore bankacılık alanlarında açılmış olan şubelere, yabancı bankanın Türkiye dışındaki iştiraklerine veya diğer malî kurumlara (bu kurumlarla yabancı banka arasında organik bir bağ olmalıdır) yönlendirmeleri bu amaçla organizasyon oluşturmaları hatta reklam yapmaları dahi yasaklanmıştır. Aksi taktirde Türkiye'den yurt dışına aktarılan mevduat Türkiye'den izinsiz olarak toplanan mevduat olarak kabul edilecektir. Bu şekilde yabancı banka şubelerince izinsiz mevduat toplanması halinde B.K.'nun 150'nci maddesinde belirtilen cezai müeyyidelerle karşı karşıya kalınabilecektir.

7. YABANCI BANKA ŞUBELERİNDE KREDİ KOMİTESİNİN OLUŞTURULMASI

Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmeliğin 6'ncı maddesinin (2) numaralı bent hükmü uyarınca, Türkiye'de şube açmak suretiyle faaliyet gösteren yabancı bankalarda kredi komitesinin kurulması halinde, müdürler kurulu aynı zamanda kredi komitesi görevini yürütecektir²¹.

Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmeliğin 7'nci maddesinin (1) numaralı bent hükmüne göre ise, kredi komitesi tüm üyelerinin katılımı ile toplanacaktır²².

20 Benzer bir düzenleme B.K.F.H.Y. 12'nci maddesine 9 Temmuz 2002 tarih ve 24810 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan yönetmelik ile eklenen 13'üncü fıkra hükmünde de yer almaktadır.

21 B.K.F.H.Y.'nin 18'inci maddesinin 2'nci fıkrası hükmünde de benzer bir düzenlemeye yer verilmişti. Buna göre, Türkiye'de şube açmak suretiyle faaliyet gösteren yabancı bankalarda müdürler kurulu aynı zamanda kredi komitesi görevini yürütecektir.

22 B.K.F.H.Y.'nin 18'inci maddesinin 3'üncü fıkrasında yapılan düzenleme gereğince de, kredi komitesi müdürler kurulu üyelerinin tümünün katılımıyla toplanmak zorundaydı. Bu hükümde herhangi bir değişikliğe gidilmemiştir.

8. YABANCI BANKA ŞUBELERİNCE YURT DIŞINDAN TEMİN EDİLECEK BELGELER

Konu ile ilgili olarak B.K.F.H.Y. “**Yurtdışından Temin Edilecek Belgeler**” başlıklı 37’nci maddesinde şu düzenlemeye yer verilmiştir:

“Bu Yönetmelikte yer alan ‘**başvurularla ilgili olarak**’ yurtdışından temin edilecek belgelerin ilgili ülkenin yetkili makamlarınca ve Türkiye’nin o ülkedeki konsoloslüğunca veya Lahey Devletler Özel Hukuku Konferansı çerçevesinde hazırlanan Yabancı Resmi Belgelerin Tasdiki Mecburiyetinin Kaldırılması Sözleşmesi hükümlerine göre onaylanmış olması ve başvuruya belgelerin noter onaylı tercümelerinin de eklenmesi şarttır.”

Buna göre, yabancı bankalarca Türkiye’de kullanılacak olan ve yurt dışından temin edilmiş bütün belge ve dokümanlar hakkında ilgili düzenleme geçerlidir. Ancak, bu konuda, yönetmelikte açık bir düzenleme yapılmasına ihtiyaç vardır.

Bu hüküm aynen Bankaların İzne Tâbi İşlemleri ile Dolaylı Pay Sahipliğine İlişkin Yönetmeliğin 14’üncü maddesinin (3) numaralı bent hükmü olarak yer almış ve bu konuda yeni yönetmelik ile aşağıda yer vereceğim iki düzenleme yapılmıştır.

- 1- Mezkûr Yönetmelikte yer alan başvurularla ilgili olarak yabancı uyruklu kişilerden istenecek belgelerden gerekli görülenler ve ilgili ülke mevzuatına göre temin edilmesi mümkün olanlar istenecektir. Böylece, Türkiye’deki işlemlerle ilgili olarak talep edilecek belgeleri kurumların ülkelerinden temin etmelerinin mümkün olmaması halinde (mevzuat engeli veya başka sebeplerle) ilgili belgeler istenmeyecektir.
- 2- Adli sicil, müflis ve konkordato belgeleri Türk hukuk sisteminde düzenlenmiş belgelerdir. Bu belgelerin yabancı uyruklu kişilerden istenmesi halinde kanun koyucu her ülkenin hukuki durumunu göz önünde bulundurarak kişilerin bu belgeleri ilgili ülkenin adli sicil, müflis ve konkordato kayıtlarının tutulduğu bir merci ya da sistem olmaması nedeniyle temin edememesi durumunda, bu durumun ilgili ülkenin yetkili mercilerinden alınacak bir belge ile tevsik edilmesini ve bu belgelerin Kuruma tevdi edilmesini yeterli görmüştür. Bu hususta mükelleflerin başkaca bir işlem yapmalarına gerek bulunmamaktadır.

9. BANKALARIN HESAP VE KAYIT DÜZENİ, MALİ TABLOLARININ YAYIMLANMASI VE İLGİLİ MERCİLERE GÖNDERİLMESİ

Bu başlık altında yapacağı açıklamaların B.K.F.H.Y. 32'nci maddesi hükmü ve bu yönetmelik yürürlükten kaldırıldığı için konu hakkında Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik hükümlerinde yer alan düzenlemeler kapsamında ayrı ayrı değerlendirilmesinde fayda vardır.

9.1. Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelikte Yer Alan Düzenlemeler

B.K.F.H.Y. 32'nci maddesi hükmü uyarınca bankalar, hesaplarını ve mali tablolarını, Kurum tarafından 4389 sayılı B.K.'nun 13'üncü maddesi uyarınca yürürlüğe konulan düzenlemelere uygun şekilde tutmak, yayımlamak ve ilgili mercilere göndermek zorundadırlar.

4389 sayılı B.K. 5411 sayılı Kanun ile yürürlükten kaldırıldığı için B.K.F.H.Y. ilgili maddelerinde 4389 sayılı B.K.'nun 13'üncü maddesine yapılan atıf 5411 sayılı B.K.'nun 37'nci, 38'inci, 39'uncu, 40'ıncı, 41'inci ve 42'nci maddelerine yapılmış kabul edilecektir.

Buna göre; B.K.'nun 37'nci maddesi uyarınca, yerli ve yabancı bankalar ile yabancı banka şubeleri, kuruluş birliklerinin ve Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu'nun görüşü alınmak suretiyle Kurul tarafından uluslararası standartlar esas alınarak belirlenecek usûl ve esaslara uygun olarak muhasebe sistemlerinde tekdüzeni uygulamak; tüm işlemlerini gerçek mahiyetlerine uygun surette muhasebeleştirmek; finansal raporlarını bilgi edinme ihtiyacını karşılayabilecek biçim ve içerikte, anlaşılır, güvenilir ve karşılaştırılabilir, denetime, analize ve yorumlamaya elverişli, zamanında ve doğru şekilde düzenlemek zorundadır.

B.K.'nun 39'uncu maddesinin 3'üncü fıkrası hükmü uyarınca da yerli ve yabancı bankalar ile yabancı banka şubeleri, düzenleyecekleri finansal raporlarını, Kurulun belirleyeceği usûl ve esaslar çerçevesinde ilgili mercilere sunmak ve ilân etmek zorundadırlar.

B.K.F.H.Y. 32'nci maddesinin kaldırılmadan önceki²³ (2) numaralı bent hükmüne göre, bankalar yıl sonu bilançolarının, yıllık kâr ve zarar cetvellerinin, nakit akım tablosunun, öz kaynak değişim tablosunun ve kâr

23 B.K.F.H.Y.'nin 32'nci maddesinin (2), (3), (4) ve (5) numaralı bent hükümleri 23 Ekim 2002 tarihli ve 24915 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Yönetmelik ile yürürlükten kaldırılmıştır.

dağıtım tablosunun birer örneğini, bu tabloların dipnotlarını da içerecek şekilde, hesap dönemini izleyen beş ay içinde yönetim kurulu ve denetçilerinin raporları ile birlikte, Kuruma tevdi ve Resmi Gazete’de ve yurt dışında yayın yapan bir gazetede yayımlamak zorundaydılar. Bu düzenleme 23.11.2002 tarih ve 24915 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” ile yürürlükten kaldırılmıştır.

9.2. Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Yer Alan Düzenlemeler

Yabancı banka şubeleri muhasebe ve raporlama sisteminde şeffaflık ve tekdüzenin sağlanması, işlemlerinin kayıt dışında kalmasının önlenmesi, faaliyetlerinin gerçek mahiyetlerine uygun olarak sağlıklı ve güvenilir bir biçimde muhasebeleştirilmesi, konsolide ve konsolide olmayan bazda malî durumları, malî performansları ile yönetimin etkinliği hakkında bilgileri içeren finansal tablolarının zamanında ve doğru bir şekilde hazırlanması, raporlanması ve yayımlanmasına ve belgelerin saklanmasına ilişkin usul ve esasları uymakla mükelleftir. Bu amaçların gerçekleştirilmesine yönelik usul ve esaslar Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte hüküm altına alınmıştır.

Yabancı banka şubelerinin muhasebe kayıtlarını mezkûr yönetmelikte belirtilen amaçları gerçekleştirecek şekilde tutmaları ve ilgili finansal tabloları düzenlemeleri ve bu tabloları ilgili yerlere tevdi etmeleri zorunludur.

Yönetmeliğin 14’üncü maddesinin (2) numaralı bent hükmünde yabancı banka şubeleri ile ilgili olmak üzere özel bir düzenleme yer almaktadır. İlgili bent hükmü şu şekildedir:

“Türkiye’de şube açmak suretiyle faaliyette bulunan bankalar, Türkiye’deki yönetim merkezleri tarafından düzenlenen ve müdürler kurulu tarafından imzalanan Türkiye’deki faaliyetlerine ait yıl sonu bilânçoları ile gelir tablolarını, bunların açıklama ve dipnotlarını, **‘merkezlerinin bilânço ve gelir tablolarını’** Kuruma ve kuruluş birliklerine elektronik ortamda ve matbu olarak tevdi etmek zorundadır.”

Buna göre, yabancı banka şubeleri yıl sonu bilânçoları ile gelir tablolarını bunların açıklama ve dipnotlarını, merkezlerinin bilânço ve gelir tablolarını Kurum ve Türkiye Bankalar Birliğine elektronik ortamda ve matbu olarak tevdi etmek zorundadır. Bent hükmünde “ve” bağlacı kullanıldığı için ilgili finansal raporların elektronik ortamda ve matbu olarak tevdi mecburidir.

Bent hükmüne göre yabancı banka şubeleri Türkiye'deki şubelerine ait finansal raporları tevdi ile zorunlu olduğu gibi merkezlerine ait bilanço ve gelir tablolarını da tevdi etmeye mecburdur.

Yönetmeliğin 14'üncü maddesinin (9) numaralı bent hükmü uyarınca da bankalar (yabancı banka şubeleri dahil), usul ve esasları Kurumca belirlenecek finansal tablo, rapor ve cetvelleri ihtiva eden **“gözetim raporlarını”** Kurulca belirlenecek esaslar çerçevesinde ve sürelerde Kuruma tevdi etmek zorundadır.

Yabancı banka şubeleri ayrıca Bankalarca Yıllık Faaliyet Raporlarının Hazırlanmasına ve Yayınlanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik hükümlerine göre **“Yıllık Faaliyet Raporu”** hazırlama ve bu raporu yönetmelikte belirlenecek esaslar çerçevesinde yayımlamak zorundadır.

10. FİNANSAL RAPORLARIN BAĞIMSIZ DENETİM KURULUŞLARI'NCA ONAYLANMASI

B.K.'nın 39'uncu maddesinin 2'nci fıkrası hükmüne göre, bankaların genel kurullarına sunacağı yıllık finansal raporların bağımsız denetim kuruluşlarınca onaylanması şarttır. Bu düzenleme gereğince denetim kuruluşlarınca onaylanmayan finansal raporların genel kurulda görüşülmesi mümkün değildir. Bununla ilgili olarak Bankalarda Bağımsız Denetim Gerçekleştirecek Kuruluşların Yetkilendirilmesi ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelikte yer alan düzenlemelere riayet edilecektir.

11. BANKALARIN BASILI VE KÜLÇE ALTIN DIŞINDA ALIM VE SATIMINI YAPABİLECEKLERİ KIYMETLİ MADENLER

Bu bölüm başlığı altında yapacağım açıklamalar da B.K.F.H.Y. ve Bankaların Kıymetli Maden Alım Satımına ve Alacaklarından Dolayı Edindikleri Emtia ve Gayrimenkullerin Elden Çıkarılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik hükümlerine göre yapılacaktır.

11.1. Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik Hükümlerine Göre Kıymetli Maden Alım Satımı İşlemleri

B.K.F.H.Y. 33'üncü maddesi hükmüne göre; bankaların, Kıymetli Madenler Borsalarında işlem gören ve standartları Hazine Müsteşarlığı tarafından tebliğ ile belirlenen gümüş ve platinin alım ve satımını yapmaları serbesttir. Buna göre, yabancı banka şubeleri yurt dışından getirdikleri ve borsada işlem gören ve Hazine Müsteşarlığı tarafından belirlenen gümüş ve platinin alım satımını yapabileceklerdir.

Yabancı banka şubeleri Hazine Müsteşarlığı tarafından belirlenen gümüş ve platin dışındaki bu mahiyetteki madenlerin alım ve satımını yapmaları mümkün değildir. Ancak, yabancı banka şubeleri gümüş ve platin dışındaki değerli maden ve taşların alım satımını serbestçe yapabilecektir (B.K. Mad.: 4-h).

11.2. “Bankaların Kıymetli Maden Alım Satımına ve Alacaklarından Dolayı Edindikleri Emtia ve Gayrimenkullerin Elden Çıkarılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” Hükümlerine Göre Bankaların Kıymetli Maden Alım Satımı İşlemleri

Yönetmeliğin 4’üncü maddesi hükmünde bankalarca alım satımı yapılabilecek kıymetli madenlerle ilgili olarak şu düzenleme yer verilmiştir:

“Bankalar, Kıymetli Madenler Borsalarında işlem gören ve standartları ve nitelikleri Hazine Müsteşarlığı veya İstanbul Altın Borsası tarafından belirlenen altın, gümüş ve platinin alım ve satımı ile Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsalarında işlem gören ve standart ve nitelikleri yetkili merciler tarafından belirlenen altın, gümüş ve platini esas alan sözleşmelerin alım ve satımını yapabilirler.”

Buna göre, yabancı banka şubeleri nitelikleri ilgili kuruluşlarca belirlenecek altın, gümüş ve platinin alım satımı ile Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsalarında işlem gören ve standart ve nitelikleri yetkili merciler tarafından belirlenen altın, gümüş ve platini esas alan sözleşmelerin alım ve satımını serbestçe yapabileceklerdir.

Gümrük mevzuatı hükümleri göz önünde bulundurularak yabancı banka şubeleri ilgili şartları taşımaları kaydıyla ana merkezinden veya yurt dışından getirdikleri altın, gümüş ve platin gibi kıymetli madenlerin alım satımını da yapabileceklerdir.

12. M.B.K.’NUN 43’ÜNCÜ MADDESİNİN YABANCI BANKALARI İLGİLENDİREN HÜKÜMLERİ

1211 sayılı M.B.K.’nun 4651 sayılı Kanunla değişik 43’üncü maddesi hükmünde; “**Bilgi isteme yetkisi, bankaların bilançoları ve raporları**” başlığı altında yabancı banka şubelerini de ilgilendiren bazı düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeleri şu şekilde özetleyebiliriz:

12.1. Yıllık Bilançolar ile Kâr ve Zarar Hesaplarının Merkez Bankasına Gönderilmesi

Mezkûr maddenin 43'üncü maddesinin 1'inci fıkrası hükmüne göre; Türkiye'de faaliyette bulunan bütün bankaların, özel finans kurumları (katılım bankaları) ve Merkez Bankası'nca uygun görülecek diğer mali kurumların, yıllık bilançoları ile kâr ve zarar hesaplarını, idare meclisi ve denetçi raporları ile birlikte, genel kurullarının toplantı tarihinden itibaren; bağımsız denetim kuruluşlarınca hazırlanacak denetim raporlarının ise düzenlenme tarihinden itibaren en geç bir ay içinde Merkez Bankasına vermeleri gerekmektedir.

Kanun hükmünde geçen "**Türkiye'de faaliyette bulunan bütün bankalar**" ibaresinden Türkiye'de kurulan yerli bankalar, Türkiye'de tamamı ve/veya bir kısmı yabancı sermaye ile kurulan bankalar ve yabancı banka şubeleri anlaşılmalıdır.

12.2. Merkez Bankası'nca Bilgi ve Belge İstenmesine İlişkin Hükümler

M.B.K.'nun 43'üncü maddesinin 2'nci fıkrası hükmüne göre; Merkez Bankası, M.B.K. ve mevzuat ile kendisine verilen görevleri yerine getirebilmek amacıyla Türkiye'de faaliyette bulunan bütün bankalar, özel finans kurumları (katılım bankaları) ve Merkez Bankası'nca uygun görülecek diğer mali kurumlardan her türlü bilgi ve belgeyi, belirleyeceği usul ve esaslar çerçevesinde istemeye yetkilidir. Mezkûr kurum ve kuruluşlar ise, Merkez Bankası tarafından kendisinden istenilen bilgileri Merkez Bankası'nın belirteceği süre içinde vermeye mecburdurlar.

Görüldüğü üzere, Türkiye'de fiyat istikrarını sağlamakla görevli olan Merkez Bankası bu amacı gerçekleştirmek üzere para ve sermaye piyasasında faaliyette bulunan kurum ve kuruluşlardan her türlü bilgi ve belge isteme yetkisine sahiptir. Merkez Bankası bu yetkisini kullanırken kurum ve kuruluşlara makul bir süre vermekle yükümlüdür.

Merkez Bankası mezkûr madde uyarınca istediği bilgi ve belgeleri kendisine vermeyen veya doğru ve zamanında vermeyen ilgili kurum ve kuruluşların M.B.K.'nun verdiği yetkilere konu olan işlemlerini sınırlayabilecek veya durdurabilecektir.

12.3. Yabancı Bankaları Düzenleme ve Denetlemeye Yetkili Kuruluşlardan Bilgi İsteme

M.B.K.’nın 43’üncü maddesinin 3’üncü fıkrası hükmüne göre, Merkez Bankası’nın kendi yetki ve görev alanına giren hususlarla ilgili olarak Türkiye’de faaliyette bulunan bütün bankalar, özel finans kurumları (katılım bankaları) ve Merkez Bankası’nca uygun görülecek diğer mali kurumları düzenleme ve denetleme ile görevli kurum ve kuruluşlardan bilgi isteme yetkisi bulunmaktadır.

Merkez Bankası, gerektiğinde Türkiye’de faaliyette bulunan bütün bankalar, özel finans kurumları (katılım bankaları) ve Merkez Bankası’nca uygun görülecek diğer mali kurumlar hakkındaki görüşlerini ve tespitlerini Başbakanlık ile Kuruma ve bu kurum ve kuruluşları düzenleme ve denetleme yetkisine sahip olan diğer kurum ve kuruluşlara bildirebilecektir.

12.4. Merkez Bankası’nın İstatistikî Bilgi Toplama Yetkisi

M.B.K.’nın 43’üncü maddesinin 4’üncü fıkrası hükmüne göre; Merkez Bankası, istatistikî bilgilerin toplanmasında, kamu kurum ve kuruluşları, Hazine Müsteşarlığı, Devlet İstatistik Enstitüsü²⁴, diğer ülkelerin istatistikî bilgi toplamaya yetkili makamları ve uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapabilecektir.

Merkez Bankası, finansal sistemle ilgili tüm istatistikî bilgiler ile ekonomideki ve ödemeler dengesindeki gelişmelerin izlenmesinde gerekli görülecek diğer istatistikî bilgileri bankalar (yabancı banka şubeleri dahil), diğer mali kurumlar ile kişilerden doğrudan isteme ve toplama yetkisine sahiptir. Kendilerinden bilgi istenilenler, istenilen bilgileri Merkez Bankası’nın belirleyeceği usul ve esaslara göre doğru olarak vermekle mükelleftirler. Merkez Bankası, bu bilgilerin doğru olup olmadığını ilgililer nezdinde araştırmaya ve denetlemeye, ek bilgi ve belge istemeye yetkilidir.

Mezkûr maddede yapılan bir başka düzenleme uyarınca Merkez Bankası, gerekli gördüğü istatistikî bilgileri web sitesinde veya diğer yollarla yayımlayabilecektir. Ancak; Merkez Bankası, toplanan istatistikî bilgilerden kişisel ve özel nitelikte olanları Anayasa’da düzenlenen özel hayatın dokunulmazlığı ilkesi dahilinde yayımlayamayacağı gibi herhangi bir yolla

24 5429 sayılı “**Türkiye İstatistik Kanunu**”nun 16’ncı maddesi hükmüne göre, bu Kanunun uygulanmasını sağlamak ve kanunla kendisine verilen görevleri yerine getirmek üzere “**Türkiye İstatistik Kurumu**” kurulmuştur. Kurum kısaca “TÜİK” olarak adlandırılmaktadır. Mezkûr kanun ile daha önce “**Devlet İstatistik Enstitüsü**”nce yapılan işler bu kanunun yürürlüğe girmesi ile birlikte TÜİK tarafından yapılacaktır.

da açıklayamaz, Kurum dışında resmi veya özel herhangi bir makama vermesi de mümkün değildir. Diğer yandan bu bilgilerin istatistikî amaçlar dışında ve ispat aracı olarak kullanılması söz konusu olamaz.

Görüldüğü üzere; mezkûr maddenin son fıkrasında yapılan düzenleme, mahremiyete özel önem veren yabancı bankalar tarafından Türkiye’de açılan şubeler açısından olumlu bir düzenlemedir. Bu hüküm dahilinde yabancı bankaların mevcut kurum bilgileri istatistikî amaçlar dışında kullanılamayacak ve özel nitelikteki bilgiler ise hiçbir şekilde üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır. Bu kapsamda yabancı banka şubelerinin Merkez Bankası’nca istenilen bilgileri vermelerinde hiçbir sakınca bulunmamaktadır.

13. M.B.K’NDA DÜZENLENEN CEZAI MÜEYYİDELER VE YABANCI BANKA ŞUBELERİNİN CEZAYA MUHATAP OLABİLECEKLERİ DURUMLAR

M.B.K.’nun 4651 sayılı Kanunla değişik “**Ceza Hükümleri**” başlıklı 68’inci maddesi hükmüne göre, Türkiye’de faaliyette bulunan bütün bankalar, özel finans kurumları (katılım bankaları) ve Merkez Bankası’nca uygun görülecek diğer malî kurumların bilgi verme mükellefiyetine ilişkin getirilen kurallara uymamaları halinde ve diğer bazı durumlarda aşağıdaki cezalara muhatap olabileceklerdir.

- 1- M.B.K.’nun 4’üncü maddesinin 4’üncü fıkrasında ve açık piyasa işlemleri ile ilgili 52’nci maddesinde verilen yetkiler çerçevesinde Merkez Bankası tarafından yapılan düzenlemelere uymayan ve zorunlu karşılık ve umumi dispoizibilite için tespit edilen oranları süresi içinde tesis ettirmeyen veya eksik tesis ettiren bankaların (yabancı banka şubeleri dahil) görevli ve ilgilileri hakkında bir milyar liradan iki milyar liraya kadar ağır para cezası uygulanır.
- 2- M.B.K.’nun 43’üncü maddesinin birinci ve ikinci fıkrası ile 44’üncü maddesinde belirtilen bilgi ve belgeleri vermeyen veya gerçeğe aykırı bilgi ve belge veren ya da Kanunun 4’üncü maddesinin dördüncü fıkrasında öngörülen denetimin yapılmasını engelleyen bankaların (yabancı banka şubeleri dahil) görevli ve ilgilileri hakkında bir yıldan üç yıla kadar hapis ve iki milyar liradan dört milyar liraya kadar ağır para cezası uygulanır.
- 3- Merkez Bankasının itibarını kırabilecek veya şöhretine ya da servetine zarar verebilecek bir hususa kasten sebep olan ya da bu yolda asılsız haber yayanlar ve yayınlayanlar için bir yıldan iki yıla kadar hapis ve iki milyar liradan dört milyar liraya kadar ağır para cezası hükmolunur.
- 4- M.B.K.’nun 43’üncü maddesinin 4’üncü fıkrasındaki bilgi ve belgeleri

belirlenen usul ve esaslar içerisinde doğru olarak vermeyen gerçek kişiler ve tüzel kişilerin sorumluları hakkında beşyüz milyon liradan bir milyar liraya kadar ağır para cezasına hükmolunur.

14. BANKALARIN SINIR ÖTESİ FAALİYETLERİ

5411 sayılı B.K.’nın 14’üncü maddesi hükmü uyarınca Türkiye’de kurulan bankalar, kıyı bankacılığı bölgeleri de dahil olmak üzere yurt dışında şube veya temsilcilik açmak için Kuruldan izin almak zorundadır.

Türkiye’de tamamı ve/veya bir kısmı yabancı sermaye ile kurulan bankaların yabancı ülkelerde şube veya temsilcilik açmaları durumunda bu şubelerin şube açılan ülkenin mevzuat hükümlerine göre faaliyet göstereceği tabiidir.

B.K.’nın temel felsefesine göre, bankacılık işlemlerinin tek elden yürütülmesi amacıyla sektörün bütün işleyişinde yetki Kurula bırakılmıştır. Böylece karar alma mekanizması ve alınan kararların uygulaması tek elde toplandığı için işlemlerin hızla sonuçlanması hedeflenmiştir.

15. BANKALARCA YAPILACAK BAĞIŞ SINIRLARI²⁵

B.K.’nın 59’uncu maddesi hükmünde bankalar ve konsolide denetime tâbi kuruluşlarca yapılacak bağış miktarı hususunda özel bir düzenleme yapılmıştır. Bu hüküm şu şekildedir:

“Bankalar ve konsolide denetime tâbi kuruluşlarca bir malî yılda yapılabilecek bağış miktarı, banka öz kaynaklarının binde dördünü aşamaz²⁶. Ancak, yapılan bağış ve yardımların en az yarısının, kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider veya indirim olarak dikkate alınabilecek bağış ve yardımlardan oluşması zorunludur. Bu hükmün uygulanmasına ilişkin usûl ve esaslar Kurulca belirlenir.”

25 Konu ile ilgili Olarak “Bankalar ve Konsolide Denetime Tabi Kuruluşlarca Yapılabilecek Bağış ve Yardımlara İlişkin Yönetmelik” yayımlanmış olup, yabancı banka şubelerinin yapacakları bağış ve yardımlarda ilgili yönetmelik hükümlerini göz önünde bulundurmaları gerekmektedir.

26 Bu düzenlemeye iki açıdan yaklaşmak mümkündür: Birinci yaklaşıma göre, düzenlemenin sosyal bir boyutu bulunmaktadır. İkinci yaklaşıma göre ise, düzenlemedeki temel amaç kurumların bağış ve yardım yoluyla örtülü kazanç dağıtımının önüne geçmektir. Her ne kadar bu düzenleme ihdas edilirken 5520 sayılı K.V.K. kapsamında örtülü kazanç müessesesi göz önünde bulundurulmasa da dolaylı olarak bu hükümden bu amacın gerçekleştirilmek istendiği anlaşılmaktadır.

Buna göre, söz konusu düzenleme Türkiye’de şube açarak bankacılık faaliyetinde bulunan kurumlar için de geçerlidir. Yabancı banka şubelerince bir malî yılda yapılabilecek bağış miktarı, banka öz kaynaklarının binde dördünü aşamayacaktır. Diğer yandan, bu kurumlarca yapılacak bağış ve yardımların en az yarısının, kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider veya indirim olarak dikkate alınabilecek bağış ve yardımlardan oluşması zorunludur.

16. YABANCI BANKA ŞUBELERİNİN DENETİMİ

B.K.’nun 65’inci maddesi hükmüne göre, Türkiye’de faaliyet gösteren yabancı banka şubeleri ve bunların faaliyetleri de Kurumun denetim ve gözetimine tâbidir.

Kurum bankaların genel kurul toplantılarına gözlemci sıfatıyla temsilci gönderebilecektir. Ancak, B.K. uygulamasında müdürler kurulu yönetim kurulu hükmünde olduğu için bu kural yabancı banka şubelerinin müdürler kurulu toplantıları için geçerli olamayacaktır. Çünkü, yabancı bankaların Türkiye’deki faaliyetlerinin hukukî statüsü şubenin merkezi tarafından belirlenmektedir ve merkezin genel kurul toplantıları menşe ülkede yapılmaktadır.

Yabancı banka şubelerinin Türkiye’deki şube faaliyetlerinin yönlendirilmesi müdürler kurulunun görevidir. Şubelerin yönetimi ise genel kurul kararları doğrultusunda yapılacaktır. Genel kurul tarafından şube faaliyetleri ile ilgili olarak alınacak her türlü kararın Kuruma bildirilmesi ve gerektiğinde bu konuda müşterilerin bilgilendirilmesine yönelik her türlü bilgi alışverişinin yapılması gereklidir.

17. YABANCI BANKA ŞUBELERİNİN UYMASI GEREK ETİK İLKELER

B.K.’nun 75’inci maddesi hükmüne göre, bankalar (yabancı banka şubeleri dahil) ile bunların mensupları; 5411 sayılı Kanuna, ilgili düzenlemelere, kuruluş amaç ve politikalarına uygun olarak faaliyetlerin icra edilmesini temin etmeye ve yönetimde adalet, doğruluk, dürüstlük ve sosyal sorumluluğu esas almaya yönelik etik ilkelere uymakla yükümlüdürler. Bu etik ilkeler Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından belirlenebileceği gibi diğer kurum ve kuruluşlarca da belirlenebilecektir.

18. YABANCI BANKA ŞUBELERİNİN GÖZETMELERİ GEREKEN MÜŞTERİ HAKLARI

B.K.’nun 76’ncı maddesinin 1’inci fıkrası hükmüne göre, bankalar (yabancı banka şubeleri dahil), müşterilerinin, verilen hizmetlerden kaynakla-

nan her türlü sorularına cevap verecek bir sistem kurmakla ve bu hizmetle ilgili bilgiyi müşterilerine bildirmekle yükümlüdür. Bankalar (yabancı banka şubeleri dahil), kredi sözleşmelerinin onaylı bir örneğini müşterilerine vermek zorundadır. Talepleri hâlinde müşteri ile yapılan diğer işlemlere ilişkin her türlü belgenin bir örneğinin de müşterilere verilmesi zorunludur.

B.K.’nın 76’ncı maddesinin 3’üncü fıkrası hükmüne göre ise, bankaların (yabancı banka şubeleri dahil), kimliklerini ve vergi numaralarını belgelemeyen müşterileri adına mevduat, katılım fonu, kredi ve her ne ad altında olursa olsun hesap açmaları, sözleşme düzenlemeleri, havale ve kambiyo hizmetleri ile diğer bankacılık ve malî hizmetleri vermeleri yasaktır.

Yabancı banka şubelerinin özellikle Türkiye’de faaliyet gösteren yerli ve yabancı şirketlerin yurt dışına para transferi işlemlerini gerçekleştirirken para transferi talep eden kişilerin kimliklerini ve vergi numaralarını belgeleyemedikleri taktirde hiçbir şekilde transfer işlemini gerçekleştirme-
melidirler.

19. YABANCI BANKA ŞUBELERİ TÜRKİYE’DE VARLIK YÖNETİM ŞİRKETİ KURABİLİR Mİ?

B.K.’nın 143’üncü maddesinin 1’inci fıkrası hükmünde konu ile ilgili olarak şu düzenlemeye yer verilmiştir:

“Bankalar ve Fon dâhil diğer malî kurumların alacakları ile diğer varlıklarının satın alınması, tahsili, yeniden yapılandırılması ve satılması amacıyla, kuruluş ve faaliyet esasları Kurul tarafından belirlenen varlık yönetim şirketleri de kurulabilir. Varlık yönetim şirketleri alacaklarının tahsili ve alacakların ve/veya diğer varlıkların yeniden yapılandırılması kapsamında alacak tahsili amacıyla edindiği gayrimenkul veya sair mal, hak ve varlıkların işletilmesi, kiralanması ve bunlara yatırım yapılması ve yine alacaklarını tahsil etmek amacıyla borçlularına ilâve finansman sağlamak veya sermayelerine iştirak etmek dâhil olmak üzere her türlü faaliyeti gerçekleştirmeye yetkilidir.”

Buna göre, yabancı banka şubeleri alacakları ile diğer varlıklarının satın alınması, tahsili, yeniden yapılandırılması ve satılması amacıyla, kuruluş ve faaliyet esasları Kurul tarafından belirlenen varlık yönetim şirketleri kurulabilecektir. Bu şekilde kurulacak şirketlerin ortakları arasında yabancı banka şubelerinin de yer alması mümkündür.

Konu ile ilgili olarak B.K.’nın 93’üncü ve 143’üncü maddesinin verdiği yetkiye istinaden Kurum tarafından “Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluş ve

Faaliyet Esasların Hakkında Yönetmelik" yayımlanmış olup, yönetmelikte yabancı banka şubelerinin ilgili şirketlere ortak olamayacaklarına yönelik herhangi bir düzenleme yer almamaktadır.

DÖRDÜNCÜ KISIM

YABANCI BANKALARIN VERGİLENDİRİLMESİ ESASLARI

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE DAR MÜKELLEFİYET ESASINDA VERGİLENDİRİLECEK OLAN YABANCI BANKALARIN VERGİLENDİRİLMESİ ESASLARI

BİRİNCİ AYRIM

GENEL OLARAK YABANCI BANKA ŞUBELERİNİN HUKUKİ DURUMU VE VERGİLENDİRME ESASLARI

1. YABANCI BANKA ŞUBELERİNİN VERGİLENDİRİLMESİNİN GENEL ESASLARI

Konu hakkındaki açıklamalarıma geçmeden önce şu hususun öncelikle halledilmesi gerekmektedir. Başlıkta da belirtildiği üzere çalışmamın bu bölümünde Türkiye’de kazanç ve/veya irat elde eden yabancı kurumların dar mükellefiyet esasında vergilendirilmesi rejimi irdelenecektir. Bu noktada kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan bankaların Türkiye’de kurdukları bankaların vergilendirilmesi esaslarının ayrı bir başlık altında irdelenmesi gereklidir. Aynı şekilde Türkiye’de kurulmuş olan bir bankanın hisselerinin yabancı gerçek ve/veya tüzel kişilere devredilmesi suretiyle yabancı sermayeli Türk bankası hüviyetine kavuşmuş olan bankaların vergilendirilmesi esasları da dar mükellefiyet rejiminden ayrı olarak değerlendirilmesi gereken bir konudur.

5520 sayılı K.V.K.’nun 3’üncü maddesinin (2) numaralı bent hükmüne göre, K.V.K.’nun 1’inci maddesinde yazılı kurumlardan kanunî ve iş merkezlerinden her ikisi de Türkiye içinde bulunmayan kurumlar, yalnız Türkiye’de elde ettikleri kurum kazançları üzerinden dar mükellefiyet esasında vergilendirilecektir.

Türkiye’de kazanç elde eden tam ve dar mükellefiyete tâbi kurumların elde ettikleri bütün kazanç ve irat unsurları kurum kazancı olarak kurumlar vergisine tâbidir. Ancak, dar mükellefiyete tâbi kurumların kanunî ve iş merkezlerinin Türkiye dışında olması nedeniyle vergi güvenliğinin sağlanmasına yönelik olarak bu kurumlarca elde edilen kazançların vergilendirilmesini tam mükellefiyete tâbi kurumlardan farklı esaslara bağlamak üzere K.V.K.’nun 3’üncü maddesi hükmü ihdas edilmiştir. K.V.K.’nun 3’üncü maddesi hükmüne göre, dar mükellefiyete tâbi kurumlarca elde edilen

kurum kazancı bu maddede (6) bent halinde sıralanan kazanç ve/veya iratlardan oluşacaktır.

4875 sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu'na göre, Türkiye'de faaliyet gösteren yabancı sermaye ile yerli sermaye eşit şartlarda vergilendirilecektir. Vergi uygulamalarında yabancı gerçek ve tüzel kişiler ile yerli müteşebbisler arasında eşitlik ilkesini zedeleyen hükümlerin ihdası mümkün değildir. Eşitlik ilkesi hem yabancı müteşebbisler hem de yerli şahıslar için geçerli olacaktır.

Yabancı kurumlarca Türkiye'de icra edilen ticarî, sınaî veya ziraî faaliyetler doğrudan yatırımların önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Bu nedenle, Türkiye'de ticarî, sınaî veya ziraî kazanç elde eden tam mükellefiyete tâbi kurumlar ile dar mükellefiyete tâbi kurumların vergilendirilmesi esasları nüans farkları dışında aynıdır. Türkiye'de ticarî, sınaî veya ziraî kazanç elde eden tam ve dar mükellefiyete tâbi kurumlar elde ettikleri ticarî, sınaî veya ziraî kazançlar için yıllık kurumlar vergisi beyannamesi vermek zorundadır²⁷.

Dar mükellefiyete tâbi kurumların vergilendirilmesi hususunda yıllık beyan esası dışında önemli bir düzenleme tevkif esasıdır. Bu rejimin esasları K.V.K.'nun 30'uncu maddesinde düzenlenmiştir. K.V.K.'nun 30'uncu maddesine göre, dar mükellefiyete tâbi kurumlarca elde edilen ve iki bent halinde sayılan kazanç ve iratlar üzerinden, bu kazanç ve iratları avanslar da dahil olmak üzere nakden veya hesaben ödeyen veya tahakkuk ettirenler tarafından %15 oranında kurumlar vergisi tevkifatı yapılmak zorundadır²⁸. Ancak, konu ile ilgili olarak K.V.K.'nun Geçici 1'inci maddesinin (4) numaralı bent hükmünde şu düzenlemeye yer verilmiştir:

“Bu Kanunla tanınan yetkiler çerçevesinde Bakanlar Kurulu tarafından

27 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz., BAŞAK Levent, “**Bir Vergilendirme Yöntemi Olarak Dar Mükellefiyete Tâbi Kurumlarda Yıllık Beyan Esasında Vergilendirme-I**”, Maliye ve Sigorta Yorumları, Yıl: 17, Sayı: 388, 15 Mart 2003, Sh. 127-136.; BAŞAK Levent, “**Bir Vergilendirme Yöntemi Olarak Dar Mükellefiyete Tâbi Kurumlarda Yıllık Beyan Esasında Vergilendirme-II**”, Maliye ve Sigorta Yorumları, Yıl: 17, Sayı: 389, 1 Nisan 2003, Sh. 126-133.

28 Bilindiği üzere; 5422 sayılı K.V.K.'nun 24'üncü maddesi hükmüne göre, dar mükellefiyete tâbi kurumlarca elde edilen ticarî, ziraî ve diğer kazanç ve iratlar dışında kalan kazanç ve iratlar ile telif, imtiyaz, ihtira, işletme, ticaret unvanı, alameti farika ve benzeri gayri maddi hakların satışı, devir ve temlik mukabilinde alınan bedeller kurumlar vergisi tevkifatına tâbidir. 5520 sayılı K.V.K.'nun 30'uncu maddesinde ise, hangi kazanç ve iratların kurumlar vergisi tevkifatına tâbi olduğu açık bir şekilde iki bent halinde belirtilerek tevkifat uygulaması daha rasyonel bir hale getirilmiştir.

yeni kararlar alınıncaya kadar, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu ile 5422 sayılı Kanun kapsamında vergi oranlarına ve diğer hususlara ilişkin olarak yayınlanan Bakanlar Kurulu kararlarında yer alan düzenlemeler, bu Kanunda belirlenen **‘yasal sınırları aşmamak üzere’**²⁹ geçerliliğini korur.”

Kanun hükmü uyarınca Bakanlar Kurulu tarafından yeni bir karar alınıncaya kadar 5422 sayılı K.V.K.’nun 24’üncü maddesinin 4’üncü fıkrası hükmünün Bakanlar Kurulu’na verdiği yetkiye dayanılarak çıkarılmış olan 2003/6575 sayılı B.K.K.’ndaki oranlar uygulanacaktır. Ancak, ilgili kararnamedeki oranlar K.V.K.’nun 30’uncu maddesinde kanunî bir had olarak belirlenen %15 nispetini aşmamak üzere uygulanacaktır. Dolayısıyla, ilgili kararnamede %15 nispetinin üzerinde tevkifat yapılması kararlaştırılan kazanç ve iratlarda tevkifat oranı %15 olarak uygulanacaktır.

Ancak; kanun hükmünde kanunî had terimi yerine yasal sınır kelimesine yer verildiği için K.V.K.’nun ilgili maddesinde ifadesini bulan yasal sınırın ne olacağıın tespiti gereklidir. Bu konuda 1 seri numaralı 5520 sayılı K.V.K. Sirkülerinde gerekli açıklamalar yapılmıştır. Sirkülerde yasal sınır olarak %30 oranının esas alınması gerektiği belirtilmiştir. Bu düzenlemenin hukuksal yansımaları üzerinde durmadan çalışmamda yasal sınır olarak %30 oranı esas alınacaktır.

Uygulamada çeşitli sorunlara neden olan bu durum Bakanlar Kurulu tarafından 2006/10731 ve 2006/11447 sayılı Kararnamelerin uygulamaya konulması ile son bulmuştur. Bilindiği üzere bu kararnamelerde dar mükellefiyete tâbi kurumların tevkifata tâbi kazanç ve iratları üzerinden yapılması gereken kurumlar vergisi tevkifat oranları belirlenmiştir.

Vergilendirme esasları ile ilgili olmak üzere dar mükellefiyete tâbi yabancı bankalarca Türkiye’de elde edilen menkul sermaye iratlarının vergilendirilmesinde 5281 sayılı Kanun ile G.V.K.’na eklenen Geçici 67’nci madde hükmünde yer alan düzenlemelere de her halükarda riayet edileceği tabiidir. Bilindiği üzere, mezkûr madde hükmünde gerçek ve tüzel kişilerce menkul kıymetlerin elden çıkarılması ve elde tutulması sürecinde elde edilen gelirlerin vergilendirilmesinde yeni bir sistem getirilmiştir. Kanun düzenlemesinin getirmiş olduğu temel esas elde edilen kazanç ve iratların tevkif usulü ile vergilendirilmesine dayanmakta olup, beyan esas alternatif bir sistem olarak benimsenmiştir.

29 Kanun hükmünde **“yasal sınırlar”** ifadesi kullanılmıştır. Bu ifadenin bilinçli olarak mı yoksa **“kanunî had”** teriminin alternatifi olarak mı kullanıldığı hususunda kanunun gerekçesinde herhangi bir açıklamaya yer verilmemiştir. Bu da uygulamada çeşitli sorunların çıkmasına neden olabilecek bir düzenleme olarak görülmektedir.

Sonuç olarak; dar mükellefiyete tâbi kurumlarca elde edilen aşağıda belirtilen kazanç ve iratlar kurumlar vergisi tevkifatına tâbidir³⁰:

- 1- G.V.K.'da belirtilen esaslara göre birden fazla takvim yılına yaygın inşaat ve onarım işleri ile uğraşan kurumlara bu işleri ile ilgili olarak yapılan hakediş ödemeleri;
- 2- Serbest meslek kazançları;
- 3- Gayrimenkul sermaye iratları;
- 4- G.V.K.'nun 75'inci maddesinin ikinci fıkrasının (1), (2), (3) ve (4) numaralı bentlerinde sayılanlar hariç olmak üzere menkul sermaye iratları;
- 5- Ticarî veya zirafî kazançta dahil olup olmadığına bakılmaksızın telif, imtiyaz, ihtira, işletme, ticaret unvanı, marka ve benzeri gayrimaddî hakların satışı, devir ve temlikî karşılığında nakden veya hesaben ödenen veya tahakkuk ettirilen bedeller;
- 6- Yetkili makamların izni ile açılan sergi ve panayırılarda yapılan ticarî faaliyetlerden elde edilen kazançlar (K.V.K. Mad.: 30/5).

Türk vergi sisteminde dar mükellefiyete tâbi kurumların vergilendirilmesinde kullanılan bir diğer vergi rejimi K.V.K.'nun 26'ncı maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddenin kenar başlığında "özel" sıfatı yer almaktadır. Bu kelime de göstermektedir ki bu madde hükmüne göre yabancı kurumların vergilendirilmesi özel bir takım hallerde söz konusu olabilecektir. Bu haller maddede iki bent halinde düzenlenmiřtir³¹.

K.V.K.'nun 26'ncı maddesi hükmü gereğince de, dar mükellefiyete tâbi kurumlarca elde edilen G.V.K.'nda yazılı diğer kazanç ve iratlar (telif, imtiyaz, ihtira, işletme, ticaret unvanı, marka ve benzeri gayrimaddî hakların satışı, devir ve temlikî karşılığında alınan bedeller hariç) özel beyanname ile beyan edilecektir. Özel beyanname; yabancı kurum veya Türkiye'de namına hareket eden kimse tarafından kazanç ve iratların elde edilme tarihinden itibaren 15 gün içinde K.V.K.'nun 27'nci maddesinde yazılı vergi dairelerine verilecektir.

Yukarıda yaptığım temel açıklamalar çerçevesinde dar mükellefiyete tâbi bankalarca Türkiye'de elde edilen menkul sermaye iratları tevkif sureti

- 30 Ayrıntılı bilgi için bkz., BAŞAK Levent, "Dar Mükellef Kurumların Tevkif Usulüyle Vergilendirilmesi (I)", Mükellefin, Sayı: 120, Aralık 2002, Sh. 36-51.; BAŞAK Levent, "Dar Mükellef Kurumların Tevkif Usulüyle Vergilendirilmesi (II)", Mükellefin, Sayı: 121, Ocak 2003, Sh. 90-106.
- 31 Mezkûr madde hükmü yabancı bankaların Türkiye'de açtıkları şubeler için analiz edildiğinde bazı özel durumlar hariç yabancı banka şubelerinin Türkiye'de özel beyanname ile beyan etmeleri gereken kazanç ve/veya iratların olmadığı görülecektir. Çünkü; Türkiye'de şube açan yabancı bankaların elde ettikleri her türlü kazanç ve/veya iratlar yıllık beyan esasında vergilendirilecektir.

ile vergilendirilecek; yabancı bankalarca Türkiye'de açılan şubelerin ise, elde ettiği kazanç ve iratlardan ötürü yıllık beyanname vermesi gerekecektir.

Dar mükellefiyete tâbi bankalardan alınan krediler veya bu kurumlarca Türkiye'ye yatırılan sermaye karşılığında bu kurumlara yapılan ödemeler kurumlar vergisi tevkifatına tâbidir³². Türkiye'de şube açan yabancı bankaların vergilendirilmesi ise, Türkiye'de elde ettiği kazanç ve iratlardan ötürü tam mükellefiyet esasında vergilendirilen kurumların vergilendirilmesi esaslarına tâbidir.

2. TÜRKİYE'DE ŞUBESİ BULUNAN YABANCI BANKALARIN G.V.K.'NUN 75/4 MADDESİ KARŞISINDAKİ DURUMU VE VERGİ ANLAŞMALARINI ÇERÇEVESİNDE GELİR VERGİSİ TEVKİFATINDA UYGULANACAK STOPAJ ORANI³³

G.V.K.'nun 75'inci maddesinin ikinci fıkrasının (4) numaralı bent hükmüne göre, K.V.K. uyarınca yıllık veya özel beyanname veren dar mükellefiyete tâbi kurumların, indirim ve istisnalar düşülmeden önceki kurum kazancından, hesaplanan kurumlar vergisi düşüldükten sonra kalan kısmı menkul sermaye iradidir.

G.V.K.'nun 94'üncü maddesinin birinci fıkrasının (6) numaralı bendinin (b-iii) alt bendi hükmüne göre ise, G.V.K.'nun 75'inci maddesinin ikinci fıkrasının (4) numaralı bendinde yazılı menkul sermaye iradının ana merkeze aktarılan tutarı üzerinden %10 nispetinde gelir vergisi stopajı yapılacaktır.

Buna göre, Türkiye'de şube açan yabancı bankaların, indirim ve istisnalar düşülmeden önceki Türkiye'de elde ettikleri şube kazançlarından, hesaplanan kurumlar vergisi düşüldükten sonra kalan kısmı menkul sermaye iradı olarak gelir vergisi stopajına tâbidir. Söz konusu matrah üzerinden vergi anlaşmasının bulunmaması halinde yapılacak tevkifat oranı %10'dur.

32 Bu konuda daha fazla bilgi için şu çalışmaya müracaat edilebilir: BAŞAK Levent, "Türkiye'de Şube Açmadan Bankacılık Faaliyetinde Bulunan Yabancı Bankaların Elde Ettikleri Faiz Gelirlerinin Vergilendirilmesi Esasları ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlu Bazı Hususların Analizi ve Çözüm Önerileri", Vergi Sorunları, Yıl: 29, Sayı: 208, Ocak 2006, Sh. 71-82.

33 Konu ile ilgili olarak Danıştay Dördüncü Dairesi'nce verilen Esas No: 1999/2086, Karar No: 2000/372, Esas No: 1999/2559, Karar No: 2000/274 ve 25.04.2002 tarih ve Esas No: 2001/486, Karar No: 2002/1771 sayılı kararlara bakılabilir. İlgili kararların tam metni için bkz., Danıştay Dergisi, Yıl: 31, Sayı: 104, Ankara-2001, Sh. 212-215, 231-232.; KIZILOTLU Şükrü, Danıştay Kararları ve Özelgeleri (Muktezalar), 6. Cilt, Sh. 568-570 ve Maliye ve Sigorta Yorumları, Yıl: 17, Sayı: 392, 15 Mayıs 2003, Sh. 200-201.

Yabancı kurumların Türkiye’de elde ettikleri kazanç ve/veya iratların vergilendirilmesinde vergi anlaşmaları öncelikle uygulanması gereken hukuki metinler olduğu için konu ile ilgili olarak Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmaları kapsamında şu hususlara dikkat edilmelidir:

1- Daha önceki düzenlemede gelir vergisi stopaj matrahı hesaplanırken Türkiye’de ödenen fon payları da matrahtan tenzil edilmekteydi. Çünkü, fon payı vergi anlaşmaları uyarınca Türk vergisi olarak kabul edilmekteydi. Dolayısıyla, gelir (stopaj) matrahının hesaplanmasında kurum kazancından kurumlar vergisi yanında fon payının da düşülmesi gerekmektedir.

Ancak, 4842 sayılı Kanunla değişik G.V.K.’nın 75’inci maddesinin ikinci fıkrasının (4) numaralı bendine göre, gelir (stopaj) matrahının hesaplanmasında kurum kazancından sadece hesaplanan kurumlar vergi düşülecek olup, fon payını kurum kazancından tenzil edilmesi mümkün değildir. Mezkûr kanun ile 3824 sayılı Kanun kapsamında vergi mahiyetindeki olan fon uygulaması kaldırıldığı için 4842 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesi ile birlikte fon payının matrahtan düşülmesi uygulaması son bulmuştur.

2- Türkiye’de elde edilen şube kazançları üzerinden acaba vergi anlaşmaları kapsamında kaynak ülkede stopaj gelir vergisi ödenmesi mümkün müdür?³⁴

Bu konunun analizinde Hollanda Anlaşması’ndan yararlanacağız. Hollanda Anlaşması’nın “**Temettüer**” başlıklı 10’uncu maddesinin (5) numaralı bent hükmünde konumuz ile ilgili olarak şu düzenleme yapılmıştır:

“Devletlerden birinin bir şirketinin, diğer Devlette bulunan bir işyerinde icra ettiği ticari faaliyetinden elde ettiği kazanç, 7 nci Maddeye göre vergilendirildikten sonra, kalan kısım üzerinden ‘de’ işyerinin bulunduğu Devlette vergilendirilebilir; ancak bu şekilde alınacak vergi, bu Maddenin 2 nci fıkrasının a) bendinde öngörülen oranın yüzde 50’sini aşmayacaktır.”

İlgili bent hükmü kaynak ülke olarak Türkiye’nin şube kazançları üzerinden kurumlar vergisi yanından aynı zamanda gelir stopaj vergisi alma amacına yönelik bir düzenlemedir. Yani, G.V.K.’nın 75’inci maddesinin ikinci fıkrasının (4) numaralı bent hükmü ile Hollanda Anlaşmasının 10’uncu maddesinin (5) numaralı bent hükmü paralel düzenlemelerdir.

Türkiye’de şube açan yabancı bankaların şube kazançları Hollanda Anlaşması’nın 7’nci maddesine göre vergilendirildikten sonra, aynı zaman-

34 İlgili olarak bkz., 1 seri numaralı Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması Genel Tebliği. Tebliğde menkul sermaye iradı sayılan tutar dar mükellefiyete tâbi kurumlar açısından temettü tutarı sayılmıştır.

da bu kazançlar üzerinden yabancı kurumların G.V.K.’nın 75’inci maddesinin ikinci fıkrasının (4) numaralı bent hükmü ve 94’üncü maddenin birinci fıkrasının (6) numaralı bendinin (b-iii) alt bendine göre gelir (stopaj) vergisi ödemesi gereklidir. Diğer bir ifadeyle, Hollanda Anlaşması şube kazançları üzerinden kurumlar vergisi yanında gelir stopaj vergisi ödenmesine de müsaade etmiştir. Ancak, gelir stopaj vergisi ödemesinde kurumlar vergisi oranı hususunda madde hükmünde özel bir düzenleme yapılmıştır.

3- Türkiye’deki şube kazançların üzerinden hesaplanacak gelir vergisi stopaj matrahına vergi anlaşmaları kapsamında hangi oran uygulanacaktır?

Hollanda Anlaşmasının yukarıda tam metnini verdiğimiz 10’uncu maddesinin (5) numaralı bendi hükmü kapsamında Anlaşmanın Eki Protokolün IX. Maddesinde ise, a) bendinden sapma olarak şu düzenleme yapılmıştır:

“10 uncu Maddenin 2 nci fıkrasının a) bendi hükümlerinden sapma olarak, Hollanda Kurumlar Vergisi Kanunu ve ilerideki değişiklikler gereğince, Hollanda’da mukim bir şirket Türkiye’de mukim bir şirketten elde ettiği temettüler dolayısıyla Hollanda Kurumlar Vergisine tâbi tutulmadığı sürece, söz konusu bentte öngörülen oranlar aşağıdaki oranlara indirilecektir:

a) Türkiye’de mukim bir şirketin ödediği temettüler yönünden yüzde 10’a ve

b) Hollanda’da mukim bir şirketin ödediği temettüler yönünden yüzde 5’e.

Böyle bir durumda, 23 üncü Maddenin 2 nci fıkrasının d) bendi hükümleri de aynı şekilde uygulanacaktır.”

Buna göre, G.V.K.’nın 94’üncü maddesinin birinci fıkrasının (6) numaralı bendinin (b-iii) alt bendi hükmüne göre yapılacak gelir vergisi tevkifatı menkul sermaye iradının ana merkeze aktarılan tutarı üzerinden yapılacağından; Türkiye’deki şube tarafından bankanın merkezine gönderilen, bu nedenle merkez tarafından elde edilen temettülerin Hollanda’da kurumlar vergisine tâbi olması halinde gelir stopaj matrahına uygulanacak oran, Anlaşmanın 10’uncu maddesinin (2) numaralı bendinin (a) alt bendindeki oran %15 kabul edileceğinden, %7.5 olacaktır. Bu şartlar altında şube kazançları üzerinden kurumlar vergisi yanında maksimum %7,5 oranında gelir stopaj vergisi ödenecektir.

Ancak, Ek Protokolün ilgili hükmünün uygulanabilmesi için Türkiye’de bankacılık yapan kurumun Hollanda’da mukim bir kurum olması gerekli-

dir. Ve Türkiye'de mukim bir Şirketten temettü geliri elde etmesi lazımdır. Diğer bir ifadeyle, Hollanda'da mukim bir bankanın İstanbul Şubesi konumunda olan iktisadî ünite tarafından Türkiye'deki işyerinde icra edilen ticarî faaliyetten elde edilen kazanç ve iratların Türkiye'de mukim bir Şirketten elde edildiğinin düşünülmesi mümkün olmadığı için, gelir vergisi stopaj oranının %7.5 olarak uygulanması gereklidir.

Türkiye'de Şubesi bulunan yabancı bankalar istisnalar hariç Türkiye'de mukim kabul edilmeyeceğinden ötürü Protokol hükümleri gereğince indirimli vergi oranının uygulanması mümkün olmayacaktır. Şubenin Türkiye'de mukim kabul edilmesi halinde ise, indirimli vergi oranının uygulanacağı tabifdir.

Yabancı bir banka Türkiye'de açtığı Şubeden ötürü Türkiye'de mukim kabul edilebilecektir. İstisnaide olsa böyle bir Şey söz konusu olabilir. Çünkü, vergi anlaşmalarının 4'üncü maddesine göre bir kurum her iki akit devlette de mukim kabul edilebilecektir. Mesela, K.V.K.'nun 3'üncü maddesine göre yabancı bir kurumun Türkiye'de mukim bir kurum olarak kabul edilebilmesi için kanunî veya iş merkezinin Türkiye'de bulunması yeterlidir.

Türkiye'deki Şubenin yabancı bankanın iş merkezi olarak kabul edilmesi ve bu nedenle, Türkiye, Şube kazançlarından ötürü yabancı bankayı Türkiye'de mukim kabul ederek tam mükellefiyet esasında vergilendirmek istenilmesi halinde çifte mukimlik problemi ortaya çıkacaktır. Bu sorun anlaşma kapsamında 4'üncü maddeye göre çözümlenecektir.

Anlaşmanın 4'üncü maddesi kapsamında çifte mukimlik sorununun çözümünde izlenecek yöntemler bir tarafa bırakıldığında Türkiye'deki yabancı banka Şubesinin Hollanda'da mukim kabul edilmesi halinde Protokol'ün ilgili hükmü uygulanamayacak; bu durumda ise gelir vergisi stopaj matrahına uygulanacak oran hususunda Anlaşmanın 10'uncu maddesinin (5) ve (2) numaralı bentlerine göre hareket edilecektir.

Özetle; Türkiye'deki banka Şubesinin Hollanda'da mukim kabul edilmesi halinde Ek Protokol hükümleri devre dışı kalacak; bu durumda yabancı banka Şubesi tarafından hesaplanacak gelir vergisi stopaj matrahına 10'uncu maddenin (5) numaralı bendindeki hüküm gereğince (2) numaralı bendin (a) alt bendindeki %15 oranının yarısı, yani %7.5 oranı uygulanacaktır. Hollanda'da mukim kurumların Türkiye'de mukim bir Şirketten temettü geliri elde etmeleri halinde ise, Protokolün IX. Maddesindeki Őartın gerçekteŐmesi halinde gelir vergisi stopaj matrahına uygulanacak oran %5 olacaktır.

5520 sayılı K.V.K. ile yapılan düzenlemeye gelince. K.V.K.’nun 30’uncu maddesinin (6) numaralı bent hükmüne göre, yıllık veya özel beyanname veren dar mükellefiyete tâbi kurumların, indirim ve istisnalar düşülmeden önceki kurum kazancından, hesaplanan kurumlar vergisi düşüldükten sonra kalan kısımdan ana merkeze herhangi bir para transferi yapılması halinde bu transfer üzerinden kurum bünyesinde %15 oranında kurumlar vergisi kesintisi yapılması zorunludur. Aynı tevkifat oranı 2006/10731 sayılı B.K.K. gereğince de geçerlidir.

Vergi anlaşmaları kapsamında kurum kazançları üzerinden kurumlar vergisi yanında ayrıca mezkûr madde uyarınca para transferine bağlı vergilendirme yapılabilmesi mümkündür. Ancak bu şekilde yapılacak vergilendirme yukarıda belirttiğimiz esaslar dahilinde anlaşmaların devreye girmesi halinde %15 nispetinde değil anlaşmadaki hüküm uyarınca ilgili maddelerde belirlenen oranlarda yapılacaktır.

3. TÜRKİYE’DE ŞUBE AÇAN YABANCI BANKALARIN MENKUL KIYMET ALIM-SATIM KAZANÇLARININ VERGİLENDİRİLMESİ

Türkiye’de şube açan yabancı bankaların elde ettikleri kazanç ve/veya iratların vergilendirilmesinde genel esaslar yukarıda belirttiğim gibidir. Dar mükellefiyete tâbi kurumların menkul kıymet gelirlerinin vergilendirilmesinde özelliikli bazı hususlar söz konusu olduğu için bu konunun ayrı bir başlık altında irdelenmesinde fayda görüyorum.

3.1. Genel Esaslar

Kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan ve yerleşik olduğu ülkede bankacılık faaliyeti ile uğraşan yabancı bankaların Türkiye’de açtıkları şubelerde menkul kıymet ticareti yapmaları serbesttir. Bu hususta sermaye piyasası mevzuatı haricinde gerek ticarî mevzuatta gerekse yabancı sermaye mevzuatında kısıtlayıcı herhangi bir düzenleme yer almamaktadır.

Nitekim, 5411 sayılı B.K.’nun 4’üncü maddesine göre Türkiye’de faaliyette bulunan bankaların (yabancı banka şubeleri dahil) para piyasası araçlarının alım ve satımı, ekonomik ve finansal göstergelere, sermaye piyasası araçlarına, mala, kıymetli madenlere ve dövizde dayalı; vadeli işlem sözleşmelerinin, opsiyon sözleşmelerinin, birden fazla türev aracı içeren basit veya karmaşık yapıdaki finansal araçların alımı, satımı ve aracılık işlemleri, sermaye piyasası araçlarının alım ve satımı ile geri alım veya tekrar satım taahhüdü işlemleri ve daha önce ihraç edilmiş olan sermaye piyasası araçlarının aracılık maksadıyla alım satımının yürütülmesi işlemlerini yapmaları serbesttir.

3.2. Menkul Kıymet Gelirlerinde Vergilendirme Esasları

Türkiye’de menkul kıymet alım-satımı (ticareti) karşılığında elde edilen kazanç ve/veya iratlar G.V.K.’nın 4783 ve 4842 sayılı Kanunlar ile değişik Mükerrer 80’inci maddesine göre, değer artış kazancıdır. Ancak, menkul kıymet alım-satımı faaliyetinin Türkiye’de bulunan bir işyeri vasıtası ile elde edilmesi halinde ticarî kazanç olarak vergilendirilecektir. Bu itibarla yabancı banka şubelerinin şube fonları ile menkul kıymet alım-satımı faaliyeti neticesinde elde ettikleri kazançlar kurum kazancı olarak yıllık kurumlar vergisi beyannamesine dahil edilerek vergilendirilecektir. Bu kazançların değer artış kazancı olarak mütalâası mümkün değildir.

Bilindiği üzere 5281 sayılı Kanun ile G.V.K.’na eklenen Geçici 67’nci madde hükmü ile menkul kıymetler ve diğer sermaye piyasası araçlarından diğer bir ifadeyle finansal yatırım araçlarından elde edilen kazanç ve iratlar için 01.01.2006 tarihinden itibaren yürürlüğe girmek üzere yeni ve basit bir vergilendirme rejimi getirilmiştir.

Yeni düzenleme ile getirilen vergilendirme rejimi esas itibariyle kaynakta vergileme esasına dayanmaktadır. Bu nedenle, mezkûr madde hükmü kapsamında yapılan tevkifatın nihai vergi yerine geçmesi için ilgili kazançların yıllık beyanname ile beyan edilmemesi kuralı getirilmiştir³⁵.

G.V.K.’nın Geçici 67’nci maddesinin (1) numaralı bent hükmü uyarınca menkul kıymetlerin ve diğer sermaye piyasası araçlarının elden çıkarılmasından sağlanan kazançlar için 01.01.2006 tarihinden itibaren yeni bir vergilendirme rejimi öngörölmüş olup, getirilen bu yeni sistem uyarınca menkul kıymetlerin elden çıkarılmasından sağlanan kazançlar üzerinden %15 nispetinde tevkifat yapılacaktır.

35 Kanununun genel gerekçesinde yapılan değişikliklerle ilgili yapılan açıklama şu şekildedir:

“Bu çerçevede menkul sermaye iratları ile menkul kıymetlerden elde edilen kazanç ve iratlar için 1.1.2006 tarihinden itibaren yürürlüğe girmek üzere yeni bir vergileme rejimi öngörülmektedir. **Bu sistem, bankalar ve aracı kurumlar tarafından tutulacak kayıtlara göre bu kurumlar tarafından tevkifat suretiyle yapılacak vergilemeyi öngören ve kazancı elde edenler açısından basitleştirilmiş bir uygulama mahiyetinde olacaktır.** Bu uygulama ile basitliğin sağlanmasının yanı sıra, ayrıca (döviz ve Türk lirası cinsinden olanlar dışında) bütün finansal araçlar açısından vergilemede harmonizasyon sağlanmaktadır.”

Görüldüğü üzere, 5281 sayılı Kanun ile getirilen yeni sistemin temel amacı bazı menkul sermaye iratları ve menkul kıymet gelirlerinin vergilendirilmesinde basitlik sağlanmasıdır. Tevkif sureti ile vergilendirilen kazançların yıllık beyanname ile beyanı söz konusu olmadığı için getirilen yeni sistemin mükelleflere sağlayacağı imkan hiç şüphesiz önemlidir. Düzenlemenin bir diğer amacı da finansal araçların vergilendirilmesinde harmonizasyon sağlanmasıdır.

Mezkûr madde hükmü kapsamında yapılacak tevkifat menkul kıymet ve diğer sermaye piyasası araçlarının bankalar ve aracı kurumlar vasıtası ile elden çıkarılması halinde geçerlidir. Diğer bir ifadeyle yabancı banka şubeleri tarafından menkul kıymet borsasından bankalar (başka yabancı banka şubeleri dahil) ve aracı kurumlar vasıtası ile menkul kıymet alım ve satımı neticesinde elde edilen kazanç ve/veya iratlar üzerinden banka (Türkiye’de kurulan yerli veya yabancı bankalar ile yabancı banka şubeleri) ve aracı kurumlarca %15 nispetinde tevkifat yapılacaktır.

Ancak; menkul kıymet alım-satım kazancına ilişkin ödemelerinin dar mükellefiyete tâbi gerçek kişi ve kurumlara yapılması halinde tevkifat oranı %0 olarak uygulanacaktır. Şöyle ki; 5527 sayılı “Gelir Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun” ile G.V.K.’nun Geçici 67’nci maddesinin (1) numaralı bendinin 2’nci paragrafının sonuna “Dar mükellef gerçek kişi ve kurumlar için bu oran %0 olarak uygulanır” cümlesi eklenmiştir.

Yapılan bu değişiklik ile kanunun yürürlük tarihi olan 07.07.2006 tarihinde itibaren geçerli olmak üzere dar mükellefiyete tâbi gerçek kişi ve kurumların menkul kıymet ve diğer sermaye piyasası araçlarının alım satımından elde ettiği kazançlar üzerinden bankalar ve aracı kurumlarca %0 nispetinde tevkifat yapılacaktır. Böylece yabancı kişi ve kurumlar Türkiye’de elde ettikleri menkul kıymet gelirleri üzerinden tevkif sureti ile vergi ödemeksizin elde edilen gelirlerini yurt dışına transfer edebilme imkanına kavuşmuştur. Bu şekilde; Türkiye’de uluslararası fon akımının önemli bir bölümünü oluşturan sıcak para hareketlerinin vergilendirilmesinde belirli ölçüde Avrupa Birliği ülkeleri ile uyum sağlanmıştır.

4. TÜRKİYE’DE ŞUBE AÇAN YABANCI BANKALARIN REPO GELİRLERİNİN VERGİLENDİRİLMESİ

Bir yatırım aracı olarak repo; menkul kıymet olarak nitelenen yatırım araçlarının (finansal araçların) alım veya satımını içeren bir tür menkul kıymet işlemidir. Bu yatırım araçlarından elde edilen gelir vergicilik uygulamalarında menkul sermaye iradı olarak nitelendirilmektedir. Menkul sermaye iratlarında genel vergilendirme rejimine ise çalışmamın daha önceki bölümlerinde yer verilmiştir. Ancak, özelliği nedeniyle repo gelirlerinin çalışmamda ayrı bir başlık altında değerlendirmeye tâbi tutulması bir zorunluluk olarak görülmüştür.

4.1. Genel Esaslar

G.V.K.’nun 94’üncü maddesinin birinci fıkrasının (14) numaralı bent hükmüne göre, G.V.K.’nun 75’inci maddesinin ikinci fıkrasının 5 numaralı

bendinde yer alan menkul sermaye iratları (menkul kıymetlerin geri alım veya satım taahhüdü ile iktisap veya elden çıkarılması karşılığında sağlanan menfaatlerden) uygulamada repo geliri olarak nitelendirilmektedir.

Repo gelirleri menkul kıymetler borsası iyi bir biçimde örgütlenmiş ülkelerde yerli ve yabancı yatırımcılar açısından önemli bir gelir kaynağı haline gelmiştir. Bu gelirler özellikle vergisel teşviklerle önemli yatırım gelirleri arasında gösterilmektedir. Ancak gelişmekte olan ülke piyasalarında özellikle yabancı yatırımcıların menkul kıymetler borsalarındaki yatırımlarının büyüklüğü bu ülkelerdeki borsa krizlerinin nedeni olarak görülmektedir. Ve gelişmekte olan ülkelerde yabancı yatırımcıların borsaya yatırım yapmaktan çok doğrudan yatırım yapmaları istenilmektedir. Ancak belirttiğimiz gibi para piyasalarındaki yüksek getiri imkanı yabancı yatırımcıları sıcak para hareketlerinin önemli bir merkezi haline getirmiştir.

Çalışmamım aşağıdaki bölümünde özelliğı gereğince dar mükellefiyete tâbi kurumlarca Türkiye'deki para ve sermaye piyasalarında elde edilen repo gelirlerinin vergilendirilmesi esasları üzerinde durulacaktır.

4.2. Repo Gelirlerinde Vergilendirme Esasları

Türkiye'de repo geliri elde eden dar mükellefiyete tâbi kurumların bu gelirleri üzerinden %22 oranında gelir vergisi tevkifatı yapılacaktır. Diğer bir ifadeyle Türk vergi sistemi dar mükellefiyete tâbi kurumlarca elde edilen repo gelirlerinde de vergilendirme rejimi olarak tevkif esasını benimsemiştir. Böylece menkul sermaye iratlarında genel vergilendirme rejimi olan tevkif esasının dışına çıkılmamıştır.

Bilindiğı üzere, G.V.K.'nun 75'inci maddesinin ikinci fıkrasının 14 numaralı bendinde yer alan menkul sermaye iratları repo gelirlerinden oluşmaktadır. G.V.K.'nun 94'üncü maddesinin 14'üncü bendi hükmündeki parantez içi düzenleme gereğince tam mükellefiyete tâbi kurumlarca elde edilen repo gelirleri de gelir vergisi tevkifatına tâbidir. Dolayısıyla, Türkiye'de tam mükellefiyet esasında vergilendirilen bir banka şubesinin elde ettiği repo gelirleri üzerinden de %22 oranında gelir vergisi tevkifatı yapılmaktadır.

Yurt dışında mukim bankalarca Türkiye'de açılan şubelerden elde edilen kazançlarının vergilendirilmesinde K.V.K.'nun 24'üncü ve 30'uncu maddeleri hükmü caridir. K.V.K.'nun 30'uncu maddesinde, dar mükellefiyete tâbi kurumların yıllara sari inşaat ve onarım işi karşılığında elde ettiği gelirlerin, serbest meslek kazançlarının, gayrimenkul sermaye iratlarının, G.V.K.'nun 75'inci maddesinin ikinci fıkrasının (1), (2), (3) ve (4) numaralı bentlerinde sayılanlar hariç olmak üzere menkul sermaye iratları ve ticarî veya ziraî kazançca dahil

olup olmadığına bakılmaksızın telif, imtiyaz, ihtira, işletme, ticaret unvanı, marka ve benzeri gayrimaddî hakların satışı, devir ve temlik mukabilinde alınan bedellerin %15 oranında tevkifata tâbi tutulacağı hükme bağlanmıştır.

Ancak; G.V.K.’nın 75’inci maddesinin sekizinci bendinde, tevkifat nispetlerini gelir unsurları veya faaliyet konuları itibarıyla ayrı ayrı belirlemeye, sifıra kadar indirmeye veya kanunî oranın bir katını kadar artırma hususunda Bakanlar Kuruluna yetki verilmiştir.

5422 sayılı K.V.K.’nın 24’üncü maddesinin 4’üncü fıkrası hükmünün Bakanlar Kurulu’na verdiği yetki çerçevesinde Bakanlar Kurulu en son 2003/6575 sayılı B.K.K. ile tevkifat oranlarını belirlemiş olup, bu Karar çerçevesinde repo gelirlerinden ödeme sırasında %22 oranında tevkifat yapılması gerekmektedir. 5520 sayılı K.V.K.’na göre ise repo gelirleri üzerinden bu kanun kapsamında Bakanlar Kurulu ayrı bir belirleme yapmadığı sürece %15 nispetinde kurumlar vergisi tevkifatı yapılacaktır.

Nitekim dar mükellefiyete tabi kurumların bir kısım kazanç ve/veya iratları üzerinden yapılacak tevkifatlarda tevkifat oranlarını belirlemek üzere 2006/10731 ve 2006/11447 sayılı B.K.K. çıkarılmıştır. Ancak bu kararlarda repo gelirleri üzerinden yapılacak tevkifatlarda herhangi bir oran belirlenmemiştir. Bu kapsamda repo gelirlerinde vergilendirme rejimi G.V.K.’nu Geçici 67’nci maddesi hükmüne göre belirlenecektir.

G.V.K.’nın 94’üncü maddesinin birinci fıkrasının (14) numaralı bent hükmünde olduğu gibi 2003/6575 sayılı Kararnamede Türkiye’de şubesi bulunan yabancı bankaların repo gelirlerinden de tevkifat yapılması gerektiği yönünde herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Aynı düzenleme 5520 sayılı K.V.K.’nda da yer almamaktadır. Vergilendirmede eşitlik ilkesi gereğince Türkiye’de tam mükellefiyet esasında vergilendirilecek olan banka şubesinin repo gelirlerinden gelir vergisi tevkifatı yapılması gerekiyorsa dar mükellefiyete tâbi yabancı banka şubesinin repo gelirlerinden de kurumlar vergisi tevkifatı yapılması gereklidir.

Uygulamada doğabilecek sorunları önlemek babından bu konuda düzenleme yapılması zorunludur. K.V.K.’nın 30’uncu maddesine göre yapılacak tevkifatlarda Türkiye’de işyeri bulunan veya daimi temsilci vasıtası ile faaliyet gösteren kurumların kazançları üzerinden de kurumlar vergisi tevkifatı yaptırılması isteniyorsa bunun kanun hükmünde veya konu hakkında çıkarılacak olan Bakanlar Kurulu Kararında açıkça belirtilmesi gereklidir. Aksi bir uygulama tartışmaları da beraberinde getirecektir.

Nitekim, eski uygulamada 93/5147 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı’nın 1’inci maddesinin (11) numaralı bendinde; “11- Gelir Vergisi Kanununun

75'inci maddesinin ikinci fıkrasının 14 numaralı bendinde yer alan menkul sermaye iratlarından (**bankalar hariç**) %5" hükmü yer almaktaydı.

Konu ile ilgili olarak 46 seri numaralı K.V.K. Genel Tebliği'nde yapılan açıklama ise şu şekildedir:

"Diğer taraftan dar mükellef kurumlarca elde edilen repo gelirleri de Kurumlar Vergisi Kanununun 24 üncü ve 93/5147 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının 1. maddesinin 11 numaralı bendine göre %5 kurumlar vergisi tevkifatına tâbi tutulacaktır. **Türkiye'de şube açarak bankacılık faaliyetinde bulunan dar mükellefiyete tâbi bankalara sağlanan repo gelirleri üzerinden söz konusu tevkifat yapılmayacaktır.** Bunların dışında kalan dar mükellefiyete tâbi bankaların repo gelirleri üzerinden bu tevkifat yapılacaktır."

93/5147 sayılı B.K.K.'nın ilgili bendindeki "**bankalar hariç**" ibaresi daha sonra karar metninden çıkarılmıştır. Dolayısıyla, bu değişikliğin yürürlüğünden sonra Türkiye'deki yabancı banka şubelerine yapılacak repo ödemeleri üzerinden de kurumlar vergisi tevkifatı yapılması uygulaması başlamıştır diyebiliriz. Ancak, yukarıda da belirttiğimiz gibi bu şekilde bir düzenleme kanun hükmünde açıkça belirtilmek suretiyle veya çıkarılacak Bakanlar Kurulu Kararları'na konulacak bir ibare ile kalıcı hale getirilmelidir.

Konu ile ilgili olarak Danıştay Dördüncü Dairesince verilen 05.02.2002 tarih ve Esas No: 2001/2729, Karar No: 2002/356 sayılı kararda özetle şu açıklamalara yer verilmiştir:

"Dava konusu olayda davacı şirket, bankacılık faaliyeti vermek üzere Türkiye'de şube açmıştır. Bankacılık faaliyetinin ticari faaliyet olduğu konusunda şüphe bulunmamakta olup, Türk Ticaret Kanununun 12'nci maddesi de bunu doğrulamaktadır. Bu durumda, davacı dar mükellef kurumun faaliyet alanıyla ilgili olarak işletmeye giren ve işletmeden çıkan iktisadi değerlerden kaynaklanan ve özsermayeyi etkileyen değer artışları da ticaridir. Bu açıdan bakıldığında davacı bananın repo gelirlerini ticari faaliyetinin bir uzantısı sonucu elde ettiği kuşkusuz olduğu gibi elde edilen menkul sermaye iradının Gelir Vergisi Kanununun 75'inci maddesinin son fıkrası karşısında elde eden yönünden ticari kazanç olarak değerlendirilmesi yasal bir zorunluluktur. Dolayısıyla davacı dar mükellef kurumun ticari faaliyeti kapsamında elde ettiği repo geliri de ticari kazancın tespitinde dikkate alınacak, beyannameye dahil etmede ihtiyarilikten yararlanamayacaktır. Bu durumda dar mükellef kurum için Kurumlar Vergisi Kanununun 24'üncü maddesinin 5'inci fıkrası ile getirilen düzenleme, yükümlünün sadece ticari veya zirai kazanç dışında kalan gelir unsurlarından gelir etmesi halinde uygulama imkanı bulabilir.

Kurumlar Vergisi Kanununun 24'üncü maddesinin 5'inci fıkrası ile getirilen hükmü, aynı maddenin 1'inci fıkrası ile düzenlenmiş olan kurum kazancının vergilendirilmesine ilişkin genel ilkelerle birlikte düşünüp değerlendirmek gerekmekte olup, Türkiye'de bankacılık faaliyeti bulunan ve bu faaliyetinin devamı niteliğinde bir faaliyet sonucu repo geliri elde eden davacı kurumun farklı gelir unsurlarından elde edeceği kazancı ticari kazanç gibi tespit edilecek ve vergilendirilecektir. Bu açıdan kararda yazılı gerekçelerle tahakkuk eden vergi ve fon payının kaldırılmasına karar veren mahkeme kararında isabet görülmemiştir³⁶.

Karara göre, 5422 sayılı K.V.K.'nun 24'üncü maddesinin 5'inci fıkrası hükmü gereğince, teorik olarak dar mükellefiyete tâbi kurumlarca Türkiye'de ticarî kazanç yanında³⁷, bu kazançla bağlantılı olmayan ve 5422 sayılı K.V.K.'nun 24'üncü maddesinin 1'inci fıkrası gereğince tevkif sureti ile vergilendirilmesi gereken kazanç ve iratlar elde edilmesi halinde bu kazanç ve iratların ticarî kazanç dolayısıyla verilecek yıllık beyannameye ithali ihtiyaridir. Ancak, tevkif sureti ile vergilendirilmesi gereken kazanç ve iratların ticarî kazanç bünyesinde elde edilmesi halinde bu kazanç ve iratlar ticarî kazancın bir parçası olduğundan bunların beyannameye ithali zorunludur. Tersî durumda ise bu kazanç ve iratların yıllık beyannameye ithali mükelleflerin tercihlerine bağlıdır. Bu temel esaslar 5520 sayılı K.V.K. ile aynen korunmuştur.

Madde hükmündeki bir diğer düzenleme uyarınca, ticarî kazançtan bağımsız bir şekilde elde edilse bile, 5422 sayılı K.V.K.'na göre G.V.K.'nun 75'inci maddesinin (5) ve (7) 5520 sayılı K.V.K.'na göre ise (5), (7), ve (14) numaralı bentlerinde belirtilen menkul sermaye iratları ile fonlarının katılma belgelerinden ve yatırım ortaklıklarının hisse senetlerinden elde edilen kâr paylarının verilecek beyannameelere dahil edilmesi zorunludur.

Teorik olarak olması gereken budur. Ancak, uygulamada bu şekilde bir vergilendirme yapılması mümkün değildir. Olayı iki açıdan değerlendirebiliriz:

1. durum: Dar mükellefiyete tâbi kurumlara ödeme yapan kişi, kurum ve kuruluşların tevkif sureti ile vergilendirilmesi gereken kazanç ve irat-

36 Kararın tam metni için bkz., Maliye ve Sigorta Yorumları, Yıl: 19, Sayı: 442, 15 Haziran 2005, Sh. 225-227.

37 Dar mükellefiyete tâbi kurumların Türkiye'de ticarî kazanç elde edebilmesi için 5520 sayılı K.V.K.'nun 3'üncü maddesinin (3) numaralı bendini (a) alt bendi hükmüne göre, Türkiye'de V.U.K.'nun 156'ncı maddesinde belirtilen türden bir işyerinin bulunması ya da yabancı kurumun daimi temsilci vasıtası ile faaliyet göstermesi gereklidir. Benzer bir düzenleme söz konusu kararın verildiği dönemde yürürlükte olan 5422 sayılı K.V.K.'nun 12'nci maddesinin (1) numaralı bendinde de yer almaktaydı.

ların ticarî kazanç bünyesinde elde edilip edilmediğini bilme imkanları bulunmamaktadır. Mükellefler bu şekilde 5520 sayılı K.V.K.'nın 30'uncu maddesine göre tevkifat yapmaya zorlanamayacaklardır. Durum böyle olunca kazanç ve iratları dar mükellefiyete tâbi kurumlara sağlayanların kurumca elde edilen kazancın ticarî kazanç bünyesinde elde edilip edilmediğine bakılmaksızın kurumlar vergisi tevkifatı yapmaları kendi yararlarına olacaktır.

Dar mükellefiyete tâbi kurumların bu kazançlar için beyanname vermeleri halinde yabancı kurumlar yıllık beyanname üzerinden hesaplanan kurumlar vergisinden tevkif sureti ile ödenen kurumlar vergisini mahsup etme imkanına sahip olacaklarından sonuçta verginin hazineye giriş tarihi değişmiş olacak; dar mükellefiyete tâbi kurum açısından enflasyon vergisi dışında herhangi bir kayıp söz konusu olmayacaktır.

2. durum: Dar mükellefiyete tâbi kurumlarca ticarî kazanç için verilecek yıllık beyannameye dahil edilmesi zorunlu olan kazanç ve iratların ticarî kazanç bünyesinde elde edilip edilmediğinin tespiti de uygulamada mümkün olmayacaktır. Türkiye'de şubesi bulunan dar mükellefiyete tâbi kurumların şube fonları ile yabancı kurumun diğer fonlarını birbirinden ayrı olarak kayıt altına alması ve takip etmesi günümüz iktisadî sisteminde düşünülemez. Düşünülmemesi de gereklidir.

Dar mükellefiyete tâbi kurumların Türkiye'de şubesi varsa ve bu kurumların aynı zamanda bankalarda mevduat veya yatırım hesabı bulunmakta ise banka dar mükellefiyete tâbi kurumların hesaplarına tahakkuk eden faiz gelirleri üzerinden kurumlar vergisi tevkifatı yapacaktır. Kazancı elde eden dar mükellefiyete tâbi kurumun ise elde ettiği kazancın ticarî kazanç bünyesinde elde edilip edilmediğini ispat etmesi para akışının akil almaz şekilde karmaşıklıştığı ve bankalardaki hesapların cari hesap şeklinde tutulduğu göz önüne alındığında mümkün olmayacaktır. Bu durumda, dar mükellefiyete tâbi kurumlar bankalardaki yatırım hesabı (repo hesabı) karşılığında elde ettiği faiz gelirlerini ticarî kazanç bünyesinde elde edilmiş kabul ederek bu gelirlerini vereceği yıllık beyannameye dahil etmesi gereklidir. Aksi takdirde, yabancı kurumlar her zaman için cezalı tarhiyatlara maruz kalabileceklerdir.

Konu ile ilgili olarak Maliye Bakanlığınca verilen 18.01.2001 tarih ve 8624-3/3269 sayılı muktezada özetle şu açıklamalar yapılmıştır:

"İlgi yazınızda, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunun 59 Nolu Kararı ile Kıbrıs Kredi Bankası Ltd. İstanbul-Türkiye Merkez Şubesinin bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izninin kaldırıldığı ve anılan bankaca Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunun talimatı

ile İnterbank Merkez Şubesinde hesap açıldığı belirtilerek; fona devrolan söz konusu bankanın repo işlemlerinden tevkifat yapıp yapılmayacağı hususunda Bakanlığımız görüşü istenilmektedir.

Türkiye ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti arasında akdedilen ve gelir üzerinden alınan vergileri kapsayan Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmasında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde mukim olan ve Türkiye'de bir işyeri bulunan kurumların Türkiye'deki bu işyeri vasıtasıyla elde ettikleri kazançların vergilendirilmesini sınırlayan bir hüküm bulunmamakta olup, işyeri kazançları mevzuatımız hükümleri çerçevesinde vergiye tâbi tutulmaktadır³⁸.

Kurumlar Vergisi Kanununun 24 üncü maddesinde, dar mükellefiyete tâbi kurumların ticari, zirai ve diğer kazanç ve iratları dışında kalan kazanç ve iratları ile telif, imtiyaz, ihtira, işletme, ticaret ünvanı, alameti farika ve benzeri gayrimaddi hakların satışı, devir ve temlik mukabilinde alınan bedellerin %25 oranında tevkifata tâbi tutulacağı hükme bağlanmıştır. Maddenin dördüncü fıkrasında da, tevkifat nispetlerini gelir unsurları ve faaliyet konuları itibarıyla ayrı ayrı belirlemeye, sifra kadar indirmeye ve yukarıdaki oranın bir katını geçmemek üzere yeniden tespit etmeye Bakanlar Kurulu yetkili kılınmıştır.

Bakanlar Kurulu bu yetkisine dayanarak 93/5147, 98/11466 ve 99/13646 sayılı Kararlar ile tevkifat oranlarını belirlemiş olup, bu Kararlar çerçevesinde dar mükellefiyete tâbi bankaların repo gelirlerinden ödeme sırasında %14 oranında tevkifat yapılması gerekmektedir. Ancak, 2000/1712 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 01.01.2001 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere bu oran %16 olarak uygulanacaktır.

Buna göre, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilen Kıbrıs Kredi Bankası Ltd. İstanbul-Türkiye Merkez Şubesinin, İnterbank Merkez Şubesindeki repo işlemlerinden elde ettiği gelirler üzerinden Kurumlar Vergisi Kanununun 24 üncü maddesi ve yukarıda belirtilen Bakanlar Kurulu Kararı hükmüne göre vergi tevkifatı yapılması gerekir.”

Muktezaya göre, dar mükellefiyete tâbi yabancı banka şubelerinin Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilmesi durumunda dahi 5422 sayılı K.V.K.'nun 24'üncü maddesi gereğince repo gelirleri üzerinden kurumlar vergisi tevkifatı yapılacaktır. Bu genel hükmü 5520 sayılı K.V.K.'nun 30'uncu maddesi için de söylemek mümkündür. Konuya diğer açıdan

38 Yabancı kurumlarca Türkiye'de açılan şubelerden elde edilen kazançlar tam mükellefiyete tâbi kurumların şube kazançlarının tâbi olduğu esaslar dahilinde kurumlar vergisine tâbi tutulacaktır. Ancak, kazançlar üzerinden alınacak kurumlar vergisi işyerinde elde edilen kazançlarla sınırlı olup, işyeri faaliyetleri dışında elde edilen kazançlarda vergilendirme yetkisi anlaşmanın diğer hükümlerine göre belirlenecektir.

bakıldığında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile imzalanmış olan vergi anlaşması çerçevesinde Türkiye'de işyeri bulunan yabancı bankaların işyeri kazançları üzerinden kaynak ülkede tevkif sureti ile vergi alınmasını önleyici bir düzenleme bulunmamaktadır.

Dar mükellefiyete tâbi kurumların repo gelirlerinin vergilendirilmesi hususunda son yapılan düzenlemeleri de analiz ettiğimizde şu sonuçlara ulaşmamız mümkündür. Her şeyden önemlisi son düzenlemelerde repo gelirlerinin vergilendirilmesi esasları üzerinde önemli bir değişiklik olmamıştır. Sadece repo gelirleri üzerinden yapılması gereken tevkifat 5281 sayılı Kanun ile G.V.K.'na eklenen Geçici 67'nci maddenin (4) numaralı bent hükmü gereğince yapılacaktır. Mezkûr madde hükmü uyarınca dar mükellefiyete tâbi kurumların repo gelirleri üzerinden ödemeyi yapanlarca %15 nispetinde tevkifat yapılacaktır.

Repo gelirlerinin vergilendirilmesinde yapılan önemli bir değişiklik ise 5520 sayılı K.V.K.'nın 30'uncu maddesinin (9) numaralı bent hükmü ile yapılmıştır. Mezkûr madde hükmü uyarınca dar mükellefiyete tâbi kurumlar yıllık beyanname ile beyanı gereken kazanç ve irat elde ettikleri takdirde bu kurumların bu kazançlara ilaveten elde ettikleri repo gelirlerinin verilecek beyannamelere dahil edilmesi zorunludur. Eski düzenlemede beyannameye dahil edilmesi zorunlu olan gelirler G.V.K.'nın 75'inci maddesinin 5 ve 7 numaralı bent hükümleri ile sınırlandırılmıştı. 5520 sayılı K.V.K. ile bu gelirler arasında repo gelirleri de dahil edilmiştir.

Faydalı olması açısından 5422 sayılı K.V.K.'nın 24'üncü maddesine göre dar mükellefiyete tâbi kurumların repo gelirleri üzerinden yapılacak kurumlar vergisi tevkifat oranları, G.V.K.'nın Geçici 67'nci maddesi ve 5520 sayılı K.V.K.'na göre yapılması gereken kurumlar vergisi tevkifat oranlarını belirlemek üzere aşağıdaki tablo hazırlanmıştır.

-
- 39 2002/4370 sayılı B.K.K. ile repo gelirleri üzerinden yapılacak tevkifatlarda tevkifat oranları ile ilgili olarak 2001/2846 sayılı B.K.K.'nda değişiklik yapılmamıştır. Bu nedenle, bu B.K.K. uyarınca da tevkifat oranı %20 olarak uygulanmaya devam etmiştir.
 - 40 5520 sayılı K.V.K.'nın Geçici 1'inci maddesinin (4) numaralı bent hükmü uyarınca bu kanun kapsamında dar mükellefiyete tâbi kurumların elde ettiği kazançlar üzerinden yapılması gereken kurumlar vergisi tevkifatı ile ilgili olarak Bakanlar Kurulu'nca yeni bir kararname yayınlanması halinde öncelikle ilgili B.K.K. uygulanacaktır.

<i>B.K.K., 5520 Sayılı Kanun ve G.V.K.'nun Geçici 67'nci Maddesi</i>	<i>Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi</i>	<i>Resmi Gazete Numarası</i>	<i>Tevkifat Oranı (%)</i>
<i>2000/1712 sayılı B.K.K.</i>	<i>20.12.2000</i>	<i>24266</i>	<i>16</i>
<i>2001/2846 sayılı B.K.K.</i>	<i>17.08.2001</i>	<i>24496</i>	<i>20</i>
<i>2002/4370 sayılı B.K.K.³⁹</i>	<i>29.06.2002</i>	<i>24800</i>	<i>20</i>
<i>2003/6575 sayılı B.K.K.⁴⁰</i>	<i>30.12.2003</i>	<i>25332</i>	<i>22</i>
<i>G.V.K.'nun Geçici 67'nci Maddesinin (4) Numaralı Bent Hükmü</i>	<i>31.12.2004</i>	<i>25687 Mükerrer (3.)</i>	<i>15</i>
<i>5520 sayılı K.V.K.</i>	<i>21.06.2006</i>	<i>26205</i>	<i>15</i>

Görüldüğü üzere, para ve sermaye piyasasında faaliyet gösteren kurumların elde ettiği repo gelirleri üzerinden yapılması gereken tevkifat oranları önce %16 seviyesinde kalmış belirli bir süre %20 düzeyi korunmuş daha sonra düşme eğilimi göstermiştir. Ve en son 5520 sayılı K.V.K. ve G.V.K.'nun Geçici 67'nci maddesinin 4'üncü bent hükmü ile tevkifat oranı %15 olarak belirlenmiştir.

5. TÜRKİYE'DE AÇILAN ŞUBELERDE ELDE EDİLEN KAZANÇLARIN GELİR VE KURUMLAR VERGİSİ STOPAJI KARŞISINDAKİ DURUMU

G.V.K.'nun 75'inci maddesinin 2'nci fıkrasının (4) numaralı bent hükmünde Türkiye'de elde ettiği kazanç ve iratlardan ötürü yıllık veya özel beyanname veren dar mükellefiyete tâbi kurumların kurum kazançları üzerinden ödemeleri gereken gelir stopaj vergisi ile ilgili bir düzenleme bulunmaktadır. Bent hükmü aynen şu şekildedir:

“4. (4842 sayılı Kanunun 7'nci maddesiyle değiştirilen ve 24.04.2003 tarihinden itibaren yürürlüğe giren bent) Kurumlar Vergisi Kanunu uyarınca yıllık veya özel beyanname veren⁴¹ dar mükellef kurumların, indirim ve istisnalar düşülmeden önceki kurum kazançlarından, hesaplanan kurumlar vergisi düşüldükten sonra kalan kısmı,” menkul sermaye iradı sayılır.

4842 sayılı Kanun ile değişik mezkûr madde hükmü uyarınca, K.V.K. uyarınca yıllık veya özel beyanname veren dar mükellefiyete tâbi kurum-

41 Görüldüğü üzere, bent hükmü ile getirilen tevkifat esaslı yabancı kurumlarca yıllık veya özel beyanname verilmesi hallerine bağlanmıştır. Yabancı kurumlarca Türkiye'de elde edilen kazançlarda vergi güvenliğinin sağlanması halinde bu kazançlar üzerinden kurumlar vergisi dışında ayrıca ülkelerin kendi mevzuatları gereğince başka bir vergi de almak hakları uluslararası vergi hukukunda da benimsenmiş bir prensiptir.

ların indirim ve istisnalar düşölmeden önceki kurum kazançlarından, beyanname üzerinden hesaplanan kurumlar vergisi düşöldükten sonra kalan kısmı menkul sermaye iradidir.

Türkiye'de şube açarak bankacılık faaliyetinde bulunan dar mükellefiyete tâbi kurumlar şube kazançlarını yıllık kurumlar vergisi beyannamesi ile beyan ederek kurum kazançları üzerinden kurumlar vergisi ödeyeceklerdir. Mezkûr madde hükmü gereğince de yabancı bankalar indirim ve istisnalar düşölmeden önceki kurum kazançları üzerinden, beyanname üzerinden hesapladıkları kurumlar vergisini düştükten sonra kalan kısım üzerinden ayrıca gelir vergisi stopajı ödemekle mükelleftirler. Bu uygulamanın kanunî düzenlemesi ise, G.V.K.'nun 94'üncü maddesinin 1'inci fıkrasının (6) numaralı bendinin (b-iii) alt bendidir. Mezkûr bent hükmüne göre, yabancı banka şubeleri G.V.K.'nun 75'inci maddesinin ikinci fıkrasının (4) numaralı bendinde yazılı menkul sermaye iradının ana merkeze aktarılan tutarı üzerinden %10 oranında gelir vergisi stopajı ödeyeceklerdir⁴².

Yukarıda vermiş olduğum mevzuat düzenlemelerinde 5520 sayılı K.V.K. ile önemli değişiklikler yapılmıştır. Yapılan değişiklikler mevzuatın özünden ziyade teknik bir hususla ilgilidir. Şöyle ki; 5520 sayılı K.V.K.'nun genel gerekçesinde de belirtildiği üzere, 5422 sayılı Kanun uygulamasında değişik hükümler arasında bütünlük arz etmekten çok uzak kalan bir dağınlıklıkla serpiştirilmiş bulunan dar mükellefiyet rejimine ilişkin hükümler 5520 sayılı K.V.K.'nda sistematik biçimde bir araya getirilmiş ve hükümlerin iç bütünlüğü sağlanmıştır. Bu kapsamda olmak üzere, tam ve dar mükellefiyete tâbi kurumların gelirleri üzerinden yapılması gereken tevkifat mezkûr kanunda düzenlenmiştir. Nitekim, K.V.K.'nun 30'uncu maddesinin (6) numaralı bent hükmünde şu düzenlemeye yer verilmiştir:

“Yıllık veya özel beyanname veren dar mükellef kurumların, indirim ve istisnalar düşölmeden önceki kurum kazancından, hesaplanan kurumlar vergisi düşöldükten sonra kalan kısımdan ana merkeze aktardıkları tutar üzerinden, **'kurum bünyesinde'** %15 oranında kurumlar vergisi kesintisi yapılır.”

Buna göre, Türkiye'de şube açan yabancı bankaların yıllık veya K.V.K.'nun 26'ncı maddesi kapsamında özel beyanname vermesi halinde, indirim ve istisnalar düşölmeden önceki kurum kazancından, hesaplanan kurumlar vergisi düşöldükten sonra kalan kısmının ana merkeze transfer edilmek istenmesi halinde yurt dışına aktarılan tutar üzerinden, kurum bünyesinde %15 oranında kurumlar vergisi kesintisi yapılması gerekmektedir.

42 Konu hakkında ayrıntılı bir çalışma için bkz., BAŞAK Levent, “Gelir Vergisi Kanununun 94'üncü Maddesi Hükmü Uyarınca Kurum Kazançlarında Gelir Vergisi Stopajı”, Vergi Sorunları, Sayı: 187, Nisan 2004, Sh. 68-78.

tedir. Tevkifat oranı 2006/10731 sayılı B.K.K. ile kanunî had olan %15 olarak belirlenmiştir.

Görüldüğü üzere, madde hükmünde dar mükellefiyete tâbi yabancı banka şubelerinin ödemek zorunda oldukları kurumlar vergisi stopajı menkul sermaye iradının ana merkeze transfer edilmesine bağlanmıştır. Dolayısıyla, şube kazançları üzerinden hesaplanan tutarın ana merkeze aktarımı söz konusu değilse bu kurumların kurumlar vergisi stopajı ödemelerine de gerek kalmayacaktır. Bu şekilde, Türkiye’de açılan şubenin sermaye yapısının kuvvetlendirilmesi amaçlanmıştır.

Ayrıca; yabancı banka şubelerinin elde ettiği kârlarını şube sermayesine ilave etmeleri Türkiye’deki sermaye birikimini de artıracak muhakkaktır. Bu ise uzun vadede faiz oranlarının düşmesine neden olacaktır. Yapılan bu düzenleme dolaylı olarak Türkiye’deki yerli ve yabancı doğrudan yatırımların artmasını da sağlayacaktır.

6. TÜRKİYE’DE ŞUBESİ BULUNAN DAR MÜKELLEFIYETE TÂBİ BANKALARIN BANKALARARASI PARA PİYASASI İŞLEMLERİNDEN VE BAŞKA BANKALARDAKİ FONLARINDAN ELDE ETTİKLERİ FAİZ GELİRLERİ

Bankacılık mevzuatında “**bankalararası para piyasası**” kavramının tanımı Bankalararası Para Piyasası (BPP)⁴³ Uygulama Talimatında yapılmıştır. Buna göre, Merkez Bankası bünyesinde kurulmuş olan Bankalararası Para Piyasası, bankalararası rezerv hareketini teşvik etmek ve bankacılık sistemimizde kaynakların daha verimli kullanılmasını sağlamak amacıyla kısa dönem nakit fazlası olup bunu plase edemeyen bankalar⁴⁴ ile kısa dönemli nakit ihtiyacı bulunup bu ihtiyacını uzun dönemli varlıklarını elden çıkarmadan karşılamak isteyen bankaların birbirleriyle karşılaştırıldığı bir piyasadır⁴⁵.

43 Bankalararası Para Piyasası (BPP) “**Piyasalar Genel Müdürlüğü**” bünyesinde faaliyet göstermektedir. Merkez Bankası’nca hazırlanan talimat BPP’nin işlemlerine taraf olan bankaların uyması gereken kuralları içermektedir. Bu talimatta özel bir kuralın bulunmaması halinde bankaların bankacılık sisteminde geçerliliğini koruyan genel kabul görmüş kurallar ve standartlara uymaları gereklidir. BPP’de işlem yapmak isteyen bankalar, bu isteklerini Para Piyasaları Genel Müdürlüğü’ne bildirmelerini müteakiben kendilerine Merkez Bankası’nca hazırlanan taahhütname gönderilecektir. Bu taahhütname Talimat’ta belirtilen şekilde doldurulacaktır.

44 Bu piyasada yerli ve yabancı bankalar faaliyet gösterebileceği gibi yabancı banka şubeleri de bu piyasanın önemli kurumlarından.

45 Bankacılık sistemindeki şeffaflık ve saydamlığı göz önünde bulundurduğumuzda ve hızla küreselleşen dünyada ülkemizde tam rekabet piyasasına en yakın piyasa olarak Bankalararası Para Piyasasını gösterebiliriz.

Bankalararası para piyasası Merkez Bankası bünyesinde kurulmuş bir kurumdur. Bu sistemin oluşturulmasındaki temel amaç kaynakların optimum kullanımını sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda para arz ve talebi bu piyasada oluşmakta ve piyasadaki faizi diğer şartlar sabit kalmak şartıyla arz ve talep belirlemektedir. Bu piyasa sayesinde bankalar hem öz kaynaklarını daha verimli kullanmakta hem de nakit ihtiyacı kolay yoldan ve uzun dönemli sabit varlıkların elden çıkarılmasına ihtiyaç kalmadan sağlamaktadır.

Modern bankacılık sisteminde şeffaflığa ne kadar önem verilirse verilsin bankaların para arz ve talebi belirleme gücü günden güne zayıflamaktadır. Bankaların (yerli ve yabancı bankalar ile yabancı banka şubeleri) mevduat kabul etmek suretiyle piyasadaki toplamış olduğu fonları kredi olarak vermek şeklinde cereyan eden piyasa faaliyetleri genel bankacılık ilkesi haline gelmiş olup, piyasadaki istenilen hedeflerin gerçekleşmesinde yeni müesseselere ihtiyaç bulunmaktadır. Bankalararası para piyasası piyasadaki para istikrarının sağlanması ve faiz oranlarının kontrol altına alınması temel amacı doğrultusunda oluşturulmuş yeni bir sistemdir. Bu yeni müessese günümüz modern bankacılık düzeninde mevduat-kredi ilişkisinden sonra oluşturulan en önemli ekonomik sistemlerden birisi olma özelliğini uzun süre koruyacaktır.

Bankalar arasındaki para ticaretinin son derece karmaşıklaştığı günümüz kapitalist dünyasında banka ve müşteri arasındaki ilişkiler yanında bankaların kendi arasındaki para mekanizması da giderek yaygınlaşmaktadır. Bilindiği üzere müşteriler tarafından bankalara yatırılan paralara bankacılık terminolojisinde “**mevduat**” adı verilmektedir. Para ticaretinin tarafının müşteri yerine banka olması halinde ise yeni bir kavrama ihtiyaç duyulmuştur. Bu yeni terim “**bankalararası mevduat**”tır⁴⁶.

Gerek banka ve müşteri arasında cereyan eden para alış verişinde bankacılık sistemindeki mevduat hesaplarına ödenen faiz gerekse bankaların kendi aralarındaki para ilişkilerinde belirledikleri faiz G.V.K.’nın 75’inci maddesinin 2’nci fıkrasının 7’nci bendi hükmü uyarınca menkul sermaye iradidir.

46 Bankalararası para piyasası işlemlerinin “**mevduat**” olarak kabul edilip edilmeyeceği doktrinde uzun süre tartışılmıştır. Ancak, bankacılık sektöründeki sorunların giderek yaygınlaşması ve bankaların kalkınmakta olan ülkelerde iktisadi kalkınmanın en önemli müesseselerinden birisi olması nedeniyle bu tartışma sönük kalmıştır. İlgili olarak bkz., TEKİNALP Ünal, Banka Hukukunun Esasları, Beta Yayınları Yayın No: 153, 1. Cilt, İstanbul-1988, Sh. 309-310.; KIRMAN Ahmet, “Bankalararası Para Piyasası İşlemlerinde Vergilendirme”, Bankacılar Dergisi, Ocak 1991, Sayı: 4, Sh. 39.

Bankaların kendi aralarındaki fon alış verişinin işleyişi ve piyasada oluşan faiz oranları dahilinde bankaların elde ettikleri faiz gelirlerinin vergilendirilmesi hususunda yol göstermesi bakımından çalışmamda Danıştay 4. Dairesince verilen Esas No: 1985/6108, Karar No: 1986/4068 sayılı karardan⁴⁷ yararlanılacaktır. Kararda özetle şu açıklamalar yapılmıştır:

“Uyuşmazlık, bankacılık faaliyetinde bulunan yükümlü kurumun, başka bankalardaki mevduatı⁴⁸ karşılığı elde ettiği ve Kurumlar Vergisi Kanununun 24 üncü maddesi uyarınca vergisi tevkif yoluyla kesilmiş olan faiz gelirinin kurum ve gelir (stopaj) beyannamesinde beyan edilip edilmeyeceğine ilişkin bulunmaktadır.

Anılan kanun maddesiyle, dar mükellefiyete tâbi kurumların bir kısım kazançları için kaynakta vergileme esası getirilmiştir. Kaynakta vergileme bakımından kazanç unsurunun, elde eden yönünden niteliği değil fakat yapısına göre hangi gelir grubuna girdiği önem taşımaktadır. Böylece, olayda dar mükellef banka şubesinin diğer bankalardan elde ettiği faiz gelirlerinin hangi tür gelir unsuruna girdiği hususunun tespiti önem kazanmaktadır.

Gelir Vergisi Kanununun 75 inci maddesinde, sahibinin ticari, zirai veya mesleki faaliyeti dışında nakdi sermaye veya para ile temsil edilen değerlerden oluşan sermaye dolayısıyla elde edilen kâr payı, faiz, kira ve benzeri iratların menkul sermaye iradı sayıldığı belirtilmiştir. Yükümlü dar mükellef kurumun diğer bankalar nezdindeki mevduatına uygulanan faiz menkul sermaye iradı olduğu için ödeyen kurum tarafından yukarıda sözü edilen madde uyarınca kurum stopajına tâbi tutulmuştur⁴⁹. Aynı ödemenin bu defa dar mükellef kurumun elde ettiği ticari kazanç sayılması suretiyle vergi beyannamesine ithali zorunludur, gerekçesiyle tarhiyatın kaldırılması yerinde görülmemiştir.”

Karara göre, Türkiye’de şube açarak bankacılık faaliyetinde bulunan yabancı bankaların başka bankalarda açtırılmış olan mevduat hesabına

47 İSPİR Ekrem, Danıştay Dördüncü Daire Kararları, İstanbul-1991, Sh. 218-219.

48 Danıştay Kararları ve Maliye Bakanlığı Muktezalarında bankalararası para piyasasında ödenen faizler mevduat faizi olarak kabul edilmiştir. Danıştay Kararları ve Özelgelerde söz konusu piyasada cereyan eden işlemlerin mevduat olarak kabul edilmesinin gerekip gerekmeyeceği tartışmasına girilmemiştir.

49 Görüldüğü üzere, kararda yabancı banka şubesinin elde ettiği faiz gelirleri üzerinden kurumlar vergisi tevkifatının yapılmasının gerekip gerekmeyeceği tartışmasına yer verilmemiştir. Sadece tevkifata tâbi tutulan mevduat faiz gelirinin kurumlar vergisi beyannamesine ithal edilmesinin gerekip gerekmeyeceği ihtilafı açıklığa kavuşturulmuştur.

ödenen faizler üzerinden kurumlar vergisi tevkifatı yapılması gerektiği belirtilmiştir. Kararda bu hususta ihtilafın olmadığı sorun tevkif suretiyle vergilendirilen faiz gelirinin kurum ve gelir (stopaj) vergisi beyannamesi⁵⁰ ile beyan edilip edilmeyeceği noktasında yoğunlaşmaktadır.

Kararda ifade edilen görüşler bir başka açıdan da ilginçtir. Türkiye’de şube şeklinde örgütlenen yabancı bankaların başka bankalarda bulunan mevduat veya yatırım hesabına tahakkuk ettirilen faiz gelirleri üzerinden tevkifat yapılması esnasında kazancın niteliği önemli değildir. Daha doğrusu yabancı kurumun Türkiye’de elde ettiği kazancın ticari kazanç olup olmadığı hiçbir şekilde dikkate alınmadan yapılan tevkifatın yerinde olduğuna hükmedilmiştir. Zaten ihtilaf konusu olan husus da bu değildir.

Uygulamada yabancı banka şubelerine ödemede bulunan kişi, kurum ve kuruluşların kurumların ticari kazanç elde edip etmediklerin bilme mükellefiyetleri bulunmadığı için yapılan her ödeme üzerinden, ödemenin tevkifata tâbi olması halinde, tevkifat yapmaları gereklidir. Yabancı bankaların Türkiye’de şube açmaları sadece elde edilen kazancın niteliğini belirlemede tevkifat yükümlülüğü açısından bu hususun önemi bulunmamaktadır. Ancak, bu konuda var olan çelişkili uygulamaların önüne geçilmesi açısından açık bir düzenlemeye ihtiyaç bulunmaktadır.

Her ne kadar uygulamada, 5281 sayılı Kanun ile G.V.K.’na eklenen Geçici 67’nci maddenin (4) numaralı bent hükmünden Türkiye’de şubesi bulunan yabancı kurumlara yapılacak mevduat faiz ödemeleri üzerinden %15 nispetinde kurumlar vergisi tevkifatı yapılacağı yönünde bir anlam çıkarılsa da bu konuda net bir düzenleme yapılmalıdır. Diğer yandan, Türkiye’de şubesi bulunan yabancı kurumlarca elde edilen diğer gelir unsurları için de bu şekilde bir düzenlemeye ihtiyaç vardır⁵¹.

Konu ile ilgili olarak İstanbul 6. Vergi Mahkemesinin 17.12.1987 gün ve E: 1986/304, K: 1987/113 sayılı kararında da benzer yönde açıklamalar yapılmıştır. Kararda; Türkiye’de şubesi bulunan dar mükellefiyete

50 Türkiye’de şube açan yabancı bankaların her türlü geliri yıllık kurumlar vergisi beyannamesi ile beyan edilecektir. Bu gelirlerin gelir (stopaj) beyannamesi ile beyanı mümkün değildir.

51 Benzer bir sorun 2003/6575 sayılı B.K.K.’nın 6’ncı bendinin (d) alt bendi uyarınca da söz konusuydu. Şöyle ki, mezkûr karnamede yapılan düzenlemeden Türkiye’de şubesi bulunan yabancı kurumlara yapılacak mevduat faiz ödemeleri üzerinden %0 nispetinde kurumlar vergisi tevkifatı yapılacağı yönünde bir anlam çıkarılması mümkündür. İlgili olarak Maliye Bakanlığı’na verilen 22.03.2004 tarih ve 5022/49 sayılı muktezaya bakılabilir. Muktezanın tam metni için bkz., KIZILOT Şükrü, Danıştay Kararları ve Özelgeler (Muktezalar), Yaklaşım Yayınları, 7. Cilt, Ankara-2005, Sh. 530-531.

tâbi kurumların Türkiye’de kurulu başka bir bankada⁵² bulunan mevduat hesabına⁵³ tahakkuk ettirilen faiz gelirlerinden ödemeyi yapan bankaca kurumlar vergisi tevkifatı yapılması gerektiği belirtilmiştir. Kararda ayrıca yabancı banka şubesinin elde ettiği faiz gelirini kurum kazancı olarak beyan etmesi gerektiğine hükmedilmiştir. Vergi mahkemesi tarafından verilen bu karar daha sonra temyiz edilmiştir.

Temyiz talebini değerlendiren Danıştay Dördüncü Dairesi dar mükellefiyete tâbi kurumlarca Türkiye’de elde edilen ve mahiyeti itibariyle menkul sermaye iradı olan gelirler üzerinden kurumlar vergisi tevkifatının yapılması gerektiğine hükmetmiştir. Dar mükellefiyete tâbi kurumların Türkiye’de elde ettiği kazanç ve iratlar üzerinden tevkifat yapılabilmesi için kurumun şube şeklinde örgütlenmesinin herhangi bir öneminin bulunmadığı ise kararda açıkça belirtilmiştir. Menkul sermaye iratları üzerinden tevkifat yapılmasına gerekçe olarak ise; “kaynakta vergileme bakımından kazanç unsurunun, elde eden yönünden niteliği değil fakat yapısına göre hangi gelir grubuna girdiği önem taşıdığı” kriteri ileri sürmüştür.

5422 sayılı K.V.K.’nun 24’üncü maddesinin 1’inci fıkrasında (5520 sayılı K.V.K.’nun 30’uncu maddesinde) ismen belirtilen kazanç ve iratlardan kurumlar vergisi tevkifatı yapılması zorunludur. Ve mezkûr düzenlemelerde ticari kazançlardan tevkifat yapılması gerektiği yönünde açık bir hüküm bulunmadığından yabancı kurumlarca elde edilen ticari kazançlar üzerinden kurumlar vergisi tevkifatı yapılmasına hukuken imkan gerek bulunmamaktadır.

Sonuç olarak; K.V.K.’nun 12’nci maddesinin 1’inci bendi ve 24’üncü maddesinin 1’inci fıkrası hükümlerinin yeni .K.V.K. açısından ise 5520 sayılı K.V.K.’nun 3’üncü maddesinin (3) numaralı bendinin (a) alt bendinin ve 30’uncu maddesinin birlikte analiz edilmesi durumunda dar mükellefiyete tâbi bir kurumca elde edilen kazançların vergilendirilmesinde vergilendirme rejimini belirleyen temel unsur kurumun Türkiye’de işyerinin (şubesinin) bulunup bulunmaması veya Türkiye’de daimi temsilci vasıtası ile kazanç elde edilip edilmediğidir⁵⁴.

52 Yabancı banka şubelerinde başka bir yabancı banka şubesi adına açılan hesaplar için de bu değerlendirmenin yapılması mümkündür.

53 Bu değerlendirme mevduat hesabı yatırım hesabı veya başka adlar altında açılan hesaplara tahakkuk eden faiz gelirleri için de yapılabilir.

54 K.V.K.’nun sistematigi içerisinde yabancı kurumlarca Türkiye’de açılan şubelerde elde edilen kazancın niteliği ile daimi temsilci vasıtasıyla elde edilen kazancın niteliği aynıdır; yani ticarî kazançtır. Diğer bir ifadeyle gelir ve kurumlar vergisi mevzuatımızda işletme organizasyonu açısından işyeri ve daimi temsilci oluşumları benzer yatırım stratejisi olarak düşünülmüştür. Her iki durumda da Türkiye’de yapılan yatırımlar doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının önemli bir bölümünü oluşturmaktadır.

Mevzuatımızda yabancı kurumlarca Türkiye’de ticarî kazanç bünyesinde elde edilen kazanç ve iratlar üzerinden kurumlar vergisi tevkifatının yapılmasının gerekip gerekmeyeceği noktasında açık bir düzenleme bulunmadığı için konu uygulamada tartışmalara yol açmış ve her iki yönde de fikir ileri sürülmüştür. Danıştay Kararları ve Maliye Bakanlığı mukteza- larında da bu konuda görüş birliği oluşmamıştır. Bu nedenle, mükelleflerin cezalı tarhiyatlara maruz kalmaları için iki seçenekleri bulunmaktadır. Her halükarda tevkifat yapmak veya konu hakkında Maliye Bakanlığından mukteza talep etmek.

Bu konu hakkında şu hususu da belirtmekte fayda görüyorum. 5520 sayılı K.V.K.’nun 30’uncu maddesinin (9) numaralı bendinde eski 5422 sayılı K.V.K.’nun ise 24’üncü maddesinin 5’inci fıkrasında yer alan pa- rantez içi düzenleme gereğince, dar mükellefiyete tâbi kurumlarca elde edilen mevduat faiz gelirlerinin bu kurumlarca verilecek beyannamelere dahil edilmesi zorunludur. Mükelleflere elde edilen mevduat faiz geliri için diğer gelirlerde olduğu gibi ihtiyari bir hak tanınmamıştır.

Vergi mevzuatı hükümlerini bir yana bıraktığımızda Türkiye kalkınmakta olan bir ülke olduğu için kalkınma politikası aracı haline getirilmediği sü- rece doğrudan yatırımların artırılması açısından tevkifat müessesesine yö- nelik olarak yabancı kurumlar lehine düzenlemeye gidilmesinin gereklidir.

Bu konudaki açıklamalarıma son vermeden önce Danıştay Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu tarafından verilen 24.03.1989 tarih ve Esas No: 1988/158, Karar No: 1989/19 sayılı kararın da özel olarak irdelenmesinde fayda buluyorum. Kararın özeti aşağıdaki gibidir⁵⁵:

“Bankacılık faaliyeti gerek öz kaynaklardan gerekse mevduattan likit kaynakların, başka kurum, kişi veya kuruluşlara, faiz ve kâr payı karşılı- ğı plase edilmesi olarak tezahür eden bir faaliyettir. Bu faaliyetin gerek Bankalar Kanunu, gerek Ticaret Kanunu gerekse vergi kanunlarımıza göre ticari faaliyet olduğundan kuşku yoktur. Böyle bir durumda herhangi bir bankanın aktifinde yer alan kıymetlere dayanarak herhangi bir şirkete açtığı krediden elde ettiği faiz geliri ile, belli bir anda likit kaynak sıkıntısı çeken bir bankaya kısa ya da uzun süre için yatırdığı mevduattan⁵⁶ elde

55 EKMEKÇİ, A.g.e., Sh. 138.

56 Bir bankanın başka bir bankaya açtığı hesabın mevduat hesabı veya başka bir hesap olması olayın hukukî boyutu açısından farklılık arz etmeyecektir. Açılan hesabın niteliği ne olursa olsun bu hesaba tahakkuk ettirilen faizler elde eden yönünden menkul sermaye iradidir. Doktrinde tartışma konusu olan bu şekilde açılan hesaplara tahakkuk eden faiz gelirin “mevduat faizi” olarak kabul edilip edilmeyeceği noktasındadır. Yoksa ki elde edilen gelirin niteliği tartışma götürmeyecek kadar sarihdir. Ve bu kazancın vergilendirme rejimi de bellidir.

ettiği faiz geliri arasında herhangi bir fark olmadığı açıktır... Elde edilen faiz gelirinin tevkifata tâbi tutulmuş olması, beyan edilerek mahsup işlemi yapılmak suretiyle vergilendirilmesine engel olmadığı gibi, Banka yönünden onun bankacılık faaliyeti olarak (ticari faaliyet) kendi aktifinde yer alan kıymetler dolayısıyla elde ettiği mevduat faizi gelirini, ticari kazanç dışında kabul etmeye de imkan yoktur.”

Bu kararda, dar mükellefiyete tâbi yabancı banka şubesine başka bir banka (yerli ve yabancı bankalar veya şubeler) tarafından yatırım hesabı karşılığında yapılan mevduat faiz ödemeleri üzerinden kurumlar vergisi tevkifatı yapılması gerektiği açık bir şekilde belirtilmiştir. Bu konuda ihtilaf olmadığı karardan anlaşılmaktadır. Dar mükellefiyete tâbi kurumun ise elde ettiği faiz gelirinin ticarî kazancının bir parçası olduğu ve ticarî faaliyet ve diğer faaliyetler dolayısıyla elde edilen kazançların bir bütün olarak değerlendirilmesi ve kurum kazancı olarak beyan edilmesi gerektiğine hükmedilmiştir. Buna gerekçe olarak, Türkiye’de faaliyet gösteren bir bankanın bir şirkete açtığı kredi dolayısıyla elde ettiği faiz geliri ile başka bir bankaya yatırdığı mevduat (nakit fon) karşılığında elde ettiği faiz geliri arasında herhangi bir fark olmadığı gösterilmiştir.

Bu noktada dar mükellefiyete tâbi kurumlarca elde edilen ticarî kazançlar için verilecek kurumlar vergisi beyannamesi üzerinden ödenecek kurumlar vergisinden tevkif suretiyle daha önce ödenen vergilerin ise, 5422 sayılı K.V.K.’nın 44’üncü ve yeni 5520 sayılı K.V.K.’nın 34’üncü maddesine göre, mahsup edileceği muhakkaktır. Olaya bu açıdan bakıldığında yabancı kurumlar açısından vergi yükü değişmeyecektir. Bu şekilde bir tartışma ancak enflasyonist dönemlerde anlam ifade etmektedir.

Konu ile ilgili olarak 76 seri numaralı K.V.K. Genel Tebliği’nde yapılan açıklamalara da değinmeden geçemeyeceğim. Tebliğ’de şu açıklamalar yapılmıştır:

“193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu’nun 94 üncü maddesinin sonuna 12.06.2002 tarih ve 4761 sayılı Kanunla ‘Maliye Bakanlığı, vergiye tâbi işlemlere taraf veya aracı olanları verginin ödenmesinden sorumlu tutabilir.’ hükmü eklenmiştir.

Bu yetkiye dayanılarak bankalar ve 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununa göre kurulan aracı kurumlar arasındaki borsa para piyasasında⁵⁷ de-

57 “Bankalararası para piyasası” bir üst kavram olup, “borsa para piyasası” bu piyasanın bir çeşitidir. Uygulamada bankalararası para piyasasının organizasyon yapısının belirli bir biçimi bulunmamaktadır. Bu nedenle bu piyasanın birçok alt piyasası mevcut olabilir.

đerlendirilen paralara ödenen faizlerden, Gelir Vergisi Kanununun 94'üncü maddesinin 8 numaralı bendine göre yapılacak gelir vergisi tevkifatı ile Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 24'üncü maddesine göre⁵⁸ yapılacak kurumlar vergisi tevkifatının İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Takas ve Saklama Bankası Anonim Şirketi (Takasbank) tarafından yapılması uygun bulunmuştur.

Buna göre, söz konusu faizlerden gerekli vergi tevkifatının, sorumlu sıfatıyla Takasbank tarafından yapılması ve ilgili vergi dairesine beyan edilerek ödenmesi gerekir.”

Tebliğe göre bankalar arası para piyasasının bir çeşidi olan borsa para piyasasına plase edilen fonlar karşılığında yapılan faiz ödemeleri üzerinden Takasbank tarafından gelir ve kurumlar vergisi tevkifatı yapılacaktır. Tebliğ ile tevkifat sorumlusu Takasbank olarak belirlenmiş olup, piyasadaki diğer aktörlerin yabancı kurumlara yaptıkları ödemeler üzerinden kurumlar vergisi tevkifatı yapmalarına gerek bulunmamaktadır.

Bankalar arası para piyasasında mevduat hesabı karşılığında elde edilen gelirlerinin vergilendirilmesi hususunda 5281 sayılı Kanun öncesindeki mevzuat düzenlemeleri yukarıda belirttiğim şekildedir. Ancak, konu hakkında 5281 sayılı Kanun ile G.V.K.'na eklenen Geçici 67'nci madde hükmü ile düzenleme yapılmış olup, bu kanunun yürürlüğünden itibaren söz konusu mevduat faiz gelirlerinin vergilendirilmesinde mezkûr maddede yer alan esaslar geçerli olacaktır. G.V.K.'nun Geçici 67'nci maddesinin (4) numaralı bent hükmünde konu hakkında şu düzenlemeye yer verilmiştir:

“4) Bankalar arası mevduat ile aracı kurumların borsa para piyasasında değerlendirdikleri kendilerine ait paralarına yürütülen faizler hariç olmak üzere, 75 inci maddenin ikinci fıkrasının (7), (12) ve (14) numaralı bentlerinde yazılı menkul sermaye iratlarından **‘ödemeyi yapanlarca’** %15 oranında vergi tevkifatı yapılır. Bu fıkra kapsamında yapılan tevkifat tutarları 98 inci ve 119 uncu maddelerde belirtilen sürelerde beyan edilir ve ödenir. Bu iratlar üzerinden 94 üncü madde veya Kurumlar Vergisi Kanununun 24 üncü maddesi kapsamında ayrıca tevkifat yapılmaz.”

Buna göre, bankalararası mevduat gelirlerinin vergilendirilmesinde Geçici 67'nci madde hükmü geçerli değildir. Dolayısıyla, söz konusu mevduat hesapları için ödenecek faizler üzerinden mezkûr bent hükmü gereğince %15 nispetinde tevkifat yapılmayacaktır. Bilindiği üzere, banka ve aracı

58 5422 sayılı K.V.K. 5520 sayılı K.V.K.'nun 36'nci maddesine ile yürürlükten kaldırıldığı için Tebliğ'de geçen K.V.K.'nun 24'üncü maddesi 5520 sayılı K.V.K.'nun 30'uncu maddesi olarak değerlendirilmelidir.

kurumların bu tür işlemlerden elde ettikleri faiz gelirleri kurum kazancına dahil edilerek beyan edilmektedir. Söz konusu gelirler üzerinden tevkif sureti ile vergi alınmadığı için mahsup esası da burada geçerli olmayacaktır.

İKİNCİ AYRIM

ŞUBE KAZANÇLARININ VERGİLENDİRİLMESİNDE ÇEŞİTLİ HUSUSLAR

1. DAR MÜKELLEFİYETE TÂBİ KURUMLARIN YILLIK BEYANNAME İLE BEYAN EDİLECEK BANKACILIK FAALİYETLERİNDEN ELDE ETTİKLERİ KAZANÇ YANINDA ÖZEL BEYANNAME İLE BEYAN EDİLECEK KAZANÇ VE İRAT ELDE ETMELERİ DURUMUNDA VERGİLENDİRME

Dar mükellefiyete tâbi kurumlar açısından yıllık beyan dışında diğer bir vergilendirme yöntemi özel beyanname ile beyandır. Türkiye’de dar mükellefiyet kapsamında vergilendirilen ve şube şeklinde organizasyon yapısına sahip olan yabancı bankaların G.V.K.’nda yazılı diğer kazanç ve iratları ticarî faaliyetine bağlı olmaksızın elde ettiği durumda, banka yetkilileri hem yıllık beyanname hem de özel beyanname vermek zorundadır. Diğer bir ifadeyle, elde edilmiş olan diğer kazanç ve iratların yıllık beyanname ile beyan edilmesi söz konusu olmayacaktır. Çünkü, K.V.K.’nun 26’ncı maddesinde belirtilen kazanç ve iratlarda beyan zamanı, bu kazanç ve iratların elde edilme tarihinden itibaren 15 gündür. Bu nedenle, bu kazançların beyan edilmesi için, yıllık beyannamenin verilme müddetine kadar beklenilmesi söz konusu değildir.

Ancak; şu hususu da öncelikle belirtmek isterim. Her ne kadar kanunî düzenlemeler yabancı bankaların yıllık beyanname ile beyan edilen kazançların yanında özel beyanname ile beyan edilmesi gereken kazançların bulunması halinde özel beyanname verilmesini zorunlu kılsa da bu konuda uygulamada aksi düşüncelerin savunulması da mümkündür. Özel beyanname ile beyan bir vergi güvenlik müessesesi olduğu için yabancı kurumların yıllık beyanname ile beyanı gereken kazançlarının bulunması ve bu kazançları için yıllık beyanname vermesi halinde bu kurumların bir de özel beyanname vermelerine gerek yoktur. Çünkü; yabancı banka şubelerince yıllık beyanname verilmesi vergi güvenliğinin sağlandığının önemli bir göstergesidir.

K.V.K.’nun 26’ncı maddesi hükmüne göre, özel beyannamenin yabancı kurum veya Türkiye’de namına hareket eden kimse tarafından verilebileceği unutulmamalıdır. Bu hüküm kapsamında, özel beyanname, Türkiye’deki şube yetkilileri tarafından verilebileceği gibi, beyannamenin yabancı kurum veya Türkiye’de namına hareket eden bir başka kimse tarafından da verilmesi mümkündür.

2. DAR MÜKELLEFİYETE TÂBİ KURUMLARIN YILLIK BEYANNAME İLE BEYAN EDİLECEK BANKACILIK FAALİYETLERİNDEN ELDE ETTİKLERİ KAZANÇ YANINDA K.V.K.'NUN 30'UNCU MADDESİ UYARINCA TEVKİF SURETİYLE VERGİLENDİRİLMESİ GEREKEN KAZANÇ VE İRAT ELDE ETMELERİ DURUMUNDA VERGİLENDİRME

Türkiye'de şube şeklinde örgütlenecek bankacılık faaliyetinde bulunan yabancı bankalar bu faaliyetlerinden bağımsız olarak K.V.K.'nun 30'uncu maddesinde belirtilen kazanç ve/veya irat unsurlarını elde etmeleri durumunda, bu kazanç ve iratlar bu madde kapsamında tevkif sureti ile vergilendirilecektir. Dar mükellefiyet esasında vergilendirilen bankalara K.V.K.'nun 30'uncu maddesinde belirtilen kazanç ve iratları sağlayanlar bu kazanç ve iratlardan kurumlar vergisi tevkifatı yapmak zorundadır.

3. TÜRKİYE'DE DAR MÜKELLEFİYET ESASINDA VERGİLENDİRİLECEK OLAN VE ŞUBE ŞEKLİNDE ÖRGÜTLENEN BANKALARIN DAR MÜKELLEFİYETE TÂBİ BAŞKA KURUMLARA YAPTIĞI ÖDEMELERİN K.V.K.'NUN 30'UNCU MADDESİ KARŞISINDAKİ DURUMU

Türkiye'de dar mükellefiyet esasında vergilendirilen kurumlar (bankalar) K.V.K.'nun 3'üncü maddesinin (2) numaralı bendindeki şartlara haiz başka bir dar mükellefiyete tâbi kuruma yapmış oldukları K.V.K.'nun 30'uncu maddesinde sayılan türden ödemelerden mezkûr madde kapsamında tevkifat yapmak zorundadırlar. Mezkûr madde kapsamında yapılacak tevkifatlarda tevkifat oranları çalışmamın sonundaki Ek: 1'de yer almaktadır.

K.V.K.'nun 30'uncu maddesinin 1'inci fıkrası hükmüne göre, dar mükellefiyet esasında vergilendirilecek olan kurumlara kazanç ve irat sağlayanlar, kurumlar vergisi tevkifatına tâbi kazanç ve iratları nakden veya hesaben ödeyen veya tahakkuk ettiren gerçek ve tüzel kişilerdir. Tüzel kişilerin bu madde kapsamında tevkifat yapmaları için tam veya dar mükellefiyet esasında vergilendirilmelerinin bir önemi bulunmamaktadır.

Yabancı bankalarca K.V.K.'nun 30'uncu maddesine göre tevkifat yapılması esnasında K.V.K.'nun Geçici 1'inci maddesinin (4) numaralı bent hükmünün de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. İlgili bent hükmünde şu düzenlemeye yer verilmiştir:

"Bu Kanunla tanınan yetkiler çerçevesinde Bakanlar Kurulu tarafından yeni kararlar alınincaya kadar, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu ile 5422 sayılı Kanun kapsamında vergi oranlarına ve diğer hususlara ilişkin olarak yayınlanan Bakanlar Kurulu kararlarında yer alan düzenlemeler,

bu Kanunda belirlenen ‘**yasal sınırları aşmamak üzere**’⁵⁹ geçerliliğini korur.”

Buna göre, K.V.K.’nun 30’uncu maddesine göre tevkifat yapılması esnasında 5422 sayılı K.V.K.’nun 24’üncü maddesinin 4’üncü fıkrası hükmünün Bakanlar Kuruluna verdiği yetkiye istinaden çıkarılmış olan 2003/6575 sayılı B.K.K.’nda belirtilen oranların K.V.K.’nun 30’uncu maddesinde belirtilen yasal sınırları aşmamak üzere geçerliliğini koruduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

Ancak, kanun hükmünde belirtilen “**yasal sınırlar**” kavramı net bir terim değildir. Bu kavram ile ilgili olarak kanunun gerekçesinde de herhangi bir açıklamaya yer verilmemiştir. Buna göre, bu kavram ile ilgili olarak teorik çerçevede tevkifat esasları ile ilgili olarak iki almaşık durum söz konusu olabilir:

1. durum; Kanunî sınırların kanunda açıkça belirtilmesi kuralından hareketle madde hükmünde belirtilen yasal sınır K.V.K.’nun 30’uncu maddesi hükmü uyarınca %15’tir. Buna göre; mesela, finansal kiralama kapsamında yapılan gayrimenkul sermaye iradı mahiyetindeki ödemeler üzerinden %1 nispetinde kurumlar vergisi tevkifatı yapılacaktır. Bu kazançlar üzerinden K.V.K.’nun 30’uncu maddesi hükmü uyarınca %15 nispetinde kurumlar vergisi tevkifatı yapılması söz konusu değildir. Diğer gayrimenkul sermaye iratlarında ise tevkifat oranı %22’dir. Bu oran kanunî sınır olan %15 oranının üstünde kaldığı için finansal kiralama kapsamı dışında elde edilen gayrimenkul sermaye iratları üzerinden %15 nispetinde tevkifat yapılacaktır.

2. durum; K.V.K.’nun 30’uncu maddesinin (8) numaralı bent hükmü ile bu maddede belirtilen vergi kesintisi oranını %15 oranının bir katına kadar artırma hususunda Bakanlar Kuruluna yetki verilmiştir. Bu yetki çerçevesinde Bakanlar Kurulu dar mükellefiyete tâbi kurumların tevkifata tâbi kazanç ve iratları üzerinden yapılacak kesinti oranını maksimum %30 olarak belirleyebilecektir. Kanunî sınır olarak, Bakanlar Kurulu’nun yetkisi de dikkate alınarak, %30 oranının alınması mümkündür. Nitekim, 1 seri numaralı K.V.K. Sirküleri’nde yapılan açıklamalardan K.V.K.’nun Geçici 1’inci maddesinin (4) numaralı bendinde belirtilen yasal sınırdan %30 oranının anlaşılmasının gerektiği sonucu çıkmaktadır.

59 Bu ibarenin madde metni göz önünde bulundurulduğunda ifade ettiği ilk anlam kanunda belirtilen sınırlardır. K.V.K.’nda kanunî sınır olarak %20 ve %30 olmak üzere iki sınır daha doğrusu iki oran belirlenmiştir. Tevkifat yapılması sırasında bu iki orana göre hareket edilmesi kanunî düzenlemenin bir gereğidir. Ancak, vergi tekniği açısından doğru olanı kanunî sınırın K.V.K.’nun 30’uncu maddesinde belirlenmiş olan %15 oranı olarak dikkate alınmasıdır.

Kanunî tevkifat oranı kanunda açıkça belirtilen ve azami veya asgari bir oranı içeren hadle sınırlı orandır. Bakanlar Kurulu’na verilen yetkinin kullandığı varsayımı altında K.V.K.’nun 30’uncu maddesine göre yapılacak tevkifatlarda yasal sınırın %30 olarak anlaşılması gerektiği kanunların açıklığı ilkesine aykırılık teşkil edeceği gibi eşitlik ilkesine de aykırıdır.

Şöyle ki; K.V.K.’nun 32’nci maddesine göre, 2006 ve 2007 hesap dönemi için kurumlar vergisi oranı %20’dir. Bu oran genel bir orandır ve tam ve dar mükellefiyete tâbi kurumlar yıllık beyanname ile beyan etmeleri gereken kazançları üzerinden %20 oranında kurumlar vergisi ödemekle mükelleftirler. Genel oranın %20 olarak belirlendiği bir kanunî düzenlemede dar mükellefiyete tâbi kurumların bazı kazanç ve iratları üzerinden %22 ile %25 arasında değişen oranlarda tevkifat yaptırmak vergilendirmede eşitlik ilkesine aykırıdır.

Bu gerekçelerle madde hükmünde ifadesini bulan yasal sınır kavramının %15 olarak kabul edilmesinin gereklidir. Ancak, 1 numaralı Sirkülerde yasal sınırın %30 olarak kabul edilmesinin gerektiği belirtildiği için mükelleflerin cezalı tarhiyatlara maruz kalmamaları için yasal sınırı %30 olarak kabul edip buna göre tevkifat yapmalarını öneririz. Nitekim, çalışmamın sonundaki tabloda bu doğrultuda hazırlanmıştır. Mükelleflerin idari düzenlemeler ile ilgili olarak dava hakları her halükarda mevcuttur.

Ancak; Bakanlar Kurulu tarafından 2006/10731 ve 2006/11447 sayılı kararlar alınmış olup, bu kararnamelerde dar mükellefiyete tâbi kurumlara K.V.K.’nun 30’uncu maddesinde belirtilen kazanç ve iratlar üzerinden yapılacak tevkifat oranları belirlenmiştir. Bu doğrultuda vergi anlaşmasının bulunmadığı durumlarda yapılacak tevkifatlarda bu oranlar dikkate alınacaktır. Böylece yukarıdaki tartışmada bu kararnamelerin yürürlüğe girmesi ile birlikte kendiliğinden sona ermiştir.

Dar mükellefiyete tâbi kurumlara yapılacak ödemeler üzerinden vergi anlaşmalarının her halükarda göz önünde bulundurulacağı tabiidir. Çünkü vergi anlaşmaları öncelikle uygulanması gereken uluslararası hukuk metinleridir. Bu nedenle yabancı banka şubelerinin yurt dışında mukim başka dar mükellefiyete tâbi kurumlara yaptıkları ödemeler üzerinden tevkifat yaparken vergi anlaşmalarını da göz önünde bulundurmaları gerekmektedir. Mesela, Türkiye’de şube şeklinde örgütlenen ve Fransa’da mukim olan yabancı bir bankanın yurt dışında Fransa’da mukim dar mükellefiyete tâbi bir bilgisayar firmasına “bilgisayar yazılımı” ile ilgili yapmış olduğu ödemeler üzerinden Fransa Anlaşmasına göre %10 nispetinde kurumlar vergisi tevkifatı yapması gerekmektedir.

4. TÜRKİYE'DE ŞUBE AÇAN BANKALARIN G.V.K.'NUN 94'ÜNCÜ MADDESİ KARŞISINDAKİ DURUMU

G.V.K.'nun 94'üncü maddesinin 1'inci fıkrası hükmünde bu madde kapsamında gelir vergisi tevkifatı yapacak olan şahıslar sayma yöntemiyle belirlenmiştir. Bu nedenle, fıkra hükmünde belirtilmeyen kişi, kurum ve kuruluşların mezkûr madde hükmü uyarınca nakden veya hesaben yaptığı ödemelerden gelir vergisi tevkifatı yapma mükellefiyeti bulunmamaktadır.

Türkiye'de şube açarak bankacılık faaliyetinde bulunan yabancı kurumlar ile aynı şartlar altında şube açan yerli bankaların vergilendirilmesi esasları benzer olduğu için vergilendirmede eşitlik ve adalet ilkesinin bir gereği olarak, Türkiye'de faaliyette bulunan yabancı bankaların topladıkları mevduatlar ve madde kapsamında tevkifat yapılması gereken diğer ödemeleri üzerinden G.V.K.'nun 94'üncü maddesine göre stopaj yapmaları gerekecektir⁶⁰.

Ancak, yabancı bankaların Türkiye'de faaliyet gösteren yerli bankalardan vergileme açısından farklı statüde oldukları durum yabancı bankalarca Türkiye'de mukim gerçek ve tüzel kişilere kredi veya borç para verilmesi durumunda ortaya çıkmaktadır. Bu şekilde Türkiye kaynaklı gelir elde eden yabancı bankaların gelirleri dar mükellefiyet esasında tevkif sureti ile vergilendirilecektir. Bu kurumların herhangi bir şekilde Türkiye'de bir ödeme yapması halinde G.V.K.'nun 94'üncü maddesine göre tevkifat yapmalarına gerek bulunmamaktadır.

60 Kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan kurumların Türkiye'de birden fazla şubesinin bulunması halinde şubelerde çalışan personele yapılan ödemeler için yapılan tevkifata ait muhtasar beyannamenin kurumun iş merkezinin bulunduğu şube tarafından verilmesi mümkündür. Bu konuda yabancı sermayeli bir şirketi için Boğaziçi Kurumlar Vergi Dairesi Başkanlığı'nca verilen 18.06.1999 tarih ve BK:BŞK.4.34.00.54/02-C/GVK-98-96-2766 sayılı mukteza-da özetle şu açıklamaya yer verilmiştir:

"Bu hükümlere göre iş merkezinin bulunduğu belediye hudutları (Büyükşehirlerde büyükşehir belediye hudutları) dışındaki şubelerinizde çalışan personelin ücretlerinin, iş merkezinden tahakkuk ettirilerek, hizmet erbabının her birine banka havalesi ile gönderilmesi halinde, bu ücretlere ait muhtasar beyannamenin, iş merkezinin bulunduğu yer vergi dairesine verilmesi mümkün bulunmaktadır.

Ancak söz konusu ücretlerin, hizmet erbabının hesabına değil de, personele ödenmek üzere şirketin bir temsilcisinin hesabına ödenmesi halinde, bu şekilde ödenen ücretlere ait muhtasar beyannamenin, ödemenin fiilen gerçekleştiği yer vergi dairesine verilmesi gerekir."

5. BANKALAR KANUNU’NDA VE DİĞER MEVZUAT HÜKÜMLERİNDE K.V.K. İLE İLGİLİ OLARAK YER ALAN DÜZENLEMELER

5411 sayılı B.K.’nın “**Karşılıklar ve teminatlar**” başlıklı 53’üncü maddesi hükmünde şu düzenlemeye yer verilmiştir:

“Bankalar, krediler ve diğer alacaklarla ilgili olarak, doğmuş veya doğması muhtemel zararların karşılanması ve bunlar dışında kalan varlıkların değer azalışları için yeterli düzeyde karşılık ayrılmasına, aktiflerin kalitesine ve sınıflandırılmasına, garantilerin ve teminatların alınmasına, bunların değerinin ve güvenilirliğinin ölçülmesine, takibe alınan kredilerin izlenmesine ve vadesi dolmuş kredilerin geri ödenmesine ilişkin politikaları oluşturmak ve uygulamak, bunları düzenli olarak gözden geçirmek, tüm bu hususları icra edebilecek gerekli yapıları tesis etmek ve işletmek zorundadır. Bu fıkra hükmünün uygulanmasına ilişkin usûl ve esaslar Kurulca belirlenir.

Bu madde uyarınca krediler ve diğer alacaklarla ilgili olarak ayrılan ‘özel karşılıkların’ tamamı, ‘ayrıldıkları yılda’ kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak kabul edilir.”

Buna göre, yabancı banka şubelerince B.K.’nın 53’üncü maddesi hükmü uyarınca krediler ve diğer alacaklarla ilgili olarak ayrılan özel karşılıkların tamamı, ayrıldıkları yılda kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak dikkate alınabilecektir. Ayrıldığı yılda gider olarak dikkate alınmayan tutarların bir sonraki hesap döneminde gider olarak dikkate alınması ise mümkün değildir.

B.K.’nın K.V.K. ile ilgili bir diğer hükmü “**Bağış sınırları**” başlığı altında 59’uncu maddede yer almaktadır. Madde hükmü şu şekildedir⁶¹:

“Bankalar ve konsolide denetime tâbi kuruluşlarca bir malî yılda yapılabilecek bağış miktarı, banka özkaynaklarının binde dördünü aşamaz. Ancak, yapılan bağış ve yardımların en az yarısının, kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider veya indirim olarak dikkate alınabilecek bağış ve yardımlardan oluşması zorunludur. Bu hükmün uygulanmasına ilişkin usûl ve esaslar Kurulca belirlenir.”

Buna göre, yabancı banka şubelerince bir malî yılda yapılabilecek bağış miktarının, şube öz kaynaklarının binde dördünü aşması mümkün değildir. Diğer yandan bu kuralın göz önünde bulundurulması koşuluyla,

61 İlgili olarak bkz., Bankalar ve Konsolide Denetime Tâbi Kuruluşlarca Yapılabilecek Bağış ve Yardımlara İlişkin Yönetmelik.

şubelerce yapılan bağış ve yardımların en az yarısının, kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider veya indirim olarak dikkate alınabilecek bağış ve yardımlardan oluşması zorunludur. Kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider veya indirim olarak dikkate alınabilecek bağış ve yardımlar K.V.K.nun “**Diğer indirimler**” başlıklı 10’uncu maddesi hükmünde düzenlenmiştir.

B.K.’nun “Mevduatın ve katılım fonunun sigortalanması” başlıklı 63’üncü maddesinin 5’inci fıkrası hükmüne göre, Türkiye’de mevduat toplamak ve müşterilerine kredi vermek amacıyla açılan yabancı banka şubelerince Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna ödenen sigorta primleri kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak kabul edilebilecektir.

B.K.’nun K.V.K.’nu ilgilendiren bir başka düzenlemesi 143’üncü maddede hüküm altına alınmıştır. B.K.’nun 143’üncü maddesinin 4’üncü fıkrası hükmü uyarınca bu madde kapsamında kurulan ve ortakları arasında yabancı bir banka şubesinin de yer aldığı varlık yönetim şirketlerinin⁶² ayırdıkları karşılıkların tamamı, bu şirketlerce ayırdıkları yılda kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak dikkate alınabilecektir.

6. ÇİFTE VERGİLENDİRMEYİ ÖNLEME ANLAŞMALARINI AÇISINDAN TÜRKİYE’DE ŞUBE AÇAN YABANCI BANKALAR TÜRKİYE’DE MUKİM KABUL EDİLEBİLİR Mİ?⁶³

Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmalarının genellikle 4’üncü maddesinde “**mukim**” müessesesi düzenlenmiştir. Buna göre, âkit devletler arasında imzalanan anlaşmanın amaçları bakımından, “**Devletlerden birinin mukimi**” terimi, o Devletin mevzuatı gereğince ikametgâh, ev, kanunî merkez, iş merkezi veya benzer yapıda diğer herhangi bir kriter nedeniyle vergi mükellefiyeti altına giren kişi anlamına gelmektedir.

Türkiye’de şube açarak faaliyet gösteren yabancı bankalar ile Türkiye’de kurulu yerli veya yabancı bankaların vergilendirilmesi arasında herhangi bir fark bulunmamaktadır. Bu nedenle, Türkiye’de tamamı ve/veya bir kısmı yabancı sermaye ile kurulan bankalar Türkiye’de mukim Türk şirketleridir. Aynı şekilde Türkiye’de şube açan yabancı bankalar işlerinin

62 Varlık yönetim şirketlerinin kuruluş ve faaliyet esasları hakkında ayrıntılı bilgi için; “Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik” hükümlerine bakılabilir.

63 Konu ile ilgili olarak Danıştay Dördüncü Dairesi’nce verilen 25.04.2002 tarih Esas No: 2001/486, Karar No: 2002/1771 sayılı karara bakılabilir. İlgili olarak bkz., Maliye ve Sigorta Yorumları, Yıl: 17, Sayı: 392, 15 Mayıs 2003, Sh. 200-201.

büyük çoğunluğunu Türkiye’deki şubede gerçekleştirmeleri bu nedenle de yabancı bankanın iş merkezinin Türkiye’de açılan şube olması halinde anlaşmaların uygulanması bakımından Türkiye’deki şube Türkiye’de mukim kabul edilecektir. Bu durumda, Türkiye’de mukim kabul edilen yabancı banka şubeleri gerek Türkiye’de elde edecekleri şube kazançları gerekse bütün dünya kazançları üzerinden Türkiye’de vergilendirilebilecektir.

Ancak; yabancı bankaların Türkiye’de açtıkları şubelerden ötürü bankanın iş merkezinin Türkiye’de bulunduğunu söylemek imkanı istisnai durumlar hariç mümkün gözükmemektedir. Yabancı bankaların Türkiye’de açtıkları şubelerin kurumun iş merkezi haline dönüşmesi kurumun genel kurulunun kararına bağlı bir husustur. Bu durumda, yabancı bankaların şubeyi tasfiye ederek Türkiye’de şirket kurma yolunu seçecekleri muhakkaktır.

Türkiye’de şube açan yurt dışında mukim banka kendi şubesini mukim devlet olarak vergilendirmek isteme hakkına sahip olacağı kuşkusuzdur. Çünkü, yurt dışında mukim banka bütün dünyada elde ettiği kazançlardan ötürü kurulduğu ülkede tam mükellefiyet esasında vergilendirilebilecektir. Bu durumda ortaya “çifte mukimlik” problemi çıkacaktır. Bu problemin çözümü Vergi Anlaşmalarının 4’üncü maddesinde düzenlenmiştir. Yapılan düzenlemede, genellikle, Türkiye’deki şube, fiili iş merkezinin bulunduğu ülkenin ya da kanunî merkezinin bulunduğu ülkenin mukimi kabul edilecektir veya bazı anlaşmalarda olduğu gibi çifte mukimlik sorunu karşılıklı anlaşma ile çözümlenmektedir.

Anlaşmalarda düzenlenen yöntemlere göre çifte mukimlik sorununun çözümlenmesi halinde Türkiye’deki şubenin hangi âkit devletin mukim olduğu kabul edildiyse o ülke bankayı tam mükellefiyet esasında vergilendirebilecektir. Türkiye’deki şubenin, şubenin ana merkezinin bulunduğu ülkenin mukimi olarak kabul edilmesi halinde Türkiye sadece Türkiye’de elde edilen şube kazançlarını vergilendirme hakkına sahip olacaktır. Bu şekilde bir vergilendirme K.V.K. kapsamında dar mükellefiyet esasında olacaktır.

7. YABANCI BANKA ŞUBELERİNİN TÜRKİYE’DE ELDE ETTİKLERİ KAZANÇ VE/VEYA İRATLARDA TARHİYATIN MUHATABI

K.V.K.’nun 28’inci maddesinin (1) numaralı bent hükmüne göre Türkiye’de şube açan yabancı bankaların Türkiye’de herhangi bir kazanç ve/veya irat elde etmesi halinde tarhiyat zinciri şu şekilde olacaktır⁶⁴:

64 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz., BAŞAK Levent, “Dar Mükellefiyete Tâbi Yabancı Kurumlarda Tarhiyatın Muhatapsız Kalması Riski Var Mıdır?”, Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, Sayı: 47, Kasım 2007, Sh. 61-69.

1- Yabancı kurumun Türkiye'de müdür veya temsilcileri mevcut ise tarhiyat bunlardan herhangi birisi adına;

2- Yabancı kurumun Türkiye'de müdür veya temsilcisinin mevcut olmaması halinde tarhiyat kazanç ve iratları yabancı kuruma sağlayanlar adına yapılacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

YABANCI BANKALARCA TÜRKİYE’DE ELDE EDİLEN MENKUL SERMAYE İRATLARININ VERGİLENDİRİLMESİ ESASLARI VE ÖZELLİK ARZ EDEN BAZI HUSUSLARIN ANALİZİ

BİRİNCİ AYRIM

GENEL OLARAK MENKUL SERMAYE İRATLARINDA VERGİLENDİRME REJİMİ

1. MENKUL SERMAYE İRADİ GELİRİ VE GENEL VERGİLENDİRME ESASLARI

Çalışmamın giriş bölümünde de belirttiğim gibi yurt dışında mukim bankalarca Türkiye’de bankacılık faaliyetinde bulunulabilmesi için Türkiye’de banka kurulması, şube açılması veya Türkiye’de kurulmuş bankalara ortak olunması gerekmektedir. Bu üç tür organizasyon modeli çerçevesinde yabancı bankaların elde etmiş oldukları kazanç ve/veya iratların vergilendirilmesi esaslarına ilişkin geniş açıklamalar bir önceki bölümde yapılmıştır.

Yurt dışında mukim bankaların Türkiye’de elde ettikleri kazançları Türkiye’de oluşturdukları çeşitli organizasyonlar çerçevesinde elde ettikleri kazançlar ve Türkiye’de hiçbir organizasyonu olmadan elde ettikleri kazançlar olmak üzere iki açıdan değerlendirmeye tâbi tutmak herhalde yanlış olmayacaktır.

Yabancı bankaların Türkiye’de hiçbir organizasyonu olmadan elde ettikleri kazançlar menkul sermaye iradıdır. Bu tür kazançların kaynağı olan sermaye yabancı bankaların Türkiye’deki nakdî sermaye yatırımlarını oluşturmaktadır. Bir diğer ifadeyle yabancı bankaların Türkiye’de kurulu para ve sermaye piyasalarından gelir elde etmek üzere Türkiye’ye plase ettikleri parasal (malî) kaynaklar bu kurumların Türkiye’deki menkul sermaye iradı gelirlerinin kaynağını oluşturmaktadır.

Yabancı bankaların Türkiye’deki parasal yatırımlarının en önemli kalemini ise Türkiye’de kullanılmak üzere verdikleri krediler oluşturmaktadır. Gerek Türkiye’deki sermaye birikiminin yetersizliği gerekse faiz oranlarının yüksek olması nedeniyle yerli ve/veya yabancı gerçek ve tüzel kişiler (kamu kurum ve kuruluşları dahil) önemli ölçülerde yurt dışındaki örgütlü veya yarı örgütlenmiş piyasalardan borç alma yoluna gitmektedirler.

Yurt dışından alınan borç paralar nedeniyle yabancı gerçek ve tüzel kişilere yapılan faiz ödemeleri yabancılar açısından Türkiye’den elde edi-

len menkul sermaye iradıdır. Bu gelirlerde Türk vergi sistemin tevkif sureti ile vergilendirme esasını benimsemiştir. Bu sistemin esasları genel hatları ayrı bir bölüm başlığı altında değerlendirilecektir.

2. YABANCI BANKALARCA TÜRKİYE'DE ELDE EDİLEN MENKUL SERMAYE İRATLARININ MAHİYETİ VE VERGİLENDİRME ESASLARI

Doktrinde, niteliklerine göre bankalar Türk bankaları ve yabancı bankaların Türkiye şubeleri olmak üzere ikiye ayrılmaktadırlar. Bu doğrultuda “**yabancı banka**” denildiğinde anlaşılması gereken, yabancı bankaların Türkiye’de bulunan şubeleridir⁶⁵.

Ancak; “**yabancı banka**” terimi literatürde çok değişik anlamlarda kullanılmaktadır. Yabancı banka terimi Türkiye’de şube açan yabancı bankaları ifade edebileceği gibi, Türkiye’de tamamı ve/veya bir kısmı yabancı sermaye ile kurulan bankaları da ifade etmektedir. Diğer yandan Türkiye’de yerleşik şahıslara kredi veren yurt dışında mukim bankalar da yabancı banka terimi ile ifade edilmektedir. Bu nedenle yabancı banka terimi kullanılırken terimin hangi anlamda kullanıldığının özel olarak belirtilmesi gereklidir.

Türkiye’de faaliyet gösteren yabancı bankaları Türkiye’deki faaliyetlerinden ötürü üç grupta toplayabiliriz. Bu şekilde bir sınıflandırma bu kurumların Türkiye’de elde ettikleri kazanç ve/veya iratların K.V.K. hükümleri dairesinde vergilendirilmesi esaslarının belirlenmesinde kullanabileceğimiz bir sınıflandırmadır.

Birinci grupta; Türkiye’de büyük bir kısmı veya tamamı yabancı sermaye ile kurulan bankaları gösterebiliriz. Bu bankalar yabancı sermayeli Türk bankalarıdır. Çünkü, Türkiye’de Türk hukukuna uygun olarak tamamı ve/veya bir kısmı yabancı sermaye ile kurulan ve idare merkezinin (genel müdürlüğünün) Türkiye’de bulunduğu bütün şirketler Türk şirketi hüviyetindedir. Bu şirketler, T.T.K.’nda belirtilen şartları yerine getirmeleri halinde Türk tüzel kişiliği kazanacaklardır.

Türkiye’de faaliyet gösteren yabancı bankaların bir kısmının ise merkezleri yurt dışındadır. Türkiye’de kurulmuş ve bu nedenle de kanunî merkezi Türkiye’de bulunan yabancı bankalar ile Türkiye’de şube açan bu nedenle de idare merkezleri yurt dışında bulunan yabancı banka şubeleri çalışmamızın sonunda ek olarak gösterilmektedir.

İkinci grupta; yurt dışında kurulan ve Türkiye’de şube açarak faaliyet gösteren yabancı bankaları gösterebiliriz. Yabancı bankalarca Türkiye’de açılan şubeler ile Türkiye’de mukim bankalarca açılan şubeler arasında gerek organizasyon yapısı bakımından gerekse denetlenme ve şubelerde

65 TEKİNALP, A.g.e., Sh. 23.

elde edilen kazançların vergilendirilmesi açısından herhangi bir fark bulunmamaktadır.

Üçüncü grupta ise; Türkiye’de faaliyet gösteren gerçek kişi, kurum ve kuruluşlara kredi veren yabancı bankalar yer almaktadır. Türkiye’deki para ve sermaye piyasalarının yeterince gelişmemiş olması nedeniyle bazı işletmeler yurt dışında kurulu bankalardan kredi sağlama yoluna gitmektedir. İşletmeleri buna iten sebep uluslararası piyasalardan daha ucuza borçlanabilmektir. Bu şekilde Türkiye’ye sermaye yatıran yabancı bankalar da Türk bankacılık sisteminde önemli bir yere sahiptir.

Yabancı bankalarca Türkiye’de elde edilen menkul sermaye iratlarının mahiyeti çalışmamın alt başlıklarında değerlendirilecektir. Bu analize geçmeden önce yabancı bankaların vergilendirilmesi esaslarına yönelik birkaç hususa değinmekte fayda görüyorum. Bu konuda öncelikle çalışmamın daha önceki bölümlerinde de belirttiğim gibi K.V.K.’nun 1’inci maddesine teorik bir çerçevede bakıldığında görüleceği üzere, Türkiye’de faaliyet gösteren yabancı bankaların vergilendirilmesinin mümkün görünmediğini belirtmek isterim. Çünkü, Kanunun 1’inci maddesinde kurumlar vergisine tâbi kurumlar beş bent halinde sayılırken mülkîlik ilkesi göz önünde bulundurularak Türkiye Cumhuriyeti Kanunları çerçevesinde teşekkül ettirilen (kurulan) kurumlar sayma yöntemiyle belirlenmiştir. Halbuki, dar mükellefiyete tâbi kurumlar mukimi olduğu yabancı ülkenin mevzuatlarına göre kurulmakta dolayısıyla da kanunî merkezleri yurt dışında bulunan kurumlardan oluşmaktadır. Bu nedenle, dar mükellefiyete tâbi bir kurum hukukî niteliği itibarıyla tam olarak K.V.K.’nun 1’inci maddesinde sayılan kurumlara uymayabilir.

Ancak; K.V.K.’nun 1’inci maddesi hükmü 2’nci maddesi hükmü ile birlikte değerlendirildiğinde hukukî açıdan hüküm ifade edecektir. 5422 sayılı K.V.K.’nun sermaye şirketleri, kooperatifler, dernek ve vakıflara ait iktisadî işletmeler ve yabancı kamu idare ve müesseselerine ait iktisadî işletmelerin tanımlarının yapıldığı ve mahiyetlerinin belirlendiği 2’nci, 3’üncü, 5’inci ve 6’ncı maddelerinde ve 5520 sayılı K.V.K.’nun ise 2’nci maddesinde kurumlar vergisine tâbi kurumların hukukî nitelikleri açık olarak belirlenmiştir.

Avrupa Birliği ülkelerinde (Kara Avrupası hukukunda) genellikle K.V.K.’nun 1’inci maddeleri 5520 sayılı K.V.K.’nun 1’inci maddesine benzerdir. K.V.K.’nun 2’nci maddelerinde ise mülkîlik ilkesinin yabancı kurumlara uyarlamasını içeren düzenlemelere yer verilmektedir. Nitekim, 5520 sayılı K.V.K.’nun 2’nci maddesinde de bu yönde bir hükme yer verilmiştir.

K.V.K.'nun ilgili maddelerinde; 1'inci maddedeki kurumlarla “**aynı mahiyetteki yabancı kurumlar**” veya “**benzer nitelikteki yabancı kurumlar**” da bunlar gibi sayılarak kurumlar vergisine tâbi olduğu açık bir şekilde belirtilmiştir. K.V.K.'nun mezkûr maddelerinde geçen “aynı mahiyetteki (benzer nitelikteki) yabancı kurumlar” tabirinin bu maddelere konulmasındaki maksat vergilendirmede eşitlik ilkesinin geçerli olmasını sağlamaktır.

Bu şekilde, Türkiye’de katma değer yaratan bütün kurumlar vergi uygulamalarında eşit muamele göreceklendir. Nitekim, Türkiye’de şube açarak bankacılık faaliyetinde bulunan yabancı kurum (banka) niteliğine sahip bankalar, Türkiye’de faaliyet gösteren yerli bankaların vergilendirilme esaslarına tâbi olduğu gibi yerli ve yabancı banka şubelerinin denetimleri Kurumca yerine getirilmektedir.

Türkiye’de bankacılık faaliyetinde bulunan “**dar mükellefiyete tâbi kurum**” statüsüne sahip kurumları (bankaları), Türkiye’de ticarî kazanç elde eden ve ticarî kazanç dışındaki kazanç ve iratları elde eden kurumlar olarak ikiye ayırabiliriz. Diğer bir ayırım da, Türkiye’de şubesi bulunan dar mükellefiyete tâbi bankalar ile Türkiye’de şubesi bulunmayan dar mükellefiyete tâbi bankalar şeklindedir. Kanunî ve iş merkezi Türkiye dışında bulunup, Türkiye’de şubesi bulunan bankaların elde ettiği kazanç ticarî kazanç; Türkiye’de şubesi bulunmayan yabancı bankaların elde ettiği kazanç (faiz gelirleri) ise menkul sermaye iradidir.

İKİNCİ AYRIM

TÜRKİYE’DE ELDE EDİLEN FAİZ GELİRLERİNDE VERGİLENDİRME ESASLARI

1. TÜRKİYE’DE BANKACILIK FAALİYETİNDE BULUNAN DAR MÜKELLEFİYETE TÂBİ YABANCI BANKALARIN ELDE ETTİKLERİ FAİZ GELİRLERİ

Yabancı bankalarca Türkiye’de elde edilecek faiz gelirlerinin doğrudan doğruya yabancı bankaların Türkiye’de hiçbir örgütlenmesi olmadan elde edilen gelirler ve yabancı bankalarca Türkiye’de açılan şubelerce elde edilen faiz gelirleri olmak üzere iki açıdan değerlendirilmesi gereklidir. Her iki durumda da faiz gelirlerinde vergilendirme rejimi farklılık arz etmektedir. Bu nedenle vergilendirme esaslarında bu hususun özellikle göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Konuya bu açıdan yaklaşıldığında faiz gelirlerinin vergilendirilmesi esaslarının ortaya konulması halinde aynı zamanda Türkiye’de ticarî kazanç bünyesinde elde edilen kazançlarda vergilendirme rejiminin de genel esasları kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

1.1. Genel Olarak Faiz Gelirlerinde Vergilendirme Rejimi

Bankalar gerçek veya tüzel kişilerden topladıkları paralarla para ticareti yapan şirketlerdir. T.T.K.’nun 3’üncü maddesine göre, bankaların yaptıkları her türlü işlem ticarî iş niteliğindedir. Bankaların ticarî işler karşılığında elde ettiği kazanç ticarî kazançtır ve bu kazançların vergilendirilmesi K.V.K.’nun 22’nci maddesindeki atıf nedeniyle G.V.K.’nun ticarî kazançların vergilendirilmesi ile ilgili hükümlerine tâbidir.

Günümüzde modern bankalar, halktan (gerçek veya tüzel kişilerden) topladıkları paraları (bu paralara bankacılık terminolojisinde “mevduat” denilmektedir) gerçek kişilere ve işletmelere kredi olarak vermelerine dayanan bir organizasyon yapısına sahiptirler. Bu yapı bütün ülkelerde aynı şekilde işlemektedir. Ancak, banka ve sermaye piyasası iyi örgütlenmiş ve uzun bir geçmişe dayanan bankacılık birikimi olan ülkelerde organizasyon yapısında ufak tefek farklılıklara rastlanılmaktadır.

Yerli ve yabancı bankalar tasarrufların (özellikle kalkınmakta olan ülkelerde küçük tasarrufların) yatırımlara yönlendirilmesinde etkin bir görev üstlenmektedir. Bankalara verilen bu görev nedeniyle kalkınmakta olan ülkelerde bankalar, özellikle yatırım ve kalkınma bankaları, iktisadî kalkınmanın önemli dinamiklerindedir.

Türkiye'deki bankaların sermaye yapıları göz önünde bulundurulduğunda Türkiye'de Kalkınma Bankası şeklinde örgütlenen yabancı bankaların Türk ekonomisine çok büyük katkıları olacağından bu bankaların Türkiye'deki faaliyetlerinin özendirilmesi gereklidir. Ve kanunî bir düzenleme ile kalkınma bankalarına yönelik teşvik unsurlarına yer verilmelidir.

Bu konuda 1970'li yıllarda Danıştay Dördüncü Dairesi'nce verilen Esas No: 1978/247, Karar No: 1979/348 sayılı kararda özetle şu açıklamalara yer verilmiştir:

“Uyuşmazlık konusu olayda; Banco Di Roma'nın, Gelir Vergisi Kanununun 8. maddesindeki koşullara uygun Türkiye'de şubesi bulunan ve bu şube aracılığıyla mevduat faizi elde eden dar mükellef kurum olduğu ihtilafsız bulunduğundan gerek banka merkezinin gerekse, Türkiye dışındaki şubelerinin Türkiye'de elde ettikleri mevduat faizlerinin, yukarıda belirtilen kurumlar vergisi kanunu hükümleri uyarınca vergi kesintisine tâbi tutulması gerekmektedir”⁶⁶.

Kararda, yabancı bankalarca Türkiye'de açılan şubelerin elde ettiği kazancın niteliğine bakılmaksızın tevkifata tâbi kazanç ve iratlar üzerinden kurumlar vergisi tevkifatı yapılması gerektiği belirtilmiştir. Kararda ayrıca yabancı bankalarca Türkiye'de açılan şubelerce elde edilen mevduat faiz gelirleri ile yabancı bankaların Türkiye'de şubesi olmaksızın elde ettikleri faiz gelirlerinin vergilendirilmesinin aynı esaslara tâbi olduğuna hükmedilmiştir.

1.2. Türkiye'de Şubesi Bulunmayan Dar Mükellefiyete Tâbi Yabancı Bankaların Elde Ettikleri Faiz Gelirleri

Türkiye'de şubesi bulunmayan yabancı bankaların elde ettikleri faiz gelirleri, K.V.K.'nın 3'üncü maddesinin 3'üncü bendinin (d) alt bendine göre, Türkiye'de elde edilen menkul sermaye iradidir. Bu çeşit gelirler için vergilendirme rejimi K.V.K.'nın 30'uncu maddesinde belirlenmiştir. Bu gelirler bu maddede belirtilen oranda stopaja tâbidir.

Türkiye'de şubesi bulunmayan yabancı bankalarca elde edilen faiz gelirleri bu kurumların Türkiye'deki sermaye yatırımları karşılığında elde ettikleri gelirlerden (iratlardan) oluşmaktadır. Yabancı bankaların Türkiye'deki sermaye yatırımları genellikle Türkiye'de kullanılmak üzere kredi vermekten ibarettir. Konuyu bir örnek yardımıyla somutlaştırmak istersek şu örneği verebilirim:

66 EKMEKÇİ, A.g.e., Sh. 223.

Örnek Olay: Tam mükellefiyete tâbi kurum olarak vergilendirilmekte olan “X A.Ş.” Türkiye’de inşaat taahhüt işleri ile iştigal etmektedir. Bu kurum kanunî ve iş merkezi Fransa’da olan ve mukimi olduğu ülkede finans sektöründe faaliyet gösteren BNP PARİBAS S.A. unvanlı bankadan kredi almıştır. Alınan kredi karşılığında bu yabancı bankaya (finans kurumuna) kredi faizi olarak 2007 yılında 56.000.000.000.- YTL (yabancı para karşılığı olarak 12.000 Euro) ödemede bulunmuştur.

Burada BNP PARİBAS S.A. unvanlı finans kurumu dar mükellefiyete tâbi yabancı bankaların (finans şirketinin) vergilendirilmesi esasları dahilinde Türkiye’de elde ettiği faiz gelirlerinden ötürü kurumlar vergisi mükellefidir. Dolayısıyla, bu kurumların vergilendirilmesi dar mükellefiyete tâbi yabancı kurumlarda olduğu gibidir.

Bu örnek olayımız çerçevesinde, dar mükellefiyete tâbi yabancı bankanın Türkiye’de yatırdığı sermaye karşılığında elde ettiği faiz geliri menkul sermaye iradidir. Dar mükellefiyete tâbi kurumlarca elde edilen menkul sermaye iratlarının vergilendirme rejimi K.V.K.’nun 30’uncu maddesi hükmü çerçevesinde tevkif usulü ile vergilendirmedir. “X A.Ş.” BNP PARİBAS S.A. unvanlı bankaya ödeme yaparken, K.V.K.’nun 30’uncu maddesi uyarınca, %15 nispetinde tevkifat yapacaktır.

Ancak; 2003/6575 sayılı B.K.K. gereğince yabancı bankalardan alınan kredi karşılığında yapılacak faiz ödemeleri üzerinden %0 oranında tevkifat yapılacaktır. Bu nedenle, yabancı bankalara kredi faizi ödemesinde bulunan Türkiye’de yerleşik olan veya olmayan kişi, kurum ve kuruluşların tevkifat yapmalarına gerek bulunmamaktadır.

İlgili Kararname ile getirilen vergilendirme rejimi Türkiye’de faaliyet gösteren işletmelerin yurt dışı piyasalardan daha az maliyetli kaynak bulmalarını sağlamaları nedeniyle bu mekanizmanın Türkiye’deki sermaye birikiminin artmasında olumlu katkıları olacaktır. Bu nedenle konu hakkında yapılacak düzenlemelerde benzer şekilde hareket edilmelidir.

Bu noktada şu hususu da belirtmeden geçemeyeceğim. Belirtmek istediğim husus 5520 sayılı K.V.K.’nun Geçici 1’inci maddesi hükmü ile ilgilidir. Daha öncede belirttiğim gibi mezkûr Kanunun Geçici 1’inci maddesinin (4) numaralı bent hükmünde yapılan düzenleme uyarınca 2003/6575 sayılı B.K.K. halen yürürlüktedir. Ancak, B.K.K.’nda yer alan ve kurumlar vergisi tevkifatına tâbi kazanç ve iratlar üzerinden yapılması gereken kesinti oranı %30 oranını aşmayacaktır.

Yurt dışından alınan kredilerde tevkifat oranı 2003/6575 sayılı B.K.K.’nda %0 ve %10 olarak belirlendiği için mezkûr B.K.K.’nda belirlenen bu oranlar

geçerli olacaktır. Diğer yandan 5520 sayılı K.V.K.'nun 15'inci ve 30'uncu maddelerine göre yapılacak tevkifatlarda stopaj oranlarını belirlemek üzere 2006/11447 sayılı B.K.K. çıkarılmıştır. Bu B.K.K.'na göre de yurt dışından alınan kredilerde tevkifat oranı %0 ve %10 olarak belirlenmiştir.

Bu konu ile ilgili olarak Danıştay 4. Dairesinin vermiş olduğu muhtelif kararların özetleri aşağıdaki gibidir:

“Yabancı bankanın Türkiye’de hiçbir ticari faaliyeti olmadığından⁶⁷ ticari kazancının Türk makamlarınca Türk Vergi Kanunlarına göre tespiti mümkün olmadığından elde ettiği faizlerin müstakil olarak menkul sermaye iradı sayılması gerekir”⁶⁸.

“Buna göre, 16.3.1984 tarihine kadar yabancı kuruma nakden veya hesaben ödenen kredi faizlerinin Kurumlar Vergisi tevkifatına tabi olacağı, bu tarihten itibaren böyle bir tevkifatın yapılmayacağı açık olduğundan, uyumsuzluğa konu edilen ödeme emri içeriği vergiler matrahı olan kredi faizlerinin ödeme tarihlerinin dikkate alınması suretiyle 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 116-126 ncı maddelerindeki esaslar uyarınca düzeltme kapsamında mütalaa edilmesi gerekecektir”⁶⁹.

“Ortağı olan yabancı şirkete⁷⁰ yabancı bankalardan sağladığı kredi için ödenen faizin tevkifata tabi tutulması gerekir”⁷¹.

67 Yabancı bankaların Türkiye’de ticarî faaliyeti olup olmadığının göstergesi Türkiye’de şube açıp açmadığıdır. Yabancı bankaların Türkiye’de şubesi varsa elde ettiği her türlü kazanç ticarî kazançtır. Danıştay’ın vermiş olduğu kararların tamamında bu sistem hakimdir.

68 Danıştay Dördüncü Dairesi’nin Esas No: 1970/5006, Karar No: 1972/7077 sayılı kararı. Kararın tam metni için bkz., Danıştay Dergisi, Yıl: 3, Sayı: 11, Ankara-1973, Sh. 217-219.

69 Danıştay Dördüncü Dairesi’nce verilen Esas No: 1985/2811, Karar No: 1987/1159 sayılı karar. Kararın tam metni için bkz., İSPİR, A.g.e., Sh. 228-230.

70 Türkiye’de faaliyet gösteren yabancı bir şirketin ortağı olan yabancı kuruma (dar mükellefiyete tâbi kuruma) yaptığı ödemeler üzerinden de kurumlar vergisi tevkifatı yapması gerekmektedir. Çünkü, Türkiye’de kurulan şirket ve şirketin ortakları ayrı bir hak süjesidir. Bu nedenle, vergilendirme açısından bu kişilerin ayrı değerlendirmeye tâbi tutulması mecburidir. Diğer yandan, K.V.K.’nun 30’uncu maddesine göre yapılacak tevkifatlarda kesinti yapacak şahıslar açısından hiçbir kısıtlamaya gidilmemiştir.

71 Danıştay 4. Dairesi’nin vermiş olduğu Esas No: 1995/3278, Karar No: 1995/4136 sayılı kararı. Kararın tam metni için bkz., Danıştay Dergisi, Yıl: 26, Sayı: 91, Ankara-1996, Sh. 311-315.

Bu Danıştay kararlarının incelenmesi neticesinde görüleceği üzere; Danıştay, yabancı bankaların Türkiye’de elde ettikleri kredi faiz gelirlerini menkul sermaye iradı olarak değerlendirmektedir. Bu gelirlerin vergilendirilmesinde ise, 5422 sayılı K.V.K.’nın 24’üncü ve 13.06.2006 tarihinde kabul edilmiş olan 5520 sayılı K.V.K.’nın 30’uncu maddesine göre işlem yapılacaktır. Danıştay buna gerekçe olarak, yabancı bankaların Türkiye’de ticarî faaliyetlerinin bulunmadığını göstermiştir. Yabancı bankaların Türkiye’de şube açması halinde elde ettiği menkul sermaye iratlarının yıllık beyan esasında vergilendirileceği tâbiidir.

10.12.2003 tarih ve 2003/6575 sayılı B.K.K.’nda yapılan açıklamalara göre, yabancı devletler, uluslararası kurumlar veya yabancı banka ve kurumlardan alınan her türlü krediler için ödenecek faizlerden (özel finans kurumlarının kendi usullerine göre yurt dışından sağladıkları fonlar ve benzeri kaynaklar için ödedikleri kâr payları dahil) %0 “sıfır” oranında tevkifat yapılacaktır. Benzer bir düzenleme 2006/11447 sayılı B.K.K.’nda yer verilmiştir. Daha öncede belirttiğim gibi bu B.K.K.’na göre de yurt dışından alınan kredilerin faiz ödemeleri üzerinden ödeme yapılan kurumun niteliğine göre %0 veya %10 oranında tevkifat yapılacaktır.

Konu ile ilgili olarak Maliye ve Gümrük Bakanlığınca verilen GEL: KVK/22112-342 sayılı muktezada özetle şu açıklamalara yer verilmiştir:

“Yabancı bankaların bankanızda açtığı muhabirlik döviz hesaplarına ödenecek faizlerden vergi tevkifatı yapıp yapılmayacağı sorulmaktadır.

Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığından alınan bilgilerden yurt dışındaki bankalar tarafından, Türkiye’deki bankalarda açılmış bulunan muhabirlik döviz hesapları döviz tevdiat hesabı niteliğinde olduğu anlaşılmıştır.

Buna göre, Bankanızda yabancı bankalar tarafından açtırılan muhabirlik döviz hesaplarına yürütülen faizlerden, Kurumlar Vergisi Kanununun 24. maddesi ve bu maddeye dayanılarak çıkarılan 88/13643 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı gereğince %10 kurumlar vergisi tevkifatı yapılması gerekir⁷².

Muktezaya göre, yabancı bankalarca Türkiye’de yerleşik bankalarda açtırılan döviz tevdiat hesaplarına yürütülen faizler üzerinden 88/13643 sayılı B.K.K. gereğince, %10 nispetinde kurumlar vergisi tevkifatı yapılması gereklidir. 2003/6575 sayılı B.K.K. gereğince ise, 1 yıla kadar vadeli

72 EKMEKÇİ, A.g.e., Sh. 240.

hesaplarda %24⁷³, 1 yıl ve daha uzun vadeli hesaplarda %18 nispetinde kurumlar vergisi tevkifatı yapılacaktır.

Ancak, dar mükellefiyete tâbi kurumlarca elde edilen menkul sermaye iratları ve bazı “diğer kazanç ve iratların” vergilendirilmesi hususunda 5281 sayılı Kanun ile G.V.K.’na eklenen Geçici 67’nci madde hükmü kapsamında önemli değişiklikler yapılmıştır. Diğer yandan, K.V.K.’nun Geçici 1’inci maddesinin (2) numaralı bent hükmünde şu düzenlemeye yer verilmiştir:

“(2) Gelir Vergisi Kanununun geçici 67 nci maddesi uyarınca vergi kesintisine tâbi tutulmuş kazanç ve iratlar üzerinden, bu Kanun uyarınca ayrıca kesinti yapılmaz. Anılan maddeye göre yapılan vergi kesintileri 34 üncü madde hükümleri çerçevesinde kurumlar vergisinden mahsup edilebilir. Şu kadar ki; söz konusu maddenin (2) ve (3) numaralı fıkraları kapsamında kesinti suretiyle ödenen verginin, işlemde doğan kazancın tâbi olduğu vergi kesintisi oranıyla çarpımı sonucu bulunacak tutarı aşan kısmı, yıllık beyannamede hesaplanan vergiden mahsup edilmez.”

5281 sayılı Kanun ile G.V.K.’na eklenen Geçici 67’nci maddenin (4) numaralı bent hükmünde ise şu düzenlemeye yer verilmiştir:

“4) Bankalar arası mevduat ile aracı kurumların borsa para piyasasında değerlendirdikleri kendilerine ait paralarına yürütülen faizler hariç olmak üzere, 75 inci maddenin ikinci fıkrasının (7), (12) ve (14) numaralı bentlerinde yazılı menkul sermaye iratlarından **‘ödemeyi yapanlarca’** %15 oranında vergi tevkifatı yapılır. Bu fıkra kapsamında yapılan tevkifat tutarları 98 inci ve 119 uncu maddelerde belirtilen sürelerde beyan edilir ve ödenir. Bu iratlar üzerinden 94 üncü madde veya Kurumlar Vergisi Kanununun 24 üncü maddesi kapsamında ayrıca tevkifat yapılmaz⁷⁴”.

Bu mevzuat hükümleri uyarınca yabancı bankalarca Türkiye’de yerleşik bankalarda veya yabancı banka şubelerinde açtırılan döviz tevdiat hesaplarına yürütülen faizler üzerinden %15 nispetinde tevkifat yapılacaktır.

73 Cari açığın önemli bir ekonomik sorun olduğu ülkemizde döviz tevdiat hesaplarına tahakkuk eden faizler üzerinden yapılması gereken %24 oranındaki kurumlar vergisi tevkifatı yüksek bir oranda belirlenmiştir. Faiz gelirlerinde vergi anlaşmaları ile belirlenen vergi oranı genellikle %15 olduğu için bu oranını makul bir seviyeye çekilmesi gerekmektedir. Aksi taktirde iade mekanizması devreye girecektir. Bu ise uzun bir prosedürü olan işlemler zinciri demektir.

74 G.V.K.’nun Geçici 67’nci maddesine göre tevkifata tâbi kazanç ve iratlar üzerinden kesinti yapılması halinde ayrıca 5422 sayılı K.V.K.’nun 24’üncü ve yeni yürürlüğe girmiş olan 5520 sayılı K.V.K.’nun 30’uncu maddesine göre tevkifat yapılmaması çifte vergilendirmenin önlenmesi amacıyla.

Bu gelirler üzerinden K.V.K.'nın 30'uncu maddesi hükmü uyarınca ayrıca kurumlar vergisi tevkifatı yapılması söz konusu olmayacaktır.

1.3. Türkiye'de Şubesi Bulunan Dar Mükellefiyete Tâbi Yabancı Bankaların Elde Ettikleri Faiz Gelirleri

Kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan yabancı bankalarca Türkiye'de açılan şubelerde ticarî faaliyet veya ticarî faaliyet kapsamı dışındaki faaliyetler neticesinde elde edilen kazanç ve iratların vergilendirilmesini ve Türkiye'de açılan şubede ticarî faaliyet icra edilmediği hallerde elde edilen faiz gelirlerinin vergilendirilmesini ayrı ayrı değerlendirmeye tâbi tutmak gereklidir. Bu nedenle, konuyu aşağıda iki başlık altında irdeleyeceğiz.

1.3.1. Türkiye'de Bulunan Şubede İcra Edilen Ticarî Faaliyetler Dolayısıyla Elde Edilen Kazançlar

Yurt dışında mukim bankaların Türkiye'de şube açarak faaliyet göstermesi halinde şubede elde edilen kazançlar ticarî kazanç olarak vergilendirilecektir. Türkiye'de tamamı ve/veya bir kısmı yabancı sermaye ile kurulan bankaların vergilendirilmesi esasları ile Türkiye'de şube şeklinde faaliyet gösteren yabancı bankaların vergilendirilmesi arasında herhangi bir fark bulunmamaktadır.

Türkiye'de şube açarak faaliyet gösteren yabancı bankaların şube faaliyetleri neticesinde elde ettiği bütün kazanç ve/veya iratlar ticarî kazanç olarak kurumlar vergisine tâbi tutulacaktır. Bu hususta tam mükellefiyete tâbi bankalar ile dar mükellefiyete tâbi yabancı banka şubelerinin vergilendirilmesi arasında herhangi bir fark bulunmamaktadır.

1.3.2. Yabancı Banka Şubelerince Ticarî Faaliyet Kapsamı Dışındaki Faaliyetler Neticesinde Elde Edilen Kazançlar

Uygulamada şube kazançlarının vergilendirilmesinde tartışmalı önemli bir husus bulunmaktadır. Yabancı banka şubelerinin vergilendirilmesinde sorun yaratan vergilendirme şube fonlarının değerlendirilmesi amacıyla elde edilen iratlar üzerinden kurumlar vergisi tevkifatı yapılmasının gerekip gerekmeyeceği noktasında odaklanmaktadır. Bu hususta mevzuatımızda açık bir düzenleme yer almamaktadır. Ancak genel eğilim yabancı banka şubelerince elde edilen kazanç ve/veya iratların niteliğine bakılmaksızın tevkifata tâbi bütün kazanç ve iratlar üzerinden kurumlar vergisi tevkifatı yapılması gerektiği yönündedir. Bu görüşe biz de katılmaktayız.

Şube fonlarının değerlendirilmesi suretiyle elde edilen gelirler de ticarî kazanç için verilecek kurumlar vergisi beyannamesine ithal edilerek ver-

gilendirilecektir. Tevkif suretiyle ödenen kurumlar vergisinin 5520 sayılı K.V.K.'nun 34'üncü maddesine göre mahsup edileceği ise tabiidir.

Konu ile ilgili olarak Danıştay Dördüncü Dairesince verilen Esas No: 1987/2999, Karar No: 1988/1052 sayılı kararda özetle şu açıklamalara yer verilmiştir:

“Uyuşmazlık, bankacılık faaliyetinde bulunan yükümlü kurumun, başka bankalardaki mevduatı karşılığı elde ettiği ve Kurumlar Vergisi Kanununun 24 üncü maddesi uyarınca vergisi tevkif yoluyla alınmış olan faiz gelirinin kurum ve gelir (stopaj) beyannamesinde beyan edilip edilemeyeceğine ilişkin bulunmaktadır.

Anılan kanun maddesiyle, dar mükellefiyete tâbi kurumların bir kısım kazançları için kaynakta vergileme esası getirilmiştir. Kaynakta vergileme bakımından kazanç unsurunun, elde eden yönünden niteliği değil fakat yapısına göre hangi gelir grubuna girdiği önem taşımaktadır. Böylece, olayda dar mükellef banka şubesinin diğer bankalardan elde ettiği faiz gelirinin hangi tür gelir unsuruna girdiği hususunun tespiti önem kazanmaktadır.

Gelir Vergisi Kanununun 75 inci maddesinde, sahibinin ticarî, ziraf veya mesleki faaliyeti dışında nakdi sermaye veya para ile temsil edilen değerlerden oluşan sermaye dolayısıyla elde edilen kâr payı, faiz, kira ve benzeri iratların menkul sermaye iradı sayıldığı belirtilmiştir. Yükümlü dar mükellef kurumun diğer bankalar nezdindeki mevduatına uygulanan faiz, menkul sermaye iradı olduğu için kurum tarafından yukarıda sözü edilen madde uyarınca kurum stopajına tâbi tutulmuştur. **Aynı ödemenin, bu defa dar mükellef kurumun elde ettiği ticari kazanç⁷⁵ sayılarak vergi beyannamesine ithali suretiyle tarhiyat yapılmasında yasaya uyarlık görülmemiştir.**

Bu nedenle, yükümlü temyiz isteminin kabulüne İstanbul 6. Vergi Mahkemesinin 17.2.1987 gün ve E:1986/304, K:1987/113 sayılı kararının bozulmasına 14.3.1988 gününde oyçokluğuyla karar verildi⁷⁶.

Karara göre, dar mükellefiyete tâbi banka şubelerinin Türkiye'de bankacılık faaliyetinde bulunan yerli veya yabancı banka şubesinde bulunan

75 Yabancı banka şubelerinin atıf fonlarının Türkiye'de para ve sermaye piyasasında değerlendirilmesi neticesinde elde edilen kazançların ticarî kazanç olarak kabul edilmesinin gerekip gerekmeyeceği bu kararın özünü oluşurmaktadır. Bu nedenle bu soruya verilecek cevaba göre Türkiye'de elde edilen gelirin vergilendirilme rejimi değişiklik arz edecektir.

76 EKMEKÇİ, A.g.e., Sh. 181.

mevduat hesabına tahakkuk eden faiz gelirleri üzerinden kazanç ve iratları yabancı kurumlara sağlayanlarca kurumlar vergisi tevkifatı yapılması gerektiği belirtilmiştir. Diğer yandan, mevduat faiz gelirlerinin dar mükellefiyete tâbi banka şubesince şube kazançları için verilecek kurumlar vergisi beyannamesine dahil edilerek bu kazançların ayrıca ticarî kazanç olarak vergilendirilmesine ise gerek olmadığına hükmedilmiştir.

Konunun daha iyi anlaşılması bakımında Maliye Bakanlığınca faiz gelirlerinin vergilendirilmesi hususunda verilen muktezalara da göz atmakta fayda görüyorum. Konu ile ilgili olarak Maliye ve Gümrük Bakanlığınca verilen KVK/22144 sayılı muktezada da özetle şu açıklamalara yer verilmiştir:

“Yazınızda Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde bulunan Bankaların⁷⁷ yurdumuzdaki bankalarda açtırdıkları Türk lirası ve Kıbrıs Lirası hesaplarına tahakkuk ettirilen faizlerden kurumlar vergisi stopajı yapıp yapılmayacağı sorulmaktadır.

Buna göre, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde bulunan bankaların, yurdumuzdaki bankalarda açtırdıkları mevduat hesaplarına tahakkuk ettirilen faizlerden sorumlularca %10 oranında⁷⁸ kurumlar vergisi tevkifatı yapılması gerekir.

Ancak, adı geçen bankanın Türkiye’de şubesinin bulunması ve söz konusu hesabın bu şube tarafından açtırılması halinde anılan faizler şubenin ticari kazancı olarak beyan edilip vergilendirileceğinden bunlar üzerinden ayrıca tevkifat yapılmayacaktır⁷⁹.

Muktezaya göre kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan bankalarca Türkiye’de faaliyet gösteren yerli veya yabancı bankalarda veya yabancı banka şubelerinde açılan ticarî mevduat hesaplarına tahakkuk eden faiz gelirleri üzerinden sorumlularca kurumlar vergisi tevkifatı yapılması gereklidir. Ancak Türkiye’deki bankalarda hesap açtıran yabancı bankanın

77 Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde bulunan bankaların Türkiye’de açtığı şubelerden elde ettiği kazanç ve iratlar da dar mükellefiyet esasında vergilendirilecektir. Nitekim, Kıbrıs Kredi Bankası Ltd. İstanbul Şubesi Türkiye’de elde ettiği kazançlardan ötürü Türkiye’de faaliyette bulunduğu dönemde dar mükellefiyet esasında vergilendirilmiştir. Bilindiği üzere ilgili banka şubesinin 28 Eylül 2000 tarih ve 24184 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 59 numaralı BDDK kararıyla bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izni kaldırılmıştır.

78 İlgili dönemde 85/10178 sayılı B.K.K.’na göre tevkifat yapılmaktaydı.

79 EKMEKÇİ, A.g.e., Sh. 240.

Türkiye’de şubesinin bulunması ve ticari mevduat hesabının bu şubeye ait olması halinde faiz gelirlerin şubenin ticarî kazancı olarak kurumlar vergisine tâbi tutulacaktır. Bu tür faiz gelirleri üzerinden ayrıca kurumlar vergisi tevkifatı yapılmasına gerek bulunmamaktadır.

Konu ile ilgili olarak yaptığım araştırmalar çerçevesinde ulaşabildiğim Maliye Bakanlığınca verilen 22.03.2004 tarih ve 5022/49 sayılı muktezada ise özetle şu açıklamalara yer verilmiştir:

“Bakanlar Kurulu bu yetkisine dayanarak 2003/6575 sayılı Kararın 1/6 bendi ile tevkifat oranlarını belirlemiş olup, bu Karar çerçevesinde Türkiye’de şubesi bulunan⁸⁰ dar mükellefiyete tâbi bankalara yapılacak mevduat faizi ödemelerinden %0 (sıfır) oranında tevkifat yapılması gerekmektedir.

Öte yandan; tam mükellef bankanın yurt dışında yerleşik bir bankaya doğrudan ödediği mevduat faizleri ile Türkiye’de şubesi bulunan yabancı bankanın, yurt dışındaki merkez veya merkezine bağlı diğer şubelere veya Türkiye’de şubesi bulunmayan yurt dışında yerleşik başka bir bankaya doğrudan ödediği mevduat faizleri üzerinden 2003/6575 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı’nın 1/6. bendinde belirtilen oranlar dahilinde kurumlar vergisi tevkifatı yapılacaktır”⁸¹.

Bu muktezaya göre, dar mükellefiyete tâbi bir kurumun Türkiye’de şube açması ve şube fonlarının çeşitli bankalarda mevduat hesabında değerlendirilmesi karşılığında bu kurumlara yapılacak faiz ödemeleri üzerinden 5422 sayılı K.V.K.’nun 24’üncü maddesinin verdiği yetkiye dayanılarak çıkarılan 2003/6575 sayılı B.K.K. gereğince, %0 oranında kurumlar vergisi tevkifatı yapılacaktır. 5520 sayılı K.V.K.’nun Geçici 1’inci maddesinin (4) numaralı bent hükmüne göre söz konusu karamame uyarınca yapılacak tevkifat esasları geçerli olduğu için (yasal sınırlara riayet edilmesi koşuluy-la) bu kanun sonrasında da tevkifat oranı %0 olarak uygulanacaktır.

Ancak, mevduat faiz gelirleri üzerinden yapılması gereken tevkifat hususunda G.V.K.’nun Geçici 67’nci maddesinin 4’üncü bent hükmünde özel bir düzenleme yer aldığı için vergilendirmede bu hükmün göz önünde

80 Muktezada tevkifat esasları belirlenirken yabancı bankanın Türkiye’de şubesinin bulunup bulunmadığı noktasından hareket edilmemiştir. 5422 sayılı K.V.K.’nun 24’üncü ve yeni yürürlüğe girmiş olan 5520 sayılı K.V.K.’nun 30’uncu maddesi hükmüne göre yapılacak tevkifatlarda kazanç ve iratların mahiyeti önem taşımaktadır. şayet, gelir tevkifata tâbi bir gelir ise Türkiye’deki işyerinde elde edilsin veya edilmesin bu gelirler üzerinden tevkifat yapılacaktır.

81 KIZILOT şükrü, Danıştay Kararları ve Özelgeler (Muktezalar), Yaklaşım Yayınları, 7. Cilt, Ankara-2005, Sh. 530-531.

bulundurulması gerekmektedir. Madde hükmü uyarınca dar mükellefiyete tâbi kurumlara yapılacak mevduat faiz ödemeleri (TL veya döviz cinsinden) üzerinden %15 nispetinde tevkifat yapılacaktır.

G.V.K.’nın Geçici 67’nci maddesi tetkik edildiğinde görüleceği üzere bu maddeye göre yapılacak tevkifatlarda dar mükellefiyete tabi kurumun Türkiye’de şubesinin bulunup bulunmaması önem arz etmemektedir. Yabancı kurumun Türkiye’de şubesi bulursa dahil yapılacak mevduat faiz ödemeleri üzerinden maddede belirtilen oranda tevkifat yapılacaktır.

Nakit kıymetleri değerlendirmek ve nemalandırmak için bankada vadeli tasarruf hesabı açan tam veya dar mükellefiyete tâbi gerçek kişinin elde ettiği faiz geliri ile Türkiye’de şube şeklinde faaliyet gösteren yabancı bankanın elde ettiği faiz gelirini aynı kategoride mütalâa etmek K.V.K. ilkelerine ters düşecektir.

Tam veya dar mükellefiyete tâbi gerçek kişilerce bankalardan elde edilen faiz gelirleri menkul sermaye iradı olup, vergisel açıdan bu gelirler G.V.K.’nın menkul sermaye iradı ile ilgili hükümlerine göre değerlendirilerek gelir vergisine tâbi tutulması gereklidir. Buna karşılık, bizatihi esas faaliyet konusu bankacılık olan yabancı bir bankanın başka bankalar nezdinde paralarını değerlendirmek sonucunda elde ettiği faizi, onun bankacılık faaliyetinin bir semeresi, yani ticarî kazanç olarak kabul edilmelidir.

Her iki halde de elde edilen gelir G.V.K. uygulamasında “faiz” olarak nitelendirilecektir. Ancak, yabancı banka şubeleri açısından gelirin banka kayıtlarında faiz olarak gözükmeyeceği elde edilen kazancın ticarî kazanç olduğu sonucunu değiştirmeyecektir. Bu durumda Türkiye’de kazanç ve/veya irat elde eden gerçek ve tüzel kişilerin özellik ve niteliklerine göre değerlendirme yapılmalıdır.

Yabancı banka şubesinin Türkiye’de mukim bankalarda mevduat faiz hesabı açtırması kişisel servet niteliğindeki paranın ana uğraş konusu dışında kullanılması durumundan tamamen farklıdır. Kişisel servetin çeşitli şekillerde değerlendirilmesi neticesinde elde edilen faiz geliri menkul sermaye iradıdır. Ancak, yabancı banka şubesinin temel faaliyeti bankacılık olduğundan öz kaynaklarının değerlendirilmesi karşılığında elde ettiği mevduat faiz gelirin bankacılık faaliyetinin bir parçasını oluşturan ticarî bir faaliyette kullanılması söz konusudur. Bu durumda ise mevduat faiz geliri ticarî kazanç olarak vergilendirilmeli bu nedenle bankacılık faaliyeti için verilen yıllık beyannamede ticarî kazanç olarak beyanı zorunlu olmalıdır.

Türkiye’de şube açarak faaliyet gösteren yurt dışında mukim yabancı bankaların şube kazançları için kurumlar vergisi beyannamesi vermesi zo-

runludur. Bu kurumlar bu şekilde elde ettikleri kazanç ve iratlardan ötürü yıllık beyan esasında kurumlar vergisi mükellefidir. Acaba şube kazancı bünyesinde yabancı banka şubelerinin Türkiye'de mukim bankalarda bulunan hesaplarından elde ettikleri faiz gelirleri üzerinden kurumlar vergisi tevkifatı yapılacak mıdır?

Bu konuda 5520 sayılı K.V.K.'nın 30'uncu ve yürürlükten kalkmış bulunan 5422 sayılı K.V.K.'nın 24'üncü maddesi ve 5422 sayılı K.V.K. kapsamında çıkarılmış olan 31 seri numaralı K.V.K. Genel Tebliği'nde yapılan açıklamalar⁸² uyarınca şube kazançları üzerinden kurumlar vergisi tevkifatı yapılmayacağını söyleyebiliriz. Ancak bu konuda uygulamada gerek kişisel bazda gerekse Danıştay Kararları ve Muktezalar bazında görüş birliği mevcut değildir.

82 Tebliğde yapılan açıklama doğrudan yabancı bankaları ilgilendirdiği için açıklamayı aynen vermekte fayda görüyorum. Tebliğ düzenlemesi şu şekildedir:

"Bunun yanı sıra, Türkiye'de bir işyeri açmak suretiyle ticari faaliyette bulunan dar mükellefiyete tabi kurumların, bu işyerlerinde elde ettikleri ve kurum kazancına dahil kazanç ve iratları üzerinden de Kurumlar Vergisi Kanununun 24. maddesine göre bir tevkifat yapılmayacaktır. Ancak söz konusu dar mükellef kurumların, bu işyerlerinde yürüttükleri ticari faaliyetle bağlantılı olmayan diğer kazanç ve iratları üzerinden tevkifat yapılacağı tabiidir. Bir örnek vermek gerekirse,

6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu Hükümlerine göre, belli bir sermaye getirerek Türkiye'de şube açan yabancı bankaların, anılan şubelerinin bizzat bankacılık faaliyeti çerçevesinde elde ettikleri kazanç ve iratları üzerinden Kurumlar Vergisi Kanununun 24. maddesine göre tevkifat yapılmayacaktır. Bu kazanç ve iratlar ticari kazançta dahil edilerek vergilendirilecektir. Ancak, bu bankaların şube dışında elde ettikleri ve bankacılık faaliyetine dahil olmayan kazanç ve iratları üzerinden yine anılan 24. madde hükmü uyarınca tevkifat yapılacağı tabiidir.

Bu çerçevede söz konusu yabancı bankanın, Türkiye'de ticari faaliyet gösteren diğer kurumlara telif, patent hakkı kiralaması sonucunda elde ettiği gayrimenkul sermaye iradı, hiçbir şekilde şube faaliyetiyle ilgili olmadığından tevkifata tabi olacaktır."

Buna göre, Türkiye'de şube açan yabancı bankanın ana merkezinin Türkiye'deki firmalardan patent hakkı kiralaması karşılığında elde ettiği gayrimenkul sermaye iradı üzerinden kurumlar vergisi tevkifatı yapılacaktır. Bu kiralamanın Türkiye'deki banka şubesi tarafından yapılması halinde ise, kurumlar vergisi tevkifatının yapılıp yapılmayacağı tartışmalı bir konudur. Bu hususta her iki yönde de görüş ileri sürülmesi mümkündür. Bu konudaki kişisel görüşümüze göre, yabancı kurumların Türkiye'de şubesinin olup olmadığına diğer açıdan bu kurumların Türkiye'de ticarî veya ziraî kazanç elde edip etmediklerine bakılmaksızın bu kurumların tevkifata tâbi bütün kazanç ve iratları üzerinden tevkifat yapılmalıdır.

Bu konuda yapılması gereken şey, dar mükellefiyete tâbi kurumların Türkiye’de elde ettikleri kazanç ve iratlar ticarî kazanç olarak değerlendirilse bile bu kazanç ve iratlar üzerinden kurumlar vergisi tevkifatı yapılmalıdır. Aksi takdirde dar mükellefiyete tâbi kurumlara ödeme yapan kişiler kurumun ticarî kazanç elde edip etmediğini bilme durumunda bırakılacaktır ki mükelleflere bu şekilde bir araştırma yaptırmak uygulamada pek de mümkün görünmemektedir.

Dar mükellefiyete tâbi yabancı bankalarca Türkiye’de açılan şubelere mevzuat faiz (ve bir bütün olarak tevkifata tâbi menkul sermaye iradı) ödemesinde bulunan kişi, kurum ve kuruluşlar yaptıkları ödemeler üzerinden kurumlar vergisi tevkifatı yapmaları gerekmektedir. Dar mükellefiyete tâbi banka şubesi elde ettiği kazançlar üzerinden tevkif edilen kurumlar vergisini ise K.V.K.’nın 34’üncü maddesindeki esaslar dahilinde şube kazançları için verecekleri beyanname üzerinden mahsup edebileceklerdir.

K.V.K.’nın 30’uncu maddesinin 9’uncu bendi gereğince dar mükellefiyete tâbi kurumların yıllık beyanname ile beyanı gereken herhangi bir kazancı bulunması halinde bu kazanç yanında elde ettiği mevduat faizlerinin verilecek beyannamelelere dahil edilmesi zorunludur.

Buna göre, dar mükellefiyete tâbi yabancı banka şubesinin diğer bankalarda açtırmış olduğu mevduat hesabı karşılığında elde ettiği faiz gelirleri ödemeyi yapan bankaca (yabancı banka şubeleri dahil) kurumlar vergisi tevkifatına tâbi tutulacak; dar mükellefiyete tâbi banka şubesi bu geliri şube kazançları için vereceği beyannameye dahil edecek beyan ettiği kazanç üzerinden hesaplayacağı kurumlar vergisinden tevkif sureti ile ödediği kurumlar vergisini mahsup edecektir.

Son olarak; dar mükellefiyete tâbi kurumlarca elde edilen mevduat faiz gelirleri üzerinden yapılması gereken kurumlar vergisi tevkifat oranının belirlenmesinde fayda vardır. Bu hususta 5281 sayılı “Vergi Kanunlarının Yeni Türk Lirasına Uyumu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” ile G.V.K.’na eklenen Geçici 67’nci madde hükmünden yararlanılması gerekmektedir. G.V.K.’nın Geçici 67’nci maddesinin (4) numaralı bent hükmünde konu hakkında şu düzenlemeye yer verilmiştir:

“Bankalar arası mevduat ile aracı kurumların borsa para piyasasında değerlendirdikleri kendilerine ait paralarına yürütülen faizler hariç olmak üzere, 75 inci maddenin ikinci fıkrasının (7), (12) ve (14) numaralı bentlerinde yazılı menkul sermaye iratlarından ödemeyi yapanlarca %15 oranında vergi tevkifatı yapılır. Bu fıkra kapsamında yapılan tevkifat tutarları 98 inci ve 119 uncu maddelerde belirtilen sürelerde beyan edilir ve ödenir.

Bu iratlar üzerinden 94 üncü madde veya Kurumlar Vergisi Kanununun 24 üncü maddesi kapsamında ayrıca tevkifat yapılmaz.”

Madde hükmünde yapılan düzenleme gereğince dar mükellefiyete tâbi yabancı banka şubelerine 01.01.2006 tarihinden itibaren yapılan mevduat faiz ödemeleri üzerinden %15 nispetinde gelir vergisi tevkifatı yapılacaktır. Yabancı bankalarca elde edilen mevduat faiz gelirine ilişkin hesapların açılış tarihinin 2005 yılı olması veya 2005 yılında vadesinin yenilenmiş bulunması durumu deđiştirmeyecektir⁸³. Diğer yandan bu irat üzerinden 5520 sayılı K.V.K.’nun 30’uncu maddesi kapsamında ayrıca tevkifat yapılması mümkün değildir.

Sonuç olarak; özetle, dar mükellefiyete tâbi kurumlarca (yabancı bankalarca) Türkiye’de açılan işyerinde (şubelerde) icra edilen ticarî faaliyetler yanında kanunî ve iş merkezi Türkiye’de bulunan bankalar nezdinde veya yabancı banka şubelerinde açılan ticarî mevduat hesaplarına tahakkuk ettirilen faizler üzerinden 5520 sayılı K.V.K.’nun 30’uncu maddesi hükmüne göre tevkifat yapılmasına gerek yoktur. Çünkü, dar mükellefiyete tâbi kurumlarca elde edilen ticarî kazançlar yıllık beyan esasında vergilendirilecektir. Ve K.V.K.’nun 30’uncu maddesinde dar mükellefiyete tâbi kurumlarca elde edilecek ticarî kazançlar üzerinden tevkifat yapılması gerektiği yönünde açık bir hüküm bulunmamaktadır.

Ancak, bu konuda uygulamada tam bir netlik bulunmadığı ve dar mükellefiyete tabi kurumlarca elde edilen mevduat faiz gelirlerinde vergilendirme esasları G.V.K.’nun Geçici 67’nci maddesi hükmüne göre belirleneceği için bu madde hükmü uyarınca dar mükellefiyete tabi kurumlara yapılacak mevduat faiz ödemeleri üzerinden %15 nispetinde tevkifat yapılacaktır. Bu şekilde faiz ödemesinde bulunan bankalar da cezalı tarhiyatlara maruz kalmayacaklardır.

Tevkifata tâbi gelirler üzerinden yapılan kesintinin mahsubuna gelince. Yabancı banka şubeleri elde ettikleri faiz gelirleri üzerinden G.V.K.’nun Geçici 67’nci maddesine göre yapılan tevkifatı, mevduat faizlerinin şube kazançları içerisine dahil edilmesi koşuluyla, bu kazançlar için verecekleri yıllık beyanname üzerinden hesaplanacak kurumlar vergisinden, 5520 sayılı K.V.K.’nun 34’üncü maddesindeki esaslar dahilinde, mahsup edebileceklerdir.

1.3.3. Türkiye’de Açılan Şubede Ticarî Faaliyet İcra Edilmediği Hallerde Elde Edilen Faiz Gelirlerinin Vergilendirilmesi

Dar mükellefiyete tâbi kurumlarca Türkiye’de açılan şubede herhangi bir hesap döneminde ticarî faaliyette diğer bir ifadeyle bankacılık faaliyetinde

83 İlgili olarak 45 seri numaralı Gelir Vergisi Sirkülerine bakılabilir.

bulunulmadığı durumlarda şube kanalıyla bankacılık faaliyetleri dışındaki faaliyetler nedeniyle Türkiye’de elde edilen kazançlar yine ticarî kazanç olarak yıllık beyan esasında vergilendirilecektir. Mesela, dar mükellefiyete tâbi yabancı bankalarca Türkiye’de açılan şubede 2007 hesap döneminde bankacılık işlemlerinde bulunulmaması halinde ilgili hesap döneminde banka şubelerince elde edilen faiz gelirleri yine ticarî kazanç olarak yıllık kurumlar vergisi beyannamesi ile beyan edilmelidir.

Yabancı bankalarca Türkiye’de açılan şubelerde herhangi bir hesap döneminde bankacılık işlemlerinde bulunulmaması ancak şubelerin kapatılması veya faaliyetlerinin geçici bir süre için durdurulması veya tatil edilmesi halinde mümkün olabilecektir.

2. FAİZ GELİRLERİNİN YABANCI SERMAYELİ ŞİRKETLERCE ELDE EDİLMESİ HALİNDE VERGİLENDİRME

Yabancı bankaların Türkiye kaynaklı elde ettikleri faiz gelirlerinin Türkiye’de açılan şube fonlarının para ve sermaye piyasasına plase edilmesi suretiyle elde edilmesi halinde vergilendirme esasları ile Türkiye’de kurulan tamamı ve/veya bir kısmı yabancı sermayeli şirketlerin Türkiye’de kurulu para ve sermaye piyasalarında elde ettikleri kazançların vergilendirme esasları aynıdır. Bu durum gerek vergi anlaşmaları ile gerekse 4875 sayılı Kanunla güvence altına alınmıştır.

ÜÇÜNCÜ AYRIM

DAR MÜKELLEFİYETE TÂBİ YABANCI BANKALARIN NAKDİ SERMAYESİNİN VEYA PARA İLE TEMSİL EDİLEN İKTİSADİ KIYMETLERİNİN TÜRKİYE'DE TİCARİ, ZİRAİ VEYA MESLEKİ FAALİYETLERİ ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

1. GENEL ESASLAR

Yabancı kurumların sahip oldukları nakdî sermaye ve para ile temsil edilen iktisadî kıymetlerinden Türkiye kaynaklı elde edilecek kazançlarda iki yöntem mevcuttur. Birinci yöntem göre, bu kıymetler Türkiye'deki şubenin aktifine kayıtlı bir kıymettir ve bu kıymetlerin kullanımı neticesinde elde edilen bir kazanç söz konusudur. İkinci yöntem göre ise, yabancı kurumların Türkiye'de şubesi olmadan yurt dışında sahip oldukları parasal sermayesini Türkiye'de kullanmak suretiyle Türkiye kaynaklı gelir elde edilmesi mümkündür.

Yabancı kurumlarca Türkiye'de bu iki yöntem göre elde edilen gelirlerde vergilendirme rejimi tamamen farklı olduğu için bu konunun ayrı bir başlık altında değerlendirmeye tâbi tutulmasını gerekli gördüm. Konu ile ilgili genel mahiyetteki açıklamalar yabancı bankalara yol gösterici nitelikte olacaktır.

2. NAKDİ SERMAYE VEYA PARA İLE TEMSİL EDİLEN KIYMETLERİN KULLANIMI NETİCESİNDE ELDE EDİLEN KAZANÇLARDA VERGİLENDİRME ESASLARI

Bilindiği üzere, K.V.K.'nın 3'üncü maddesi hükmü uyarınca kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan yabancı kurumlar Türkiye'de elde ettiği kazanç ve iratlardan ötürü dar mükellefiyet esasında vergilendirilecektir. K.V.K. uygulamasında kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan kurumlarca Türkiye'de kazanç ve irat elde edilmesinde iki yöntem mevcuttur.

Birinci yöntem göre; bu kurumlar, Türkiye'de herhangi bir ticarî, sınaî, ziraî veya meslekî faaliyete yönelik bir organizasyona gitmeden sahip olduğu parasal sermayesini Türkiye'de kullanarak kazanç ve/veya irat elde edebilir. Bu şekilde elde edilen gelirler menkul veya gayrimenkul sermaye iradı veya diğer kazanç ve irattır. Yabancı kurumlarca elde edilen bu kazançlarda vergilendirme yöntemi özel beyanname ile beyan ve tevkif usulü ile vergilendirilmez.

İkinci yöntem göre ise, dar mükellefiyete tâbi kurumlar Türkiye'de işyeri (şube) açarak bu şubede ticarî, sınaî, ziraî veya meslekî faaliyette

bulunabilecektir. Bu şekilde elde edilen kazançlar ticarî kazanç olarak tam mükellefiyete tâbi kurumlarda olduğu gibi yıllık beyanname ile beyan edilmelidir.

Dar mükellefiyete tâbi kurumlarca Türkiye'de ticarî kazanç elde edilebilmesi için kullanılabilecek bir diğer yöntem bu kurumlarca Türkiye'de daimi temsilci vasıtası ile faaliyette bulunulmasıdır. Daimi temsilci vasıtası ile Türkiye'de elde edilen kazançlar şube şeklinde faaliyet gösterilmesi neticesinde elde edilen kazançlarda olduğu gibi ticarî kazançtır. Türkiye'de daimi temsilci vasıtası ile elde edilen ticarî kazançlar da yıllık beyanname ile beyan edilecektir.

Türkiye'de işyeri açarak faaliyet gösteren yabancı bankaların işyeri aktifine kayıtlı nakdî sermaye veya para ile temsil edilebilen iktisadî kıymetlerini Türkiye'de değerlendirmesi karşılığında elde ettiği kazanç ve iratlar da ticarî kazançtır. Diğer bir ifadeyle bu gelirler ticarî kazanç olarak vergilendirilecektir. Bu kazançların mahiyeti ise, menkul sermaye iradidir. Vergilendirme yönünden bu kazançların Türkiye'de açılan şubede elde edilen ticarî kazançlardan herhangi bir farkı olmayacaktır. Bu kazançlar şube kazançları için verilecek beyannameye dahil edilerek ticarî kazanç olarak kurumlar vergisine tâbi tutulacaktır. Pek tâbidir ki bu kazançlar G.V.K.'nun ticarî kazanç hükümlerine göre vergilendirilecektir.

Mahiyet itibarıyla menkul sermaye iradı sayılan gelirler üzerinden 5520 sayılı K.V.K.'nun 30'uncu maddesine göre kurumlar vergisi tevkifat yapılmasının gerekip gerekmeyeceği hususu ise çalışmamın önceki bölümünde tartışılmıştır.

3. TÜRKİYE'DE İŞYERİ BULUNMADAN ELDE EDİLEN NAKDİ SERMAYE YATIRIMLARINDA VERGİLENDİRME ESASLARI

Türkiye'de işyeri bulunmayan yabancı bankaların yurt dışında elde ettikleri ve gerek ana merkezin gerekse Türkiye dışındaki şubelerin aktifine kayıtlı nakdî sermayenin ve para ile temsil edilen değerlerin çeşitli şekillerde Türkiye'de kullanımı suretiyle elde ettikleri kazançlar menkul sermaye iradidir. Bu kazançlar K.V.K.'nun 30'uncu maddesine göre kurumlar vergisi tevkifatına tâbidir. Daha öncede belirttiğim gibi bu kazançların önemli bir bölümü Türkiye'de faaliyet gösteren gerçek ve tüzel kişilerce yurt dışındaki yabancı bankalardan temin edilen krediler karşılığında ödenen faiz gelirlerinden oluşmaktadır.

DÖRDÜNCÜ AYRIM

TÜRKİYE'DE FAALİYET GÖSTEREN KİŞİ, KURUM VE KURULUŞLARIN YURT DIŞINDA MUKİM BANKALARDAN ALDIKLARI KREDİLERİN VERGİLENDİRİLMESİ ESASLARI

1. GENEL ESASLAR

Kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan yabancı bankaların Türkiye'deki faaliyetlerinin önemli bir bölümünü bu kurumlarca Türkiye'de faaliyet gösteren kişi, kurum ve kuruluşlara verilen krediler oluşturmaktadır.

“Kredi” kavram itibariyle para arzı ve para talebinin ortak birleşim noktasıdır. Diğer bir ifadeyle kredi mekanizması elinde ticarî amaçla kullanılmak üzere para bulunan işletmelerce bu paraya ihtiyacı olan şahısların birleştikleri bir pazardır. Bu pazarda kredi veren genellikle bankalar olmakta kredi alan ise paraya ihtiyacı olan müşteridir. Karşılıklı güven ilişkisine dayalı olarak oluşan bu pazarda somut nitelikteki para ve soyut nitelikteki güven ilişkisi karşı karşıya gelmektedir.

Kredi mekanizması bir yandan yerli ve yabancı şirketleri bir araya getirmekte ve bu kurumların birbirleri ile sıkı ilişkiler kurmalarını sağlamakta diğer yandan yabancı bankalardan alınan krediler Türkiye'de önemli yatırımların finansmanında kullanılmak suretiyle Türkiye'deki sermaye birikiminde önemli katkıları bulunmaktadır.

Yurt dışındaki finans kurumlarından alınan kredilerin belki de en önemli faydası bu kurumların verilen krediler dolayısıyla Türk piyasasını yakından tanıyarak ileriye yönelik olarak yatırım kararlarını Türkiye üzerinden yönlendirmeleridir. Kredi alışverişi borç-alacak ilişkisine dayanan hukukî ilişkiler yumağı içerisinde yerli ve yabancı firmaların kaynaşarak yabancı kurumların Türkiye'de yatırım yapma kararları üzerinde önemli etkileri olmaktadır.

Türkiye'de yerleşik şahıslarca yurt dışında mukim finans kurumlarından alınacak krediler genellikle üretim amacıyla alınmaktadır. Kredi mekanizmasının ilk olarak ortaya çıktığı devirlerde kredi ilişkisinin temel argümanını tüketimdi. Bu sistemin tersine dönmesi uzun bir zaman almıştır. Bu nedenle kredi en genel ayrımıyla tüketim kredisi ve üretim kredisi olmak üzere ikiye ayrılabilir.

Tüketim kredisinin yurt dışında mukim bankalardan temin edilmesi teorik olarak mümkün olsa bile bu çalışmamızda üretim kredileri üzerinde duracağım. Günümüzde ticarî işletmelerin üretim için kendi özkaynaklarıyla

sermaye yaratmada yetersizlik hissetmeleri durumunda kredi mekanizması yoluyla yabancı kaynağa yönelmektedirler.

Kredileri diğer açılardan sınıflamaya tâbi tuttuğumuzda; ticarî krediler, tarım kredileri, sanayi kredileri, ihracat kredileri, ithalat kredileri, inşaat kredileri, konut kredileri, ihtiyaç kredileri, teminatlı krediler, teminatsız krediler, kısa, orta ve uzun vadeli krediler, prefinansman kredileri gibi kredi çeşitlerinin piyasa ekonomisinin içerisinde oldukça yaygın olduğu görülecektir.

Çalışmamızın bu bölümünde Türkiye’de yerleşik şahıslar tarafından yurt dışında mukim yabancı banka işletmelerinden alınan kredilerin vergilendirilmesi esasları üzerinde durulacaktır. Diğer yandan kredi ilişkilerinin firmalar arasındaki ve bir bütün olarak ülke ekonomileri üzerindeki ekonomik etkilerine de değinilmeye çalışılacaktır.

Yabancı bankaların Türkiye’de kullanılmak üzere verdikleri krediler bu kurumların Türkiye’deki sermaye yatırımlarını oluşturmaktadır. Bu şekilde, Türkiye kaynaklı elde edilen kazançlar faiz gelirleri kapsamında yabancı kurumların Türkiye’de elde ettikleri menkul sermaye iradı mahiyetindedir. Ve bu gelirler dar mükellefiyete tâbi kurumların Türkiye’de elde ettikleri menkul sermaye iratlarının vergilendirilmesi esasları çerçevesinde kurumlar vergisine tâbi tutulacaktır.

2. YABANCI BANKALARDAN ALINAN KREDİLERİN VERGİLENDİRİLMESİ ESASLARI

Kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan yabancı bankalardan alınan krediler üzerinden 5520 sayılı K.V.K.’nun 30’uncu maddesine göre %15 nispetinde kurumlar vergisi tevkifat yapılması gerekmektedir. Ancak, bu konuda K.V.K.’nun Geçici 1’inci maddesinin (4) numaralı bent hükmünde şu düzenlemeye yer verilmiştir:

“Bu Kanunla tanınan yetkiler çerçevesinde Bakanlar Kurulu tarafından yeni kararlar alınıncaya kadar, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu ile 5422 sayılı Kanun kapsamında vergi oranlarına ve diğer hususlara ilişkin olarak yayınlanan Bakanlar Kurulu kararlarında yer alan düzenlemeler, ‘bu Kanunda belirlenen yasal sınırları aşmamak üzere’ geçerliliğini korur.”

Buna göre, dar mükellefiyete tâbi kurumlarca Türkiye’de elde edilen menkul sermaye iratları üzerinden yapılması gereken kurumlar vergisi tevkifat oranlarına ilişkin Bakanlar Kurulu tarafından yeni bir karar alınıncaya kadar 5422 sayılı K.V.K.’nun 24’üncü maddesinin 4’üncü fıkrasının Bakanlar Kuruluna verdiği yetkiye istinaden çıkarılmış olan 2003/6575 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı geçerlidir.

5422 sayılı K.V.K.'nın 24'üncü maddesine göre yapılacak tevkifatlarda, tevkifat oranları en son mezkûr kararname ile belirlenmiştir. Bu Kararname uyarınca, yabancı devletler, uluslararası kurumlar veya yabancı banka ve kurumlardan alınan her türlü krediler için ödenecek faizler üzerinden (özel finans kurumlarının⁸⁴ kendi usullerine göre yurt dışından sağladıkları fonlar ve benzeri kaynaklar için ödedikleri kâr payları dahil) %0 nispetinde diğer alacak faizlerinden %10 nispetinde kurumlar vergisi tevkifatı yapılmalıdır.

Yapılan düzenlemenin gerekçesi ile ilgili olarak Maliye Bakanlığı tarafından verilen GEL:KVK/144-182 sayılı muktezada özetle şu açıklamalara yer verilmiştir:

“Söz konusu kararname ile kredi faizleri üzerindeki vergi tevkifat oranının sifıra indirilmesi nedeniyle, faiz tutarları ödeme tablolarında net olarak yer alan kredi sözleşmelerine göre, borçlarını ödemekte olan kuruluşlara vergi karşılığı olarak yatırmak zorunda buldukları Türk Lirası kadar bir ek imkan sağlanmıştır.

Ancak kararnamenin yürürlük tarihinden önce brüt faiz ödeme esasına göre düzenlenmiş bulunan dış kredi sözleşmeleri uyarınca faizlerin vergi stopajı yapılmaksızın aynen transfer edilmesi devletin vazgeçtiği vergi kadar yabancı kuruma ilave bir ödeme yapılması ve bu miktar kadar dövizin yurt dışına transferi sonucunu doğuracaktır. Oysa krediyi sağlayan yabancı kurum tevkif edilecek vergiyi de dikkate alarak sözleşme imzalamış bulunmaktadır.

Diğer taraftan transferi gereken döviz miktarı vergi kadar artacağından borçlu kuruluş ayrıca artan döviz miktarının Türk lirası karşılığını da ödemek zorunda kalacaktır. Böylece anılan kararname borçlu kuruluşa herhangi bir imkan getirmiş olmayacaktır.

Buna göre; kredi sözleşmeleri ödeme tablosunda faizlerin net olarak yer alması halinde, daha önceden olduğu gibi faiz tutarının net olarak transfer edilmesi, ancak borçlu kurumdan tevkifi gereken verginin aranmaması gerekir.

Diğer taraftan, sözleşmede faizlerin brüt olarak ödenmesinin kararlaştırılması halinde, tevkifi gereken vergiler borçlu kurum tarafından yüklenildiğinden eskiden olduğu gibi yine vergiler düşüldükten sonra kalan kısmın

84 5411 sayılı B.K.'nın 169'uncu maddesine göre, mevzuatımızda özel finans kurumlarına yapılan atıflar, katılım bankalarına yapılmış sayılacaktır. Bu nedenle, ilgili kararnamedeki özel finans kurumlarının “**katılım bankası**” şeklinde dikkate alınması gerekmektedir.

transfer edilmesi, ancak verginin yine borçlu kurumdan aranmaması gerekir”⁸⁵.

Muktezada da belirtildiği üzere, yabancı bankalara veya finans kurumlarına kredi faiz ödemeleri üzerinden yapılacak tevkifat nispetinin %0 olarak belirlenmesi yabancı kurumların Türkiye’ye yatırdığı sermaye üzerinden elde ettiği faiz gelirinin kurumlar vergisine tâbi tutulmadan yurt dışına transfer edilmesi anlamına gelecektir. Bu şekilde bir hüküm yabancı kurumların Türkiye’ye yatırdıkları sermaye miktarını artıracaktır. Bu ise Türkiye’de sermaye birikiminin yabancı kaynaklı olarak artması anlamına gelecektir.

Yurt dışından yapılacak borçlanmalarda faiz ödemeleri üzerinden yapılması gereken tevkifat hususunda son düzenleme 2006/11447 sayılı B.K.K. ile yapılmıştır. Bu karar uyarınca da yabancı devletler, uluslararası kurumlar veya yabancı banka ve kurumlardan alınan her türlü krediler için ödenecek faizler üzerinden (katılım bankalarının kendi usullerine göre yurt dışından sağladıkları fonlar ve benzeri kaynaklar için ödedikleri kâr payları dahil) %0 nispetinde tevkifat yapılacaktır.

Yurt dışından alınan kredilen yoluyla sermaye birikiminin artması gelişmekte olan ülkelerde devletlerin borçlarının yanında özel sektör firmalarının da yurt dışı borç miktarının artması anlamına gelecektir. Bu ise kırılgan olan gelişmekte olan ülke piyasalarının daha da dışa bağımlı hale gelmesine yol açacaktır. Bu süreç ise bu ülkeleri önemli krizlere sürükleyecektir. Ancak bu olumsuzluğuna rağmen yurt dışı piyasalardan faiz oranlarındaki dalgalanmalardan da yararlanmak üzere özel sektör kuruluşlarında borç alınması yoluna gidilmektedir.

Yurt dışı özel sektör borçlanması bir yandan sermaye birikiminin artması diğer yandan faiz oranlarının düşmesine sebep olacaktır. Bu süreç enflasyonun düşürülmesini sağlayacaktır. Bunun ise uzun vadede Türkiye’nin kalkınmasında olumlu etkisinin olacağı muhakkaktır.

Konu ile ilgili olarak Danıştay Yedinci Dairesince verilen Esas No: 1971/509, Karar No: 1971/3400 sayılı kararda özetle şu açıklamalara yer verilmiştir:

“Yabancı bankaya yapılan söz konusu ödemelerin menkul sermaye iradı olduğu, çünkü 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 75 inci maddesinde kaynağı ne olursa olsun, her çeşit faiz gelirinin menkul sermaye iradı olduğu ve Kurumlar Vergisi Kanununun 24 üncü maddesine göre tevkifata

85 EKMEKÇİ, A.g.e, Sh. 275.

tâbi tutulması gerektiği iddia edilerek bozulması ve yargılama giderlerinin davalıya yükletilmesi isteminden ibarettir.

Savunmanın özeti: Bir bankanın aldığı faizin ticari faaliyeti icabı olduğu, 193 sayılı Kanunun 77 nci maddesinde, 75 inci maddede sayılan iratların bunları sağlayan sermaye sahibinin ticari faaliyetine bağlı bulunduğu taktirde yalnız ticari kazancın tespitinde dikkate alınacağının hükme bağlandığı, bu madde hükmü karşısında bunlardan vergi alınmıyacağı, bir sermaye yatırımının da söz konusu olmadığı, yabancı bankanın, şirketlerinin kâr ve zararları ile ilgili bulunmadığı savunularak dâvanın reddi ve yargılama giderlerinin dâvacıya yükletilmesi gerektiği yolundadır.

Anlaşmazlık, (...) T.A.Ş. tarafından Amerika'da kain (...) Bank'tan alınan krediler karşılığı ödenen faizlerin yabancı bankanın kurum kazancına dahil menkul sermaye iradı niteliğinde olup olmadığı yönüne ilişkin bulunmaktadır.

193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 75 inci maddesinde menkul sermaye iradının tanımı yapılmış olmakla beraber, aynı maddenin ikinci fıkrasının 4 üncü bendinde, kaynağı ne olursa olsun her nevi alacak faizleri menkul sermaye iradı addolunmuş, ancak anılan kanunun 77 nci maddesinde de sözü edilen iradın menkul sermaye sahibinin ticari faaliyetine bağlı olması halinde sadece ticari kazancın tespitinde nazara alınacağı öngörölmüş ise de, bu madde hükmünün uygulanması, ancak menkul sermaye iradını elde edenin, bu iradı ticari kazançları ile birlikte Türkiye'de beyan etmesi halinde söz konusu olabilir. Yabancı banka ise ticari kazancını Türkiye'de değil Amerika'da beyan etmektedir. Dolayısıyla anılan bankaya yapılan ödemenin ticari kazanç olarak kabulü ve Türkiye'de vergilendirilmesi olanağı yoktur. Bu durumda elde edilen faiz gelirini sermaye sahibinin ticari faaliyetine bağlı olarak kabul etmek ve anılan 77 nci madde gereğince ticari kazancın tespitinde nazara almak mümkün değildir.

Diğer taraftan 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun olay tarihindeki yürürlükte bulunan 24 üncü maddesinde, Türkiye'de işyeri veya daimi temsilcisi bulunmayan dar mükellefiyete tâbi yabancı kurumların elde ettikleri menkul sermaye iratları için beyanname verilmeyeceği ve Gelir Vergisi Kanunundaki esaslara göre tevkif yolu ile anılan vergi ile iktifa olunacağı belirtilmiştir. Bu itibarla yükümlü şirket adına söz konusu edilen menkul sermaye iradı dolayısıyla (Stopaj) Gelir Vergisi salınması gerekirken aksi gerekçe ile tarhiyatın terkininde isabet görölmemiřtir⁸⁶.

Eski uygulamada yurt dışında mukim kurumlardan alınan krediler dolayısıyla yapılan ödemelerin vergilendirilmesinde; yurt dışında kurulu ban-

86 Danıştay Dergisi, Yıl: 2, Sayı: 6-7, Ankara-1972, Sh. 275-279.

kanın esas işinin kredi vermek olduğu ve bu iş karşılığında gerek kendi ülkesinde gerekse yurt dışında kredi verdiği şirketin mukimi olduğu ülkede elde ettiği gelirlerin ticari kazanç olduğu, bu nedenle de dar mükellefiyete tâbi kurumlarca elde edilen ticari kazançlar üzerinden kurumlar vergisi tevkifatı yapılmasının gerekmeyeceği iddia edilmiştir. Ayrıca yabancı bankaların elde ettiği her türlü gelirin ticari kazanç olduğu ve Türkiye’de yerleşik şahıslara kredi verilmesi neticesinde elde edilen gelirlerin ticari kazanç olarak kurumun mukimi olduğu ülkede vergilendirilmesi gerektiği görüşü hakimdi.

Bugünkü uygulamada, bu şekilde bir tartışma artık bulunmamakta yabancı bankaların elde ettiği kazançlar her ne kadar ticari kazanç olsa da Türkiye’de mukim şahıslara verdiği krediler dolayısıyla Türkiye kaynaklı elde ettiği faiz gelirlerinin alacak faizi (menkul sermaye iradı) olduğunda kuşku bulunmamaktadır. Nitekim, kararda öne sürülen bir düşünce de bu görüşü doğrulamaktadır. Dar mükellefiyete tâbi kurumlarca elde edilen alacak faizlerinin tevkif sureti ile vergilendirilmesi gerektiği yönünde kararda belirtilen düşünce ve gerekçesi şu şekildedir:

“Her ne kadar anılan kanunun 77 nci maddesinde, 75 inci maddenin 1-5 numaralarında yazılı iratlar bunları sağlayan sermaye sahibinin ticari faaliyetine bağlı bulunduğu takdirde yalnız ticari kazancın tespitinde nazara alınacağını hükme bağlamış ise de, bu hüküm ihtilaf konusu meblağın niteliğini değiştirecek bir esas koymamakta, ancak sermaye sahibinin ticari faaliyetine bağlı olması halinde, ticari kazancın tespitinde uygulama şeklini göstermektedir. Bu madde hükmünün uygulanabilmesi için bu iradın ticari kazançla birlikte Türkiye’de beyan edilmesi gerekir. Olayda yabancı banka, ticari kazancını Türkiye’de değil Amerika’da beyan etmektedir. Bu durumda elde edilen faiz gelirini sermaye sahibinin ticari faaliyetine bağlı kabul etmek ve sözü edilen 77 nci madde gereğince ticari kazancın tespitinde nazara almak mümkün değildir.”

Dar mükellefiyete tâbi kurumların bu şekilde elde edecekleri alacak faizleri (menkul sermaye iratları) üzerinden 2003/6575 sayılı B.K.K.’nda belirtilen oranlarda kurumlar vergisi tevkifatı yapılması gerekmektedir. Tevkifat yapılması için kurumun Türkiye’ye sermaye yatırması yeterli olup, kurumun mukimi olduğu ülkede ticarî kazanç elde edip etmediği ve Türkiye’de elde ettiği kazancın ticarî kazancın bir unsuru olup olmaması önemli değildir.

Daha öncede belirtmiş olduğum 2006/11447 sayılı B.K.K.’nda da aynı gerekçelerle benzer bir düzenleme yapılmıştır. Bu karar uyarınca da dar mükellefiyete tabi kurumların Türkiye’de kullanılmak üzere vermiş olduk-

ları kredilerin faiz ödemeleri %0 nispetinde kurumlar vergisi tevkifatına tâbidir.

Konu ile ilgili olarak Danıştay Dördüncü Dairesince verilen Esas No: 1982/6694, Karar No: 1983/707 sayılı kararda özetle şu açıklamalara yer verilmiştir:

“Dosyanın incelenmesinden uyuşmazlığın verdiği krediler karşılığında dar mükellef kuruma ödenen faizlerin Türkiye’de elde edilip edilmediği, başka bir değişle ‘Türkiye’de elde etme’ kavramının ne olduğuna ilişkin bulunduğunun anlaşıldığı, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun değişik 7 nci maddesinin 6 ncı fıkrasında dar mükellefiyete tâbi kimseler bakımından sermayenin Türkiye’de yatırılmış olmasının kazancın Türkiye’de elde edildiği anlamına geleceğinin açıklandığı, olayda borcun şirkete yabancı ülkede verilmesine, bu borcun ve faizin şirket tarafından dış ülkelere elde edilen navlun dövizleri ile yine dış memlekette ödenmesine karşın yabancı banka merkezi Türkiye’de bulunan firmaya kredi verdiği ve bu kredi karşılığında satın alınan geminin muteriz firmanın aktifine dahil olması nedeniyle Türkiye’de yatırılmış bir sermaye durumunda bulunduğundan faiz gelirinin Türkiye’de elde edildiğinin kabulü gerektiği, bu nedenle Kurumlar Vergisi Kanununun 24/4 üncü maddesi uyarınca yapılan faiz ödemelerinden vergi tevkifinin zorunlu olduğu gerekçesiyle onayan İstanbul 5 nolu İtiraz Komisyonunun 30.4.1982 günlü ve 1982/379 sayılı kararının; (...) müvekkili şirkete kredi veren yabancı kredi kurumunun bu kredi verme karşılığında aldığı faizin müvekkili şirketin dış memlekette yapacağı deniz nakliyatından elde edeceği navlun dövizleriyle Türkiye’ye getirilmeden doğrudan doğruya dış memlekette ödendiği bu açık gerçekler karşısında bu faizin Türkiye’de elde edildiği ileri sürülemeyeceği, sonuçta yabancı kurum dar mükellefiyet mevzuuna girmeyeceği, müvekkili şirketin de vergi tevkif etmekle sorumlu olmayacağı, ayrıca kredi kurumunun Türkiye’de herhangi bir yatırım yapmadığı, yatırım yapanın Türk Firması olduğu iddialarıyla bozulması istemine ilişkindir”⁸⁷.

Karar göre; Türkiye’de mukim kurumların yurt dışında yerleşik bankalardan aldığı krediler dolayısıyla ödeyeceği faiz gelirlerinde yabancı kurumun Türkiye’ye sermaye yatırdığında kuşku bulunmamaktadır. Yabancı kurum Türkiye’de yerleşik şirketlere verdiği krediler dolayısıyla Türkiye kaynaklı faiz geliri elde etmiştir. Dar mükellefiyete tâbi kurumlarca elde edilen faiz gelirleri kurumlar vergisi tevkifatına tâbidir. Türkiye’de yerleşik kurumlarca yapılacak faiz ödemeleri üzerinden 2003/6575 sayılı B.K.K. gereğince, ödeme yapılan yurt dışında mukim şirketin banka olması nedeniyle %0 nispetinde tevkifat yapılacaktır. Dolayısıyla, yapılan faiz

87 EKMEKÇİ, A.g.e., Sh. 215-219.

ödemeleri üzerinden kurumlar vergisi tevkifatı yapılmasına gerek bulunmamaktadır.

Türkiye’de mukim kurumca yapılacak faiz ödemelerinin kurumun yurt dışında yerleşik yabancı kredi kurumundan olan alacağı ile takas veya mahsup edilmesi “**Türkiye’de elde etme**” üzerinde etkili olmayacak, bu şekildeki borç alacak ilişkisi şeklinde cereyan eden işlemler için de kurumlar vergisi tevkifatı yapılması gerekecektir. Nitekim, söz konusu kararda da belirtildiği üzere Türkiye’de yerleşik firmanın yabancı kredi kurumundan aldığı kredi karşılığında ödeyeceği faiz bu şirketin dış memleketlerde yapacağı deniz nakliyatından elde edeceği navlun dövizleri ile ödenmektedir. Navlun bedeli Türkiye’ye getirilmeden doğrudan doğruya dış memleketlerde ödenmektedir. Bu durumda dahi, takas işlemine istinaden yapılacak ödemelerin brüt tutarı üzerinden kurumlar vergisi tevkifatı yapılmalıdır.

Konu ile ilgili olarak Danıştay Dördüncü Dairesince verilen Esas No: 1985/2811, Karar No: 1987/1159 sayılı kararda özetle şu açıklamalarda bulunulmuştur:

“Kurumun, yabancı kurumdan sağladığı krediye ödediği faiz nedeniyle, tevkif ederek beyan ettiği verginin, Bakanlar Kurulunca tevkifat oranının sıfıra indirilmesi nedeniyle, kararnamenin yürürlüğü tarihinden sonra ödenmemesi gerekir”⁸⁸.

Yabancı devletler, uluslararası kurumlar veya yabancı banka ve kurumlardan alınan her türlü krediler için ödenecek faizler üzerinden %0 diğer alacak faizlerinden %10 oranında kurumlar vergisi tevkifatı yapılacağı hükmü ilk olarak 84/7826 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile belirlenmiştir (Ek: 1). Bu Kararname, 16.03.1984 tarih ve 18343 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. İlgili B.K.K.’nın yürürlüğe girmesinden sonra yurt dışında mukim kurumlardan alınacak krediler için yapılacak faiz ödemelerinde uygulanacak tevkifat oranları hususunda en son 2003/6575 sayılı B.K.K. çıkarılmış olup, bu Kararname ile be belirttiğimiz sistem korunmuştur.

Konu ile ilgili olarak Danıştay Dördüncü Dairesince verilen Esas No: 1986/2918, Karar No: 1986/3717 sayılı kararda özetle şu açıklamalara yer verilmiştir:

“Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankasından alınan krediler dolayısıyla ödenen faizlerin, dar mükellef kurum olan Banka için Türkiye’de ticari faaliyetinin, kanuni ve iş merkezinin bulunmaması nedeniyle men-

88 EKMEKÇİ, A.g.e., Sh. 189-190.

kul sermaye iradı sayılmasının gerekeceği, Kurumlar Vergisi Kanununun 7/17 inci maddesinde özel kurumlarda devlet arasında akit olunan mukavelelerle kurumlar vergisinden veya her türlü vergi ve kesintiden muaf tutulan kurumlardan vergi alınmayacağı öngörölmüşse de bu muafıktan yararlanabilmek için devletin akitlerden birisi olmasının gerektiği, uyumsuzluk konusu olayda ise devletin bu anlaşmadaki yerinin sadece garantörlükten ibaret olduğu, bu nedenlerle alınan kredi için ödenen faizlerin tevkifata tâbi tutulmasının gerekli olduğu, ... Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankasından alınan krediler nedeniyle ödenen faizlerin tevkifata tâbi olmadığının Danıştay Dördüncü Dairesinin 12.5.1982 günlü ve E.1982/1189, K.1982/2148 sayılı terkin kararı ile sonuçlandırılmış ve söz konusu kararın kesinleşmiş olduğu ileri sürülerek düzeltilmesi istemine ilişkindir.

Bu nedenle, Vergiler Temyiz Komisyonuna vaki düzeltme talepli dosyanın 2576 sayılı Yasa uyarınca Danıştay'a devri üzerine oluşturulan işbu dosyaya ilişkin temyiz istemi hakkında bir karar verilmesine yer kalmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle, düzeltme isteminin kabulüne, temyiz istemi hakkında karar verilmesine yer olmadığına, 9.12.1986 gününde oybirliğiyle karar verildi"⁸⁹.

Yurt dışında mukim kurumlara yapılacak ödemelerle ilgili olarak en son 2003/6575 sayılı B.K.K. çıkarılmış olup, bu karar uyarınca, yabancı devletler, uluslararası kurumlar veya yabancı bana ve kurumlardan alınan her türlü krediler dolayısıyla ödenecek faizlerden %0 oranında kurumlar vergisi tevkifatı yapılacaktır. Dolayısıyla, bu kapsamda yurt dışında mukim kurumlara ödenen kredi faizleri kurumlar vergisi tevkifatına tâbi değildir. Aynı esaslar 2006/11447 sayılı B.K.K. için de geçerlidir.

5422 sayılı K.V.K.'nın 7'nci maddesinin (17) numaralı bent hükmüne göre, özel kanunlarla veya Devletin kanunların verdiği yetkiye dayanarak akdettiği mukavelelerle kurumlar vergisinden veya her türlü vergi ve resimden muaf tutulan kurumların kazançları kurumlar vergisine tâbi değildir. Bu hükmün uygulanmasında şu hususlara dikkat edilmelidir:

- 1- Bu hükümden yararlanabilmek için Türkiye'de Türk kanunlarına uygun bir şekilde çıkarılan bir kanun veya Devletin kanunların verdiği yetkiye dayanarak akdettiği sözleşme ile bir kurumun kurumlar vergisinden muaf tutması gereklidir. Bu itibarla, yurt dışında mukim bankanın kendi ülkesinde çıkarılan özel veya devletler hukuku

89 EKMEKÇİ, A.g.e., Sh. 194-195.

düzenlemelerine göre kurumlar veya diğer her türlü ve resimden muaf tutulması bu kurumların Türkiye’de elde ettikleri kazançların da kurumlar vergisinden muaf olacağı anlamına gelmeyecektir. Aksi bir durum ülkelerin egemenlik haklarına müdahale anlamına gelecektir ki uluslararası hukuk kuralları buna müsaade etmeyecektir.

- 2- Türkiye’de Devletin kanunların verdiği yetkiye dayanarak akdettiği mukavelelerin taraflarından birisinin Devlet olması gereklidir. Devletin mukavelede garantör veya başka bir hukuki statüye sahip olması halinde mezkûr madde hükmüne göre ilgili kurumun elde ettiği kazancın kurumlar vergisinden muaf olması düşünülemeyecektir.

Söz konusu muafiyet hükmüne 5520 sayılı K.V.K.’nun 4’üncü maddesi hükmünde yer verilmemiştir. Ancak, söz konusu düzenlemeye kanun hükmünde yer verilmese bile özel kanunlarla kurumlar vergisinden muaf tutulan kurumların kazançları kurumlar vergisine tâbi olmayacaktır. Bu şekilde bir düzenlemenin K.V.K.’nda yer almasına gerek olmadığı için kanun koyucu bu hükme 5520 sayılı Kanunda yer vermemiştir.

Bu konuda şu hususu da belirtmekte fayda görüyorum. 2003/6575 ve 2006/11447 sayılı B.K.K. gereğince yabancı devletler, uluslararası kurumlar veya yabancı banka ve kurumlardan alınan her türlü krediler için ödenecek faizlerden %0 nispetinde kurumlar vergisi tevkifatı yapılacaktır. Buna göre, acaba kararda ifadesini bulan “**ve kurumlardan**” ibaresinden ne anlaşılması gerekir?

Yabancı banka veya banka niteliğinde kabul edilen veya yaptığı işler arasında kredi verme işi de bulunan kurumlardan alınan krediler için ödenecek faizlerden %0 oranında tevkifat yapılmalı; yurt dışında mukim olan ve esas faaliyet konusu arasında kredi verme işi olmayan kurumlardan alınacak krediler ve/veya borç paralar üzerinden mezkûr B.K.K. gereğince %10 oranında kurumlar vergisi tevkifatı yapılmalıdır. Nitekim, konu ile ilgili olarak Danıştay Dördüncü Dairesi’nce verilen Esas No: 1972/197, Karar No: 1973/2854 sayılı kararda özetle şu açıklamaya yer verilmiştir:

“Alınan krediler dolayısıyla merkezi dışarda bulunan yabancı kurumlara ödenen faizlerden, menkul sermaye iradını sağlayanlar tarafından tevkifat yapılması gerekir. Yabancı kurumun asıl iş nevinin bankacılık olması durumu değiştirmez”⁹⁰.

Buna göre, asıl işleri arasında kredi vermek olan kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan kredi kurum ve kuruluşlarından alınan krediler için

90 EKMEKÇİ, A.g.e., Sh. 232.

ödenecek faizlerden %0, bunlar dışındaki yabancı kurumlardan alınacak krediler karşılığında ödenecek faizlerden %10 oranında kurumlar vergisi tevkifatı yapılmalıdır.

Ancak; mezkûr kararlar incelendiğinde görüleceği üzere, banka ve finansman kuruluşu dışındaki kurumlardan alınan krediler (borç paralar) karşılığında yapılacak faiz ödemeleri üzerinden %10 nispetinde tevkifat yapılacağı hususunda kararnamede açık bir düzenleme yer almamaktadır. Temel amaç Türkiye’de sermaye birikimini artırmak, kurum ve kuruluşların sermaye yapılarını kuvvetlendirmek ve kurumların ihtiyaç duydukları kredileri en az maliyetle temin etmelerini sağlayarak üretim ve istihdamı artırmak ise Türkiye’ye sermaye yatıran bütün kurum ve kuruluşlara alınan krediler (borç paralar) karşılığında yapılacak faiz ödemeleri üzerinden %0 nispetinde kurumlar vergisi tevkifatı yapılmalıdır. Diğer bir ifade ile bu şekilde yapılacak faiz ödemeleri üzerinden tevkifat yapılmasına gerek bulunmamalıdır.

Konu ile ilgili olarak Danıştay Üçüncü Dairesi’nce verilen Esas No: 1987/1155, Karar No: 1988/8 sayılı kararda özetle şu açıklamalara yer verilmiştir:

“Yabancı bir bankadan temin edilen aynı krediler için ödenen faiz tutarından, ödeme tarihinde yürürlükte olan kur üzerinden hesaplanacak matrah tutarına göre stopaj yapılması gerekir”⁹¹.

K.V.K.’nın 30’uncu maddesinin (1) numaralı bendi hükmüne göre, kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan kurumlarca Türkiye’de elde edilen gelirler üzerinden yapılacak tevkifatta üçlü bir ayrıma gidilmiştir. Buna göre, nakden ödeme yapılmasa bile hesaben ödeme yapılması veya ödenecek tutarların tahakkuk etmesi halinde (fatura düzenlenmesi veya Türkiye’deki hesaplara gider yazılması durumunda) kurumlar vergisi tevkifatı yapılması gerekmektedir. Bu durumda; dar mükellefiyete tâbi yabancı bankadan alınan aynı kredi için yapılacak faiz ödemelerinden kurumlar vergisi tevkifatı, faiz tutarının bankalar (Merkez Bankası dahil) veya aracı kurumlar veya para transferi hususunda uzmanlaşmış kredi müesseseleri aracılığıyla transferinin gerçekleştiği tarihte yapılmalıdır. Bu tarih ile ödemelerin yapıldığı tarih arasında kur farklarındaki dalgalanmalardan meydana gelen müspet farklar üzerinden de ayrıca kurumlar vergisi tevkifatının yapılacağı tâbiidir.

3. SERBEST BÖLGELERDE FAALİYET GÖSTEREN BANKALARDAN SAĞLANAN KREDİLERİN VERGİ KANUNLARI KARŞISINDAKİ DURUMU

Bu bölümde özelliği gereğince kanunî ve iş merkezi yurt bulunan yabancı bankalarca serbest bölgelerde açılan banka şubesi tarafından

91 EKMEKÇİ, A.g.e., Sh. 184.

bölgede ve bölge dışında verilen kredilerin vergilendirilmesi esaslarının da ayrıca irdelenmesinde fayda görüyorum.

Kısaca; kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan ve mukimi olduğu ülkede bankacılık faaliyeti ile uğraşan şirketler tarafından Türkiye’deki kurum ve kuruluşlara verilecek krediler nedeniyle yurt dışında mukim bankanın elde ettiği faiz gelirleri yabancı kurumlarca Türkiye’de elde edilen menkul sermaye iradı olarak vergilendirilecektir.

Eski uygulamada serbest bölgelerde faaliyet gösteren bankalardan sağlanan kredilerin vergilendirilmesi 90/999 sayılı “Serbest Bölgelerde Banka Kurulması ve Yabancı Bankaların Şube Açma Esaslarına Dair Bakanlar Kurulu Kararı”na göre yapılmaktaydı. Bu Kararda Türkiye’de uygulanan serbest bölge rejimi ve bu bölgelerdeki faaliyetlerden elde edilen bir kısım kazançlarda vergilendirme esasları hususunda özel bazı düzenlemeler yapıldığı için konu eski ve yeni düzenlemeler kapsamında ayrı ayrı değerlendirilmeye tâbi tutulmalıdır.

3.1. Serbest Bölgelerdeki Bankalardan Sağlanan Kredilerin 90/999 Sayılı B.K.K.’na Göre Vergilendirme Esasları

90/999 sayılı B.K.K.’nın 3’üncü maddesinde konumuz ile ilgili olarak şu şekilde bir düzenleme bulunmaktaydı:

“Serbest bölgelerde şube açan veya kurulan bankalar faaliyetleri bakımından dışarıda yerleşik sayılırlar.

Türkiye’de yerleşik kişiler tarafından bu bankalardan temin edilen krediler, yurtdışından sağlanan kredi hükmündedir.”

Bu konu ile ilgili olarak benzer bir düzenleme Serbest Bölgelerde Banka Kurulması ve Yabancı Bankaların Şube Açma Esaslarına Dair 18.09.1990 tarih ve 90/999 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı Hakkında 1 numaralı Tebliğ’de yer almaktaydı. İlgili Tebliğin 6’ncı maddesinin (c) bendinde şu şekilde bir düzenleme bulunmaktadır:

“c) Türkiye’de mukim gerçek ve tüzel kişilerin bu bankalardan alacakları nakdi krediler, Türk Parası Kıymetini Koruma Mevzuatında yurtdışından temin edilen krediler için belirtilen hükümlere tabidir.”

Buna göre, Türkiye’de yerleşik gerçek kişiler ile kanunî ve iş merkezi Türkiye’de bulunan kurumların serbest bölgelerde faaliyet gösteren bankalardan aldıkları krediler yurt dışından sağlanan kredilerin tâbi oldu-

đu hükümlere tâbiydi. Dolayısıyla, bu kredilerin vergilendirilmesinde yurt dışından sağlanan kredilerin vergilendirilmesi ile ilgili mevzuat hükümleri uygulanmaktaydı.

Her ne kadar 4389 sayılı B.K. ve 27.06.2001 tarihli “Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik” hükümlerinde yukarıda belirttiğimiz şekilde açık bir hüküm bulunmasa da bu iki hukukî düzenlemenin temel mantığı gereğince Türkiye’de yerleşik kişiler tarafından bu bankalardan temin edilen krediler, yurt dışından sağlanan kredi hükmünde olacağı aşıkardır.

S.B.U.Y.’nin 48’inci maddesinin 2’nci fıkrası hükmüne göre ise, serbest bölgelerde faaliyet gösteren bankalar serbest bölgelerdeki faaliyetleri ile ilgili olarak öncelikle Kullanıcılara kredi verirler.

İlgili B.K.K.’nda şu düzenleme dikkat çekmektedir. B.K.K.’na göre, serbest bölgelerde faaliyet gösteren bankalar dışarıda yerleşik sayılırlar. Bölgelerde faaliyet gösteren bankaların dışarıda yerleşik sayılmaları bir varsayımın sonucudur. Hiç şüphesiz ki, serbest bölgelerde faaliyet gösteren bankaların da Türkiye’nin siyasî sınırları içinde faaliyet gösteren herhangi bir bankadan farkı yoktur. Diğer bir ifadeyle, serbest bölgelerde Türkiye’nin siyasî sınırları içerisinde yer alan üretim ve ticaret alanlarıdır.

Serbest bölgelerde faaliyet gösteren bankaların B.K.K.’na göre yurt dışında yerleşik kabul edilmesi bu bankalardan alınan kredilerin yurt dışından temin edilen krediler kapsamında değerlendirilmesini sağlamaya yöneliktir. Bunun nedeni ise, yurt dışından temin edilecek krediler için vergi mevzuatımızda getirilmiş olan teşvik niteliğindeki düzenlemelerdir.

Yaptığımız açıklamalara göre, çalışmamızın aşağıdaki alt bölümlerinde Türkiye’de yerleşik gerçek kişiler ile kanunî ve iş merkezi yurt içinde bulunan kurumların serbest bölgelerde faaliyet gösteren bankalardan aldıkları kredilerin 5520 sayılı K.V.K.’nın 30’uncu maddesinde düzenlenen ve dar mükellefiyete tâbi kurumlar açısından bir vergilendirme tekniği niteliğinde bulunan müessese karşısındaki durumu ve ilgili kredilerin K.D.V.K. karşısındaki durumu ayrı ayrı inceleme konusu yapılacaktır.

Ancak; öncelikle ilgili B.K.K. 21 Haziran 2001 tarih ve 24445 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik”in 38’inci maddesi ile yürürlükten kaldırıldığı için yeni düzenlemelere göre serbest bölgelerde faaliyet gösteren bankalardan sağlanan kredilerin vergilendirilmesi esasları üzerinde kısaca durmakta fayda görüyorum.

3.2. 5411 Sayılı B.K.’na Göre Serbest Bölgelerden Alınan Kredilerin Vergilendirilmesi Esasları

5411 sayılı B.K.’nda serbest bölge bankacılığı ile ilgili olmak üzere 4389 sayılı B.K.’nun 7’nci maddesinde olduğu gibi, özel bir düzenleme yapılmamıştır. 5411 sayılı B.K.’nu ilgilendiren mevzuat düzenlemelerinde de bu hususta ayrı bir belirleme yoktur. Bu nedenle, serbest bölgelerde bankacılık faaliyetinde bulunan yerli ve yabancı kurumlar tarafından verilen krediler de genel hükümlere tâbidir.

3.3. 5520 Sayılı K.V.K.’na Göre Serbest Bölgelerden Alınan Kredilerin Vergilendirilmesi Esasları

Yurt dışında kurulu bankalar tarafından serbest bölgelerde açılan şubelerin bölgede faaliyet gösteren şahıslara verdikleri krediler nedeniyle elde ettikleri gelirler ticarî kazanç olarak vergilendirilecektir. Ancak, 5084 sayılı Kanun öncesinde yurt dışında mukim firmalar tarafından serbest bölgelerde açılan şubelerce bölgede faaliyet gösteren firmalara verilen krediler nedeniyle şubenin elde edeceği faiz geliri kurumlar vergisinden istisnayı. Dolayısıyla, bu gelirin ticarî kazanç bünyesinde vergilendirilmesi mümkün değildi. İstisna hükmünün uygulandığı dönemde yurt dışında mukim kurumlara ödeme yapan serbest bölgelerde mukim kurum ve kuruluşlar, 5422 sayılı K.V.K.’nun 24’üncü maddesi hükmüne göre, yaptıkları ödemeler üzerinden kurumlar vergisi tevkifatı yapmalarına gerek bulunmamaktaydı.

5084 sayılı Kanun ile S.B.K.’na eklenen Geçici 3’üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendi uyarınca, 06.02.2004 tarihine kadar (bu tarih dahil) serbest bölgelerde faaliyette bulunmak üzere faaliyet ruhsatı almış mükelleflerin, ruhsatlarında belirtilen süre ile sınırlı olmak üzere bölgelerde gerçekleştirdikleri faaliyetler dolayısıyla elde ettikleri kazançlar gelir veya kurumlar vergisinden müstesnadır. Dolayısıyla, faaliyet ruhsatlarındaki süresi dolmayan yabancı banka şubeleri ruhsatlarında belirtilen süre ile sınırlı olmak üzere serbest bölgeler için getirilmiş olan kurumlar vergisi istisnasından yararlanmaya devam edeceklerdir.

Ayrıca; yabancı banka şubesine bölgelerde faaliyet gösteren başka firmalarca tevkifat kapsamında yapılan ödemeler üzerinden 5520 sayılı K.V.K.’nun 30’uncu maddesi hükmüne göre tevkifat yapılmasına gerek bulunmamaktadır. 5520 sayılı K.V.K.’nun 30’uncu maddesi hükmüne göre yapılan tevkifat yabancı kurumlar tarafından elde edilen kazançların kurumlar vergisine tâbi olması halinde mümkündür. Ancak, yabancı banka şubesi K.V.K.’nun 30’uncu maddesine göre tevkifata tâbi yaptığı ödemeler üzerinden tevkifat yapacaktır.

06.02.2004 tarihinden (bu tarih dahil) sonra serbest bölgelerde faaliyette bulunmak üzere faaliyet ruhsatı alan yabancı bankaların elde ettikleri kazançlar kurumlar vergisine tâbidir. Diğer yandan, serbest bölgelerde halen faaliyette bulunan yabancı banka şubeleri açısından istisna uygulamasında süre mükelleflerin faaliyet ruhsatlarında belirtilen sürenin son günü (son gün dahil) biteceğinden, süresi biten banka şubelerinin elde ettikleri şube kazançları da kurumlar vergisine tâbi olacaktır.

Yurt dışında mukim bankalar tarafından serbest bölgelerde açılan şubeler esas itibariyle serbest bölgelerde faaliyette bulunmak üzere ruhsat alan kişilere kredi vermekle yükümlüdürler. Ancak, ne serbest bölgeler mevzuatında ne de bankalar mevzuatında bunun tersi bir düzenleme bulunmamaktadır. Serbest bölgelerde açılan şube tarafından her halükarda serbest bölge dışındaki firmalara da kredi verilmesi mümkündür.

5084 sayılı Kanun sonrasında serbest bölgelerde faaliyette bulunmak üzere ruhsat alan yabancı banka şubeleri 06.02.2004 tarihinden itibaren G.V.K.'nun 94'üncü ve K.V.K.'nun 30'uncu maddelerine göre tevkifat yapacaktır. Mesela, serbest bölgelerde açılan yabancı banka şubesi yapacağı mevduat faiz ödemeleri üzerinden G.V.K.'nun 94'üncü maddesinde belirtilen oranda gelir vergisi tevkifatı yapacaktır. Serbest bölgelerde faaliyet gösteren yabancı banka şubeleri yurt dışında mukim yabancı bir firmaya K.V.K.'nun 30'uncu maddesinde belirtilen türden bir ödeme mesela kredi faiz ödemesi yaptığında ise, kurumlar vergisi tevkifatı yapmakla mükelftir.

Serbest bölgelerde faaliyette bulunan yabancı banka şubelerinin elde ettikleri kazançlar mezkûr kanun sonrasında kurumlar vergisine tâbi olacağından yabancı banka şubelerine yapılacak ödemeler üzerinden kazanç ve iratları yabancı bankalara sağlayanlar ile G.V.K.'nun 94'üncü maddesinin 1'inci fıkrasında sayılan kişi, kurum ve kuruluşlarca tevkifat yapılacağı tâbidir.

Bu noktada serbest bölgelerde bankacılık faaliyetinde bulunan yerli ve yabancı bankaların ve şubelerin teşvikine yönelik yapılması gereken önemli bir düzenlemeye değinmekte fayda görüyorum. Günümüzde Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin (KOBİ'lerin) desteklenmesinde kullanılacak en önemli argüman bu kurumlara verilecek düşük faizli kredilerdir. Bu kurumlar ne kadar düşük faizle borçlanırlarsa ölçek ekonomilerinden yararlanma şansları o derece artacaktır. Bu nedenle, KOBİ'lere bölgede verilecek kredilerin faiz ödemeleri kurumlar vergisinden istisna edilerek bankalara sağlanacak teşvik ile birlikte bankalar da kredi faiz oranlarını düşüreceklerdir. Böylece, hem bölgede faaliyet gösteren bankalar teşvik

edilmiş olacak hem de KOBİ’ler düşük maliyetle kredi temin edebileceklerdir. Bu ise, serbest bölgelerde faaliyet gösteren firmaların rekabet gücünü artıracaktır.

3.4. Serbest Bölgelerde Faaliyet Gösteren Bankalardan Alınan Kredilerin Faiz Ödemelerinin 5520 sayılı K.V.K.’nun 30’uncu Maddesi Karşısındaki Durumu

K.V.K.’nun 3’üncü maddesinin 3’üncü bendinin (d) alt bent hükmüne göre, dar mükellefiyete tâbi kurumlarca Türkiye’de elde edilen menkul sermaye iratları yabancı kurumlar açısından kurum kazancını oluşturacaktır.

G.V.K.’nun 75’inci maddesinin 1’inci fıkrası hükmüne göre, yabancı devletler, uluslararası kurumlar ve yabancı banka ve kurumlardan alınan krediler karşılığında ödenen faizler ilgili kurum ve kuruluşlar açısından menkul sermaye iradıdır. Diğer yandan, menkul sermaye iradı yukarıda belirttiğim gibi yabancı kurumlar açısından kurum kazancı olarak kabul edilecektir.

Konuyu bir başka açıdan değerlendirdiğimizde K.V.K.’nun 3’üncü maddesi hükmüne göre, sermaye sahibinin gerek ticarî faaliyetine gerekse ticarî faaliyeti dışında nakdi sermaye veya para ile temsil edilen değerlerden müteşekkil sermaye dolayısıyla elde ettiği faiz, menkul sermaye iradı olarak kabul edilerek G.V.K.’nun menkul sermaye iratlarının vergilendirilmesi esasları dahilinde vergilendirilecektir.

Dar mükellefiyete tâbi kurumlarca Türkiye’de elde edilen menkul sermaye iratları K.V.K.’nun 30’uncu maddesi hükmüne göre, tevkif sureti ile vergilendirilecektir. Mezkûr maddenin 8’inci bendi uyarınca Bakanlar Kurulu, dar mükellefiyete tâbi kurumların tevkifata tâbi kazanç ve iratlarından yapılacak vergi tevkifat nispetini, gelir unsurları veya faaliyet konuları itibarıyla ayrı ayrı belirlemeye, sifıra kadar indirmeye yetkilidir. Bakanlar Kurulu bu yetkisini kullanarak en son 2006/11447 sayılı Kararı almıştır.

İlgili karar uyarınca;

- i) Yabancı devletler, uluslararası kurumlar veya yabancı banka ve kurumlardan alınan her türlü krediler için ödenecek faizlerden (katılım bankalarının kendi usullerine göre yurt dışından sağladıkları fonlar ve benzeri kaynaklar için ödedikleri kâr payları dahil) %0,
- ii) Diğerlerinden %10,

oranında kurumlar vergisi tevkifatı yapılacaktır.

Buna göre, yabancı banka ve kurumlardan (her türlü finans kurumun-

dan) alınan krediler için ödenecek faizlerden ödemeyi yapan kişi, kurum ve kuruluşlarca herhangi bir tevkifat yapılması söz konusu değildir. Çünkü bu irat ödemelerinde tevkifat oranı %0'dır.

Burada şu hususu da belirtmekte yarar vardır. 2006/11447 sayılı Kararda, "yabancı banka ve kurumlardan" alınan her türlü krediler için ödenecek faizlerden %0 oranında tevkifat yapılması öngörölmüştür. Serbest bölgelerde kurulan veya şube açan bankaların kanunî veya iş merkezi Türkiye'de bulunabilir⁹². Diğer yandan, serbest bölgelerde kurulan bankaların kurucu ortaklarının tamamı Türk uyruklu olabilir. Bu durumda serbest bölgelerde kurulan bankalar tamamı yerli sermaye ile kurulabilir. Yani, serbest bölgelerde kurulan bankalar yerli banka da olabilir.

90/999 sayılı B.K.K. ve bu Karar hakkında 1 numaralı Tebliğ'deki özel düzenleme nedeniyle serbest bölgede faaliyet gösteren bankalar yerli banka olsa bile bu bankalardan kredi alınması durumunda alınan krediler yabancı banka veya kurumlardan alınmış kabul edilmekte ve ona göre vergilendirme yapılması gerekmektedir. Bu düzenleme yürürlükten kaldırıldığı için serbest bölgelerde veya Türkiye'nin herhangi bir ayrıcalıkla bölgesinde kamu otoritesi tarafından kurulmuş alanlarda faaliyet gösteren bankalardan alınan krediler de genel hükümlere tâbidir. Bu krediler açısından özel bir uygulama söz konusu değildir.

3.5. Serbest Bölgelerde Faaliyet Gösteren Bankalardan Alınan Kredilerin Faiz Ödemelerinin K.D.V.K. Karşısındaki Durumu

5084 sayılı Kanun öncesinde serbest bölgelerde faaliyet gösteren kişi, kurum veya kuruluşlar açısından vergi mevzuatı hükümleri uygulanamayacağı için bölgelerden sağlanan krediler karşılığında yapılan faiz ödemeleri vergi mevzuatı açısından özel önem taşıyan bir konuydu. Bu nedenle, özel sektör tarafından yurt dışı borçlanmaların 1980'li yıllardan sonra hızla artması nedeniyle kredi faiz ödemelerinin K.D.V.K. karşısındaki durumuna da kısaca değinmekte fayda vardır.

Bu konuda 46 seri numaralı K.D.V.K. Genel Tebliği'nde yapılan düzenleme uyarınca, yurt dışında yerleşik yabancı devletler, uluslararası kurumlar veya yabancı banka ve kurumlardan alınan her türlü krediler K.D.V.K.'nin 17/4-e maddesi hükmü kapsamında değerlendirilmekte ve bu

92 Yerli ve yabancı müteşebbisler tarafından serbest bölgede kurulan bankanın Genel Müdürlük teşkilatı Türkiye'nin diğer yerlerinde oluşturulabilir. Diğer yandan, serbest bölgelerde kurulan bankanın kanunî merkezinin Türkiye'nin diğer yerlerinde gösterilmesi de mümkündür. Bu durumda, bir bankanın kurulduğu yer serbest bölge fakat kanunî merkezi Türkiye'nin diğer yerleri olabilir. Bu bankanın iş merkezinin nerede olacağı ise, banka Yönetim Kurulu'nun bazı durumlarda Genel Kurulun tercihine bağlıdır.

kapsamdaki işlemler nedeniyle ödenen faiz, komisyon ve bunlara ilişkin kur farkları katma değer vergisine tâbi bulunmamaktadır. Bu uygulama günümüzde de devam etmektedir. Çünkü söz konusu düzenleme iç çifte vergilendirmenin önlenmesi amacıyla getirilmiş bir hükümdür.

Serbest bölgelerde bankacılık faaliyetinde bulunan yerli veya yabancı bankalardan alınan krediler yurt içindeki herhangi bir bankadan alınan kredi hükmünde olup, bu kredilerde K.D.V.K.'nun 9'uncu maddesinde düzenlenen sorumluluk uygulaması söz konusu olmayacaktır. Zira, yukarıda da belirttiğimiz gibi bu kredilerin faiz ödemeleri katma değer vergisinden müstesnadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE FAALİYET GÖSTEREN YABANCI SERMAYELİ BANKALARIN VERGİLENDİRİLMESİ ESASLARI

1. GENEL ESASLAR

Şirketler hukuku bakımından yurt dışında mukim kurumların Türkiye'de şirket kurması, kurulan şirketlerin faaliyet esasları ve vergilendirme ile ilgili kurallar T.T.K. ve 5520 sayılı K.V.K.'nda düzenlenmiştir. Bu kanunlarda yabancı sermayeli şirketler ile yerli sermayeli şirketlerin hukukî düzeni ile ilgili olmak üzere farklı özel düzenlemelere yer verilmemiştir. Bu durum "eşitlik ilkesi"nin bir gereğidir.

Gerek T.T.K. gerekse K.V.K. ve özellikle 4875 sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu bu konuda eşitlik ilkesine sıkı sıkıya bağlı kalmıştır. Bu noktada özellikle 4875 sayılı Kanun ile getirilen kurallar büyük bir önem taşımaktadır. Çünkü yabancı sermayeli şirketlerin Türkiye'deki hukukî düzeni bu kanun ile belirlenmiştir. Böylece yabancı sermayeli şirketler açısından yabancı sermaye mevzuatı; mezkûr kanun, bu kanuna istinaden çıkarılmış olan yönetmelik ve yabancı sermayeli şirketler ile ilgili olmak üzere özel düzenlemelerin yer aldığı kanunlardan oluşacak şekilde toplu bir yapı arz etmektedir. Yapılan düzenlemelerle eski uygulamada son derece farklı metinlerde yer alan yabancı sermayeli şirketlere yönelik mevzuat düzenlemeleri birkaç hukukî metne indirgenmiştir.

Yabancı sermayeli şirketler hukuku bakımından 4875 sayılı Kanunun özellikle 3'üncü maddesindeki düzenleme önem arz etmektedir. Mezkûr madde hükmünün (a) bendinin (2) numaralı bent hükmüne göre yabancı yatırımcılar yerli yatırımcılarla eşit muameleye tâbidirler.

Mezkûr kanun hükümleri açısından yabancı yatırımcı yabancı ülke kanunlarına göre kurulmuş tüzel kişileri de kapsamaktadır. Buna göre, yabancı tüzel kişi yatırımcıların yerli yatırımcılardan ayrı olarak ve bu yatırımcılara özel bir mükellefiyet getiren düzenlemelerle karşı karşıya kalmaları mümkün değildir. Bu kuralın tersi de her zaman geçerlidir. Ancak özel düzenlemeler saklıdır.

4875 sayılı Kanundaki bu düzenleme Türkiye'de faaliyet göstermek isteyen yabancı sermayeli şirketlerin Türkiye'ye bakış açısında yadsınmaz olumlu gelişmelere sebep olmuştur ve olacaktır da. Bu düzenleme sayesinde Türkiye'de faaliyet gösteren yabancı sermayeli şirketlerin yerli sermayeli şirketlerden farklı muameleye tâbi tutulması söz konusu olma-

yacaktır. Bu kapsamda olmak üzere, yabancı sermayeli şirket kuruluşunda yabancılar hukuku kuralları saklı kalmak kaydıyla gerek kuruluşta gerekse Türkiye’deki faaliyetleri açısından farklı muameleye tâbi tutulmayacaktır. Aynı şey vergilendirme açısından da söz konusudur. Yabancı sermayeli şirketler Türkiye’de faaliyet gösteren yerli sermayeli şirketlerin yararlanabileceği bütün, muafiyet, istisna, indirim ve diğer vergisel teşvik unsurlarından aynen yararlanacaktır.

Bu noktada şirketler hukuku ve özellikle uluslararası vergi hukuku kurallarına büyük önem veren Türk vergi sisteminin Türkiye’nin Avrupa Birliği ile tam üyelik müzakereleri sürecinde daha spesifik ve Avrupa Birliği ülkelerinde uygulanan kuralların tamamını benimseyeceği de göz önüne alındığında bu alanda Türk mevzuatının yabancı mevzuatlarla uyumu yabancı yatırımcılar açısından ileriye dönük olmak üzere güven ortamı yaratacaktır. Bu ise, Türkiye’de, özellikle doğrudan yabancı sermaye yatırımlarında büyük artış yaşanmasına sebep olacaktır.

Türkiye’deki doğrudan yatırımların artmasının yerli yatırımların da uzun vadede rekabet gücü üzerinde olumlu etkisi olacak bu ise yerli yatırımların artmasını sağlayacaktır. Bu mekanizmanın işlemesi bir bütün olarak Türkiye’nin üretim ve rekabet kapasitesinin artması anlamına gelecektir.

Türkiye’nin giderek üretim ekonomisi içerisine girmesi beraberinde yatırımların finansmanı sorununu gündeme getirecektir. Bu ise, Türkiye’de kurulacak yerli ve/veya yabancı sermayeli bankaların ve açılacak yabancı banka şubelerinin sayısını artıracaktır.

Görülüyor ki Türkiye’nin Avrupa Birliği macerası ve Türkiye’de yakalanan siyasî ve buna bağlı olarak ekonomik istikrar yabancı yatırımların artmasını sağlayacak ve bu durum yerli ve/veya yabancı sermayeli bankaların sayısında önemli bir artış yaşanmasına sebep olacaktır.

En azında şirket sayısındaki artış belirli bir ölçüde kalsa da Türk şirketlerindeki yabancı ortakların sayısında büyük bir artış olacağı muhakkaktır. Nitekim son dönemdeki yabancı yatırımcıların bankacılık sektöründeki eğilimi daha önce Türkiye’de kurulmuş olan yerli bankaların hisse senetlerini satın almak suretiyle bu kurumlara ortak olmak şeklinde belirmiştir. Bu ise, yabancı sermayeli şirketlerin (bankaların) sayısındaki artışı beraberinde getirdiği gibi Türk bankacılık sektöründeki yabancı sermaye payının da artmasına sebep olmaktadır. Bu durumun iktisadî açıdan değerlendirilmesi kitabımızın ilgili bölümünde uzun uzadıya tartışılmıştır.

2. TÜRKİYE'DE TAMAMI VE/VEYA BİR KISMI YABANCI SERMAYE İLE KURULAN ŞİRKETLERİN VERGİLENDİRİLMESİ

Vergi mevzuatımızda Türkiye'de kurulan şirketlerin vergilendirilmesinde geçerli olan en önemli özel kanun hiç şüphesiz 5520 sayılı K.V.K.'dur. Bu kanunun irdelenmesinde görüleceği üzere, Türkiye'de kurulan yabancı sermayeli şirketlerin vergilendirilmesinde yerli şirketlerden farklı bir düzenleme yer verilmemiştir.

Bu yönüyle 5520 sayılı K.V.K.'nun 4875 sayılı Kanun ile getirilen kurallara sadık kaldığını söyleyebilirim. Böyle de olması gerekir çünkü 5520 sayılı Kanun Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik müzakerelerinin başlamasından sonra çıkarılmış bir kanundur. Bu nedenle bu kanunda yabancı sermayeli şirketlerin vergilendirilmesinde yerli şirketlerden farklı düzenlemelere yer verilmesi düşünülemez.

5520 sayılı K.V.K.'nda yabancı kurumlar hukuku açısından özellikle 2'nci madde hükmünde özel bazı belirlemelere yer verilmiştir. Bu madde ise, kurumlar vergisi mükelleflerinin belirlendiği bir madde hükmüdür. Vergilendirme açısından mükelleflerin belirlendiği bu madde yerli ve yabancı sermayeli şirketlerin eşit şartlar altında vergilendirilmesi için getirilmiş önemli bir düzenlemedir.

K.V.K.'nun 3'üncü maddesi ise, Türkiye'de faaliyet gösteren şirketlerin vergilendirilmesinde tam ve dar mükellefiyet olmak üzere iki türlü bir mükellef kitlesi belirlemiştir. Bu maddenin (1) numaralı bent hükmüne göre K.V.K.'nun 1'inci maddesinde sayılan ve Türkiye'de kurulmuş olan yerli veya yabancı kurumlar tam mükellefiyet esasında vergilendirilecektir.

Tam mükellefiyet esasında vergilendirme açısından kanun hükmü kanunî ve iş merkezi kriterini getirmiştir. Buna göre, kanunî veya iş merkezlerinden bir tanesi Türkiye'de bulunan kurumlar kurum kazançları üzerinden tam mükellefiyet esasında vergilendirileceklerdir.

Vergilendirme açısından önem arz eden "kanunî merkez" ve "iş merkezi" terimlerinin tanımı ise 3'üncü maddenin (5) ve (6) numaralı bent hükmünde verilmiştir. Bu maddedeki düzenlemeye göre, bir kurumun kanunî merkezi kurumun kuruluş kanununda, tüzüğünde, ana statüsünde veya sözleşmesinde gösterilen merkezdir. İş merkezi ise, kurumun iş bakımından işlemlerinin fiilen toplandığı ve yönetildiği yerdir.

Kanun hükmü kanunî merkezin belirlenmesinde yazılı hukuk metinlerini kıstas olarak almıştır. Bu ise, kanunî merkezin belirlenmesinde

kurumlara büyük bir kolaylık sağlamaktadır. Aynı şeyi iş merkezi için söylemek mümkün değildir. Bir kurumun iş merkezinin belirlenmesi kanun maddesine göre “iş bakımından işlemlerin fiilen toplandığı ve yönetildiği merkezin” belirlenmesi suretiyle mümkün olabilecektir. Bu düzenlemeye göre, özellikle, Türkiye’de faaliyet gösteren çok uluslu şirketlerin iş merkezinin belirlenmesinde büyük zorluklarla karşılaşılması kaçınılmaz olacaktır. Bu durumda kurumun kanunî merkezinin belirlenmesi yoluna gidilmelidir. Madde hükmünde belirtilen hukukî metinler bu anlamda iyice tetkik edilmeli kurumun kanunî merkezi buna göre belirlenmelidir.

Özet olarak; yabancı sermayeli şirketlerin elde ettikleri kazanç ve/veya iratlar hususunda şunu söyleyebilirim. Yabancı sermayeli şirketlerin vergilendirilmesi Türkiye’de tam mükellefiyet esasında olacaktır. Bu noktada yerli sermayeli şirketlerin vergilendirilmesi ile yabancı sermayeli şirketlerin vergilendirilmesi arasında hiçbir farklılık bulunmamaktadır. Vergilendirme açısından vergi oranları da dahil olmak üzere, muafiyet, istisna, indirim, gider olarak gösterilebilecek kalemler, zarar mahsubu, kanunen kabul edilmeyen indirimler ve diğer düzenlemeler yerli ve yabancı sermayeli şirketler için aynıdır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KURULMUŞ OLAN BANKALARIN HİSSE DEVRİ SURETİYLE YABANCI SERMAYELİ TÜRK BANKASI HALİNE GELMESİ HALİNDE VERGİLENDİRME ESASLARI

1. GENEL ESASLAR

Türkiye'de faaliyet gösteren yabancı sermayeli şirketlerin iki türlü örgütlenme modeli vardır. Birinci modele göre, Türkiye'de tamamı ve/veya bir kısmı yabancı sermaye ile banka kurulabilir. İkinci modele göre ise, daha önce Türkiye'de kurulmuş bankaların hisselerinin yabancı gerçek ve/veya tüzel kişilere satılması suretiyle banka yabancı sermayeli bir banka haline dönüşebilir.

Devletler hukuku bakımından bir ülkede kurulan bankalar o ülkenin yürürlükte olan kanunlarına ve diğer mevzuat metinlerine tâbidir. Bu nedendir ki bir ülkede tamamı yabancı sermaye ile bir şirket kurulması halinde bu şirket o ülkenin şirkettir. Diğer bir ifadeyle Türkiye'de tamamı ve/veya bir kısmı yabancı sermaye ile bir banka kurulması halinde bu banka yabancı sermayeli Türk şirkettir. Bu temel prensip Türkiye'de tamamı yerli sermaye ile kurulan bir bankanın hisse devri suretiyle yabancı bir banka haline gelmesi halinde de geçerlidir.

Yerli bankaların hisse devri suretiyle yabancı banka haline gelmesinin esasları bankacılık mevzuatında özel düzenlemelerle hüküm altına alınmaktadır. Nitekim, 5411 sayılı B.K.'nın 18'inci maddesinde "**Pay edinim ve devirleri**" başlığı altında pay devirlerinin hukukî durum belirlenmiştir. Mezkûr madde hükmü uyarınca Kurulun iznine tâbi olan işlemler şunlardan ibarettir:

- 1- Bir kişinin, bir bankada doğrudan veya dolaylı pay sahipliği yoluyla sermayenin %10'u ve daha fazlasını temsil eden payları edinmesi;
- 2- Bir kişinin, bir ortağa ait doğrudan veya dolaylı payların sermayenin %10, %20, %33 veya %50'sini aşması sonucunu veren pay edinimleri;
- 3- Bir kişinin, bir ortağa ait payların, %10, %20, %33 veya %50'sinin altına düşmesi sonucunu veren pay devirleri.

B.K.'nın 18'inci maddesinin 2'nci fıkrasında ise, herhangi bir oransal sınırlamaya bakılmaksızın Kurulun iznine tâbi işlemler hüküm altına alınmıştır. Buna göre, Yönetim Kuruluna veya Denetim Komitesine üye belirleme imtiyazı veren payların tesisi, devri veya yeni imtiyazlı pay ihracı herhangi bir oransal sınırlamaya tâbi olmaksızın Kurulun iznine tâbidir.

Bir bankanın hisse senetlerinin tüzel kişilerce devredilmesi hali ise, 18’inci maddenin 6’ncı fıkrasında düzenlenmiştir. Bu fıkradaki düzenlemeye göre, bir bankanın sermayesinin %10 veya daha fazlasına sahip olan tüzel kişilerin paylarının doğrudan veya dolaylı olarak 18’inci maddenin 1’inci fıkrasında belirtilen oranlar veya esaslar dahilinde el değiştirmesi, devralacak ortağın kurucularda aranan nitelikleri taşıması şartıyla Kurulun iznine tâbidir.

Ayrıca; “Bankaların İzne Tâbi İşlemleri ile Dolaylı Pay Sahipliğine İlişkin Yönetmelik”in 11’inci maddesinde pay edinim ve devri için Kuruma yapılacak başvurularda başvuru dilekçesine eklenmesi gereken bilgi ve belgeler hüküm altına alınmıştır. İlgili Yönetmeliğin 11’inci maddesinin (p) bendi hükmüne göre, Türkiye’de kurulu bir bankanın paylarının yurt dışında kurulu bir banka veya finansal kuruluş tarafından devralınması halinde başvuru dilekçesine aşağıdaki belgelerin eklenmesi gerekmektedir.

- 1) Payların devralınmasından beklenen faydayı analiz eden, yapılacak faaliyetlerin neler olduğunu, iç denetim, iç kontrol ve risk yönetiminin nasıl gerçekleştirileceğini içeren iş plânları ile bankanın yapısal örgütlenmesini gösteren ve kuruluştan itibaren üç yıllık hedeflerin ortaya konulduğu faaliyet programını,
- 2) Ana sözleşmelerinin,
- 3) Mevcut bankalardan birinin paylarının devralınmasına ilişkin yetkili kurullarından alınmış karar örneklerinin,
- 4) Son beş yıla ait bilanço ve gelir tabloları ile bağımsız denetim raporlarının,
- 5) Kurulmuş oldukları veya faaliyette buldukları ülkede mevduat veya katılım fonu kabul etmelerinin veya bankacılık faaliyetinde bulunmalarının yasaklanmamış olduğuna ve/veya faaliyetlerinde herhangi bir kısıtlama bulunmadığına ilişkin yetkili kurullarından alınmış belgenin,
- 6) Kurulu buldukları ülke dışındaki teşkilat ve organizasyon yapısı, uluslararası malî piyasalardaki faaliyetleri hakkında ayrıntılı bilgi ve belgeler ile banka veya finansal kuruluşlar hakkında derecelendirme şirketleri tarafından hazırlanan ve öngörülen derecelendirmeyi de içeren raporun,
- 7) Merkezlerinin bulunduğu ülke mevzuatına göre yetkili bağımsız denetim kuruluşlarından biri tarafından her yıl yapılacak incelemeye ilişkin raporların Kuruma tevdi edileceğine dair taahhütnamenin,
- 8) Son genel kurullarına ilişkin tutanaklarla, sermayenin yüzde onundan fazlasına sahip ortakların, merkezlerinin bulunduğu ülkenin yetkili makamlarınca onaylı bir listesinin.

Yönetmeliğin 11’inci maddesindeki bir diğer düzenleme gereğince, Kurum, başvuru dilekçesine eklenmesi gereken yukarıda sayılan belgelere

ek olarak ilave bilgi ve belgeler talep edebilecektir. Yönetmeliğin 11'inci maddesinde sayılan bilgi ve belgelerden farklı olarak talep edilen bilgi ve belgeler çerçevesinde işlem tesis etme yetkisi de Kurula aittir.

Yönetmeliğin 11'inci maddesinin (4) numaralı bent hükmünde borsadan hisse edinimleri ile ilgili olmak üzere yabancı yatırımcıları da önemli ölçüde ilgilendiren bir düzenleme yapılmıştır. Buna göre, Türkiye'de faaliyet gösteren bankaların hisselerinin borsada işlem görmesi halinde borsada işlem gören bankaların hisselerinin borsadan alınması ve bir bankanın hisselerinin 09.06.1932 tarihli ve 2004 sayılı İ.İ.K. hükümlerine göre icra dairesinden satın alınması durumunda da Yönetmeliğin 11'inci maddesinde belirtilen bilgi ve belgelerin tevdi gerekmemektedir.

Ancak; borsadan satın alınan hisse senetleri ile ilgili olmak üzere Yönetmeliğin 11'inci maddesinin uygulamasına ilişkin olarak herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Bu hususta Yönetmelik bazında düzenleme yapılmasına ihtiyaç vardır.

2. HİSSE DEVİRLERİNİN VERGİ KANUNLARI KARŞISINDAKİ DURUMU

Türkiye'de kurularak faaliyet gösteren bir bankanın hisse senetlerinin yabancı gerçek ve/veya tüzel kişilerce borsadan veya diğer yollarla satın alınması halinde hisse senetlerinin satışı suretiyle oluşacak kârın Türkiye'deki ticarî işletme açısından ticarî kurum kazancına dahil edilmesi gereklidir.

Ancak; kurumların elden çıkardıkları hisse senetlerinin “**kurucu senet**” kapsamında olması ve bu satışın K.V.K.'nun 5'inci maddesinin (e) bendinde belirtilen şartları taşıması kaydıyla satıştan elde edilen kazanç kurumlar vergisinden istisnadır.

Hisse senetlerinin devri neticesinde ortaya çıkacak kârın belirlenmesinde ise, hisse senetlerinin alış bedeli ile satış fiyatı arasındaki fark esas alınacaktır. Bilindiği üzere, hisse senetleri için dört tür değer söz konusudur. Alış bedeli, nominal değer, borsa rayici ve hisse senetlerinin satışında satış fiyatı.

Hisse senetleri V.U.K.'nun 279'uncu maddesine göre alış bedeli ile değerlendirilmektedir. İşte hisse senetlerinin alış bedeli ile devir bedeli arasındaki fark Türkiye'de faaliyet gösteren banka açısından ticarî kazanç hükmündedir. Türkiye'de faaliyet gösteren şirketlerin ticarî kazancı G.V.K.'nun ticarî kazanç hükümlerine göre belirlenecektir.

3. TÜRKİYE’DE KURULAN BANKALARIN HİSSE DEVRİ SURETİYLE YABANCI SERMAYELİ OLMASI HALİNDE BU KURUMLARIN VERGİLENDİRİLMESİ

Son yıllarda Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne tam üyelik sürecinde yabancı yatırımcıların Türkiye’ye olan ilgili artmıştır. Bu yatırımlar özellikle bazı sektörlerde yoğunlaşmıştır. Bu sektörlerin başında bankacılık sektörü gelmektedir.

Yabancı yatırımcıların bankacılık sektöründeki yatırım modeli Türkiye’de faaliyet gösteren yerli bankaların hisse senetlerini devir almak suretiyle gerçekleşmektedir. Böylece daha önce tamamı yerli sermaye ile kurulan ve bu şekilde faaliyet gösteren bankalarımız yabancı sermayeli Türk bankası hüviyetine kavuşmaktadır.

Bankacılık sektöründeki yabancı payının artması önemli tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Bu tartışmalara yabancı bankaların iktisadî düzeninin irdelendiği bölümde ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir. Bu bölümde vergilendirme açısından birkaç nokta üzerinde durmak istiyorum.

Türkiye’de yerli sermaye ile kurulan bankaların hisse devri suretiyle yabancı sermayeli banka statüsüne kavuşması vergilendirme açısından farklılaşmaya neden olmayacaktır. Çalışmamın daha önceki bölümlerinde de belirttiğim gibi Türk vergi mevzuatında Türkiye’de faaliyet gösteren ve tam mükellefiyet esasında vergilendirilecek olan tamamı yerli sermayeli şirketler ile tamamı yabancı sermayeli şirketler arasında vergilendirme açısından farklı düzenlemeler bulunmamaktadır. Bu noktada vergilendirme açısından tam bir eşitlik söz konusu olduğunu söyleyebilirim.

Yerli ve yabancı sermayeli şirketlerin vergilendirilmesinde mutlak eşitliğe riayet edilmesinin yabancı yatırımcıların yatırımlarının artmasına neden olacağı kuşkusuzdur. Ancak, sektördeki yabancı sermaye oranının (yabancılaşmanın) artması vergilendirme açısından farklı düzenlemelerin olabileceği endişesini de beraberinde getirmiştir. Bu konuda yabancı yatırımcıların 4875 sayılı Kanun düzenlemesini göz önünde bulundurması ve bu konuda endişe taşımamaları gereklidir. Çünkü 4875 sayılı Kanunun 3’üncü maddesindeki düzenleme yabancı yatırımlar açısından temel kural mahiyetindedir. Bu kurala göre yerli ve yabancı yatırımlar arasında “eşit muamele” ilkesi hakimdir.

Vergilendirme açısından üzerinde durmak istediğim bir diğer husus Türk parası kıymetini koruma mevzuatı hususundadır. Türk parası kıymetini koruma mevzuatı, Türkiye’de elde edilen ve vergisi ödenen kazanç ve/veya iratların yurt dışına transferi hususunda tam bir serbestlik öngörmektedir. 4875 sayılı Kanunun 3’üncü maddesinin (c) bendinde de belir-

tildiği üzere yabancı gerçek veya tüzel kişi yatırımcıların Türkiye'deki her türlü faaliyet ve işlemleri neticesinde doğan net kâr, temettü, satış, tasfiye ve tazminat bedelleri, lisans, yönetim ve benzeri anlaşmalar karşılığında ödenecek meblağlar ile dış kredi ana para ve faiz ödemeleri, bankalar (katılım bankaları dahil) aracılığıyla yurt dışına serbestçe transfer edilebilecektir. Yurt dışına para transferi hususunda bunun dışında hiçbir kayıt ve şart mevzuatımızda mevcut değildir.

BEŞİNCİ KISIM

SERBEST BÖLGE BANKACILIĞI VE SERBEST BÖLGELERDE BANKACILIK FAALİYETİNDE BULUNAN YABANCI BANKALARIN VERGİLENDİRİLMESİ

1. SERBEST BÖLGELERDE BANKACILIK UYGULAMALARI

Tasarruf sahiplerinin tasarruflarını değerlendirmek ve mevcut tasarrufların ekonomik kalkınmanın gereklerine göre kullanılmasını sağlamak üzere kurulan iktisadî işletmelere banka denilmektedir. Kısaca, bankalar para ticareti yapmak üzere kurulan işletmelerdir. Bu özellik bankaların ilk kurulduğu dönemden günümüze değin varlığını korumuştur. Yalnız günümüzde bu işlevlere birçok işlev daha eklenmiştir. Böylece modern dünyada insanların ihtiyaçlarını karşılamak üzere bankalara yeni işlevlerle donatılmıştır.

Türkiye’de faaliyet gösteren bankaları, Türkiye’de kurulan bankalar ve yabancı ülkelerde kurulmuş olup da Türkiye’de şube açmak suretiyle faaliyette bulunan veya direkt olarak Türkiye’de şube açarak faaliyete geçecek yabancı bankalar şeklinde sınıflamaya tâbi tutabiliriz.

Türkiye’de faaliyet gösteren yerli veya yabancı bankalar tarafından Türkiye’de açılan şubeler; kısaca banka şubesi, 5411 sayılı B.K.’nun 3’üncü maddesi hükmü uyarınca bankaların elektronik işlem cihazlarından ibaret birimleri hariç olmak üzere, bankaların bağımlı bir parçasını oluşturan ve bu kuruluşların faaliyetlerinin tamamını veya bir kısmını kendi başına yapan, sabit ya da seyyar bürolar gibi her türlü işyerini ifade eder⁹³.

Serbest bölgelerin tanımı ve bu bölgelerin temel özelliklerini ise şu şekilde özetlememiz mümkündür: “Bir ülkenin ulusal sınırları içinde bulunmakla birlikte, gümrük sınırları dışında kalan ve özel idari statüye bağlı yerlerdir. Ülkede geçerli olan dış ticaret, gümrük ve diğer ticari ve mali düzenlemeler tamamen ya da kısmen serbest bölgelerde uygulanmaz. Bu durum, serbest ticaret bölgesinde ihracata dönük faaliyetleri artırmaya uygun koşullar yaratabilir”⁹⁴.

93 4889 sayılı B.K.’nin 1’inci maddesindeki düzenlemede ise banka şubesi, bankaların elektronik işlem cihazlarından ibaret birimleri hariç, şube, ajans ve mevduat kabulü veya diğer bankacılık işlemleri ile uğraşan sabit ya da seyyar büroları gibi her türlü yerel teşkilatını ifade etmekteydi. Yeni B.K. ile bu tanım değiştirilmek suretiyle şube kavramı daha rasyonel bir terim haline getirilmiştir. Günümüzde uygulama alanı kalmayan ajans türü bankacılık faaliyetleri bu kapsamda şube tanımından çıkarılmıştır.

94 Ekonomi Ansiklopedisi, Milliyet Yayınları, Sh. 289. Bu ansiklopedide serbest bölgeler herkesin anlayabileceği bir dilde tanımlanmıştır. Daha teknik bir tanımlamayı S.B.K.’nin 1’inci maddesi hükmü uyarınca yapmak mümkündür. Buna göre; serbest bölgeler, Türkiye’de ihracat için yatırım ve üretimi artırmak, yabancı sermaye ve teknoloji girişini hızlandırmak, ekonominin girdi ihtiyacını ucuz ve düzenli bir şekilde temin etmek, dış finansman ve ticaret imkanlarından daha fazla yararlanmak üzere kurulan ayrıcalıklı üretim ve ticaret bölgeleridir.

Bu açıklama gereğince serbest bölgeler; bir ülkenin ulusal sınırları içinde bulunmakla beraber, gümrük sınırları (gümrük bölgesi) dışında sayılan ve özel bir idari statüye sahip ayrıcalıklı bölgelerdir. Serbest bölgeler, Türkiye gümrük bölgesinin parçaları olmakla beraber coğrafi sınır olarak gümrük bölgesi dışında sayılan fakat, Türkiye'nin siyasî sınırları içerisinde yer alan bölgelerdir. Serbest bölgeler genellikle bir limanın bitişiğinde kurulmakta ve kurulan bölgenin sınırları kesin çizgilerle belirlenmektedir.

Serbest bölgelerde teknik olarak her türlü sınıf, ticarî, ziraî ve hizmetlerle ilgili faaliyetlerin yapılması mümkündür. Serbest bölgelerde bir ticarî organizasyon içerisinde yapılabilecek önemli faaliyetlerden birisi de bankacılık faaliyetidir. Çalışmamızın bu bölümünde konunun önemine binaen serbest bölgelerde yerli veya yabancı müteşebbislerce kurulan bankalar veya açılan banka şubeleri ve bankacılık faaliyetlerinin temel esasları ve bu kurumların vergilendirilme esasları inceleme konusu yapılacaktır.

16.01.2008 tarihi itibarıyla Türkiye'de faaliyet gösteren 20 adet yabancı sermayeli banka ve 7 adet yabancı bankalarca açılmış şube bulunmaktadır. Giderek Türk bankacılık sektöründe yabancı bankaların payı artma eğilimindedir. Bu nedenle, B.K.'nun yabancı bankalara yaklaşım açısının iyi değerlendirilmesi ve sektörün ileriye dönük açılımlarının mezkûr kanun kapsamında iyi analiz edilmesi gerekmektedir.

5411 sayılı B.K.'nda serbest bölge bankacılığı (serbest bölgelerde bankacılık faaliyetinde bulunan kurumların hukukî statüsü) düzenlenmemiştir. Mezkûr kanun hükmünde sadece "**kıyı bankacılığı**" ile ilgili esaslar hüküm altına alınmıştır. Kanunun 3'üncü maddesi hükmünde kıyı bankacılığının; bankacılık faaliyetleri, kurulu bulunulan ülke harici ile sınırlı tutulan veya ülke genelinde uygulanan ekonomik ve malî mevzuata tâbi olmayan ya da kurulu bulunulan ülkede yerleşik olanlardan mevduat ve fon kabulünün yasaklandığı bankacılığı ifade ettiği belirtilmiştir.

Buna göre, bu özelliklere sahip bankacılık faaliyeti serbest bölgelerde yapılıyorsa serbest bölgelerdeki bankacılık faaliyeti kıyı bankacılığı olarak kabul edilecektir. Bunun doğal sonucu olarak kıyı bankacılığı serbest bölge bankacılığını da kapsayan bir üst model olup, "**serbest bölge bankacılığı**" ile "**kıyı bankacılığı**" kavramları eş anlamlı terimler değildir.

B.K. uygulamasında kıyı bankacılığı işlemleri, genel olarak serbest bölgelerde ülke dışından sağlanan likit fonların, bu bölgelerin Türkiye gümrük bölgesi dışındaki bölgeler olmaları nedeniyle, tekrar ülke dışında (Türkiye'nin coğrafi sınırları dışında) kullanılması amacıyla yapılan bankacılık faaliyetlerini kapsamaktadır.

2. S.B.K. VE S.B.U.Y.’NE GÖRE SERBEST BÖLGELERDE İFA EDİLEN BANKACILIK FAALİYETLERİNİN TEMEL ESASLARI

S.B.K.’nun 4’üncü S.B.U.Y.’nin 10’uncu maddeleri hükümlerine göre, serbest bölgelerde Yüksek Planlama Kurulu’nca uygun görülecek her türlü sınaî, ticarî ve hizmetlerle ilgili faaliyetler yapılabilir.

S.B.K.’nun 5’inci maddesinin 2’nci fıkrası hükmüne göre ise, yerli veya yabancı gerçek veya tüzel kişiler Dış Ticaret Müsteşarlığı’ndan⁹⁵ ruhsat almak kaydıyla serbest bölgelerde faaliyette bulunabilirler.

S.B.U.Y.’nin 11’inci maddesi hükmüne göre, serbest bölgelerde faaliyette bulunmak isteyen gerçek ve tüzel kişiler, “**Faaliyet Ruhsatı**” almak zorundadır. Bu açık düzenleme karşısında, Türkiye’de faaliyet gösteren tam ve dar mükellefiyete tâbi tüzel kişilerin serbest bölgelerde bankacılık faaliyetinde bulunabilmek için faaliyet ruhsatı almaları gerekmektedir.

S.B.U.Y.’nin “Bankacılık ve Sigortacılık Hizmetleri” başlıklı 48’inci maddesinde serbest bölgelerde bankacılık faaliyetleri ile ilgili olmak üzere şu şekilde bir düzenleme yapılmıştır:

“Bölgede bulunan banka **-kıyı bankacılığı hariç-** ve sigorta şirketleri genel hükümlere göre faaliyet gösterirler.

Bölgedeki bankalar, Bölgedeki faaliyetleriyle ilgili olarak öncelikle Kullanıcılara kredi verirler.

Bölgedeki bankacılık faaliyetleriyle ilgili olarak Serbest Bölgeler mevzuatında belirtilmeyen hususlar, 25.4.1985 tarihli ve 3182 sayılı Bankalar Kanunu’nun 74’ncü madde hükmüne tabi olur⁹⁶. Bölgede banka kurulması ve yabancı bankaların şube açmasına ilişkin olarak 18.9.1990 gün ve

95 Ruhsat için başvurular daha önce Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı’na yapılmaktaydı. 4059 sayılı Kanun ile bu yetki Dış Ticaret Müsteşarlığı’na verilmiştir.

96 3182 sayılı B.K. ile ek ve değişiklikleri 4389 sayılı B.K.’nin 25’inci maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır. Diğer yandan, 4389 sayılı B.K. 5411 sayılı B.K.’nin 168’inci maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır. Bu nedenle, bu değişikliğe paralel olarak S.B.U.Y.’nin 48’inci maddesinin 3’üncü fıkrası hükmünde de değişiklik yapılması gereklidir. Bu değişikliğin biran önce yapılması bir zorunluluktur. Aynı şekilde benzer değişiklikler serbest bölgeler mevzuatının tümünde yapılmalıdır. Veya, 5411 sayılı B.K.’na “4389 sayılı B.K. ve bu Kanunun yürürlüğünden önce geçerli olan 3182 sayılı Kanuna çeşitli mevzuatlarda yapılan atıflar 5411 sayılı Kanuna yapılmış sayılır” şeklinde veya buna benzer bir düzenleme getiren geçici bir madde eklenmesi gerekir. Nitekim, bu hususta 5411 sayılı Kanunun 169’uncu maddesinde bizim görüşlerimiz doğrultusunda bir düzenleme yapılmıştır.

90/999 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'nda belirlenen esaslar⁹⁷ uygulanır"⁹⁸.

Buna göre, kıyı bankacılığı hariç serbest bölgelerde faaliyet gösteren bankalar veya banka şubeleri genel hükümlere göre faaliyet gösterirler. Yani, serbest bölgelerde faaliyet gösteren bankaların bu bölgelerde faaliyet gösteren herhangi bir ticarî işletmeden farkı olmayacaktır. Serbest bölgelerde faaliyet gösteren bankalar; S.B.K. ve S.B.U.Y.'nin ticarî faaliyetlere ilişkin hükümlerinin tamamını yerine getirmek zorundadır. Diğer yandan,

97 S.B.U.Y.'nin 48'inci maddesinin 3'üncü fıkrasındaki "Bölgede banka kurulması ve yabancı bankaların şube açmasına ilişkin olarak 18.9.1990 gün ve 90/999 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'nda belirlenen esaslar uygulanır" şeklindeki ibarenin bu haliyle fıkra da bulunmasına gerek yoktu. Çünkü, fıkra hükmü "Bölgedeki bankacılık faaliyetleriyle ilgili olarak Serbest Bölgeler mevzuatında belirtilmeyen hususlar" şeklinde başlamaktadır. Bu nedenle, ibarenin şu şekilde olması teknik açıdan daha uygundu: "Bölgede banka kurulması ve yabancı bankaların şube açmasına ilişkin olarak 18.09.1990 gün ve 90/999 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'nda belirlenen esasların her halükarda uygulanacağı tabiidir". Ancak, 90/999 sayılı B.K.K. Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik ile yürürlükten kaldırıldığından madde hükmünde yapılacak değişikliğinde bir hükmü kalmamıştır. Bu şekilde, 4389 sayılı Kanun kapsamında yapılan düzenleme ile Türkiye'deki bankacılık faaliyetlerinin tek elden ve tek bir Kanun ile yürütülmesi amaçlanmaktadır. Bu temel amaç 5411 sayılı B.K. açısından da geçerlidir.

98 90/999 sayılı B.K.K.'nda; serbest bölgelerde off-shore bankacılığı faaliyetlerinde bulunulması da dahil tüm bankacılık işlemlerini yapmak üzere kurulan bankaların kaç ortaklı olarak kurulması gerektiği ve kurulan bankaların anonim şirket şeklinde kurulmasının gerekip gerekmediği yönünde açık bir hüküm yoktur. Aynı şekilde, S.B.K.'nda da bu konuda açık bir hüküm mevcut değildir. Söz konusu karar hakkında çıkarılan 1 numaralı Tebliğin 2'nci maddesine göre, serbest bölgelerde münhasıran kıyı (off-shore) bankacılığı faaliyetinde bulunmak üzere kurulan bankaların anonim şirket şeklinde kurulması gerektiği belirtilmiştir. T.T.K.'nun 277'nci maddesi hükmüne göre, bir anonim şirketin kurulması için şirkette pay sahibi en az beş kurucusunun bulunması şarttır. Bu düzenleme kapsamında serbest bölgelerde off-shore bankacılığı faaliyetlerinde bulunulması da dahil tüm bankacılık işlemlerini yapmak üzere kurulan bankaların anonim şirket şeklinde kurulması gerekir. Bu nedenle, S.B.U.Y.'nin 48'inci maddesinin 3'üncü fıkrasının şu şekilde değiştirilmesi gerekirdi:

"Serbest bölgelerdeki bankacılık faaliyetleriyle ilgili olarak serbest bölgeler mevzuatında belirtilmeyen hususlarda 4389 sayılı Bankalar Kanunu hükümleri uygulanır. Bölgede banka kurulması ve yabancı bankaların şube açmasına ilişkin olarak 18.09.1990 gün ve 90/999 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'nda belirtilen esasların her halükarda uygulanacağı tabiidir".

Bu şekilde, serbest bölgelerdeki bankacılık uygulamaları ile ilgili olarak 4389 sayılı Kanuna atıf yapıldığından bu sorun pratikte çözümlenmiş olmaktadır. Ancak; gerek 4389 sayılı B.K. gerekse 90/999 sayılı B.K.K. yürürlükte bulunmadığı için serbest bölgelerde kıyı bankacılığı faaliyetleri de dahil olmak üzere bütün bankacılık faaliyetleri 5411 sayılı B.K.'na tâbidir. Bu kapsamda S.B.U.Y.'nin 48'inci maddesinin 3'üncü fıkrasının pratikte uygulama alanı bulunmamaktadır.

serbest bölgelerde bankacılık faaliyeti ile ilgili olarak özel hükümlere de her halükarda riayet edileceği tâbiidir.

Kıyı bankacılığı ile ilgili olarak S.B.K. ve S.B.U.Y.'nin ticarî faaliyetlere ilişkin hükümlerinin yanında 90/999 sayılı B.K.K. hükümleri geçerli olacaktır. Diğer yandan, kıyı bankacılığı ile ilgili olarak 3182 sayılı B.K.'nun 74'üncü maddesi hükmü ve 223 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 17'nci maddesi hükümlerinin ayrıca dikkate alınması gerekirdi.

Ancak; 3182 sayılı B.K. 4389 sayılı B.K. ile yürürlükten kaldırıldığından; 223 sayılı K.H.K. ise halen yürürlükte bulunmadığından, bu mevzuat hükümlerinin uygulama alanı kalmamıştır. Bu çerçevede, kıyı bankacılığı ile ilgili olarak serbest bölgeler mevzuatında yer almayan hükümler hususunda 4389 sayılı B.K. hükümleri uygulanacaktır. 4389 sayılı B.K. ise, 5411 sayılı B.K. ile yürürlükten kaldırıldığı için serbest bölgelerde banka kurulması, yabancı bankalarca şube açılması, Türkiye'nin diğer yerlerinde kurulmuş olan yerli veya yabancı bankaların serbest bölgelerde şube açmaları ve serbest bölgelerdeki bütün bankacılık işlemlerine 5411 sayılı B.K. hükümleri uygulanacaktır.

S.B.U.Y.'nin 48'inci maddesinin 2'nci fıkrası hükmünün ise halen geçerliliğini koruduğunu belirtmem gerekir. Buna göre, serbest bölgelerde faaliyet gösteren bankalar bölgedeki faaliyetleri ile ilgili olarak öncelikle "Kullanıcılara" kredi vereceklerdir. Serbest bölgelerin kuruluş amaçları dikkate alındığında böyle de olması gerekir. Şöyle ki; serbest bölgelerin kuruluş amacı Türkiye'de ihracatı artırmak ve üretim ekonomisi içerisinde Türkiye'nin uluslararası camiada küresel bir güç olmasını sağlamaktır. Pek tabidir ki, serbest bölgelerdeki üretim ülkemiz açısından önemli miktarda döviz girdisi de sağlayarak cari açık sorununun halledilmesinde serbest üretim bölgeleri önemli bir yere sahip olacaktır. En azından uygulanacak politikalarla serbest bölgeler bu amaçları gerçekleştirecek hukukî yapıya kavuşturulmalıdır.

Serbest bölgelerde faaliyet gösteren şahıslar yoluyla sermaye birikiminin artırılması ve bu yolla bölgenin kurulduğu ilin iktisadî kalkınmasına faydalı olmak üzere serbest bölgelerde faaliyet gösteren bankaların serbest bölge dışında faaliyet gösteren firmalara verdikleri kredilerin belirli bir limitin üzerine çıkması durumunda bu bankaların faaliyet ruhsatlarının iptal edilmesi ile ilgili olmak üzere bir düzenleme yapılması faydalı olabilir. Ancak, böyle bir kısıtlama günümüz globalleşen bankacılık sektöründe birçok sorunu beraberinde getireceği için kredi mekanizmasına müdahale edilmemesi gereklidir.

Burada şu hususunda hatırlatılmasında yarar vardır. Serbest bölgelerde kurulan bankalar veya açılan şubeler hususunda serbest bölgeler

mevzuatında hüküm bulunmayan hallerde 5411 sayılı B.K. hükümlerinin uygulanması gerektiğini tekrar belirtmem gerekir. Bu nedenle, 5411 sayılı B.K.'nda düzenlenmiş olan banka kuruluğu, şube ve temsilcilik açılışı şartları serbest bölgelerde kurulan veya açılan şubeler ve temsilcilik ofisleri için de geçerli olacaktır.

3. 90-999 SAYILI B.K.K. VE BU KARARA İLİŞKİN 1 NUMARALI TEBLİĞE GÖRE SERBEST BÖLGELERDE İCRA EDİLEN BANKACILIK FAALİYETLERİNİN TEMEL ESASLARI

90/999 sayılı B.K.K.'na göre, serbest bölgelerde bankacılık faaliyetlerinin temel esaslarına geçmeden önce şu hususun hatırlatılmasında yarar vardır. Bilindiği üzere 27.06.2001 tarihinde yayımlanan "Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik" in 38'inci maddesi hükmüne göre 90/999 sayılı B.K.K. ve buna ilişkin 1 numaralı Tebliğ hükmü yürürlükten kaldırılmıştır. Söz konusu B.K.K. ve 1 numaralı Tebliğ bu Yönetmeliğin yayımından itibaren hükümsüzdür.

Ancak; ilgili Karar ve Tebliğde serbest bölgelerde bankacılık faaliyetleri ile ilgili olmak üzere önemli bazı düzenlemeler yapılmıştır. Diğer yandan, 90/999 sayılı B.K.K.'nın temel felsefesi aynen 27.06.2001 tarihli Yönetmeliğe yansıtılmıştır. Bu düzenlemeler Türkiye'deki bankacılık mevzuatındaki gelişmelerin özetini vermesi bakımından önemlidir. Bu nedenle ilgili B.K.K. ve Tebliğ hükmünün titizlikle irdelenmesi gereklidir.

B.K.K.'nın 1'inci maddesi hükmüne göre, serbest bölgelerde off-shore bankacılığı faaliyetlerinde bulunması da dahil tüm bankacılık işlemlerini yapmak üzere banka kurulması ve yabancı bankaların şube açması, 3182 sayılı B.K.'na tâbi olmaksızın Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığının bağlı olduğu Bakanlığın iznine tâbidir.

27.06.2001 tarihli Yönetmeliğin 7'nci maddesi hükmüne göre ise, Türkiye'de tamamı ve/veya bir kısmı yabancı sermaye ile banka kurulması veya yabancı bankalarca şube açılması Kurulun iznine tâbidir. Dolayısıyla, ikametgahı, kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan gerçek ve/veya tüzel kişilerin serbest bölgelerde banka kurması ve yabancı bankaların serbest bölgelerde şube açmaları Kurulun iznine bağlıdır.

Görüldüğu üzere, ilgili Yönetmelik düzenlemesinde serbest bölgelerde banka kurulması veya yabancı bankalarca şube açılması hususunda özel bir belirleme yapılmamıştır. Türkiye'nin herhangi bir bölgesinde banka kurulması veya şube açılmasına ilişkin esaslar serbest bölgeler için de geçerlidir.

Kanunî ve iş merkezi Türkiye’de bulunan bankaların serbest bölgelerde şube açmaları ve söz konusu şubelerin faaliyetleri 4389 sayılı B.K. hükümlerine tâbiydi. Şu anda Türkiye’deki serbest bölgelerde faaliyet gösteren 25 ayrı bankanın 70 adet şubesi bulunmaktadır⁹⁹. İlgili Yönetmelik hükümlerine göre, banka kurulması ve şube açılmasına izin verilmesi Kurulun yetkisindedir.

Mezkûr B.K.K.’nın 2’nci maddesi hükmüne göre ise, serbest bölgelerde banka kurulması veya şube açılması için gerekli şartları belirlemeye, bu suretle faaliyete geçecek bankaların diğer serbest bölgelerde de şube açmalarına izin vermeye Hazine Müsteşarlığı’nın bağlı olduğu Bakanlık yetkilidir. 4389 sayılı B.K.’na göre bu yetki Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu’ndadır.

İlgili B.K.K. ile ilgili olmak üzere bu temel açıklamalarımızdan sonra söz konusu karamame kapsamında serbest bölgelerdeki bankacılık uygulamalarının genel esaslarına geçebiliriz.

3.1. Serbest Bölgelerde Faaliyet Gösteren Bankaların Hukukî Statüsü

90/999 sayılı B.K.K.’nın 3’üncü maddesi hükmüne göre, serbest bölgelerde şube açan veya kurulan bankalar faaliyetleri bakımından dışarıda yerleşik sayılırlar. Yani, serbest bölgelerde şube açan veya kurulan bankaların faaliyetleri bakımından kanunî ve iş merkezinin yurt dışında olduğu kabul edilecektir.

İlgili B.K.K.’nın yürürlükte bulunduğu dönemde geçerli olan 5422 sayılı K.V.K.’nın 11’inci maddesi hükmüne göre, K.V.K.’nın 1’inci maddesinde yazılı kurumlardan kanunî ve iş merkezlerinden her ikisi de Türkiye içinde bulunmayanlar, yalnız Türkiye’de elde ettikleri kurum kazançları üzerinden dar mükellefiyet esasında vergilendirileceklerdir.

K.V.K.’nın ilgili maddesi hükmü uyarınca serbest bölgelerde yabancı kurumlarca (bankalarca) açılan şubeler bu bölgelerde elde ettikleri kazanç ve/veya iratlar dolayısıyla dar mükellefiyet esasında vergilendirileceklerdir. Serbest bölgelerde yabancı gerçek ve/veya tüzel kişilerin ortaklığıyla kurulan bankalar ise, serbest bölgeler Türkiye’nin siyasi sınırları içerisinde bulunan alanlar olduğu için tam mükellefiyet esasında bölgelerde elde ettikleri kazanç ve/veya iratlardan ötürü kurumlar vergisine tâbi tutulacaktır.

99 ŞEKER Sakıp, **Türkiye’de Serbest Bölge Uygulamaları**, Vergi Sorunları Dergisi’nin Ağustos 2001 Eki, Sh. 31.

Serbest bölgelerde yabancı bankalarca açılan şubelerin Türkiye'nin diğer yerlerinde elde ettikleri kazanç ve/veya iratlar da şubeler dar mükellefiyet esasında vergilendirileceği için dar mükellefiyet rejiminin tâbi olduğu esaslara göre kurumlar vergisine tâbi olacaktır. Serbest bölgelerde kurulan yabancı sermayeli bankaların ise, Türkiye'nin diğer yerlerinde elde ettikleri kazanç ve/veya iratlar dolayısıyla tam mükellefiyet esasında vergilendirileceği tabiidir.

Yukarıda belirttiğimiz esaslar 27.06.2001 tarihli Yönetmelik için de geçerli olup, serbest bölgelerde faaliyet gösteren bankalar faaliyetleri bakımından dışarıda yerleşik sayılırlar. Yani, serbest bölgelerde şube açan veya kurulan bankaların kanunî ve iş merkezinin yurt dışında olduğu kabul edilecektir. İlgili B.K.K.'nın uygulandığı dönemlerde serbest bölgeler, vergi mevzuatının uygulanmadığı Türkiye'nin ayrıcalıklı bir toprak parçası olduğu için vergi mevzuatı açısından buralardan elde edilen kazanç ve/veya iratlar açısından yapılacak herhangi bir işlem bulunmamaktaydı.

3.2. Serbest Bölgelerde Faaliyet Gösteren Bankalar ile ilgili Çeşitli Hükümler

90/999 sayılı B.K.K.'nın 4'üncü maddesi hükmüne göre, serbest bölgelerde yerli veya yabancı sermaye ile kurulan bankalar veya yerli veya yabancı bankalarca açılan şubeler açısından aşağıda belirteceğim esaslar geçerlidir:

- a- Yapacakları bankacılık işlemlerinde 3182 sayılı B.K.'na tâbi değildirlir.

Serbest bölgelerde faaliyette bulunacak bankalar faaliyetleri ile ilgili işlemler bakımından Hazine Müsteşarlığı tarafından belirlenecek esaslara göre faaliyet göstereceklerdir. Kanunî ve iş merkezi Türkiye'de bulunan bankaların serbest bölgelerde şube açmaları ve söz konusu şubelerin faaliyetleri ise, 3182 sayılı B.K. hükümlerine tâbidir.

27.06.2001 tarihli Yönetmelik hükümlerine göre ise, bu bölgelerde faaliyet gösteren bankalar bankacılık işlemlerinde 4389 sayılı B.K. hükümlerine tâbidir. Serbest bölgelerde faaliyette bulunacak bankalar faaliyetleri ile ilgili işlemler bakımından Kurul tarafından belirlenecek esaslara göre faaliyet göstereceklerdir. Kanunî ve iş merkezi Türkiye'de bulunan bankaların serbest bölgelerde şube açmaları ve söz konusu şubelerin faaliyetleri ise, 4389 sayılı B.K. hükümlerine tâbidir.

Yabancı bankaların serbest bölge dışında şube açmaları durumunda 90/999 sayılı B.K.K. uygulanmayacağı için bu şubeler 3182 sayılı B.K. hü-

kümlerine tâbidir. 4389 sayılı B.K.'nın uygulandığı dönemde ise, serbest bölge dışındaki şubeler 27.06.2001 tarihli Yönetmelik hükümlerine göre, 4389 sayılı B.K. hükümlerine tâbidir.

- b- Serbest bölgelerde kurulan bankalar veya yabancı bankaların şubeleri Türkiye'de yerleşik kişilerden (Türkiye'de kurulu bankalar hariç) mevduat kabul edemez, bono, tahvil ve benzeri kıymetler ihraç etmek suretiyle ödünç para toplayamazlar.

Kararnemeye göre serbest bölgelerde kurulan bankalar ve yabancı banka şubeleri Türkiye'de yerleşik kişilerden 100 ve kanunî ve iş merkezi Türkiye'de bulunan kurumlardan (bankalar hariç) mevduat kabul edemez, bono, tahvil ve benzeri kıymetler ihraç etmek suretiyle ödünç para toplayamazlar.

Bu bendin mefhumu muhalifine göre, serbest bölgelerde kurulan bankalar veya yabancı bankaların şubeleri Türkiye'de yerleşik olmayan gerçek kişiler ve kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan kurumlardan (bankalar dahil) mevduat kabul edebilir, bono, tahvil ve benzeri kıymetler ihraç etmek suretiyle ödünç para toplayabilir.

27.06.2001 tarihli Yönetmelik hükümlerine göre ise, bu konuda açık bir düzenleme bulunmadığından serbest bölgelerde kurulan bankalar veya yabancı bankaların şubeleri Türkiye'de yerleşik kişilerden mevduat kabul edebilir, bono, tahvil ve benzeri kıymetler ihraç etmek suretiyle ödünç para toplayabilirler. Diğer yandan, serbest bölgelerde faaliyet gösteren bankalar (yabancı banka şubeleri dahil) Türkiye'de yerleşik olmayan şahıslardan ve kanunî ve iş merkezi Türkiye'de bulunmayan yabancı kurumlardan mevduat kabul edebilir, bono, tahvil ve benzeri kıymetler ihraç etmek suretiyle ödünç para toplayabileceklerdir.

- c- Gerek 90/999 sayılı B.K.K.'na gerekse 27.06.2001 tarihli Yönetmelik hükümlerine göre, serbest bölgelerde faaliyet gösteren bankalar (yabancı banka şubeleri dahil) yurt dışında yerleşik gerçek kişilere ve kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan kurumlara ve bölge içindeki kişilere diledikleri krediyi verebilirler. Bu konuda herhangi bir miktar sınırlaması ve herhangi bir şart mevcut değildir.

- d- Gerek 90/999 sayılı B.K.K.'na gerekse 27.06.2001 tarihli Yönetmelik hükümlerine göre, serbest bölgelerde kurulan bankalar ve yabancı

100 G.V.K.'nın 4'üncü maddesi hükmüne göre, bir gerçek kişinin Türkiye'de yerleşik bir kişi olarak kabul edilebilmesi için bu kişinin ikametgahının Türkiye'de bulunması veya bir takvim yılı içinde Türkiye'de devamlı olarak altı aydan fazla bir süre oturması gerekir.

bankaların Şubeleri 1567 sayılı T.P.K.K.K. ve buna ilişkin karar, tebliğ ve talimatlar ile S.P.K. ve sermaye piyasasına ve borsalara ilişkin sair mevzuat çerçevesinde menkul değer alıp satabilirler.

Ancak; 90/999 sayılı B.K.K.'nda yapılan bir başka düzenlemeye göre, serbest bölgelerde kurulan bankalar ve yabancı bankaların Şubeleri borsa üyesi olamayacakları gibi sermaye piyasasında aracılık faaliyetlerinde bulunamayacaklardır.

27.06.2001 tarihli Yönetmelikte bu yönde düzenlenmiş bir hüküm bulunmadığından T.P.K.K.K. ve S.P.K.'nda aksine bir düzenleme bulunmadığı sürece bu bankalar borsa üyesi olabilecekleri gibi sermaye piyasasında aracılık faaliyetinde de bulunabileceklerdir.

- e- 90/999 sayılı B.K.K.'nın temel mantığı içerisinde serbest bölgelerde faaliyet gösteren bankalar Türkiye'de yerleşik gerçek kişilere ve kanunî ve iş merkezi Türkiye'de bulunan kurumlara bankacılık hizmeti veremezler. S.B.U.Y.'nin 48'inci maddesi hükmüne göre ise, serbest bölgelerde faaliyet gösteren bankalar Türkiye'de yerleşik gerçek kişilere ve kanunî ve iş merkezi Türkiye'de bulunan kurumlara bankacılık hizmeti vermeleri teorik olarak mümkündür.

27.06.2001 tarihli Yönetmelik hükümlerinde bu Şekilde bir düzenleme bulunmadığından serbest bölgelerde faaliyet gösteren bankalar öncelikle serbest bölgelerde faaliyet gösteren firmalara bankacılık hizmeti verebilirler. Ancak, bu bankaların Türkiye'de yerleşik gerçek kişilere ve kanunî ve iş merkezi Türkiye'de bulunan kurumlara bankacılık hizmeti vermelerini yasaklayan bir düzenlemede olmadığından bu faaliyette bulunmaları da mümkündür.

3.3. Serbest Bölgelerde Faaliyet Gösteren Bankalar Açısından Hesap ve Kayıt Düzeni

Mezkûr B.K.K.'nın 5'inci maddesi hükmüne göre, Hazine Müsteşarlığı serbest bölgelerde faaliyet gösteren bankaların (yabancı banka Şubeleri dahil) faaliyetleri ile ilgili olarak hesap ve kayıt düzenine ilişkin usul ve esasları belirlemeye, kuruluş ve faaliyetine ilişkin işlemlerin 90/999 sayılı B.K.K. hükümlerine uygunluğunu denetlemeye yetkilidir. 27.06.2001 tarihli Yönetmelik hükümlerine göre, söz konusu yetki Kurula aittir.

4. 90/999 SAYILI B.K.K. HAKKINDA 1 NUMARALI TEBLİĞE GÖRE SERBEST BÖLGELERDE İFA EDİLEBİLECEK BANKACILIK FAALİYETLERİNİN TEMEL ESASLARI

Serbest bölgelerde banka kurulması ve yabancı bankaların şube açma esaslarına dair 18.09.1990 tarih ve 90/999 sayılı B.K.K. hakkında 1 numaralı Tebliğin 1’inci maddesi hükmüne göre, S.B.K. çerçevesinde Bakanlar Kurulu tarafından uygun görülen serbest bölge veya bölgelerde münhasıran kıyı (off-shore) bankacılığı faaliyetlerinde bulunmak üzere bankaların kuruluşu, Türkiye’de fiilen bankacılık faaliyetinde bulunmayan yabancı bankaların şube açması, faaliyet esasları, hesap ve kayıt düzeni ile denetim usulleri bu Tebliğ hükümlerine göre olacaktır.

Bu Tebliği ile ilgili açıklamalarımıza geçmeden önce şu hususu hatırlatmakta fayda vardır. Söz konusu Tebliğ hükümleri 27.06.2001 tarihli Yönetmelik ile yürürlükten kaldırıldığı için bu Tebliğin uygulama alanı kalmamıştır. Bu nedenle kıyı bankacılığı ile iştiğal eden bankalar 4389 sayılı B.K. ve 27.06.2001 tarihli Yönetmelik hükümlerine tâbidirler.

İlgili Tebliğin 4’üncü maddesi hükmüne göre, serbest bölgelerde münhasıran off-shore bankacılığı faaliyetlerinde bulunmak üzere kurulacak bankalar ve Türkiye’de fiilen bankacılık faaliyetinde bulunmayan yabancı bankaların şube açması Hazine Müsteşarlığı’nın bağlı olduğu Bakanlığın iznine bağlıdır.

27.06.2001 tarihli Yönetmelik hükümlerine göre söz konusu izni verme yetkisi Kurula aittir. Diğer bir ifadeyle ikametgahı, kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan gerçek ve tüzel kişilerin serbest bölgelerde münhasıran kıyı (off-shore) bankacılığı faaliyetinde bulunmak üzere banka kurması ve Türkiye’de fiilen bankacılık faaliyetinde bulunmayan yabancı bankaların serbest bölgelerde şube açmaları Kurulun iznine bağlıdır.

1 numaralı Tebliğin 11’inci maddesi hükmüne göre, kanunî ve iş merkezi Türkiye’de bulunan bankaların münhasıran kıyı (off-shore) bankacılığı faaliyetinde bulunmak üzere serbest bölgelerde şube açmaları söz konusu değildir. Bu şekilde sınırlayıcı bir hüküm 27.06.2001 tarihli Yönetmelikte bulunmadığından kanunî ve iş merkezi Türkiye’de bulunan bankaların münhasıran kıyı (off-shore) bankacılığı faaliyetinde bulunmak üzere serbest bölgelerde şube açmaları teorik olarak mümkündür. Ancak, bu konuda da Yönetmeliğin yürürlükte bulunduğu dönemde açık bir düzenlemenin yapılması gerekiydi.

Tebliğ ile ilgili olmak üzere yapmış olduğum bu temel açıklamalardan sonra Tebliğin genel esaslarına geçebiliriz. Ancak, bu Tebliğ ile ilgili ola-

rak şu hususu da öncelikle belirtmekte fayda görüyorum. Bu Tebliğ ile yapılan düzenlemeler 1990'lı yılların Türkiye'sinde yapılmıştır. Ve o günkü Türk bankacılık sektörünün yapısı içerisinde o günün şartlarına göre önemli düzenlemeler içermektedir. Bu nedenle Tebliğin o günün şartları dahilinde değerlendirilmeye tâbi tutulması gereklidir.

4.1. Serbest Bölgelerde Münhasıran Kıyı (Off-Shore) Bankacılığı Faaliyetinde Bulunmak Üzere Banka Kurulması Esasları

İlgili Tebliğin "Banka Kuruluş Şartları ve Başvuru Esasları" başlıklı 2'nci maddesine göre, kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunmak üzere kurulacak bankaların şu özelliklere sahip bulunması gerekir:

- 1- Kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunmak üzere kurulacak bankaların anonim şirket şeklinde kurulması şarttır.

4389 sayılı B.K.'nun 7'nci maddesindeki paralel bir düzenlemede de, Türkiye'de kurulacak bankaların anonim şirket şeklinde kurulmaları öngörülmüştür. Bu düzenleme ile yurt dışına ve serbest bölgelere yönelik olarak yapılacak bankacılık işlemlerinde ortaklık yapısı güçlü tutularak tarafların karşılıklı menfaatlerinin korunması amaçlanmıştır.

- 2- Kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunmak üzere kurulacak bankaların ortaklarından birisinin Türkiye'de veya yurt dışında kurulmuş bir banka veya finans kurumu olması ve kurulacak bankanın sermayesinin en az %40'ına sahip olması şarttır.
- 3- Kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunmak üzere kurulacak bankaların sermayesini temsil etmek üzere ihraç edilen hisse senetlerinin tamamının nakit karşılığı çıkarılması şarttır.
- 4- Kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunmak üzere kurulacak bankaların başlangıçtaki ödenmiş sermayesinin 1 milyon ABD Doları veya muadili konvertibl döviz karşılığı Türk Lirasından az olmaması şarttır.
- 5- Kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunmak üzere kurulacak bankaların anasözleşmelerinin mevzuata aykırı hükümler taşıması şarttır._

1 numaralı Tebliğin 2'nci maddesinin 2'nci bent hükmü gereğince de banka kuruluşu için Hazine Müsteşarlığı'na verilecek başvuru dilekçelerine aşağıdaki bilgi ve belgelerin eklenmesi gerekir:

- a- Gerçek ve tüzel kişi kurucuların, isim, tâbiyet ve adresleri;
- b- Ortaklık anasözleşme taslağının noterce onaylı örneği;

- c- Tüzel kişi ortakların ortaklık yapısı ve son 3 yıla ait bilanço ve kâr-zarar cetvelleri ile faaliyetleri hakkında kapsamlı bilgiler;
- d- Görev alacak yetkililerin özgeçmişleri.

1 numaralı Tebliğin uygulama alanı kalmadığından banka kuruluşu ve bankalarca açılacak şubeler ile ilgili olarak 4389 sayılı B.K.’nın 7 ve 9’uncu maddesinin 6’ncı bendi ile 27.06.2001 tarihli Yönetmeliğin 5, 6, 7, 8 11 ve 12’nci maddeleri hükümleri caridir. Bu nedenle, banka kuruluşu ve şube açma ile ilgili olarak başvuru ve faaliyet esasları ile ilgili olarak söz konusu hükümlere göre işlem yapılması gerekmektedir.

4.2. Türkiye’de Fiilen Bankacılık Faaliyetinde Bulunmayan Yabancı Bankaların Serbest Bölgelerde Şube Açması ve Başvuru Esasları

İlgili Tebliğin “Türkiye’de Fiilen Bankacılık Faaliyetinde Bulunmayan Yabancı Bankaların Bu Bölgede Şube Açması ve Başvuru Esasları” başlıklı 3’üncü maddesine göre, kıyı bankacılığı faaliyetlerinde bulunmak üzere açılacak yabancı banka şubeleri için ayrılmış ve ödenmiş sermayenin 1 milyon ABD Doları veya muaddili konvertibl döviz karşılığı Türk Lirasından az olmaması gerekir.

Yabancı bir bankanın şubesini açmak için Hazine Müsteşarlığı’na verilecek başvuru dilekçelerine aşağıdaki bilgi ve belgelerin eklenmesi gerekir:

- 1- Banka anasözleşmesinin bir örneği ile bunun noter onaylı Türkçe tercümesi;
- 2- Bankanın son 3 yıla ait bilanço ve kâr-zarar cetvelleri ile faaliyetleri ve ortaklık yapısı hakkında kapsamlı bilgiler;
- 3- Şube açılması konusunda yönetim kurulu veya diğer yetkili organlarca alınmış karar;
- 4- Görev alacak yetkililerin özgeçmişleri.

1 numaralı Tebliğin uygulama alanı kalmadığından bir önceki bölümde açıkladığım banka kuruluşu ve yabancı bankalarca açılacak şubeler ile ilgili olarak yukarıda ifade ettiğimiz hususlar Türkiye’de fiilen bankacılık faaliyetinde bulunmayan yabancı bankaların serbest bölgelerde şube açması durumunda da geçerlidir.

Buna göre, şube açma ile ilgili olarak 4389 sayılı B.K.’nın 7’nci ve 9’uncu maddesinin 6’ncı bendi ile 27.06.2001 tarihli Yönetmeliğin 5, 6, 7, 8 11 ve 12’nci madde hükümleri caridir. Bu nedenle, banka kuruluşu ve şube açma ile ilgili olarak başvuru ve faaliyet esasları ile ilgili olarak söz konusu hükümlere göre işlem yapılması gerekmektedir.

4.3. Bankaların Faaliyete Geçmesi

İlgili Tebliğin “Bankaların Faaliyete Geçmesi” başlıklı 5’inci maddesine göre, Hazine Müsteşarlığı’nın bağlı olduğu Devlet Bakalığı’ndan kuruluş izni alan bankalar, kuruluşları Ticaret Mahkemesi’nce onaylandıktan¹⁰¹ ve ticaret siciline tescil ve ilan edildikten, yabancı bankaların şubeleri ise ticaret siciline tescil ve ilan edildikten sonra Hazine Müsteşarlığı’na aşığıdaki bilgi ve belgeleri göndererek faaliyete geçebilirler.

- 1- Bankanın ödenmiş sermayesini tevsik edici belgeleri,
- 2- Tescilin ilan edildiği ticaret sicil gazetesini,
- 3- Yeni kurulan bankalarda banka anasözleşmesi örneğini,
- 4- Bankanın adresini,
- 5- Bankanın yönetim ve denetim kadrosu ile ilgili açıklamaları,

4389 sayılı B.K.’nun 7’nci maddesi hükmüne göre, kuruluş izni almış bir bankanın faaliyete geçebilmesi için bu maddede belirtilen şartların gerçekleştirilmesi zorunludur. Diğer yandan, Türkiye’de faaliyet gösteren bankalar T.T.K. hükümlerine tâbi olduklarından Kuruldan izni alan bankalar, ticaret siciline tescil ve ilan edildikten (çalışmamızda da ifade ettiğimiz gibi bankaların kuruluşunun Ticaret Mahkemesi’nce onaylanmasına gerek bulunmamaktadır), yabancı bankaların şubeleri ise, aynı şekilde ticaret siciline tescil ve ilan edildikten sonra faaliyete geçebilirler.

4.4. Bankaların Faaliyet Esasları

İlgili Tebliğin “Faaliyet Esasları” başlıklı 6’ncı maddesine göre, münhasıran kıyı bankacılığı faaliyetlerinde bulunmak üzere, gerekli izin alındıktan sonra kurulan bankalar ve açılan yabancı banka şubeleri aşığıdaki hükümlere uymak zorundadırlar.

- 1- Bu bankalar yapacakları bankacılık işlemlerinde 3182 sayılı B.K.’na tâbi değildirlir.

101 T.T.K.’nun 559 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kaldırılmadan önceki “Mahkemenin vazifesi:” başlıklı 299’uncu maddesi hükmüne göre, anonim şirketlerin kuruluşu mahkemelerin tasdikine (onayına) tâbiydi. Maddedeki şartların gerçekleşmesi durumunda mahkeme kuruluşun tasdikini reddedebilirdi. Ancak, söz konusu madde hükmü 559 sayılı K.H.K. ile kaldırıldığından mahkemenin şirket kuruluşunu tasdik etme görevine son verilmiştir. Bu cihetle, Tebliğin yürürlükte olduğu dönemde ilgili Tebliğin 5’inci maddesinde yer alan Ticaret Mahkemesi’nce onay müessesesinin işlerliği kalmamıştır. İlgili olarak, ÇEVİK Orhan Nuri, Türk Ticaret Kanunu, Ankara-1993, Seçkin Yayınevi, Sh. 407-409’a bakılabilir.

Ancak; bu Tebliğ hükümleri yürürlükten kaldırıldığından 4389 sayılı B.K. ve 27.06.2001 tarihli Yönetmelik hükümlerine göre, münhasıran kıyı bankacılığı faaliyetlerinde bulunmak üzere, gerekli izin alındıktan sonra kurulan bankalar ve açılan yabancı banka şubeleri yapacakları bankacılık işlemlerinde ilgili Kanun ve Yönetmelik hükümlerine tâbiydiler.

- 2- Bu bankalar yurt dışına ve serbest bölgelere yönelik olarak, her türlü bankacılık işlemi yapabilirler, açacakları her türlü nakdi ve gayrinakdi krediler ve temin edecekleri fonlarla ilgili olarak herhangi bir sınırlamaya tâbi değildirler.

4389 sayılı B.K. ve 27.06.2001 tarihli Yönetmelik hükümlerine göre, serbest bölgelerde faaliyet gösteren bankalar yurt dışına ve serbest bölgelere yönelik olarak, her türlü bankacılık işlemi yapabileceği gibi Yönetmelikte Türkiye’nin diğer yerlerinde faaliyet gösteren firmalara bankacılık hizmeti vermesini yasaklayan bir hüküm de bulunmamaktadır. Diğer yandan, ilgili hükümlere göre de, her türlü nakdi ve gayrinakdi krediler ve temin edecekleri fonlarla ilgili olarak herhangi bir sınırlama mevcut değildir.

- 3- Türkiye’de mukim gerçek ve tüzel kişilerin bu bankalardan alacakları nakdi krediler, Türk parası kıymetini korumu mevzuatında yurt dışından temin edilen krediler için belirtilen hükümlere tâbidir.

Bu şekilde bir düzenleme 4389 sayılı B.K. ve 27.06.2001 tarihli Yönetmelik hükümlerinde bulunmamaktadır. Fakat benzer bir düzenlemeye ya 27.06.2001 tarihli Yönetmelik hükümleri içerisinde yer verilmeli ya da bu konuda çıkarılması zorunlu olan yeni bir Yönetmelikte bu konularda da açıklamaların yapılması gerekliydi. Ancak, ilgili Yönetmelik yürürlükten kaldırılıncaya değin bu konuda herhangi bir düzenleme yapılmamıştır.

- 4- Bu bankaların Türkiye’de mukim gerçek ve tüzel kişilere açacakları nakdi krediler hariç, Türkiye’de yerleşik kişilere fiilen bankacılık hizmeti vermesi mümkün değildir. Bu bankalar Türkiye’de yerleşik kişilerden (bankalar hariç) mevduat kabul edemez, bono, tahvil ve benzeri kıymet ihraç etmek sureti ile veya sair suretler ile fon toplayamazlar.
- 5- Bu bankalar T.P.K.K.K. ve buna ilişkin karar, tebliğ ve talimatlar ile S.P.K. ve sermaye piyasasına ve borsalara ilişkin sair mevzuat çerçevesinde menkul değer alıp satabilirler. Ancak borsa üyesi olamazlar, sermaye piyasasında aracılık faaliyetinde bulunamazlar.

Bu şekilde, Tebliğin 6’ncı maddesinin (d) ve (e) numaralı bentlerinde belirtilen benzer bir düzenleme 4389 sayılı B.K. ve 27.06.2001 tarihli Yö-

netmelik hükümlerinde bulunmamaktadır. Fakat bu bankalar Yönetmeliğin uygulandığı dönemde menkul değer alıp satabilmekteydiler.

- 6- Bu bankalar mevduata verecekleri faiz oranlarını, kredi işlemlerinden alacakları faiz ve temin edecekleri diğer menfaatleri, komisyon ve sair hizmet karşılıklarını serbestçe belirleyebileceklerdir.

4389 sayılı B.K. ve 27.06.2001 tarihli Yönetmelik hükümlerine göre de, bu bankaların bu şekilde bir hareket serbestisi bulunmamaktadır. En azında Yönetmeliğin uygulandığı dönemde bu konuda kısıtlayıcı bir düzenleme bankacılık mevzuatında bulunmamaktaydı.

- 7- Bu bankaların kabul ettikleri mevduat Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na tâbi değildir.

Bu konuda 4389 sayılı B.K. 15'inci maddesinde herhangi bir düzenleme mevcut değildir. Aynı şekilde benzer bir düzenleme ya 4389 sayılı B.K.'nin 15'inci maddesine veya "Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Yönetmeliği"ne bir hüküm eklenmek suretiyle yapılmalıydı. Ancak ilgili B.K. ve Yönetmeliğin uygulandığı dönemde bu yönde bir değişiklik yapılmamıştır.

4.5. Serbest Bölgelerde Faaliyet Gösteren Bankaların Hesap ve Kayıt Düzeni

İlgili Tebliğin "Hesap ve Kayıt Düzeni" başlıklı 7'nci maddesine göre, münhasıran kıyı bankacılığı faaliyetlerinde bulunmak üzere, gerekli izin alındıktan sonra kurulan bankaların hesap ve kayıt düzenine ilişkin esaslar şu şekildedir:

- 1- Bilanço ile kâr ve zarar cetvellerinin hesap dönemini izleyen 3 ay içerisinde iki yetkili tarafından imzalanmış olarak Hazine Müsteşarlığı'na ve T.C. Merkez Bankası'na gönderilmesi gereklidir.

Yabancı banka şubelerinin bilançoları ile kâr ve zarar cetvellerinin bu bölgedeki işlemlerini göstermek zorundadır. Aynı zamanda bu malî tablolar hesap dönemini izleyen 3 ay içerisinde iki yetkili tarafından imzalanmış olarak Hazine Müsteşarlığı'na ve T.C. Merkez Bankası'na gönderilmek zorundadır.

- 2- Bu bankalar işlemlerini kayıt dışı bırakamayacakları gibi gerçek mahiyetine uygun düşmeyen bir şekilde muhasebeleştiremezler ve yardımcı defterler ile kayıtlar ve muhabirleri ile hesap uygunluğu sağlamadan bilançolarını kapatamazlar.
- 3- Bankalar aldıkları yazırlarla faaliyetleri ile ilgili belgelerin asıllarını

veya mümkün olmadığı hallerde sıhhatlerinden şüpheye davet etmeyecek kopyalarını ve yazdıkları yazıların suretlerini düzenli bir şekilde on yıl müddetle saklamak zorundadırlar.

- 4- Hazine Müsteşarlığı tarafından tespit edilecek örneğe uygun olarak düzenlenecek üç aylık hesap özetlerinin Mart, Haziran, Eylül ve Aralık ayları sonu itibarıyla takip eden ay sonuna kadar, iki yetkili tarafından imzalanarak Hazine Müsteşarlığı’na ve T.C. Merkez Bankası’na gönderilmek zorundadır.
- 5- Faaliyetlerin izlenmesi amacıyla Hazine Müsteşarlığı ve T.C. Merkez Bankası bu bankalardan cetvel ve sair bilgileri istemeye yetkilidir.

Serbest bölgelerde faaliyet gösteren bankaların serbest bölgeler mevzuatında yer almayan hesap ve kayıt düzeni hususunda 4389 sayılı B.K.’nin 13’üncü maddesindeki hesap ve kayıt düzeni ile ilgili esaslar çerçevesinde hareket etmeleri gerekmektedir.

4.6. Serbest Bölgelerde Münhasıran Kıyı Bankacılığı Faaliyetinde Bulunmak Üzere Kurulan veya Yabancı Bankalarca Açılan Şubelerin Denetimi

İlgili Tebliğin “Denetim” başlıklı 8’inci maddesine göre, serbest bölge veya bölgelerde kıyı bankacılığı faaliyette bulunan bütün bankaları denetlemeye Hazine Müsteşarlığı yetkilidir.

Mezkûr Tebliğin 9’uncu maddesi hükmüne göre ise, Hazine Müsteşarlığı tarafından yapılan denetimler neticesinde, mevzuata aykırı faaliyetleri tespit edilen bankalardan Müsteşarlık, uygun bir süre vererek, bu aykırılıkların giderilmesini isteyebilmekteydi.

Mezkûr Tebliğin 10’uncu maddesi hükmündeki düzenleme kapsamında, 18.09.1990 tarih ve 90/999 sayılı B.K.K. ile buna ilişkin Tebliğlere aykırı hareketleri tespit edilen bankalara, bu Tebliğin 4’üncü maddesine göre verilen faaliyet izni¹⁰² Bakanlıkça iptal edilebilmekteydi.

102 90/999 sayılı B.K.K. hakkında 1 numaralı Tebliğin 4’üncü maddesi hükmüne göre, serbest bölgelerde kıyı bankacılığı faaliyette bulunmak üzere banka kurulmasına ve yabancı bankaların şube açmalarına Müsteşarlığın bağlı olduğu Bakanlık izin vermektedir. Buna göre, serbest bölgelerde münhasıran kıyı (off-shore) bankacılığı faaliyette bulunmak üzere banka kurmak isteyen kişilerin ve yabancı bankaların yetkililerinin bu bölgelerde şube açılması için ilgili Bakanlıktan “Faaliyet İzin Belgesi” alması gerekiyordu. 4389 sayılı B.K. hükümlerine göre söz konusu izni verme yetkisi Kurula aitti. Yani, 4389 sayılı B.K.’nin uygulandığı dönemdeki cari düzenlemeye göre, “Faaliyet İzin Belgesi” nin Kuruldan alınması gerekmektedir. Diğer yandan, sözü edilen şahıslar S.B.U.Y.’nin 48’inci ve 11’inci maddeleri hükümleri gereğince serbest bölgelerde faaliyette bulunmak üzere, Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü’nden “Faaliyet Ruhsatı” almak zorundadırlar.

Serbest bölge veya bölgelerde kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunan bütün bankaların hesap ve kayıt düzeni ile denetim usulleri ve faaliyetlerinin geçici veya sürekli durdurulması Kurul kararıyla belirlenecektir. Diğer yandan, bu bankaların denetimi ile ilgili diğer hususları belirleme konusunda da Kurulun geniş bir hareket alanı bulunmaktadır. Bu çerçevede, Kurul mevzuata aykırı faaliyetleri tespit edilen bankalara uygun bir süre vererek bu aykırılıkların giderilmesini isteyebilecektir.

Bu konuda son olarak şu hususun belirtilmesinde yarar vardır. Serbest bölgelerde banka kurulması ve yabancı bankaların şube açma esaslarının çıkarılacak ayrı bir Yönetmelik ile veya Tebliğ ile düzenlenmesi gerekirdi. Zira, ilgili dönemde 90/999 sayılı B.K.K. ve bu karara istinaden çıkarılan 1 numaralı Tebliğ'in uygulama alanı kalmamıştı. Bu şekilde yapılacak düzenleme sırasında ilgili 90/999 sayılı B.K.K. ve 1 numaralı Tebliğ hükümlerinin revize edilmesi yeterli olacaktı. Çıkarılacak Yönetmelik ve Tebliğ hükümlerini uygulama görevi ise Kurulda olacağından serbest bölgelerdeki bankacılık işlemleri belirli bir kurala bağlanmış olacaktı. Ve bu kuralları belirleme ve uygulama görevi Kurula aitti.

Ancak; 5411 sayılı B.K. ve buna ilişkin mevzuatta serbest bölgelerde kurulacak bankalar ve açılacak banka şubeleri hakkında özel bir belirleme yapılmamıştır. Bundan daha önemlisi 5411 sayılı B.K.'nda “**serbest bölge**” kavramına yer verilmemiştir. B.K.'nda sadece “kıyı bankacılığı”ndan söz edilmiştir.

Bu şekilde bir düzenleme son derece yerindedir. Çünkü Türkiye'de banka kurulması ve şube açılmasında tek hukukî metin 5411 sayılı B.K. ve bu kanuna istinaden çıkarılacak Yönetmeliklerden ve diğer hukukî metinlerden oluşacaktır. Bu metinlerde serbest bölgelerdeki bankacılık faaliyetleri hakkında ayrı bir düzenleme yapılmasına gerek bulunmamaktadır. Bu şekilde bölgesel bazda bankacılık uygulamalarında farklılaşmaya gidilmeyerek yabancı yatırımcılara da önemli bir güven ortamı yaratılmıştır. Bir başka açıdan serbest bölge bankacılığının bağımsız olarak düzenlenmesi bankacılık sisteminde dağınıklığa sebep olmaktadır. Bu ise birçok bürokratik işlemi beraberinde getirmekte ve sektördeki rantabiliteyi düşürmektedir.

5. KIYI (OFF-SHORE) BANKACILIğI FAALİYETİ VE YABANCI BANKALAR

“**Kıyı bankacılığı**” ya da bir diğer ifadeyle “**off-shore bankacılık**” İngilizce bir terim olan “off-shore” teriminden türetilmiştir. Kelime İngilizcede kıyıdan uzak anlamında kullanılmaktadır¹⁰³. Bu terim zamanla kıyı

¹⁰³ İngilizce-Türkçe Redhouse Sözlüğü, Sev Matbaacılık, Yirmialtıncı Baskı İstanbul-1997, Sh. 673.

ötesi bankacılık kavramını nitelemek üzere iktisat literatürüne girmiş ve “off-shore banka” veya “off-shore bankacılık” terimleri sıkça kullanılmaya başlamıştır.

Kıyı bankacılığı; bankaların bankacılık faaliyetini kurulu bulunan ülke haricinde yaptıkları bir bankacılık türüdür. Kıyı bankacılığı bir çeşit örgütlenme modelidir ve bu model kamu otoritesi tarafından teşvik edilmektedir. Bu tür bankacılık işlemlerinin yapıldığı yerler ülke dışı faaliyeti yoğun olduğu için özellikle yabancı bankalar için cazip alanlardır.

Kıyı bankacılığı ile ilgili olarak verilebilecek birkaç tanım şu şekildedir:

“Kıyı bankacılığı, ülke dışından sağlanan fonların yine ülke dışından kullanılmasını amaçlayan bir bankacılık türüdür. Bir başka deyişle kıyı bankacılığı ile biri veya birkaçı yabancı banka veya kıyı bankacılığı işlemleri yapmaya yetkili yerel banka olan, yabancı kişi veya kuruluşların, yabancı para ile yaptıkları¹⁰⁴ bankacılık işlemleri kastedilmektedir”¹⁰⁵.

“Kıyı bankacılığı, yurt dışından sağlanan fonların yine yurt dışında kullanılması olarak tanımlanabilir. Kıyı bankacılığı buldukları ülkedeki yerleşik kişilerden fon toplayamayan yalnızca yerleşik olmayan kişi ve kuruluşlardan fon toplayan ve bu fonları yine yerleşik olmayan kişi ve kuruluşlara kullandıran hukuki açıdan yerel bankalara göre serbestçe bankacılık¹⁰⁶ faaliyetlerini yerine getiren bankalardır”¹⁰⁷.

Kıyı bankacılık birimleri ile ilgili aşağıdaki pasajda off-shore bankacılığı faaliyetleri hakkında bilgi vermesi açısından önemli açıklamalar yapılmıştır. Pasaj özet olarak aynen aşağıdaki gibidir:

“Off-Shore bankacılık birimlerinin temel fonksiyonu, farklı özellikteki mu-

104 Kıyı bankacılığı ile uğraşan bankalar işlemlerini genellikle döviz cinsinden yapmaktadırlar. Ancak, her zaman böyle olması gerekmez. Kıyı bankacılığı bölgelerinde tam bir kambiyo serbesti vardır. Bölgede her türlü para (döviz) ile işlem yapılması mümkündür.

105 APAK Sudi, Uluslararası Bankacılık-Finansal Sistemler, Bilim Teknik Yayınevi, İkinci Baskı, İstanbul-1995, Sh. 119.

106 Bu niteliğiyle kıyı bankacılığı bölgelerinde faaliyet gösteren bankalar için kanun koyucu tarafından her türlü serbesti tanınmaktadır. Bu serbestlik bölgede yapılan işlemleri kapsadığı gibi ülkede uygulanan hukuk kuralları açısından da tam bir serbestlik söz konusudur. Bu nedenle, kıyı bankacılığı bölgeleri serbest bankacılık alanlarıdır.

107 GÖZÜBÜYÜK Faruk, Kıyı Bankacılığı, Yayınlanmamış Bilim Raporu, İzmir-1998, Sh. 7.

dilerden¹⁰⁸ mevduat toplayıp, bu fonları yine farklı özellikteki diğer kişiler için yeniden kredilendirme sürecine sokmasıdır. Bu bankacılık kuruluşları genellikle, değişik Avrupa para birimleriyle belirlenmiş fonlarla ilgilenmektedir. Offshore bankacılık işlemlerinin en önemli özelliği, dünya ticaret ve finansmanıya ilgili olması ve bu işlemlerin yapıldığı ülke ekonomisinin bir parçası olmamasıdır.

Bu bankacılık birimleri, yasal düzenlemelerin nispeten az olduğu off-shore merkezlerde¹⁰⁹ faaliyet gösterdiklerinden, uluslararası ticaret ve sermaye akımlarının ve döviz değişiminin serbest ve etkin bir şekilde sağlanmasında önemli rol oynamaktadır. Bu bankacılık birimleri, fon bulma, bankacılık sendikasyonu oluşturma, kredi tahsisi ve yönetimi ve bir ölçüde de yabancılar için **'vergi sığınacağı'** görevi gören tröstlerin yönetimi gibi fonksiyonları da yerine getirmektedir. Bu fonksiyonlardan hangisinin ağırlıkta olacağı, farklı offshore bankacılık merkezlerine göre deđişmektedir¹¹⁰.

Serbest bölgelerde yapılan bankacılık faaliyetleri ile kıyı (off-shore) bankacılığı faaliyetleri birbirinden farklı kavramlardır. Kıyı bankacılığı faaliyetinin sadece serbest bölgelerde yapılan bir bankacılık faaliyeti olarak algılanması doğru değildir. Türkiye'deki kıyı bankacılığı işlemlerinin serbest bölgeler ile sınırlandırılması, daha doğrusu, ülkemizde kıyı bankacılığı yapmak üzere İstanbul Atatürk Havalimanı Serbest Bölgesi'nin seçilmiş olması kıyı bankacılığı faaliyetinin sadece serbest bölgelere yönelik bir faaliyet olması gerekir şeklindeki bir düşünce sisteminin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Halbuki kıyı bankalarının serbest bölgelerde kurulması serbest bölgelere sağlanan vergisel ve diğer avantajlar nedeniyle. Kıyı bankalarının kurulma amacı serbest bankacılık işlemleri yapmak olduğu için bunun doğal karşılamak gereklidir.

Hukuksal düzenlemeler ülkeden ülkeye farklı olsa da kıyı bankacılığı faaliyeti serbest bölgelerde yapılabileceği gibi gerekli hukukî alt yapı oluşturulmak kaydıyla herhangi bir yerde de yapılabilir. Ancak, işletme politikası gereğince kişi ve kurumlar kendilerine sağlanan avantajlara göre

108 Yazarın bu çalışmasında vermiş olduğu bilgilerden off-shore bankacılık ile kıyı bankacılığı faaliyetinin farklı açılardan ele alındığı izlenimi uyanmaktadır. B.K.'nda tanımlanan kıyı bankacılığı faaliyeti ile off-shore bankacılık faaliyetleri nitelik itibarıyla farklı kavramlardır. Bu nedendir ki B.K.'nda off-shore bankacılığı terimi yerine kıyı bankacılığı terimini kullanmıştır.

109 "Off-Shore merkezler" belirli bir fiziki alanı kapsamamakta hukuksal olarak belirlenen alanlar bu kapsamda off-shore merkezi olarak kabul edilmektedir.

110 EKREN Nazım, Uluslararası Bankacılık ve Türkiye Örneği, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Birinci Baskı, Yayın No: 282, Ekonomi Dizisi: 21, İstanbul-1986, Sh. 106-107.

yatırım planlarına yön verdiklerinden ve serbest bölgelere yönelik olarak birçok ülkede çeşitli teşvik sistemleri uygulandığından kıyı bankacılığı faaliyeti dünya uygulamasında serbest bölgeler ile sınırlanmıştır.

Serbest bölgelere sağlanan vergisel ve diğer avantajlardan dolayı serbest bölge bankacılığı ile kıyı bankacılığı arasında hukuksal açıdan çeşitli benzerlikler bulunmaktadır. Her iki bankacılık türünde de bankalara vergisel, dış ticaret ve kambiyo alanında çeşitli avantajlar ve mükelleflerin yararlanabileceği ayrıcalıklı haklar mevcuttur.

Serbest bölgelerde faaliyette bulunmak üzere yerli ve yabancı kurumlar tarafından gerekli hukukî prosedürün yerine getirilmesi halinde şube açılacak ve bu bölgelerde her türlü bankacılık işlemi yapılabilecektir. Kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunmak için belirlenen alanlarda banka kurulması veya yurt dışında kurulu bankalarca şube açılması halinde bu bankalar sadece kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunulabilecektir. Ve kıyı bankacılığının faaliyet alanları Kurulca belirlenecektir. Kıyı bankacılığı yapmak üzere faaliyet gösteren bankaların Kurulca belirlenecek faaliyetler dışında faaliyette bulunmaları mümkün değildir.

Özetle; kıyı bankaları genellikle serbest bölgelerde kurulmaktadır. Bu yönüyle kıyı bankacılığı faaliyeti serbest bölgelere özgü bir bankacılık faaliyetidir. Ancak, her zaman böyle olması gerekmez; hukukî alt yapının oluşturulması kaydıyla serbest bölgeler dışında da kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunmak üzere banka kurulması veya yabancı bankalarca şube açılması mümkündür.

Ülkemizde kıyı bankacılığı serbest bölgelerde yapılan bankacılık faaliyetinin bir türü olarak gelişmiştir. Bu tür bankacılık faaliyetinin yapılması için serbest bölgeler mevzuatı son derece uygundur ve birçok yönden bu faaliyetler için kolaylıklar tanınmıştır. Her şeyden önce, bu bölgelerde 28.01.2004 tarihinde kabul edilen 5084 sayılı Kanun öncesinde vergi mevzuatı hükümlerinin uygulanmayacak olması kıyı bankacılığı faaliyetinin serbest bölgelerde ircasını kolaylaştırmıştır.

Kıyı bankacılığı bölgelerinde sağlanacak teşvik unsurlarından yararlanılması ve özellikle bankacılık faaliyetinin geliştirilmesi açısından İstanbul Atatürk Havalimanı Serbest Bölgesi’nde Kıyı Bankacılığı Merkezi kurulmuştur. Merkezin yönetimi, işleyişi ve işletilmesi İstanbul Atatürk Hava Limanı Serbest Bölgesi Kıyı (Off-Shore) Bankacılığı Merkezi Yönetmeliği ile gerçekleştirilmekteydi. Ancak, İstanbul, Ataköy Turizm Kompleksinde bulunan Galleria Ünitesinin C Blok 1’inci ve 2’nci katlarındaki ilgili bölümlerin, kıyı bankacılığı (off-shore) bankacılığı) faaliyetlerinin yürütülmesi

amacıyla serbest bölge olarak belirlenmesine ilişkin 30.11.1990 tarih ve 90/1210 sayılı B.K.K. 2005/9219 sayılı B.K.K. ile yürürlükten kaldırıldığı için yönetmeliğin uygulama alanı kalmamıştır.

Böylece; 2005/9219 sayılı B.K.K.'nın yürürlüğe girmesi ile birlikte Türkiye'de kıyı bankacılığı uygulaması tamamen ortadan kaldırılmıştır. Yönetmeliğin yayımlandığı 1991 tarihinden bugüne kadar kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunmak amacıyla serbest bölge olarak ilan edilen alanda bu faaliyetle uğraşmak üzere talepte bulunan mükellef olmadığı için kıyı bankacılığı uygulamasına bu B.K.K. ile son verilmiştir.

Ancak; kıyı bankacılığı faaliyetleri özellikle Türkiye'de doğrudan yabancı sermaye yatırımı yapmak isteyen firmaların kredi taleplerini karşılayacak yabancı banka şubelerinin faaliyetleri açısından teşvik edilmeli ve sistem içerisinde bu bölgelerin yeniden oluşturulması gerekmektedir. Bu amaçla yapılabilecek en önemli teşvik unsuru şüphesiz vergisel alanda sağlanan teşvikler olacaktır. Kıyı bankacılığı olarak ilan edilen yerlerde faaliyet göstermek isteyen yabancı bankalar ve yabancı bankalarca Türkiye'de açılan şubelerce bu bölgelerde açılacak şubeler için 5411 sayılı B.K.'nda¹¹¹ getirilecek vergisel teşvikler (elde edilen kazançların kurumlar vergisinden istisna edilmesine yönelik) bu bölgelerin yeniden hayata geçirilmesini sağlayacaktır. Bunun hukukî alt yapısı bir an önce oluşturulmalıdır.

5.1. 4389 ve 5411 Sayılı B.K.'na Göre Türkiye'de Kıyı (Off-Shore) Bankacılığı Faaliyetinde Bulunmanın Genel Esasları

4389 sayılı B.K.'nda kıyı bankacılığının tanımı yapılmamıştır. Ancak, Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmeliğin 7'nci ekinde¹¹² terimin tanımı şu şekilde yapılmıştır:

“Kıyı (Off-Shore) Bankacılığı Bölgeleri; Bankacılık faaliyetleri kurulu bulunan ÷lke harici ile sınırlandırıldığı veya ÷lke genelinde uygulanan ekonomik ve mali mevzuatın haricinde tutulan veya kurulu bulunulan ÷lke vatandaşlarından mevduat ve fon kabulünün yasaklandığı, ‘÷lkelerin siyasi sınırları içinde olmakla birlikte, ÷lke genelinde uygulanan idari, mali ve

111 Yabancı bankaların bankacılık faaliyetlerinin teşvik edilmesi açısından münhasıran 5411 sayılı B.K.'nda yapılacak teşvik düzenlemeleri Avrupa Birliği müktesebatına aykırı olmayacaktır. Bu nedenle, kıyı bankacılığı bölgelerinde faaliyet gösterecek bankalara sağlanacak teşvikler 5411 sayılı Kanunda yapılacak değişlikle gerçekleştirilmelidir.

112 7 numaralı ekte yer alan “Kıyı (Off-Shore) Bankacılığı Bölgeleri” tanımı 10 Kasım 2004 tarih ve 25639 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Yönetmelik ile değiştirilmiştir.

ekonomik mevzuatın kapsamı dışında tutulan¹¹³ veya bankacılık ve vergi mevzuatı başta olmak üzere farklı ve imtiyazlı¹¹⁴ düzenlemelerin geçerli kılındığı ‘**özel bankacılık merkezleri**’ ile özel bir farklılaştırmaya gidilmeksizin ülke genelinde uygulanan mevzuatın kıyı bankacılığı merkezleri ile rekabet edecek tarzda düzenlendiği ülkelere ait toprakların tamamını,¹¹⁵ ifade eder.

Tanımda da belirtildiği üzere kıyı bankacılığında bulunmak üzere özel bankacılık merkezi olarak kabul edilen alanlarda faaliyet gösteren yerli ve yabancı kişiler ülke genelinde uygulanan bir takım kurallara tâbi değildir. Bu kurallar genellikle vergi, kambiyo ve dış ticaret mevzuatına ilişkin normlardan oluşmaktadır.

4389 sayılı B.K.’nın 7’nci maddesinin (5) numaralı bent hükmünde kıyı bankacılığı faaliyeti ile ilgili özel bir düzenlemeye yer verilmiştir. Buna göre, bu kanunun uygulandığı dönemde Türkiye’de münhasıran kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunmak üzere banka kurulmasına veya yurt dışında kurulu bankalarca şube açılmasına ilişkin hususlar, faaliyet esas ve alanları, hesap ve kayıt düzeni ile denetim usulleri ve faaliyetlerinin geçici veya sürekli olarak durdurulması Kurulun kararına bağlıydı.

Mezkûr bent hükmünde yapılan bir diğer düzenleme gereğince, münhasıran kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunan bankalar hakkında ilgili bent haricinde 4389 sayılı Kanunun diğer maddeleri ile 04.01.1970 tarihli ve 1211 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu’nun 40’ıncı maddesi hükmü uygulanmamaktaydı. Serbest bölgelerde münhasıran kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunmak üzere kurulan bankalar veya açılan banka şubeleri için de bu esas geçerlidir. Diğer yandan, serbest bölgelerde kıyı bankacılığı dışındaki bankacılık faaliyetleri için 4389 sayılı B.K.’nin ilgili hükümleri uygulanmıştır.

113 Serbest bölgeler de ülkenin siyasî sınırları içerisinde yer alan bölgeler olmasına rağmen Türkiye Gümrük Bölgesi dışında kabul edilmiştir. Bu şekilde yapılan düzenleme ile bölgelerde bazı mevzuat hükümlerinin uygulanmaması sağlanmıştır.

114 Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne tam üyelik sürecinde Avrupa Birliği Müktesebatına uyum çalışmaları kapsamında tanımda verilen bu kelimenin kaldırılması gereklidir. Çünkü, imtiyazlı bölgeler Avrupa Birliği Müktesebatı kapsamında mücadele alanı olarak kabul edilmiştir. Tanımda imtiyaz kelimesi yerine “**kalınma endeksli**” kelimesi daha uygun olacaktır.

115 İlgili Yönetmelik Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmeliğin 20’nci maddesi hükmü ile yürürlükten kaldırılmıştır. Ancak, Mezkûr Yönetmeliğin 1 numaralı ekinde “**Kıyı Bankacılığı Bölgeleri**” ile ilgili olarak Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelikte verilen tanımın aynısı yer almaktadır.

4389 sayılı B.K.'nda kıyı (off-shore) bankacılığı serbest bölgelerde bankacılık faaliyetleri kapsamında değerlendirilmiştir. Dolayısıyla, kanun hükmünde üst model olarak serbest bölgelerde bankacılık faaliyetleri temel alınmış kıyı bankacılığı serbest bölgelerde icra edilebilecek bankacılık türü olarak tasarlanmıştır. Diğer yandan, mezkûr kanunda serbest bölgelerde bankacılık faaliyetleri ile kıyı bankacılığı faaliyetleri birbirinden kesin çizgilerle ayrılmış ve hukukî durum buna göre belirlenmiştir.

Kıyı bankacılığı ile ilgili olarak 4389 sayılı B.K.'nda başkaca bir hüküm bulunmamaktadır. B.K.'nun 7'nci maddesinin (5) numaralı bent hükmünde, daha önce de belirttiğim gibi, kıyı bankacılığının tanımı yapılmadığı gibi bu bankacılık faaliyetinin hangi faaliyetlerden ibaret olduğu hususunda da açıklayıcı bir düzenleme yer almamaktadır. Kanunda bu şekilde bir düzenlemenin yapılmaması Kurulun bu konuda düzenleme yapması gerektiği şeklinde yorumlanabilir. Kurul ileride kıyı bankacılığı yapmak üzere banka kurulması ve şube açılması ile ilgili düzenlemeleri uygulamaya yön vermek amacıyla belirleyecektir. Ancak, 5411 sayılı B.K.'nun yürürlüğe girdiği tarihe kadar bu konuda herhangi bir düzenleme yapılmamıştır.

5411 sayılı B.K.'nda 4389 sayılı B.K.'ndan farklı olarak hem kıyı bankacılığı faaliyetinin tanımı yapılmış hem de bu konuda farklı düzenlemele-re yer verilmiştir. Ancak, mezkûr kanun hükümlerinde serbest bölgelerde bankacılık ile ilgili herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. 4389 sayılı B.K.'nda yapılan düzenleme çerçevesinde kıyı bankacılığı faaliyeti ile serbest bölgelerdeki bankacılık faaliyetleri uygulamada yanlış anlaşılmalara ve hukukî sorunlara neden olduğu için 5411 sayılı Kanunda serbest bölgelerde bankacılık faaliyetleri hakkında herhangi bir düzenleme yapılmamış olup, bölgelerde banka kurulması ve şube açılması hususlarında mezkûr kanun hükümlerinin geçerli olması sağlanarak bankacılık faaliyetlerinde eşitlik ilkesine riayet edilmiştir.

5411 sayılı Kanun ile yapılan düzenleme ile bankacılık faaliyetleri hususunda ayrı ve özellikli bir rejim sadece kıyı bankacılığı bölgeleri için ih-das edilmiştir. Serbest bölge bankacılığı bu anlamıyla üst kavram (model) hüviyetini korumuştur. Kıyı bankacılığı serbest bölgelerde yürütülebileceği gibi bölge dışında da yaratılan alanlarda hukukî düzenlemelerle kıyı bankacılığı bölgeleri oluşturulabilecektir.

5411 sayılı B.K.'nun 6'nci maddesinin 3'üncü fıkrası hükmünde kıyı bankacılığı ile ilgili olarak genel bir düzenlemeye yer verilmiştir. Mezkûr bent hükmü şu şekildedir:

“Türkiye’de münhasıran¹¹⁶ kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunmak üzere banka kurulması veya yurt dışında kurulu bankalarca bu amaçla şube açılması, bunların faaliyet alanları ile finansal raporlama ve denetim usûlleri ve faaliyetlerinin geçici veya sürekli olarak durdurulması hususları Kurul kararıyla belirlenir.”

Buna göre, Türkiye’de münhasıran kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunmak üzere yerli ve/veya yabancı müteşebbislerce banka kurulması veya yabancı bankalarca bu amaçla serbest bölge içinde veya Türkiye’nin diğer yerlerinde şube açılması, bunların faaliyet alanları ile finansal raporlama ve denetim usûlleri ve faaliyetlerinin geçici veya sürekli olarak durdurulması hususları Kurulun kararıyla belirlenecektir.

Bu düzenleme gereğince kıyı bankacılığı bölgelerinde bankacılık faaliyetinde bulunmak isteyen yabancı bankalar gerekli her türlü konuda Kuruldan bilgi ve görüş talep edebileceklerdir.

5411 sayılı B.K.’nda kıyı bankacılığı ile ilgili bir diğer düzenleme 14’üncü madde hükmünde yer almaktadır. “Sınır ötesi faaliyetler” başlıklı madde hükmü şu şekildedir.

“Türkiye’de kurulan bankaların, kıyı bankacılığı bölgeleri de dahil olmak üzere yurt dışında şube veya temsilcilik açmaları, ortaklık kurmaları veya kurulmuş ortaklıklara katılmaları, bu Kanunda yer alan kurumsal yönetim hükümleri ile koruyucu hükümlere ve Kurulca belirlenecek esaslara uyulması kaydıyla Kurulun iznine tâbidir.”

Buna göre, Türkiye’de kurulan bankaların “kıyı bankacılığı bölgelerinde” şube veya temsilcilik açmaları, ortaklık kurmaları veya kurulmuş ortaklıklara katılmaları, B.K.’nda yer alan kurumsal yönetim hükümleri ile koruyucu hükümlere ve Kurulca belirlenecek esaslara uyulması kaydıyla Kurulun iznine tâbidir.

Madde hükmünde kıyı bankacılığı kamu otoritesi tarafından belirlenmiş özel bölgelerde yapılan bankacılık faaliyetini ifade etmek için kullanılmıştır. Bu bölgeler serbest bölge olabileceği gibi, serbest liman da olabilecektir. Hatta gerekli düzenlemelerin yapılması halinde organize sanayi bölgeleri, teknoloji geliştirme bölgeleri ve endüstri bölgelerinde yapılan bankacılık

116 Madde düzenlemesinde yer alan bu kelime kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunmak üzere belirlenen alanlarda başka bir bankacılık faaliyeti ile uğraşılmasını engellemektedir. Bu niteliğiyle kıyı bankacılığı bölgeleri özel bir bankacılık alanı olarak tasarlanmalıdır. Ve bu bölgelerde yapılacak bankacılık faaliyetinin esasları ayrı bir Yönetmelik ile düzenlenmelidir.

faaliyetinin kıyı bankacılığı faaliyeti kapsamında değerlendirilmesi mümkündür.

5.2. 5411 Sayılı B.K.'na Göre Bankaların Kurulma ve Şube Açma Esaslarının Kıyı Bankacılığı ve Serbest Bölge Bankacılığı Faaliyetleri Açısından Değerlendirilmesi¹¹⁷

Bu çalışmamda daha önce ayrı başlıklar altında 5411 sayılı B.K.'na göre yabancı gerçek ve tüzel kişilerce Türkiye'de banka kurma ve kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan bankalarca Türkiye'de şube açma esasları 4389 sayılı B.K. düzenlemeleri ile karşılaştırmalı bir şekilde analiz edilmişti. Bu bölümde banka kurma ve şube açma esasları kıyı bankacılığı faaliyetleri açısından ayrıca analize tâbi tutulacaktır. Bu analiz hem daha önce belirtmiş olduğum hususların daha iyi kavranmasını hem de serbest bölgelerde banka kurulması veya şube açılması hususunda farklı esasların ortaya konulmasına ve kavranmasına yardımcı olacaktır.

Serbest bölgelerde yerli ve/veya yabancı sermayeli banka kurulması ve kanunî veya iş merkezi Türkiye'de bulunan bankaların serbest bölgelerde şube açmaları ve söz konusu bankaların ve şubelerin faaliyetleri B.K. hükümlerine tâbidir. Serbest bölgeler dışında banka kurulması ve şube açılmasının da B.K.'na tâbi olduğu kuşkusuzdur.

B.K.'nın 6'ncı maddesinin 3'üncü fıkrası hükmünde Türkiye'de münhasıran kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunmak üzere kurulan bankalar veya yurt dışında kurulu bankalarca bankacılık faaliyetinde bulunmak üzere açılan şubelerin faaliyetleri ile ilgili özel bir düzenleme yapılmıştır¹¹⁸.

Bu düzenleme ile ilgili temel esaslara geçmeden önce öncelikle “kıyı

117 4389 sayılı Kanundan önce yürürlükte olan 3182 sayılı Kanuna göre, bankaların kurulma ve şube açma esasları ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz, BAŞAK Lev-ent, “Serbest Bölgelerde Bankacılık Faaliyetinde Bulunan Kurumların Vergilendirilmesi-2”, Maliye ve Sigorta Yorumları, Yıl: 17, Sayı: 394, 15 Haziran 2003, Sh. 139-144.

118 S.B.U.Y.'nin 48'inci maddesinin 3'üncü fıkrası hükmünde, serbest bölgelerdeki bankacılık faaliyetleriyle ilgili olarak serbest bölgeler mevzuatında belirtilmeyen hususlarda 3182 sayılı B.K.'nin “Kıyı Bankacılığı” başlıklı 74'üncü maddesi hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir. Ancak, 3182 sayılı B.K. ile ek ve değişiklikleri 4389 sayılı B.K.'nin 25'inci maddesi ile yürürlükten kaldırıldığından kıyı bankacılığı ile ilgili olarak 4389 sayılı B.K.'nin 7/5'inci maddesi hükmü uygulanacaktır. 4389 sayılı B.K. ise 5411 sayılı Kanun ile yürürlükten kaldırıldığı için serbest bölgeler mevzuatında kıyı bankacılığı veya serbest bölge bankacılığı ile ilgili özel bir düzenleme yer almadığı sürece ilgili kanun hükümleri uygulanacaktır.

bankacılığı” teriminin açıklığa kavuşturulmasında yarar vardır. B.K.’nın 3’üncü maddesi hükmünde kıyı bankacılığı teriminin; “Bankacılık faaliyetleri, kurulu bulunulan ülke harici ile sınırlı tutulan veya ülke genelinde uygulanan ekonomik ve malî mevzuata tâbi olmayan ya da kurulu bulunulan ülkede yerleşik olanlardan mevduat ve fon kabulünün yasaklandığı bankacılığını,” ifade edeceği belirtilmiştir.

Bu tanımda göstermektedir ki bankacılık faaliyetleri kurulu bulunan ülke harici ile sınırlı tutulan kıyı bankacılığında temel amaç yurt dışından sağlanan fonların kıyı bankacılığı bölgelerinde toplanarak bu kaynakların bankaların kurulu bulunduğu ülke dışında kullanılmasını temin etmektir. Bu sayede kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunan bankaların malî yapıları güçlendirilmek istenmiştir.

Kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunmak üzere kurulan veya yabancı bankalarca açılan şubelerin bankacılık faaliyetleri kurulu bulunulan ülke harici ile sınırlı tutulduğu için kıyı bankacılığının, off-shore teriminin anlamı içerisinde, Türkiye dışında kurulmuş bankaların faaliyetleri ile sınırlı olduğunu söyleyebiliriz. Bu nedenle kıyı bankacılığı bölgelerinde faaliyette bulunan bankalarda Türkiye’de faaliyette bulunmayan yabancı banka şubelerince yapılacak faaliyetler söz konusu olmaktadır.

Ayrıca; kıyı bankacılığı bölgelerinde faaliyet gösteren bankaların kurulu bulunulan ülkede yerleşik olanlardan mevduat ve fon kabulü yasak olduğu halde serbest bölgelerde faaliyette bulunan bankalar için bu şekilde sınırlayıcı bir düzenleme getirilmemiştir. Serbest bölgelerde faaliyette bulunan bankalar münhasıran serbest bölgede faaliyette bulunan kişi ve kurumlara bankacılık hizmeti (kredi verme, yatırım ve mevduat hesabı açma vs.) verebileceği gibi bölge dışındaki kişi, kurum ve kuruluşlara bankacılık hizmeti vermesi de mümkündür. Bu kişilerin bankanın kurulu bulunduğu ülkede yerleşik olmasına da gerek bulunmamaktadır.

Serbest bölgelerde bankacılık faaliyetinde bulunan kurum ve kuruluşlar bu bölgelerdeki bankacılık faaliyetleri ile ilgili serbest bölgeler mevzuatında yer almayan hususlarda B.K.’nda yer alan hükümlere göre faaliyet göstereceklerdir. Bu çerçevede, serbest bölgelerde faaliyet gösteren bankaların aşağıda yapacağımız özet açıklamalar çerçevesinde işlem yapmaları gereklidir.

Ancak; şu hususu öncelikle belirtmekte yarar vardır. B.K.’nın 6’ncı maddesinin 3’üncü fıkrası hükmüne göre, serbest bölgelerde bankacılık faaliyetinde bulunmak üzere yapılması gereken organizasyonları iki grup altında toplamak mümkündür: Tamamen yerli ve/veya yabancı gerçek ve tüzel kişilerce serbest bölgelerde banka kurulabilir. Ve kurulan bankalarda

'özel olarak belirlenmesi koşuluyla' kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunulabileceği gibi kıyı bankacılığı dışında bankacılık faaliyetlerinde de bulunulabilir; Türkiye'de kurulu bankalarca veya yurt dışında mukim bankalarca serbest bölgede şube açılabilir, yine bu şubelerde de hukukî bir düzenlemenin bulunması şartıyla kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunulabileceği gibi kıyı bankacılığı dışında bankacılık faaliyetlerinde de bulunulması mümkündür.

B.K.'nun 6'ncı maddesinin 3'üncü fıkrası hükmünde Türkiye'de münhasıran kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunmak üzere banka kurulması veya yurt dışında kurulu bankalarca bu amaçla şube açılması esasları düzenlenmiş olup, kurulan bankaların veya açılan şubelerin mekansal yeri hususunda özel bir belirleme yapılmamıştır. Bu da göstermektedir ki hukuksal düzenleme yapılması kaydıyla kıyı bankacılığı faaliyeti ile uğraşmak için belirli ve özel bir mekana ihtiyaç bulunmamaktadır.

4389 sayılı B.K.'nun 7'nci maddesinin (5) numaralı bent hükmünde 5411 sayılı Kanunun 6'ncı maddesinin 3'üncü fıkrası hükmünden farklı olarak şu düzenlemeye yer verilmiştir:

"Türkiye'de münhasıran kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunmak üzere banka kurulmasına veya yurt dışında kurulu bankalarca şube açılmasına ilişkin hususlar, faaliyet esas ve alanları, hesap ve kayıt düzeni ile denetim usulleri ve faaliyetlerinin geçici veya sürekli durdurulması Kurul kararıyla belirlenir. Münhasıran kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunan bankalar hakkında bu fıkra haricinde¹¹⁹ bu Kanunun diğer maddeleri ile 14/1/1970 tarihli ve 1211 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu'nun 40 ıncı maddesi hükmü uygulanmaz. Ancak, kıyı bankacılığı dışında, serbest bölgelerdeki¹²⁰ bankacılık faaliyetleri hakkında bu Kanun hükümleri uygulanır."

119 Yapılan bu düzenleme ile kıyı bankacılığının hukukî düzeni çok sığ belirlenmiş olup, kanunun uygulandığı dönemde konu hakkında herhangi bir Yönetmelik'te çıkarılmadığı için kıyı bankacılığı faaliyetleri sınırlı düzeyde kalmıştır. 5411 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesi ile birlikte kıyı bankacılığı faaliyetinin Yönetmelik ile esaslarının belirlenmesi ve bu bölgelerde bankacılık faaliyetinde bulunacak yerli ve yabancı müteşebbislere sağlanacak vergisel ve diğer teşvikler Türkiye'de sermaye birikiminin artmasını sağlayacaktır.

120 4389 sayılı B.K.'nda serbest bölge bankacılığından bahsedilmiş olup, "**serbest bölge**" kavramına 5411 sayılı B.K.'nda yer verilmemiştir. Daha önceki uygulamada teknik açıdan uygun düşmese de kıyı bankacılığı ile serbest bölge bankacılığı aynı anlama gelmek üzere kullanılmaktaydı. Ancak, kıyı bankacılığı serbest bölgelerde yapılan bankacılık faaliyetlerini ifade edebileceği gibi daha öncede üzerinde durulduğu üzere serbest bölge dışında mesele kanunlarda düzenleme olması kaydıyla Teknoloji Geliştirme Bölgeleri ve Endüstri Bölgeleri gibi bölgelerde veya Türkiye'nin herhangi bir yerinde kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunmak üzere banka kurulabilecek veya yurt dışında kurulu bankalarca bu amaçla şube açılacaktır.

Buna göre, serbest bölgelerde münhasıran kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunan bankalar hakkında, 4389 sayılı B.K.’nun 7’nci maddesinin 5’inci bendindeki açık düzenleme gereğince, bu bentteki hüküm dışında bu kanun hükümlerini ve M.B.K.’nun 40’ıncı maddesindeki hükmü uygulamak mümkün değildir. Ancak, serbest bölgelerde kıyı bankacılığı dışındaki bankacılık faaliyetleri hususunda 4389 sayılı B.K. hükümleri cariye.

5411 sayılı Kanunun 6’ncı maddesinin 3’üncü fıkrasında dolaylı olarak kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunmak üzere kurulan bankalar veya yurt dışında kurulu bankalarca bu amaçla açılan şubelerin mezkûr kanun hükümlerine tâbi olduğu belirtilmiştir. Diğer bir ifade ile özel düzenlemeler saklı kalmak kaydıyla kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunan bankalara bu kanunun diğer hükümleri ve M.B.K.’nun 40’ıncı maddesi hükmü uygulanabilecektir.

5411 sayılı Kanuna göre; banka terimi, mevduat bankaları ve katılım bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarını ifade etmektedir. 4389 sayılı B.K.’na göre ise; banka terimi, banka adı altında Türkiye’de kurulan kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bankaların Türkiye’deki şubelerini ifade etmekteydi. 5411 sayılı B.K. banka terimini daha açık bir şekilde tanımlamıştır. Ve Türkiye’de faaliyette bulunabilecek bankaları türlerine göre sınıflamaya tâbi tutmuştur.

5411 sayılı Kanunda yapılan bu şekildeki tanımlama yurt dışında kurulu bulunan bankalarca Türkiye’de açılacak şubeler açısından da yol gösterici niteliktedir. Yurt dışında kurulmuş olan benzer türdeki yabancı bankalar kanun hükümlerine riayet etmek koşuluyla Türkiye’de şube açabileceklerdir.

4389 sayılı B.K.’na göre bankaların elektronik işlem cihazlarından ibaret birimleri hariç, şube, ajans ve mevduat kabulü veya diğer bankacılık işlemleriyle uğraşan sabit ya da seyyar büroları gibi her türlü yerel teşkilatları şube olarak kabul edilmektedir. 5411 sayılı B.K.’na göre ise şube; elektronik işlem cihazlarından ibaret birimler hariç olmak üzere, bankaların bağımlı bir parçasını oluşturan ve bu kuruluşların faaliyetlerinin tamamını veya bir kısmını kendi başına yapan, sabit ya da seyyar bürolar gibi her türlü işyerini ifade etmektedir. Görüldüğü üzere, 5411 sayılı B.K.’nda şube kavramı 4389 sayılı B.K.’na göre daha geniş tanımlanmıştır.

5411 sayılı B.K.’na göre bankaların işlevlerinin dahi iyi kavranması açısından mevduat bankası, katılım bankası ve kalkınma ve yatırım bankası tanımlarının da bilinmesine ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaç doğrultusunda mezkûr kanun hükmü bu kavramların da tanımlarını 3’üncü madde hükmünde belirlenmiştir.

B.K.'na göre; mevduat bankası, 5411 sayılı Kanuna göre kendi nam ve hesabına mevduat kabul etmek ve kredi kullanılmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubelerini ifade edecektir.

B.K.'nda; 5411 sayılı Kanun kapsamında özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullanılmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubeleri katılım bankası olarak nitelendirilmiştir. B.K. katılım bankalarını bankacılık sektörü içerisinde icra edilebilecek faaliyet türlerine göre tanımlama yoluna gitmiştir.

B.K.'na göre; kalkınma ve yatırım bankası ise, 5411 sayılı Kanuna göre mevduat veya katılım fonu kabul etme dışında; kredi kullanılmak esas olmak üzere faaliyet gösteren ve/veya özel kanunlarla kendilerine verilen görevleri yerine getiren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubeleridir.

B.K.'nın 2'nci maddesinin 1'inci fıkrası hükmüne göre, Türkiye'de kurulu mevduat bankaları, katılım bankaları, kalkınma ve yatırım bankaları ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubeleri bu kanun hükümlerine tâbidir. Finansal holding şirketleri, Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye Katılım Bankaları Birliği, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu ve bunların faaliyetleri de 5411 sayılı B.K.'na tâbidir.

4389 sayılı B.K.'nda yer alan farklı bir düzenlemeye göre, özel kanunlarla kurulmuş olan bankalar hakkında da özel kanunlarında yer almayan hükümler hususunda 4389 sayılı Kanun hükümleri tatbik olunmuştur. Bu kanunda açıklık olmayan hallerde ise genel hükümlere göre işlem yapılmaktaydı.

Bu düzenleme yeni kanunda yer almamaktadır. Çünkü, böyle bir hükmün kanunda belirtilmesine gerek bulunmamaktadır. Şöyle ki, 5411 sayılı B.K.'na göre de özel kanunlarla kurulmuş olan bankalar hakkında da öncelikle ilgili özel kanun hükmü uygulanacaktır. Bu bankaların özel kanununda yer alan düzenlemeler dışında 5411 sayılı B.K.'na tâbi olacağı kuşkusuzdur.

5411 sayılı Kanunun "Kuruluş veya Türkiye'de şube ve temsilcilik açma izni" başlıklı 6'ncı maddesi hükmüne göre, Türkiye'de bir bankanın kurulmasına veya yurt dışında kurulmuş bir bankanın Türkiye'de ilk şubesinin açılmasına, bu kanunda öngörülen şartların yerine getirilmesi kaydıyla Ku-

rulun en az beş üyesinin aynı yöndeki oyuyla alınan kararlar izin verilecektir. Mezkûr kanun hükmü banka kurulması ve şube açılması hususunda izin sistemini benimsemiştir. Para ve sermaye piyasalarının vazgeçilmez kurumları olan bankaların kurulması ve şube açılmasının bu şekilde izin sistemine tâbi olması piyasanın güvenli bir şekilde işlemesi içindir.

B.K.’nın 6’ncı maddesi hükmünde Türkiye’de banka kurulması veya yurt dışında kurulmuş olan yabancı bankalarca Türkiye’de ilk şubenin açılışına ilişkin olarak genel bir kurala yer verilmiştir. Buna göre, banka kuruluşu ve şube açılışı Kurulun iznine bağlıdır. Tabi ki bu izin mezkûr kanunda öngörülen şartların yerine getirilmesi halinde söz konusu olabilecektir.

B.K.’nın ilgili madde hükmü kanunî veya iş merkezi Türkiye’de bulunan bankaların serbest bölgelerde şube açmaları halinde söz konusu şubelerin faaliyetleri için geçerli olacağı gibi yurt dışında mukim bankalarca serbest bölgelerde açılan şubeler için de mezkûr kanun hükümleri uygulanacaktır. Dolayısıyla kanunî veya iş merkezi Türkiye’de bulunan bankalar ve kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan yabancı bankaların serbest bölgelerde şube açmaları ve söz konusu şubelerin faaliyetleri B.K. hükümlerine tâbidir.

6. TAM MÜKELLEFIYETE TÂBİ KURUMLARCA SERBEST BÖLGELERDEN ELDE EDİLEN KAZANÇ VE/VEYA İRATLARIN VERGİLENDİRİLME ESASLARI

K.V.K. kapsamında tam ve dar mükellefiyete tâbi kurumların vergilendirilmesi rejimi bazı noktalarda tamamen farklıdır. Bu nedenle, Türkiye’de elde ettiği gelirlerden ötürü dar mükellefiyet esasında vergilendirilmesi gereken yabancı bankaların vergilendirilmesinde ön bilgi mahiyetinde olmak üzere çalışmamın aşağıdaki bölümlerinde öncelikle tam mükellefiyet esasında vergilendirilen yabancı bankaların K.V.K.’na göre vergilendirilmesi esasları irdelenecektir.

6.1. 5084 Sayılı Kanunun Yürürlüğünden Önce Bölgelerde Faaliyet Göstermek İçin Faaliyet Ruhsatı Alan Tam Mükellefiyete Tâbi Kurumların Vergilendirilmesi

K.V.K.’nın 1’inci maddesinin 2’nci bendi hükmüne göre, tam mükellefiyete tâbi kurumlar vergisi mükelleflerince kurum bünyesinde G.V.K.’nın 2’nci maddesinde sayılan gelir unsurlarının (kazanç ve iratların) elde edilmesi durumunda söz konusu kazanç ve iratlar kurum açısından kurum kazancını oluşturacaktır.

Tam mükellefiyete tâbi kurumlar vergisi mükelleflerince serbest bölgelerde ifa edilen bankacılık faaliyetleri neticesinde elde edilen kazançlar kurum kazancı olarak kurumlar vergisine tâbi tutulacaktır. Ancak, S.B.K.'nın 6'ncı maddesindeki özel düzenleme nedeniyle tam mükellefiyete tâbi kurumlarca serbest bölgelerden elde edilen kazançlar kurumlar vergisinden muaftır/istisnadır.

Tam mükellefiyete tâbi kurumların serbest bölge ile ilgili faaliyetleri iki açıdan incelenebilir:

- 1- Türkiye'nin diğer yerlerinde bankacılık faaliyetinde bulunan herhangi bir tam mükellefiyete tâbi kurumlar vergisi mükellefi serbest bölgelerde V.U.K.'nın 156'ncı maddesinde sayılan türden bir işyeri (şube) vasıtasıyla faaliyete bulunabilir. Bu durumda, bu kurumun serbest bölgedeki faaliyetleri dolayısıyla elde ettikleri kazanç ve iratların (şube kazançlarının), Türkiye'nin diğer yerlerine getirildiğinin kambiyo mevzuatına göre tevsiki halinde, bu kazanç ve iratlar kurumlar vergisinden istisnadır. Çünkü, mezkûr kanun düzenlemesi ile serbest bölgelerde elde edilen kazançlar üzerindeki vergi yükünün sıfır olması amaçlanmıştır.
- 2- Türkiye'de tam mükellefiyete tâbi bir kurum olarak vergilendirilmesi gereken herhangi bir kurum münhasıran serbest bölgelerde ticarî, ziraî, sınaî ve hizmetlerle ilgili faaliyette bulunabilir. Bu durumda, serbest bölgelerde faaliyette bulunan kurumun bu bölgedeki faaliyetleri neticesinde elde ettikleri kazanç ve iratlar kurumlar vergisine tâbi olmayacaktır. Yani, bu bölgelerde elde edilen kazanç ve iratlar kurumlar vergisinden muaftır. Çünkü, S.B.K.'nın 6'ncı maddesine göre, bu bölgelerde vergi mevzuatına ilişkin hükümler uygulanmaz. Bu nedenle, söz konusu kurumların münhasıran serbest bölgedeki faaliyetleri neticesinde elde ettikleri kazanç ve iratlar için yıllık beyanname vermelerine gerek bulunmamaktadır.

Ayrıca; bu kurumların vergilendirmeye ilişkin V.U.K.'nda belirtilen şekli mükellefiyetlere de tâbi olmayacağı tabiidir. Bu kapsamda olmak üzere serbest bölgelerde elde edilen kazançlar için defter tutulması ve vergi beyanamesi verilmesine gerek bulunmamaktadır.

Serbest bölgelerde vergi teşvikleri ile ilgili olarak şu hususun da belirtilmesinde yarar vardır. S.B.U.Y.'nin 29'uncu maddesinin 4'üncü fıkrası hükmüne göre, hiçbir gerçek veya tüzel kişinin, "**Faaliyet Ruhsatı**" almaksızın serbest bölge teşviklerinden yararlanması mümkün değildir. Bu açıdan mükelleflerce alınacak belge hak tesisine yarayacak bir belge hüviyetindedir. Bu çerçevede, serbest bölgedeki "**kullanıcıların**" (mükelleflerin)

leflerin) bu kanun kapsamındaki vergi muafiyet ve istisnalarından yararlanabilmesi için “Faaliyet Ruhsatı” alması zorunludur.

Ancak; S.B.U.Y.’nin 29’uncu maddesi hükmü 03.05.2005 tarih ve 25804 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Serbest Bölgeler Uygulama Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik”in 8’inci maddesi ile yürürlükten kaldırıldığı için mükelleflerin serbest bölge teşviklerinden yararlanabilmesi için faaliyet ruhsatının bulunmasına gerek yoktur. S.B.U.Y.’nin 11’inci maddesine göre, serbest bölgelerde faaliyette bulunmak için mükelleflerin faaliyet ruhsatı almaları zorunlu olduğu için 29’uncu maddenin 4’üncü fıkra hükmünün uygulama alanı bulunmamaktaydı. Mezkûr yönetmelik ile söz konusu madde hükmü kaldırıldığı için uygulamada var olan bu tezatlık böylelikle ortadan kaldırılmıştır.

Serbest bölgelerde faaliyet gösteren gerçek kişi ve kurumlara sağlanan muafiyet, istisna ve diğer teşvikler, genel anlamda bu bölgelerde elde edilen kazanç ve iratların gelir ve kurumlar vergisinden muaf/istisna edilmesi uygulaması, ülke ekonomilerinde belirli amaçların gerçekleştirilmesi amacıyla yöneliktir¹²¹. Bu amaçların gerçekleştirilmesi için 5084 sayılı Kanun öncesinde serbest bölgelerin vergiden arındırılmış üretim bölgelerine dönüşmesi hedeflenmiştir. Ancak, vergi teşvikleriyle bu amaçların gerçekleştirildiğini söylemek mümkün değildir.

6.2. 5084 Sayılı Kanunun Yürürlüğünden Sonra Bölgelerde Faaliyet Göstermek İçin Faaliyet Ruhsatı Alan Tam Mükellefiyete Tâbi Kurumların Vergilendirilmesi

5084 sayılı Kanunun yürürlüğünden sonra serbest bölgelerde faaliyette bulunmak için faaliyet ruhsatı alan yabancı bankaların Türkiye’nin diğer yerlerinde açılan banka şubelerince yerine getirilmesi gereken vergisel yükümlülükleri yerine getirmek zorundadır. Bu bölgelerde faaliyet gösteren yabancı bankalar ayrıca V.U.K. hükümleri gereğince defter tutma ve belge düzenleme ile ilgili kurallara da riayet edeceklerdir. Bu konuda 85 sıra numaralı K.V.K. Genel Tebliği ve 345 sıra numaralı V.U.K. Genel Tebliği’nde yapılan açıklamalar doğrultusunda işlem yapılacaktır.

7. SERBEST BÖLGELERDE FAALİYET GÖSTEREN YABANCI BANKALARIN K.V.K. KARŞISINDAKİ DURUMU

Çalışmamızın bir önceki bölümünde dar mükellefiyete tâbi kurumların vergilendirilmesinde ön bilgi mahiyetinde verilen açıklamalardan sonra dar

¹²¹ Bu amaçlar ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz., BAŞAK Levent, “Serbest Bölgelerde Bankacılık Faaliyetinde Bulunan Kurumların Vergilendirilmesi-3”, Maliye ve Sigorta Yorumları, Yıl: 17, Sayı: 395, 1 Temmuz 2003, Sh. 130-131.

mükellefiyete tâbi yabancı bankaların serbest bölgelerde elde ettikleri kazançların vergilendirilmesi esaslarına geçebiliriz.

5084 sayılı Kanun ile S.B.K.'nda önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu nedenle, çalışmamızın aşağıdaki bölümünde serbest bölgelerde bankacılık faaliyetinde bulunan dar mükellefiyete tâbi yabancı bankaların K.V.K. karşısındaki durumu mezkûr kanun öncesi ve sonrasındaki düzenlemeler gereğince ayrı ayrı irdelenecektir.

7.1. 5084 Sayılı Kanun Öncesinde Serbest Bölgelerde Faaliyet Gösteren Yabancı Bankaların K.V.K. Karşısındaki Durumu

S.B.K.'nun “Muafiyet ve Teşvikler” başlıklı 6'ncı maddesinde konumuz ile ilgili olarak şu şekilde bir düzenleme yapılmıştır:

“Serbest bölgeler gümrük hattı dışında sayılır.

Bu bölgelerde vergi, resim, harç, gümrük ve kambiyo mükellefiyetlerine dair mevzuat hükümleri uygulanmaz.

İşletici kuruluşlar ve kullanıcılar yatırım ve üretim¹²² safhalarında Bakanlar Kurulu'nca belirlenecek teşviklerden yararlandırılabilir.

Türkiye'deki tam ve dar mükellef gerçek ve tüzel kişilerin serbest bölgedeki faaliyetleri dolayısıyla elde ettikleri kazanç ve iratlar, Türkiye'nin diğer yerlerine getirildiğinin kambiyo mevzuatına göre tevsiki halinde de, gelir ve kurumlar vergisinden muafır.”

5084 sayılı Kanun öncesinde S.B.K.'nda ifadesini bulan “gümrük hattı” deyimini gerek G.K.'nda gerekse bu kanuna istinaden çıkarılan G.Y.'nde “**gümrük bölgesi**” veya “**Türkiye gümrük bölgesi**” olarak geçmektedir. Bu nedenle, mezkûr kanunda yer alan “gümrük hattı” ibaresi 5084 sayılı Kanun ile “gümrük bölgesi” olarak değiştirilmiştir.

4458 sayılı G.K.'nun “Amaç, Kapsam ve Temel Tanımlar” başlıklı 2'nci maddesinde konumuz ile ilgili olarak şu şekilde bir düzenleme yapılmıştır.

“Türkiye Cumhuriyeti Gümrük Bölgesi, Türkiye Cumhuriyeti topraklarını kapsar. Türkiye kara suları, iç suları ve hava sahası¹²³ gümrük bölgesine dahildir.

122 Kanun hükmünde geçen “yatırım ve üretim” kelimesi mal üretimini kapsadığı gibi hizmet üretimini de kapsamaktadır. Bu nedenle hizmet işletmeleri de mezkûr kanun ile getirilen teşvik tedbirlerinden yararlanmaktaydı.

123 Gümrük mevzuatında “gümrük bölgesi” Türkiye'nin egemenlik alanı dahilinde tanımlanmıştır. Türkiye toprakları içerisinde Türkiye'nin egemenlik yetkisi bulunan her toprak parçası, su kütlesi ve hava sahası gümrük bölgesi içerisinde kabul edilmektedir. Bu tanımlama uluslararası hukuk kurallarına da uygundur.

Bu Kanunda geçen Türkiye Gümrük Bölgesi ve Gümrük Bölgesi kavramları Türkiye Cumhuriyeti Gümrük Bölgesini ifade eder.”

Buna göre, 4458 sayılı G.K.’nda ifadesini bulan “gümrük bölgesi” deyi mi ile, ‘Türkiye Cumhuriyeti toprakları, karasuları, iç suları ve hava sahasını kapsayan Türkiye Cumhuriyeti Gümrük bölgesi’ kastedilmektedir.

Serbest bölgeler gümrük bölgesi dışında kabul edilen üretim bölgeleri olduğundan ihracat alanları vergi uygulamaları bakımından Türkiye Cumhuriyeti topraklarının dışında sayılır. S.B.K. ve G.K.’na göre, ‘vergi uygulamaları bakımından’ serbest bölgelerin coğrafi alan itibariyle yabancı ülkelerden herhangi bir farkı bulunmamaktadır.

S.B.K.’nun “Muafiyet ve Teşvikler” başlıklı 6’ncı maddesinin vergi mevzuatını ilgilendiren dört yönü bulunmaktadır. Gerçek kişilere ve kurumlara vergi avantajı sağlayan bu hükümler tam ve dar mükellefiyete tâbi kurumların her ikisi içinde geçerlidir.

- 1- Bu bölgelerde vergi, resim, harç, gümrük ve kambiyo mükellefiyetlerine dair mevzuat hükümleri uygulanmaz.
- 2- İşletici kuruluşlar ve kullanıcılar yatırım ve üretim safhalarında Bakanlar Kurulu’nca belirlenecek teşviklerden yararlandırılabilir¹²⁴.
- 3- Münhasıran serbest bölgelerde faaliyet gösteren kişi, kurum ve kuruluşlar bu bölgelerdeki faaliyetleri neticesinde elde ettikleri kazanç ve iratlar dolayısıyla gelir ve kurumlar vergilerinden muaftır.
- 4- Türkiye’deki tam ve dar mükellefiyete tâbi gerçek kişiler ile kurumların serbest bölgedeki faaliyetleri dolayısıyla elde ettikleri kazanç ve iratları, Türkiye’nin diğer yerlerine getirildiğinin kambiyo mevzuatına göre tevsiki halinde, gelir ve kurumlar vergisinden istisnadır.

Bu özellikleri itibariyle serbest bölgelerde faaliyet gösteren kişi ve kurumlara sağlanan vergisel avantajlar bölgeleri cazibe merkezi haline getirmiştir.

124 S.B.U.Y.’nin 29’uncu maddesinin 4’üncü fıkrası hükmüne göre, hiçbir gerçek veya tüzel kişi, “Faaliyet Ruhsatı” almaksızın serbest bölge teşviklerinden yararlanamaz. Buna göre, tam ve dar mükellefiyete tâbi gerçek ve tüzel kişilerin serbest bölgedeki faaliyetleri dolayısıyla elde ettikleri kazanç ve iratların, Türkiye’nin diğer yerlerine getirildiğinin kambiyo mevzuatına göre tevsiki yapılsa bile vergi muafiyetinden yararlanılabilmesi için kişi ve kurumların “Faaliyet Ruhsatı”nın bulunması gerekmektedir. Ancak, daha öncede belirttiğim gibi, Yönetmeliğin 29’uncu maddesi hükmü yürürlükten kaldırıldığı için bölgelere sağlanan teşviklerinden yararlanmak için faaliyet ruhsatının bulunmasına gerek bulunmamaktadır. Diğer yandan, bölgelerde faaliyette bulunmak için kullanıcıların her halükarda faaliyet ruhsatının bulunmasının gerekeceği ise tabiidir.

Ancak, uzun yıllar uygulamaları bölgelerden elde edilmek istenen amaçlara ulaşamadığını göstermiş özellikle Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecinde bölgelerin hukukî statüsünün yeniden belirlenmesi gereği ortaya çıkmıştır. Bu amaçla 5084 sayılı Kanun hazırlanarak yürürlüğe konulmuştur.

7.2. 5084 Sayılı Kanun Sonrasında Serbest Bölgelerde Faaliyet Gösteren Yabancı Bankaların K.V.K. Karşısındaki Durumu

Serbest üretim bölgelerinin Türkiye'nin ihracat olanaklarını artıran bölgeler olmaktan çıkarak vergiden kaçınma alanları haline gelmesi neticesinde 5084 sayılı Kanun yürürlüğe konularak bölgelere sağlanan vergisel teşvikler kaldırılmıştır. 5084 sayılı Kanun ile değişik S.B.K.'nin 6'ncı fıkrası hükmü şu şekildedir:

“Serbest bölgeler gümrük bölgesi dışında sayılır.

Bu bölgelerde gümrük ve kambiyo mükellefiyetlerine¹²⁵ dair mevzuat hükümleri uygulanmaz.

Kullanıcıların tutmak zorunda oldukları defterler ile düzenleyecekleri belgelere ilişkin olarak, 4.1.1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanununun hükümlerine bağımlı olmaksızın düzenleme yapmaya Maliye Bakanlığı yetkilidir.

İşleticiler¹²⁶ ve kullanıcılar¹²⁷ yatırım ve üretim safhalarında Bakanlar Kurulunca belirlenecek vergi dışı teşviklerden yararlandırılabilir.”

125 Serbest bölgelerde faaliyet gösteren kişi ve kurumlara sağlanan kambiyo serbestisi bölgelerin serbest kambiyo alanları haline gelmesini sağlamıştır. Bölgelerde alım satımı konu olan bütün mal ve hizmetler yabancı para ile alınıp satılabilmekte; elde edilen kazanç ve iratların gerek Türkiye'ye gerekse yurt dışına transferi serbestçe yapılabilmektedir. Bu kapsamda olmak üzere, S.B.U.Y.'nin 47'nci maddesi hükmü uyarınca, bölgedeki faaliyetlerle ilgili olarak mal bedelleri, Fon, hizmet ve işçi ücretleri ile ikramiyeler ve kiralara ilişkin ödemeler dövizle yapılacaktır. Bölgede Türk Lirası ile yapılan ödemeler hakkında 16.08.1985 tarih ve 85/9801 sayılı B.K.K.'nda belirtilen esaslar uygulanacaktır.

126 S.B.K.'nin 3'üncü maddesi hükmüne göre, İşletici; serbest bölgeyi işleten kamu kurum ve kuruluşunu, yerli ve yabancı gerçek veya tüzel kişileri ifade etmektedir. Kanun hükmünün bu düzenlemesi bölgelerin belirli bir hukukî normlar hiyerarşisi içerisinde işletilmesi için getirilmiştir. İşletici kuruluş bölgenin belirlenen hedefler doğrultusunda işletilmesinden sorumludur. Bu yönde olmak üzere, işletici kuruluşların bölgenin faaliyetleri hususunda her türlü görüş ve önerilerinin bölgelerden beklenen hedeflerin gerçekleşmesinde önemli bir rolü olacaktır.

127 S.B.K.'nin 3'üncü maddesi hükmüne göre, Kullanıcı; faaliyet ruhsatı alan ve bölgede belli bir işyeri bulunan gerçek veya tüzel kişiyi ifade eder. Kanun hükmünde kullanılan “kullanıcı” terimi vergi uygulamaları açısından “mükellef” terimine karşılık gelmektedir. Kullanıcılara ait faaliyet ruhsatı yabancı kişilere da ait olabilecektir. Ruhsat verilmesinde ruhsat talebinde bulunan kişilerin hangi ülkenin vatandaşı olduğuna bakılmamaktadır.

Buna göre, 5084 sayılı Kanun ile S.B.K.’nun 6’ncı maddesinde yapılan değişiklikleri şu şekilde özetleyebiliriz¹²⁸:

- 1- S.B.K.’nun 6’ncı maddesinin 1’inci fıkrasında geçen “gümrük hattı” deyimini G.K. ve G.Y.’ne uygun olarak “gümrük bölgesi” şeklinde değiştirilmiştir.
- 2- Serbest bölgelerde vergi, resim ve harç mükellefiyetlerine dair mevzuat hükümleri uygulanabilecektir.
- 3- Eskiden olduğu gibi bu bölgelerde gümrük ve kambiyo mükellefiyetlerine dair mevzuat hükümleri uygulanmayacaktır.
- 4- S.B.K.’nun 6’ncı maddesinin 3’üncü fıkrasında yer alan hüküm; “İşleticiler ve kullanıcılar yatırım ve üretim safhalarında Bakanlar Kurulunca belirlenecek vergi dışı teşviklerden yararlandırılabilir.” şeklinde değiştirilmiştir. Yeni düzenleme çerçevesinde serbest bölgelerde vergi dışı teşviklerden yararlanılabilecektir. Ancak, serbest bölgelerde vergisel teşvikler kaldırıldığından vergi teşviklerinin bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren serbest bölgelerde uygulanması mümkün değildir.
- 5- Eski düzenlemede S.B.K.’nun 6’ncı maddesinin 3’üncü fıkrasında yer alan; “Türkiye’deki tam ve dar mükellef gerçek ve tüzel kişilerin serbest bölgedeki faaliyetleri dolayısıyla elde ettikleri kazanç ve iratlar, Türkiye’nin diğer yerlerine getirildiğinin kambiyo mevzuatına göre tevsiki halinde de, gelir ve kurumlar vergisinden muaftır.” hükmü kaldırılmıştır.
- 6- S.B.K.’nun 6’ncı maddesine 5084 sayılı Kanun ile; “Kullanıcıların tutmak zorunda oldukları defterler ile düzenleyecekleri belgelere ilişkin olarak, 4.1.1961 tarihli ve V.U.K.’nun hükümlerine bağımlı olmaksızın düzenleme yapmaya Maliye Bakanlığı yetkilidir.” şeklinde yeni bir hüküm eklenmiştir.

Diğer yandan, 5084 sayılı Kanunun 8’inci maddesinin yürürlüğe girdiği tarihten önce serbest bölgelerde faaliyet ruhsatı alan mükelleflerin sahip olduğu hakların korunması amacıyla S.B.K.’na Geçici 3’üncü madde hükmü eklenmiştir. Bu geçici madde aynen şöyledir:

“Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla bu Kanuna göre kurulan serbest bölgelerde faaliyette bulunmak üzere ruhsat almış mükelleflerin;

- a) Bu bölgelerde gerçekleştirdikleri faaliyetleri dolayısıyla elde ettikleri kazançları, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla faaliyete

128 BAŞAK Levent, “5084 Sayılı Kanun Hükümleri Uyarınca Tam Mükellefiyete Tâbi Kurumlarca Serbest Bölgelerden Elde Edilen Kazançların Vergilendirilme Esasları”, Yaklaşım, Yıl: 12, Sayı: 136, Nisan 2004, Sh. 424-439.

ruhsatlarında belirtilen süre ile sınırlı olmak üzere¹²⁹ gelir veya kurumlar vergisinden müstesnadır. Bu istisnanın 31.12.1960 tarihli ve 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 94 üncü maddesinin birinci fıkrasının (6) numaralı bendinin (b) alt bendi kapsamında yapılacak tevkifata etkisi yoktur.

- b) Bu bölgelerde istihdam ettikleri personele ödedikleri ücretler 31.12.2008 tarihine kadar gelir vergisinden müstesnadır. Ancak, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla ruhsatlarında belirtilen süre 31.12.2008 tarihinden daha önceki bir tarihte sona eriyorsa, istisna uygulamasında ruhsatta yer alan sürenin bitiş tarihi dikkate alınır.
- c) Bu bölgelerde gerçekleştirdikleri faaliyetleri ile ilgili olarak yaptıkları işlemler 31.12.2008 tarihine kadar her türlü vergi, resim ve harçtan müstesnadır.

Serbest bölgelerde faaliyette bulunan gelir veya kurumlar vergisi mükelleflerinin bu bölgelerde 'imal ettikleri ürünlerin'¹³⁰ satışından elde ettikleri kazançları Avrupa Birliği'ne tam üyeliğin gerçekleştiği tarihi içeren yıllık vergileme döneminin sonuna kadar gelir veya kurumlar vergisinden müstesnadır. Bu istisnanın Gelir Vergisi Kanununun 94 üncü maddesinin birinci fıkrasının (6) numaralı bendinin (b) alt bendi kapsamında yapılacak tevkifata etkisi yoktur.”

5084 sayılı Kanunun 11'inci maddesi hükmü uyarınca mezkûr kanunun serbest bölgelerde elde edilen kazançların vergilendirilmesini ilgilendiren 8'inci ve 9'uncu maddeleri hükümleri kanunun yayımı tarihinde yürürlüğe girecektir. Buna göre, mezkûr kanunun yayım tarihi olan 6 Şubat 2004 tarihinden önce S.B.K.'na göre kurulan serbest bölgelerde faaliyette bulunmak üzere faaliyet ruhsatı almış gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin serbest bölgelerde gerçekleştirdikleri faaliyetleri dolayısıyla elde ettikleri kazançlar faaliyet ruhsatlarında belirtilen süre ile sınırlı olmak üzere kurumlar vergisinden muaftır/müstesnadır.

Serbest bölgelerde faaliyet gösteren bankalar bölgedeki firmaların kredilendirilmesinde önemli bir rol oynayacaktır. Bu konuda hiçbir tereddüt bulunmamaktadır. Bölgede faaliyet gösteren bankalardan beklenebilecek bir diğer önemli hizmet firmaların yurt dışından borçlanmasında bu ku-

¹²⁹ Mezkûr kanun ile yapılan bu düzenleme ile serbest bölgelerde faaliyet ruhsatı olarak üretim yapan kurumların üretim plânlarının bozulmaması amaçlanmıştır. Diğer yandan kazanılmış hakların korunması T.C. Anayasası ile güvence altına alındığı için böyle bir düzenleme yapılmıştır.

¹³⁰ Madde hükmünde ifadesini bulan "imal faaliyeti" her türlü ticarî, sınaî ve ziraî üretim faaliyeti olarak değerlendirilmelidir.

rumların garantör firma görevini üstlenmeleridir. Bu şekilde, firmalar, yurt dışından daha kolay borçlanabilecekler bu ise yerli ve yabancı şirketler arasındaki ilişkilerin gelişmesine ve şirket birleşmelerinin artmasına neden olacaktır.

Bölgede bu kapsamda malî açıdan üzerinde durulabilecek bir teşvik unsuru firmaların yurt dışından borçlanmaları halinde faiz ödemelerinin hiçbir şekilde vergilendirilmemesine yönelik yapılacak düzenlemelerdir. Bölgede faaliyet gösteren gerçek ve tüzel kişilerin yurt dışından borçlanması halinde yapılacak faiz ve diğer ödemeler üzerinden kazanç ve iratları sağlayanlar tarafından gelir ve kurumlar vergisi tevkifatı yapılması şeklinde Gelir ve Kurumlar Vergisi Kanunlarında yapılacak düzenleme bölgedeki faaliyetlerde önemli bir teşvik aracı olacaktır. Her şeyden önemlisi malî açıdan verilecek teşvik uzun vadede şirket birleşmelerinin artmasıyla firmaların büyümesine neden olacak; bu ise vergi gelirlerinin artması anlamına gelecektir.

8. KANUNİ VE İŞ MERKEZİ YURT DIŞINDA BULUNAN YABANCI BANKALARCA TÜRKİYE’NİN DİĞER YERLERİNDE AÇILAN ŞUBELER TARAFINDAN SERBEST BÖLGELERDE AÇILAN ŞUBELERİN KAZANÇLARININ VERGİLENDİRİLMESİ

Kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan kurumlar (yabancı bankalar) tarafından Türkiye’de açılan şubelerin işletmelere sağladığı vergi avantajı nedeniyle serbest bölgelerde banka şubesi açması halinde serbest bölgelerde açılan şubeler ana merkezin şubesi konumundadır. Her ne kadar şubenin açılma işlemleri serbest bölge dışındaki şube tarafından yerine getirilse de serbest bölgelerde açılacak şube ana merkezdeki genel kurul/yönetim kurulu tarafından verilecek karar doğrultusunda açılmakta ve bu şubedeki işlemlerin temel muhasebe kayıtları ana merkez tarafından tutulmaktadır.

Türkiye’deki şube tarafından serbest bölgelerde açılan banka şubesinden elde edilen kazançlar S.B.K.’nin 6’ncı maddesi hükmü gereğince kurumlar vergisinden istisnadır. Serbest bölgelerdeki şubede elde edilen kazançlar için gerek Türkiye’nin diğer yerlerindeki şubeler tarafından gerekse ana merkez tarafından beyanname verilmesine gerek bulunmamaktadır. Diğer yandan, Türkiye’nin diğer yerlerinde bulunan şube/şubeler serbest bölgelerdeki şube tarafından elde edilen kazancı serbest bölge dışındaki şubelerin defter kayıtlarında göstermesi halinde vereceği beyannamede serbest bölge şube kazancını istisna kazanç olarak gösterebilecektir.

Serbest bölgelerde şube açarak faaliyet gösteren firmaların her ne kadar 5084 sayılı Kanun öncesinde V.U.K. hükümlerine göre defter tutma

mecburiyeti bulunmasa bile bu işletmeler T.T.K. hükümlerine göre defter tutmak zorundadır¹³¹. T.T.K. hükümlerine göre serbest bölgelerdeki şubede tutulan defter kayıtlarının Türkiye’de açılan merkez şubedeki defter kayıtlarında ayrıca birleştirilmesine gerek bulunmamaktadır.

5084 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra serbest bölgelerde faaliyette bulunmak için faaliyet ruhsatı alan mükellefler bölgelerde elde ettiği kazançlardan ötürü kurumlar vergisi ödemekle mükelleftir. Bu nedenle, yabancı bankalarca mezkûr kanun sonrasında serbest bölgelerde şube açmak için faaliyet ruhsatı alınması halinde serbest bölge şube kazançları için kurumlar vergisi beyannamesi vermeleri gerekecektir. Serbest bölgelerde elde edilen şube kazançlarının Türkiye’nin diğer yerlerindeki şube kazançları ile birleştirilerek ana şubeden tek bir yıllık beyanname verilmesinin mümkün olup olmadığı tartışılabilir.

5520 sayılı K.V.K.’nun 24’üncü maddesi dar mükellefiyet esasında vergilendirilen kurumların beyan esaslarını düzenlemektedir. Türkiye’de dar mükellefiyet esasında vergilendirilen kurumların ise beyanname vermeleri için Türkiye’de ticarî veya ziraî kazanç elde etmeleri gerekmektedir. Bunun için ise, Türkiye’de V.U.K.’nun 156’ncı maddesinde belirtilen türden işyeri açmaları zorunludur. Yabancı kurumlar tarafından ilgili madde hükmüne göre Türkiye’de açılan işyeri genelde şube niteliğinde olmaktadır. Bu durumda K.V.K.’nun 24’üncü maddesinin 3’üncü bendindeki “mükelleflerin” ibaresi yabancı kurumlarca Türkiye’de açılan şube olarak mütalaa edilmelidir.

Bu kapsamda ilgili madde hükmüne göre yabancı kurumlarca Türkiye’de açılan şubelerin bu şubeye bağlı serbest bölgelerde şube açması halinde serbest bölgelerdeki şubelerden elde edilen kazançlar için ayrı beyanname verilmesi mümkün değildir. Bu kazançlar ana şube kazançlarına dahil edilerek vergilendirilecektir.

Yabancı bankalarca aynı il sınırları içerisinde açılacak birden fazla şubenin kazançları ise birleştirilmek suretiyle ana merkezdeki şube tarafından beyan edilecektir. Aynı il sınırları içerisindeki şube kazançlarının ilgili il sınırları içerisinde mükellefin bağlı bulunduğu vergi dairesine verilmesi mümkün görünmemektedir (K.V.K. Mad.: 24/3). Ancak, burada dar mü-

131 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz, BAŞAK Levent, “Kanuni ve İş Merkezi Türkiye’de Bulunan Şirketlerin Serbest Bölge Dışında ve Serbest Bölge İçinde Açtıkları Şubelerde Tutulacak Defterler ve Defterlerin Tasdik Esasları”, Vergici ve Muhasebeci ile Diyalog, Yıl: 19, Sayı: 189, Ocak 2004, Sh. 158-168; BAŞAK Levent, “Serbest Bölgede Şubesi Bulunan Firmaların 4884 Sayılı Kanuna Göre Şube Defterlerinin Tasdiki İşlemleri”, Yaklaşım, Yıl: 11, Sayı: 132, Aralık 2003, Sh. 131-138.

kellefiyete tâbi yabancı banka şubeleri için ilgili madde hükmünün esnek yorumlanması ve ana merkez dışındaki şubeler için ayrı beyanname verilmesinin mümkün olabileceğini düşünüyorum.

9. SERBEST BÖLGELERDE FAALİYET GÖSTEREN BANKALARIN GEÇİCİ VERGİ KARŞISINDAKİ DURUMU

5520 sayılı K.V.K.’nın 32’nci maddesi hükmüne göre, kurumlar vergisi mükellefleri (dar mükellefiyete tâbi kurumlar ticarî ve ziraî kazançlarla sınırlı olarak), cari vergilendirme döneminin kurumlar vergisine mahsup edilmek üzere, G.V.K.’nda belirtilen esaslara göre ve cârî dönemin kurumlar vergisi oranında geçici vergi öderler.

Mezkûr maddede hüküm altına alınan bir diğer kural gereğince, tam mükellefiyete tâbi kurumlar için geçerli olan esaslar, dar mükellefiyete tâbi kurumlar için de aynen uygulanacaktır.

G.V.K.’nın Mükerrer 120’nci maddesinin 5615 sayılı “Gelir Vergisi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ve 2000/1514 sayılı B.K.K. ile değişik 3’üncü fıkrası hükmüne göre, hesaplanan geçici verginin üç aylık dönemi izleyen ikinci ayın ondördüncü günü akşamına kadar bağlı olunan vergi dairesine beyan edilmesi ve onyedinci günü akşamına kadar ödenmesi gereklidir. Aynı dönem içinde tevkif edilmiş bulunan gelir vergisi ise, hesaplanan geçici vergiden mahsup edilecektir.

5084 sayılı Kanun öncesinde S.B.K.’nın 6’ncı maddesinin 2’nci fıkrası hükmüne göre, bu bölgelerde vergi mevzuatına ilişkin hükümler uygulanmamaktaydı. Bu nedenle, serbest bölgelerde kurulu bankaların (yabancı sermayeli bankalar dahil) ve yerli ve yabancı banka şubelerinin kurumlar vergisi ödeme mükellefiyeti bulunmadığı gibi geçici vergi ödeme mükellefiyeti de bulunmamaktaydı. Ancak, serbest bölgelerde şubesi bulunan bankaların serbest bölge dışında Türkiye’nin diğer yerlerinde bulunan merkez firma için G.V.K.’nın Mükerrer 120’nci maddesi hükümlerine göre geçici vergi ödeme mükellefiyetleri bulunduğu tabiidir. Diğer yandan, serbest bölgelerdeki şubeden elde edilen kazançların Türkiye’nin diğer yerlerinde elde edilen kazançlara dahil edilerek geçici vergi ödenmesi de söz konusu değildi.

5084 sayılı Kanun değişikliği ile birlikte serbest bölgelerde Türk vergi kanunları uygulanabilecektir. Konu ile ilgili açıklamaların yer aldığı 85 seri numaralı Kurumlar Vergisi Genel Tebliği’nde serbest bölgelerde faaliyet gösteren gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin 06.02.2004 tarihinden sonra geçici vergi mükellefiyetlerini de genel esaslar çerçevesinde yerine

getirmek zorunda oldukları belirtilmiştir. Serbest bölgelerde faaliyet gösteren kurumlardan (yabancı banka şubeleri dahil) istisna uygulamasına devam eden mükellefler istisna kazançlarını, beyannamenin “Zarar Olsa Dahi İndirilecek İstisnalar” satırında göstererek bu kazançları için vergi ödemeleri söz konusu olmayacaktır.

10. SERBEST BÖLGELERDE FAALİYET GÖSTEREN BANKALARIN VERASET VE İNTİKAL VERGİSİ KANUNU KARŞISINDAKİ DURUMU

7338 sayılı V.İ.V.K.’nun 1’inci ve 2’nci maddesinin (d) bendine göre, Türkiye sınırları içinde bulunan malların veraset yoluyla veya herhangi bir suretle olursa olsun ivazsız bir şekilde bir şahıstan diğer bir şahsa intikali veraset ve intikal vergisine tâbidir.

S.B.K.’nun genel gerekçesinde de belirtildiği üzere, mezkûr Kanununun 6’ncı maddesinin 2’nci fıkrasına göre, serbest bölgelerde her nevi vergi, resim ve harç mükellefiyetlerine ilişkin kanun hükümleri uygulanmayacaktır. Ancak, 5084 sayılı Kanun öncesinde S.B.K.’nun 6’ncı maddesinde düzenlenen vergi istisna ve muafiyetinin veraset ve intikal vergisini kapsamayacaktır. Bu çerçevede, serbest bölgelerde faaliyette bulunan bankalara ivazsız mal intikalleri veraset ve intikal vergisine tâbi olup, mirasçılar yani bankalar veraset ve intikal vergisinin mükellefidirler¹³².

5084 sayılı Kanun sonrasında ise, serbest bölgelerde her türlü vergi kanunu konumuza binaen Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu da uygulanabilecektir. Bu nedenle yabancı sermayeli Türk bankalarına veya yabancı banka şubelerine ivazsız bir tarzda intikal eden mallar dolayısıyla bu kurumlar vergi mükellefidirler.

11. SERBEST BÖLGELERDE FAALİYET GÖSTEREN BANKALARIN K.D.V.K. KARŞISINDAKİ DURUMU

K.D.V.K.’nun 1’inci maddesi hükmüne göre, Türkiye’de ticarî, sınaî, ziraî ve serbest meslek faaliyetleri çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetler katma değer vergisinin konusuna girmektedir. Bu teslim ve hizmetleri yapanlar katma değer vergisi mükellefidir. Bu kapsamda, ticarî faaliyet niteliğinde bulunan bankacılık hizmetleri de katma değer vergisinin konusuna girmektedir.

Ancak; mükerrer vergilendirmeyi önlemek amacıyla K.D.V.K.’nun 17/4-e maddesi ihdas edilmiştir. Bu madde hükmüne göre, banka ve sigorta

¹³² Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz., BAŞAK Levent, “Serbest Bölgelerde Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu Hükümleri Uygulanabilir Mi?”, Maliye Postası, Yıl: 23, Sayı: 530, 1 Ekim 2002, Sh. 76-80.

muameleleri kapsamına giren işlemler katma değer vergisinden istisnadır. Bu nedenle, serbest bölgelerde bankacılık faaliyetinde bulunan kurumların (yabancı banka şubeleri dahil) katma değer vergisi beyannamesi veremelerine gerek bulunmamaktadır.

K.D.V.K.’nun 17/4-e maddesi hükmüne müracaat etmeden de S.B.K.’nun 6’ncı maddesi hükmüne göre, serbest bölgelerde vergi mükellefiyetlerine dair mevzuat hükümleri uygulanmayacaktır diyebiliriz. Dolayısıyla serbest bölgelerde K.D.V.K. hükümleri uygulanmayacaktır. Ancak bu kuralı 5084 sayılı Kanun ile birlikte yapılan değişiklikler kapsamında işletmek mümkün değildir.

K.D.V.K.’nun 9’uncu maddesi hükmüne göre ise, mükellefin Türkiye içinde ikametgahının, işyerinin, kanunî merkezi ve iş merkezinin bulunmaması hallerinde ve gerekli görülen diğer hallerde Maliye Bakanlığı vergi alacağına emniyet altına alınması amacıyla vergiye tâbi işlemlere taraf olanları verginin ödenmesinden sorumlu tutabilir. S.B.K.’nun 6’ncı maddesi hükmüne göre, serbest bölgelerde faaliyet gösteren bankalar açısından bu hükmün uygulanması da mümkün değildir.

Serbest bölgelerde faaliyet gösteren bankalar için K.D.V.K.’nun 9’uncu maddesindeki sorumluluk uygulamasının geçerli olması gerekirdi. S.B.K.’nun 6’ncı maddesinde yapılacak değişikliklerle bu bölgelerde faaliyet gösteren firmalara sorumluluk uygulamasının getirilmesi S.B.K.’nun genel gerekçesine de aykırı düşmeyecekti. 5084 sayılı Kanun yürürlüğe girene değin bu yönde bir değişiklik yapılmamıştır.

5084 sayılı Kanun düzenlemesi ile birlikte serbest bölgelerde vergi mevzuatı hükümleri uygulanacağı için bu yönde bir değişikliğin yapılmasına gerek kalmamıştır. Diğer bir ifadeyle yurt dışına katma değer vergisi tevkifatı kapsamına giren herhangi bir ödeme yapan yabancı sermayeli bankalar ve yabancı banka şubeleri yapmış oldukları ödemeler üzerinden kurumlar vergisi tevkifatı yanında ayrıca katma değer vergisi tevkifatı yapmak zorundadırlar.

Özetle; serbest bölgelerde bankacılık faaliyetinde bulunan bir kurumun kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan bir kuruma bir hizmet veya başka bir faaliyeti nedeniyle tevkifat kapsamında ödeme yapması gerektiğinde söz konusu ödemeler için sorumlu sıfatıyla katma değer vergisi hesaplanması ve 2 numaralı Katma Değer Vergisi Beyannamesi ile vergi dairesine beyan etmesi gerekmektedir¹³³.

133 K.D.V.K.’nun 9’uncu maddesi hükmüne göre Maliye Bakanlığı tarafından sorumlu tutulan şahısların vergi mükellefi olmasına gerek bulunmamaktadır. Yani, bu şahıslar katma değer vergisi mükellefi olmasalar veya teslim ve hizmet işlemleri katma değer vergisinden muaf veya istisna olsa bile Maliye Bakanlığı bu şahısları katma değer vergisinin ödenmesinden sorumlu tutabilecektir. S.B.K.’nun 5084 sayılı Kanun ile değişmeden önceki 6’ncı maddesinin 2’nci fıkrasındaki özel düzenleme nedeniyle K.D.V.K.’nun 9’uncu maddesi hükmünün uygulanması mümkün değildir. Ancak, 5084 sayılı Kanun düzenlemesiyle serbest bölgelerde K.D.V.K. hükümleri de uygulanabilecektir.

12. SERBEST BÖLGELERDE FAALİYET GÖSTEREN BANKALARIN BANKA VE SİGORTA MUAMELELERİ VERGİSİ KARŞISINDAKİ DURUMU

6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu'nun 28'inci maddesi hükmüne göre, banka ve sigorta şirketlerinin 10.06.1985 tarihli ve 3226 sayılı F.K.K.'na göre yaptıkları işlemler hariç olmak üzere, her ne şekilde olursa olsun yapmış oldukları bütün muameleler dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları paralar banka ve sigorta muameleleri vergisine tâbidir.

Bu madde hükmü açık bir şekilde göstermektedir ki, bankaların (yabancı banka şubeleri dahil) yapmış oldukları bütün muameleler banka ve sigorta muameleleri vergisine tâbidir.

İlgili Kanunun 30'uncu maddesi hükmüne göre ise, banka ve sigorta muameleleri vergisinin mükellefi "bankalar", bankerler ve sigorta şirketleridir. Buna göre, gerek yerli ve yabancı sermayeli banka işletmeleri gerekse yabancı banka şubeleri bu verginin kapsamına giren işlemler dolayısıyla B.S.M.V. mükellefidir.

5084 sayılı Kanun öncesinde S.B.K.'nin 6'ncı maddesi hükmüne göre, serbest bölgelerde Gider Vergileri Kanunu'nun uygulama alanı bulunmaktaydı. Bu kapsamda, serbest bölgelerde faaliyet gösteren bankaların (yabancı banka şubeleri dahil) yaptıkları bütün işlemler dolayısıyla banka ve sigorta muameleleri vergisi ödemelerine gerek bulunmaktaydı. Ancak, 5084 sayılı Kanun sonrasında yerli ve yabancı bankaların serbest bölgelerdeki şubeleri ve kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan kurumların serbest bölgelerde açtıkları şubeler banka ve sigorta muameleleri vergisinin mükellefidir.

13. SERBEST BÖLGELERDE FAALİYET GÖSTEREN BANKALARIN ÖZEL İLETİŞİM VERGİSİ KARŞISINDAKİ DURUMU

4481 sayılı Kanunun 8'inci maddesi ile her nevi cep telefonu işletmecileri tarafından verilen hizmetler hususunda abonelere yönelik olmak üzere "Özel İletişim Vergisi" ihdas edilmiştir.

Buna göre, 31.12.2003 tarihine kadar uygulanmak üzere¹³⁴ her nevi cep telefonu işletmecileri tarafından verilen (ön ödemeli kart satışları dahil) tesis, devir, nakil ve haberleşme hizmetleri (17.8.1999 ve 12.11.1999 tarihlerinde meydana gelen deprem nedeniyle mücbir sebep hali ilan edi-

¹³⁴ 4783 sayılı Kanunun 13'üncü maddesi ile 4481 sayılı Kanunun 8'inci maddesinde yer alan "31.12.2002" tarihi "31.12.2003" olarak değiştirilmiştir.

len yerlerde, mücbir sebebin devam ettiği sürece abonelere verilecek ön ödemeli kart satışları dışındaki hizmetler hariç) %25 oranında özel iletişim vergisine tâbidir.

Kanun hüküm gereğince Özel İletişim Vergisinin konusunu her nevi cep telefonu işletmecileri tarafından verilen tesis, devir, nakil ve haberleşme hizmetleri oluşturmaktadır. Bu kapsamda, bu verginin mükellefi cep telefonu işletmecileridir.

Cep telefonu işletmecileri tarafından abonelerden bir aya ait olarak tahsil edilen özel iletişim vergisinin izleyen ayın 15’inci (onbeşinci) günü mesai saati sonuna kadar, katma değer vergisi beyannamesi ile beyan edilerek aynı süre içinde ödenmesi gerekmektedir.

4481 sayılı Kanunla getirilmiş olan Özel İletişim Vergisi 5228 sayılı Kanunla 6802 sayılı Gider Vergileri Kanununun 39’uncu maddesi değiştirilmek suretiyle kalıcı hale getirilmiştir. Getirilen yeni düzenlemenin 5281 ve 5335 sayılı Kanunla değişik metni aşağıdaki gibidir:

“(5228 sayılı Kanunun 38’inci maddesiyle değişen madde) (01.08.2004 tarihinden itibaren yürürlüğe girmek üzere) 406 sayılı Telgraf ve Telsiz Kanunu uyarınca Telekomünikasyon Kurumuyla görev veya imtiyaz sözleşmesi imzalamak veya bu Kurumdan ruhsat veya genel izin almak suretiyle telekomünikasyon alt yapısı kurup işleten veya telekomünikasyon (5335 sayılı Kanunun 28/s maddesiyle değiştirilen ibare) (27.04.2005 tarihinden itibaren yürürlüğe girmek üzere) hizmeti sunan işletmecilerin (Kablo tv altyapısı üzerinden teknik olarak verilebilecek her türlü hizmetleri dışında, görev sözleşmesi ile ulusal egemenlik kapsamındaki uydu yörünge pozisyonlarının hakları, yönetimi ve işletme yetkisine sahip olanlar hariç);

- a) Her nevi mobil telekomünikasyon işletmeciliği kapsamındaki (ön ödemeli kart satışları dahil) tesis, devir, nakil ve haberleşme hizmetleri %25,
- b) Radyo ve televizyon yayınlarının uydu platformu ve kablo ortamından iletilmesine ilişkin hizmetleri %15,
- c) (a) ve (b) bentleri kapsamına girmeyen diğer telekomünikasyon hizmetleri %15,

Oranında özel iletişime vergisine tabidir.

Bakanlar Kurulu, %25 oranını %10’a, %15 oranlarını ise ayrı veya birlikte %5’e kadar indirmeye ve bu oranları kanunî oranlarına kadar artırmaya yetkilidir.

Mobil telefon aboneliğinin ilk tesisinde (operatör değişiklikleri hariç) (1 seri numaralı ÖİV Sirküleri ile değişen tutar) (01.01.2006 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere) 24,15 Yeni Türk Lirası ayrıca özel iletişim vergisi alınır. Bu tutar, her yıl bir önceki yıla ilişkin olarak 213 sayılı Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre belirlenen yeniden değerlendirme oranında

artırılmak suretiyle uygulanır. Hesaplanan tutarın yüzde beşini aşmayan kesirler dikkate alınmaz. Bakanlar Kurulu, bu şekilde tespit edilen tutarın %50'sine kadar artırmaya veya yarısına kadar indirmeye yetkilidir.

Verginin mükellefi; birinci fıkrada sayılan telekomünikasyon hizmetlerini sunan işletmecilerdir. Verginin matrahı, katma değer vergisi matrahını oluşturan unsurlardan teşekkül eder. Bir aya ait özel iletişim vergisi, izleyen ayın onbeşinci günü akşamına kadar beyan edilerek aynı süre içinde ödenir. Bu verginin beyan ve ödenmesine ilişkin olarak 47 ve 48'inci madde hükümleri uygulanmaz.

Bu maddede hüküm bulunmayan hallerde, 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu hükümleri uygulanır. Telekomünikasyon işletmecilerinin; imtiyaz veya görev sözleşmeleri, ruhsatlar veya genel izinler uyarınca Hazineye ödeyecekleri payın hesaplanmasında özel iletişim vergisi dikkate alınmaz. Özel iletişim vergisi, düzenlenecek faturalarda ayrıca gösterilir.

Bu vergi, katma değer vergisi matrahına dahil edilmez, gelir ve kurumlar vergisi uygulamasında gider kaydedilmez ve hiçbir vergiden mahsup edilmez. Tahsil edilen vergilerden, 2.2.1981 tarihli ve 2380 sayılı Kanun ile (5281 sayılı Kanunun 43/6-a maddesiyle değiştirilen ibare) (31.12.2004 tarihinden itibaren yürürlüğe girmek üzere) 10.7.2004 tarihli ve 5216 sayılı Kanuna göre mahalli idarelere pay verilmez.

Bu vergiye ilişkin usul ve esaslar ile verilmesi gereken beyannamelerin şekil, muhteva ve eklerini belirlemeye Maliye Bakanlığı yetkilidir"¹³⁵.

135 Özel İletişim Vergisi ile ilgili olarak eski düzenlemede, 4481 sayılı Kanunun 4605 ve 4783 sayılı Kanunlarla değişik 8'inci maddesinde, şu şekilde bir düzenleme yer almaktaydı:

"31.12.2003 tarihine kadar uygulanmak üzere her nevi cep telefonu işletmecileri tarafından verilen (ön ödemeli kart satışları dahil) tesis, devir, nakil ve haberleşme hizmetleri (17.8.1999 ve 12.11.1999 tarihlerinde meydana gelen deprem nedeniyle mücbir sebep hali ilan edilen yerlerde, mücbir sebebin devam ettiği sürece abonelere verilecek ön ödemeli kart satışları dışındaki hizmetler hariç) %25 oranında özel iletişim vergisine tabidir.

Verginin mükellefi cep telefonu işletmecileridir. Bu verginin matrahı, katma değer vergisini oluşturan unsurlardan teşekkül eder. Özel iletişim vergisi, katma değer vergisi matrahına dahil edilmez. Bir aya ait özel iletişim vergisi izleyen ayın onbeşinci günü mesai saati sonuna kadar, katma değer vergisi beyannamesi ile beyan edilerek aynı süre içinde ödenir.

Bu maddede hüküm bulunmayan hallerde 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu hükümleri uygulanır. Her nevi cep telefonu işletmecileri tarafından imtiyaz sözleşmeleri uyarınca Hazineye ödenecek payın hesaplanmasında özel iletişim vergisi dikkate alınmaz. Her ay tahakkuk edecek özel iletişim vergisi cep telefonu abonelerine düzenlenecek faturalarda ayrıca gösterilir." Görüldüğü üzere, 4481 sayılı Kanun ile getirilen sistemin temel mekanizması 5228 sayılı Kanunla da aynen korunmuştur. Mezkûr kanunla özel iletişim vergisinin konusuna giren işlemlerin mahiyetinde bazı değişiklikler yapılmış olup, radyo ve televizyon yayınlarının uydu platformu ve kablo ortamından iletilmesine ilişkin hizmetler de verginin konusu içerisine dahil edilmiştir.

Buna göre, bankalar (yabancı banka şubeleri dahil) satın aldıkları telekomünikasyon hizmetlerinden dolayı Özel İletişim Vergisini mükellefidir. Bu nedenle, bu kurumlar aktiflerinde yer alan cep telefonları için özel iletişim vergisi ödemekle mükelleflerdir.

5084 sayılı Kanun öncesinde S.B.K.'nın 6'ncı maddesi hükmüne göre, serbest bölgelerde faaliyet gösteren firmalar vergi mükellefiyetlerine dair mevzuat hükümlerine tâbi değildi. Kanunun açık düzenlemesi karşısında, serbest bölgelerde faaliyet gösteren bankaların (yabancı banka şubeleri dahil) kurumsal abone olarak bu bölgelerde aldıkları özel iletişim vergisi kapsamına giren hizmetler özel iletişim vergisine tâbi olmayacaktır. Ancak, bu bölgelerde faaliyet gösteren kurumsal abonelerin cep telefonu işletmecilerinden bu yönde taleplerinin bulunması ve cep telefonu işletmecilerinin de bu talep doğrultusunda ilgili kurumsal abonelere serbest bölgelerde verdiği hizmetler dolayısıyla bu hizmetler üzerinden özel iletişim vergisi hesaplamamaları gerekmektedir.

Serbest bölgeler ile ilgili olarak kısaca şu hususu da belirtmekte yarar vardır. S.B.K.'na göre serbest bölgeler, Türkiye Gümrük Bölgesi dışında kabul edilmektedir. Yani, serbest bölgeler Türkiye coğrafi sınırları dışında kabul edilmekte; bu niteliğiyle serbest bölgeler teorik olarak ve bazı kıstaslar dahilinde belirli amaçları gerçekleştirmek üzere yurt dışındaki herhangi bir ülke konumuna sahip kılınmak istenmiştir.

Ancak; serbest bölgeler Türkiye'nin siyasî sınırları içerisinde yer alan bölgeler olduğu için bu bölgelerde de kanunlarda aksine bir hüküm bulunmamak kaydıyla Türk hukuk sisteminde geçerli olan kurallar aynen uygulanacaktır. Bu nedenle, serbest bölge içerisinde faaliyet gösteren firmaların işlemlerinin özel iletişim vergisinin konusuna girmemesi diye bir şey düşünülemez. Dolayısıyla, bu bölgelerde yapılan işlemlerde de istisna uygulaması söz konusu olabilecektir. Çünkü, ancak ve ancak, verginin konusuna giren işlemlerde muafiyet ve istisna söz konusudur. Bu meydana, serbest bölgelerde tesis, devir, nakil ve haberleşme hizmeti veren cep telefonu işletmecilerinin bu bölgelerde yer alan bireysel ve kurumsal abonelere verdiği hizmetlerden kanunlarda özel bir hüküm bulunmamak kaydıyla özel iletişim vergisi tahsil etmeleri gerekmektedir.

Yukarıda yapmış olduğum bütün bu yorumlarımız 5084 sayılı Kanun ile teorik olarak geçerliliğini yitirmiştir. Bilindiği üzere, mezkûr kanun ile, serbest bölgelerde de Türk vergi kanunlarının uygulanması sağlanmıştır. Bu durumda serbest bölgelerde faaliyet gösteren yerli ve yabancı kurumsal (yabancı banka şubeleri dahil) aboneler de özel iletişim vergisinin mükellefidir. Diğer bir ifadeyle bankalar da aktiflerine kayıtlı bulunan cep telefonları için özel iletişim vergisi ödemekle mükelleflerdir.

Kanun hükmündeki bir diğer düzenleme gereğince özel iletişim vergisi, katma değer vergisinin matrahına dahil edilemeyeceği gibi, gelir ve kurumlar vergisi uygulamasında gider kaydedilmesi de mümkün değildir. Diğer yandan özel iletişim vergisinin hiçbir vergiden mahsup edilmesi de söz konusu olamayacaktır.

14. YABANCI BANKALARIN SERBEST BÖLGELERDE DEFTER TUTMA ESASLARI

5084 sayılı Kanun öncesinde serbest bölgelerde V.U.K. hükümlerinin uygulama alanı bulunmadığından serbest bölgelerde faaliyet gösteren firmaların mezkûr kanun hükümleri dairesinde defter tutma zorunlulukları bulunmamaktaydı. Ancak, 5084 sayılı Kanunun 8'inci maddesi ile değişik S.B.K.'nun 6'ncı maddesinin 3'üncü fıkrası hükmü gereğince, serbest bölgelerde faaliyet gösteren kullanıcıların tutmak zorunda oldukları defterler ile düzenleyecekleri belgelere ilişkin olarak, V.U.K.'nun hükümlerine bağımlı olmaksızın düzenleme yapma hususunda Maliye Bakanlığı yetkili kılınmıştır.

Maliye Bakanlığı bu yetkisini kullanarak 85 seri numaralı K.V.K. Genel Tebliği'nde çeşitli açıklamalarda bulunmuştur. Buna göre, serbest bölgelerde faaliyet gösteren mükellefler V.U.K.'nun defter tutma ve belge düzenine ilişkin hükümlerine uymak zorundadırlar. Ancak, Tebliğ hükmünde ilgili kanun hükmüne atıf yapılarak bu konuda istisna hükmüne yer verilmiştir. şöyle ki; Tebliğe, S.B.K.'nun 6'ncı maddesi ile kullanıcıların tutmak zorunda oldukları defterler ve düzenleyecekleri belgelere ilişkin olarak V.U.K. hükümlerine bağımlı olmaksızın düzenleme yapma konusunda Maliye Bakanlığına yetki verildiği belirtilmiştir.

Maliye Bakanlığı bu yetkisini kullanarak serbest bölgelerde faaliyet gösteren mükelleflerin S.B.U.Y.'nin 23'üncü maddesi¹³⁶ uyarınca Bölge Müdürlüklerine onaylattıkları defter ve belgeleri kullanmalarını uygun görmüştür. Bu düzenleme geçiş dönemi için getirilmiştir. Dolayısıyla mükelleflerin 31.12.2004 tarihinden sonra başlayacak hesap dönemlerinde, V.U.K. hükümleri çerçevesinde defter tutması, belge ve kayıt düzenine uyması zorunludur. Diğer bir ifadeyle serbest bölgelerde kurulan yabancı bankalar ve yabancı bankalarca açılan şubelerde V.U.K. hükümlerine göre defter tutulması zorunludur.

136 Tebliğ hükmünün yayımlandığı dönemde söz konusu madde hükmü yürürlükteydi. Ancak, ilgili madde hükmü 3 Mayıs 2005 tarih ve 25804 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Serbest Bölgeler Uygulama Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik" ile yürürlükten kaldırılmıştır.

Tebliğ hükmünde ayrıca faaliyet ruhsatlarında belirtilen süre dolmaması nedeniyle istisna hükmünden yararlanan mükelleflere ilişkin açıklamalarda bulunulmuştur. Buna göre, bu kapsamdaki mükelleflerin kayıtlarını istisna kapsamında olan ve olmayan kazançlar olarak ayrı ayrı tespitine imkan verecek şekilde tutmaları gerekmektedir. Bu şartı sağlamak kaydıyla serbest bölgelerde kurulan şirketler ve serbest bölgelerde şube açarak faaliyet gösteren mükellefler serbest bölgelerdeki şubeleri için ayrı defter tutabilecekleri gibi, şube kayıtlarını ana merkezde¹³⁷ tutacakları defterlerde de izleyebilmeleri mümkündür.

Konu ile ilgili olarak 345 sıra numaralı V.U.K. Genel Tebliği’nde de çeşitli açıklamalarda bulunulmuştur. Tebliğde yapılan açıklamalara göre, 2005 hesap döneminden itibaren serbest bölgelerde ticarî faaliyette bulunan bütün gerçek ve tüzel kişiler herhangi bir hadde bağlı kalmaksızın, V.U.K. hükümlerine uygun olarak bilanço esasına göre defter tutacaktır.

Serbest bölgelerde kurulan bankalar veya açılan banka şubelerinde defter tutma ve belge düzenleme hususunda yukarıda belirttiğimiz 85 sıra numaralı K.V.K. Genel Tebliği ve 345 sıra numaralı V.U.K. Genel Tebliği’ne göre hareket edilecektir¹³⁸.

Ayrıca; serbest bölgelerde faaliyette bulunan mükellefler T.T.K.’nun hesap ve kayıt düzeni ile ilgili hükümlerine uymak zorundadırlar. Serbest bölgelerde tutulan defterler ve belgelerin T.T.K.’nun 68’inci maddesi hükmüne göre 10 yıl müddetle saklanması gerektiği hususunda tereddüt bulunmamaktadır¹³⁹.

Serbest bölgelerde banka kurmak veya şube açmak isteyen kurum ve kuruluşlar bu bölgelerdeki faaliyetleri ile ilgili olarak Bankaların Kuruluş

137 Yabancı bankaların hem serbest bölgelerde hem de bölge dışında Türkiye’nin diğer yerlerinde şubeleri bulunması halinde ve bölge dışındaki şubelerden herhangi birisinin kurumların esas işlerinin idare edildiği merkez olması halinde şube defterlerinin ana şubede tutulması mümkündür.

138 Bu konuda ayrıca 348 sıra numaralı V.U.K. Genel Tebliği’nde de çeşitli açıklamalar yapılmıştır.

139 5411 sayılı B.K.’nun 42’nci maddesi hükmü uyarınca yabancı banka şubelerince alınan yazılar ve faaliyetler ile ilgili belgelerin asılları veya bunun mümkün olmadığı hâllerde sıhhatlerinden şüpheye mahal vermeyecek kopyaları ve yazılan yazıların makine ile alınmış, tarih ve numara sırası verilerek düzenlenecek suretleri, usûlleri çerçevesinde ilgili banka nezdinde (yabancı banka şubeleri dahil) on yıl süreyle saklanmak zorundadır. Bu belgelerin mikrofilm, mikrofiş şeklinde veya elektronik, manyetik veya benzeri ortamlarda saklanmaları mümkündür.

ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik hükümlerine de riayet etmeleri gerekmektedir¹⁴⁰. Ancak, söz konusu yönetmelik Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmeliğın 20'nci maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır. Diğer yandan, 1 Kasım 2006 tarih ve 26333 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Bankaların İzne Tabi İşlemleri ile Dolaylı Pay Sahipliğine İlişkin Yönetmelik"te yürürlükten kaldırılmış olan mezkûr yönetmelikte yapılan düzenlemelere paralel düzenlemeler yapıldığı için bu yönetmelikte yapılan düzenlemelere göre hareket edileceği tabiidir.

15. SERBEST BÖLGELERDE ELDE EDİLEN KAZANÇ VE İRATLARIN TÜRKİYE'NİN DİĞER YERLERİNE GETİRİLDİĞİNİN KAMBYO MEVZUATINA GÖRE TEVSİKİ ESASLARI

Kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan bir banka Türkiye'de hem herhangi bir serbest bölgede hem de Türkiye'nin diğer yerlerinde şube açabilir. Söz konusu bankanın serbest bölgelerde açtığı şubeden elde ettikleri kazanç ve iratları Türkiye'nin diğer yerlerinde açtığı şubelere transfer etmesi durumunda ve bu transferin kambiyo mevzuatına göre tevsiki halinde, 5084 sayılı Kanun değişikliği öncesindeki uygulamaya göre S.B.K.'nun 6/4'ncü maddesi hükmü kapsamında, serbest bölgelerde elde edilen kazanç ve/veya iratlar kurumlar vergisinden istisna olacaktır.

5084 sayılı Kanun değişikliği öncesindeki S.B.K.'nun 6'ncı maddesinin 4'üncü fıkrasına göre, Türkiye'de faaliyet gösteren tam ve dar mükellefiyete tâbi kurumların münhasıran serbest bölgelerdeki faaliyetleri dolayısıyla elde ettikleri kazanç ve/veya iratların, Türkiye'nin diğer yerlerine getirildiğinin kambiyo mevzuatına göre tevsiki halinde bu bölgelerde elde edilen kazanç ve/veya iratlar kurumlar vergisinden muafır. Mezkûr maddeye göre, kazanç ve/veya iratların Türkiye'nin diğer yerlerine getirdiğinin tevsikinde Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 sayılı Karar hükümleri uygulanacaktır.

32 sayılı Kararın "İhracat" başlıklı 8'inci maddesinin (a) bendi hükmüne göre, ticarî amaçlarla ihraç edilen malların bedelinin, anılan Kararda öngörülen özel haller ile Bakanlıkça uygun görülen mücbir sebeplerden kaynaklanan gecikmeler hariç, fiili ihraç tarihinden itibaren en çok 180 gün içinde ihracatçılar tarafından yurda getirilerek bankalara (yabancı banka şubeleri dahil), Türk parası olması halinde tevsiki, döviz ise satılması gereklidir.

¹⁴⁰ Bu konuda ayrıntılı bilgi için; BAŞAK Levent, "Serbest Bölgelerde Bankacılık Faaliyetinde Bulunan Kurumların Vergilendirilmesi-2", Maliye ve Sigorta Yorumları, Yıl: 17, Sayı: 394, 15 Haziran 2003, Sh. 144-146'ya bakılabilir.

Bu kapsamda, S.B.K.’nin 6’ncı maddesinin 4’üncü fıkrasına göre, Türkiye’deki tam ve dar mükellefiyete tâbi kurumların serbest bölgedeki faaliyetleri dolayısıyla elde ettikleri kazanç ve/veya iratları (bunların karşılığını teşkil eden bedeli) yurda getirerek, bankalara (katılım bankaları dahil) satmaları durumunda bu kazanç ve iratlar kurumlar vergisinden istisnadır.

5084 sayılı Kanun sonrasında ise, serbest bölgelerde faaliyet gösteren kurumların bu bölgelerde elde ettikleri kazanç ve/veya iratlar vergi mevzuatı kapsamına alındığı için bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bölgelerde elde edilen kazanç ve/veya iratların vergilendirilmesinde bu kanunla değişik hükümler uygulanacaktır.

Pek tabidir ki, serbest bölgelerde elde edilen kazanç ve/veya iratların gerek Türkiye’nin diğer yerlerine gerekse yurt dışına kurumun ana merkezine veya kurumun çok uluslu bir şirket olması halinde herhangi bir ülkede bulunan şubesine transferi bu gelirlerin vergisinin ödenmesi kaydıyla serbesttir.

ALTINCI KISIM

BİRİNCİ BÖLÜM

DAR MÜKELLEFİYETE TÂBİ YABANCI BANKALAR TARAFINDAN TÜRKİYE'DE AÇILAN BANKA ŞUBELERİNİN FAALİYETİNİN SONA ERMESİ VE TASFİYEYE İLİŞKİN HÜKÜMLER

1. YABANCI BANKA ŞUBELERİNİN TASFİYESİ

Türkiye'de şube açarak faaliyet gösteren yabancı bankaların K.V.K.'nun tasfiye hükümlerine tâbi olup olmadığı 5422 sayılı K.V.K. uygulamasında tartışmalı bir konuydu. Ancak, 5520 sayılı K.V.K.'nun 22'nci maddesinin (5) numaralı bent hükmünde yapılan açık düzenleme gereğince K.V.K.'nun tasfiye hükümleri dar mükellefiyete tâbi kurumlar için de uygulanacaktır.

Türkiye'de faaliyette bulunan bankaların tasfiyesi ile ilgili olarak B.K.'nun 20'nci maddesinde özel bir düzenleme yapılmıştır. Bu nedenle, yabancı banka şubelerinin tasfiyesinde B.K.'nun ilgili maddesindeki düzenlemenin göz önünde bulundurulması gerekmektedir¹⁴¹. Mezkûr düzenleme aynen şu şekildedir:

“Bankaların faaliyetlerine son vermeleri ve tasfiyeleri Kurulun iznine ve Kurumun denetimine tâbidir.

Türkiye'de faaliyette bulunan bankalar faaliyetlerine son vermek ve bunları tasfiye etmek istedikleri takdirde, durumu Türkiye çapında basımı ve dağıtımı yapılan en az iki gazete ile ilân ve mevduat sahipleri veya katılım fonu sahipleri ile alacaklılarına veya bu durumda sayılabilecek kişi ve kurumlara tebliğ ederek ellerinde bulunan aynî ve nakdî her türlü mevduat veya katılım fonu ile emanet ve cari hesap bakiyelerini ve sair borçlarını, vadeli olsalar bile vadelerini beklemeksizin iki ay içinde iadeye ve bu süre içerisinde sahibi başvurmayan aynî ve nakdî her türlü mevduat, katılım fonu, emanet ve alacakları Kuruma tevdi etmeye mecburdurlar. Kurum, bu suretle verilen değerleri¹⁴², takip eden yıl başından başlamak

141 Ayrıca; konu ile ilgili olarak Bankaların İradi Tasfiyeleri Hakkında Yönetmelik hükümlerinin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

142 Mevduat kelime anlamı itibarıyla B.K.'nun 3'üncü maddesinde tanımlanmıştır. Bu madde hükmüne göre mevduat parasal değerleri ifade etmektedir. Bu kapsamda B.K.'nun 20'nci maddesi hükmünde yer verilen “değerleri” kelimesi aynî değerleri de kapsamaktadır. Her ne kadar madde hükmünde kullanılan bu kelime para ile ifade edilen mevduat hesaplarındaki tutarların iadesini düzenlemekteseyse de bankacılık uygulamasında bankalar para dışında aynî değerleri de saklama hizmeti vermektedir. Bu nedenle madde hükmünde kullanılan bu kelime emanet kabul eden bankalara tevdi edilen (bırakılan) aynî değerleri de kapsamaktadır.

üzere on yıl süre ile her yıl başında usûlüne göre ilan etmek suretiyle saklar. Son ilân tarihinden itibaren altı ay içinde aranmayan bu değerler Fona gelir kaydolunur.

Bu madde hükmünün uygulanmasına ilişkin usûl ve esaslar Kurum tarafından çıkarılacak yönetmelik ile belirlenir.”

Buna göre, B.K.'nin 20'nci maddesinin 2'nci fıkra hükmünde “Türkiye’de faaliyette bulunan bankalar” ifadesine yer verildiği için bu fıkra hükmü uyarınca yapılacak tasfiye işlemleri Türkiye’de kurulan yabancı sermayeli bankalar ve yabancı bankalarca açılan şubeler için de geçerli olacaktır. Bu fıkra hükmüne göre, Türkiye’deki şubelerini tasfiye etmek (kapatmak) isteyen yabancı bankalar şu işlemleri yapmak zorundadırlar:

- 1- Türkiye’deki şubenin faaliyetlerine son verileceğini, yani şubenin tasfiye edileceğini Türkiye çapında basımı ve dağıtımı yapılan en az iki gazete ile ilân ve mevduat sahipleri veya katılım fonu sahipleri ile alacaklılarına veya bu durumda sayılabilecek kişi ve kurumlara tebliğ edeceklerdir.

Her ne kadar Türkiye’de şube şeklinde örgütlenmiş yatırım bankası faaliyet göstermese de¹⁴³ B.K.'nin 20'nci maddesinde yer alan hüküm Türkiye’de yatırım bankacılığı faaliyetinde bulunan yabancı banka şubeleri için de geçerli olacaktır. Bu şubelerin mevduat kabul etmemeleri durumu değiştirmeyecektir. Çünkü, yabancı yatırım bankalarına ait şubelerin tasfiyesi durumunda da bu şubelerden alacaklı olan üçüncü kişiler bulunabilecektir.

- 2- Gazete ile yapılan ilan ve tebligat işlemlerinden sonra şube yetkilileri, şubenin hesaplarında gözüken aynî ve nakdî her türlü mevduat veya katılım fonu ile emanet ve cari hesap bakiyelerini ve sair borçlarını, vadeli olsalar bile vadelerini beklemeksizin iki ay içinde iade etmek ve bu süre içerisinde sahibi başvurmayan aynî ve nakdî her türlü mevduat, katılım fonu, emanet ve alacakları Kuruma tevdi etmek zorundadırlar.

Yabancı banka şubeleri ayrıca Türkiye’de depo bankacılığı faaliyeti ile uğraşması halinde kiralık kasalarında bulunan aynî ve nakdî değerler için de ilgili madde hükmünde belirtilen işlemleri yapmak zorundadır.

143 Türkiye’de 16.01.2008 tarihi itibarıyla dört adet yabancı sermayeli kalkınma ve yatırım bankası faaliyet göstermektedir. Bu bankalar; Calyon Yatırım Bankası Türk A.Ş., Taib Yatırım Bank A.Ş., Bank Pozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş. ve Merrill Lynch Yatırım Bank A.Ş.’dir. Bu dört banka da Türkiye’de kurulmuş Türk bankasıdır.

3- İpotek karşılığında kredi verilmesi durumunda ipoteğin çözülmesi ve kredinin faiz ödemelerinin geri alınması hususunda B.K.'nun 20'nci maddesinin 2'nci fıkrasında herhangi bir düzenleme mevcut değildir. B.K.'nun 20'nci maddesinin 2'nci fıkrası esas itibarıyla, şubede bulunan mevduat veya katılım fonu hesapları, şubeye bırakılan her türlü emanet kıymetler (kiralık kasalarında bulunan para, kıymetli evrak ve mücevherat vs.), cari hesap bakiyesine istinaden şubenin üçüncü kişilere olan borçları ve cari hesaba dayanmayan şube borçlarının tasfiyesini düzenlemektedir. Bu itibarla, şubenin alacaklarının tasfiyesine bu madde hükmü uygulanamayacaktır.

Şubenin alacaklarının, şubenin tasfiyesi sonuçlanana kadar elde edilmesi (tahsil edilmesi) durumunda alacakların yurt dışına transferi mümkündür. Ancak, tasfiye işlemleri sona erene kadar şubenin alacaklı olduğu kişilerden olan alacaklarını tahsil edememesi halinde tahsil işlemleri şubenin tasfiyesinden sonra da devam edecektir. Diğer yandan, şubeye ait gayrimenkullerin satışı ve bunlara ait paraların tahsili de genel hükümlere göre olacaktır.

Şubeye ait gayrimenkullerin ve demirbaşların satılması veya menkul malların mukimi olunan ülkeye götürülmesi hususunda da genel esaslar cari olacaktır. Gayrimenkullerin ve menkul malların satılması ve bunların karşılığını teşkil eden bedel ve şubenin diğer alacaklarının şubenin tasfiyesinden sonra elde edilmesi durumunda ortaya çıkan kazanç K.V.K.'nun 26'ncı maddesi uyarınca "özel beyanname"¹⁴⁴ ile beyan edilerek vergilendirilecektir¹⁴⁵.

4- Şubenin tasfiye edilmesiyle birlikte şubede bulunan hesaplara ait belgelerin (hesapların disket veya CD ortamında (paket program halinde) takip edilmesi durumunda disket ve CD'lerin), şube ile ilgili diğer vesikalar ve kazancın tespitine yönelik her türlü bilgi ve belgelerin asıllarının da Kuruma tevdi edilmesi gereklidir.

Bankaların İradi Tasfiyeleri Hakkında Yönetmeliğin 10'uncu maddesi hükmüne göre, yurt dışında kurulmuş olan yabancı bankaların Türkiye'deki şubelerinin tasfiyesinde, şube yetkililerince (ana merkezin genel kurulunca) başkaca bir tasfiye kurulu oluşturulmamışsa, tasfiye edilen şubelerin müdürler kurulu, T.T.K.'nun tasfiyeye ilişkin hükümlerinde yer alan hak, yetki ve sorumlulukları sahip olarak tasfiye işlemlerini yürütmekle görevlidir.

144 Özel Beyanname ile beyan esasları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz., BAŞAK Levent, "Özel Beyanname", Vergi Sorunları, Sayı: 163, Nisan 2002, Sh. 102-114.

145 Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz., BAŞAK Levent, "Dar Mükellefiyete Tâbi Kurumların Kurumlar Vergisi Kanunu'nun Tasfiye Hükümleri Karşısındaki Durumu", Vergici ve Muhasebeci ile Diyalog, Yıl: 18, Sayı: 185, Eylül 2003, Sh. 125-128.

Dolayısıyla, yabancı banka şubelerinin de tasfiyesinde T.T.K.’nun tasfiye işlemlerine ilişkin hükümleri uygulanacaktır.

Son olarak konu ile ilgili şu hususu da belirtmekte fayda görüyorum. Daha öncede belirttiğim gibi, 5422 sayılı K.V.K. uygulamasında dar mükellefiyete tâbi kurumların K.V.K.’nun tasfiye hükümlerine tâbi olup olmadığı tartışmalı bir husustu. Ancak, uygulamadaki baskın görüş bu kurumların K.V.K.’nun tasfiye hükümlerine tâbi olmadığı yönündeydi¹⁴⁶. Yabancı kurumlar K.V.K.’nun tasfiye hükümlerine tâbi olmadığı için yabancı banka şubelerinin Türkiye’deki faaliyetlerine son verilmesi K.V.K. uygulamasında tasfiye hükmünde olmayıp şubelerin faaliyetine son verilmesi “şubenin kapatılması” niteliğindedir. Bu nedenle, yabancı banka şubelerinin Türkiye’deki faaliyetlerine son vermesi işlemi için K.V.K. uygulamasında “tasfiye” kelimesinin kullanılması yanlıştır.

Ancak; B.K.’nun 20’nci maddesinin 2’nci fıkrasındaki özel düzenleme gereğince yabancı banka şubelerinin kapatılması işlemleri için de “tasfiye” kelimesinin kullanılmasında sakınca bulunmamaktadır. 5520 sayılı Kanun ile getirilen düzenleme uyarınca, dar mükellefiyete tâbi kurumlar da K.V.K.’nun tasfiye hükümlerine tâbi oldukları için gerek vergi uygulamalarında gerekse bankacılık mevzuatı terminolojisinde yabancı bankalarca Türkiye’de açılan şubelerin kapatılması ve faaliyetine son verilmesi halinde şubelerin tasfiyesi söz konusu olacaktır.

2. YABANCI BANKALARCA TÜRKİYE’DE AÇILAN TEMSİLCİLİKLERİN TASFİYESİ

“Türkiye’de Açılan Temsilciliklerin Faaliyetlerine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ”e göre yabancı bankalarca Türkiye’de açılan temsilciliklerde sadece bağlı bulunulan banka adına bankanın ve sunduğu hizmetlerin tanıtımı, Türkiye’de kurulu kredi kuruluşları veya finansal kuruluşlarla olan ilişkilerin güçlendirilmesi, piyasa araştırması yapılması ve toplanan bilgilerin merkeze raporlanması faaliyetleri yürütülmektedir.

B.K.’nda, Bankaların İradi Tasfiyeleri Hakkında Yönetmelikte ve Türkiye’de Açılan Temsilciliklerin Faaliyetlerine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ’de yabancı bankalarca Türkiye’de açılan temsilciliklerin tasfiyesi veya kapatılmasına ilişkin herhangi bir hüküm bulunmamaktadır.

146 Uygulamada; kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan kurumlarca (yabancı bankalarca) Türkiye’de açılan şubelerin tasfiyesi 5422 sayılı K.V.K.’nun ilgili maddeleri hükümlerine göre yapılmaktaydı. Ancak, vergi daireleri arasında da bu konuda uygulama birliğinin bulunmadığını belirtmek isterim. Bunun nedeni ise, kanun bazında düzenleme bulunmamasıydı. Bu sorunlu husus 5520 sayılı K.V.K.’nun yürürlüğe girmesi ile birlikte ortadan kalkmıştır.

B.K.'na ve ilgili diğer düzenlemelere göre Türkiye'de açılan temsilcilikler hakkında B.K.'nun 20'nci maddesi hükmünün uygulanması mümkün değildir. Yabancı bankalarca Türkiye'deki temsilciliğin kapatılmak istenmesi halinde bunun için Kuruma bilgi verilmesi yeterlidir.

Temsilciliklerde yabancı bankaların Türkiye'deki faaliyetlerinde kullandıkları herhangi bir bilgi belge veya diğer dökümanların bulunması halinde bunların temsilciliğin kapatılmasını müteakip Kuruma gönderilmesi gereklidir.

Yabancı bankalarca Türkiye'de açılan temsilcilikler K.V.K.'nun tasfiye hükümlerine tâbi değildir. Yabancı bankaların Türkiye'de açtıkları temsilciliklerde görevli yetkililerin temsilciliğin kapatılmasını müteakip bağlı buldukları vergi dairesine bu konuda bilgi vermeleri yeterlidir.

3. YABANCI BANKALARCA TÜRKİYE'DE AÇILAN İRTİBAT BÜROLARININ TASFİYESİ

Yabancı bankalarca yabancı sermaye mevzuatında belirtilen kanunî düzenlemelere uygun bir şekilde Türkiye'de açılan ve ticarî faaliyet ile uğraşılmayan irtibat büroları K.V.K.'nun tasfiye hükümlerine tâbi değildir. Ancak, Türkiye'de açılan irtibat bürolarında ticarî mahiyetteki bankacılık faaliyetiyle uğraşılması halinde irtibat bürolarının kapatılması ve bürolar için şube açılışına ilişkin prosedürün yerine getirilmesi gereklidir.

4. TÜRKİYE'DE ŞUBESİ BULUNAN YURT DIŞINDA KURULU BANKALARIN HERHANGİ BİR NEDENLE BANKACILIK İŞLEMLERİ YAPMA VE MEVDUAT KABUL ETME YETKİLERİNİN KALDIRILMASI, FAALİYETLERİNİN DURDURULMASI, İFLAS VEYA TASFİYELERİNE KARAR VERİLMESİ VEYA KONKORDATO İLAN ETMELERİ

Yurt dışında kurulu bankaların Türkiye'deki şubelerinin faaliyetlerine son verilmesi veya tasfiyesi yurt dışındaki merkez firma tarafından karara bağlanabileceği gibi, şubenin Türkiye'deki işlemlerinin sona erdirilmesi Türkiye'deki idari bir tasarrufla da mümkün olabilecektir. Bu konu ile ilgili olarak B.K.'nun "Faaliyet izninin iptali veya sınırlandırılması" başlıklı 12'nci maddesinin 3'üncü fıkrasında yapılan düzenleme şu şekildedir:

"Türkiye'de şubesi bulunan yurt dışında kurulu bankaların, kurulu buldukları ülkede herhangi bir nedenle faaliyet izninin kaldırılması, faaliyetlerinin durdurulması, iflas veya tasfiyelerine karar verilmesi veya konkordato ilân etmeleri hâlinde, bunların Türkiye'deki şubelerinin faaliyet izinleri Kurul tarafından kaldırılır."

Buna göre, yurt dışında mukim bankaların Türkiye'deki şubelerinin

faaliyet izinleri yurt dışındaki idari tasarrufun Kurulun itilâna girmesi ile birlikte aşağıdaki şartlar altında Kurul tarafından kaldırılabilir:

- 1- Yabancı bankaların kurulu buldukları ülkede faaliyet izninin kaldırılması;
- 2- Yabancı bankaların kurulu buldukları ülkede faaliyetlerinin durdurulması;
- 3- Yabancı bankaların kurulu buldukları ülkede iflas ve tasfiyelerine karar verilmesi;
- 4- Yabancı bankaların kurulu buldukları ülkede konkordato ilan etmeleri.

Konu ile ilgili olarak B.K.’nın “Faaliyet izninin kaldırılması” başlıklı 106’ncı maddesinin 8’inci fıkrası hükmünde yapılan düzenleme ise şu şekildedir:

“Bu Kanununun 12 nci maddesi hükümlerine göre faaliyet izni kaldırılan yabancı banka şubeleri hakkında da bu madde hükümleri uygulanır. Bu şubelerin mevcut ve alacaklarının yurt dışına transferine ilişkin esaslar Fon tarafından belirlenir.”

Yapılan bu düzenlemeler ile 4389 sayılı B.K.’nın 16’ncı maddesinin (7) numaralı bendinde¹⁴⁷ yapılan düzenleme aynen muhafaza edilmiştir.

147 Mezkûr madde hükmünde şu düzenlemeye yer verilmişti:

“Türkiye’de şubesi bulunan yurtdışında kurulu bankaların herhangi bir nedenle bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme yetkilerinin kaldırılması, faaliyetlerinin durdurulması, iflas ve tasfiyelerine karar verilmesi veya konkordato ilan etmeleri halinde, bu bankaların Türkiye’deki şubeleri hakkında da 14 üncü maddenin (3) numaralı fıkrası hükümleri ile bu madde hükümleri uygulanır. Bu şubelerin mevcut ve alacaklarının yurtdışına transferine ilişkin esaslar Kurulca belirlenir.”

B.K.’nın ilgili maddesinin atıf yaptığı B.K.’nın 14’üncü maddesinin (3) numaralı bent hükmünde yapılan düzenleme ise şu şekildedir:

“3. Kurum, bir bankanın;

a) Bu maddenin (2) numaralı fıkrası kapsamında alınması istenen tedbirleri kısmen ya da tamamen almadığını, bu tedbirlerin kısmen veya tamamen alınmış olmasına rağmen mali bünyesinin güçlendirilmesine imkan bulunmadığını ya da mali bünyesinin bu tedbirler alınsa dahi güçlendirilemeyecek derecede zayıflamış olduğunu,

b) Yükümlülüklerini vadesinde yerine getiremediğini,

c) Bu madde hükümlerinin uygulanmasında Kurulca belirlenecek değerlendirme esasları çerçevesinde yükümlülüklerinin toplam değerinin varlıklarının toplam değerini aştığını,

d) Faaliyetine devamının mevduat sahiplerinin hakları ve mali sistemin güven ve istikrarı bakımından tehlike arzettiğini, tespit ettiği takdirde, Kurul, en az beş üyesinin aynı yöndeki oylarıyla alınan kararlar temettü hariç ortaklık hakları ile bankanın yönetim ve denetimini Fona devretmeye veya bankacılık işlemleri yapma ve/veya mevduat kabul etme iznini kaldırmaya yetkilidir.”

Edilmesi de gereklidir; çünkü, aksi bir durum Türkiye’de kurulan bankalar ile yabancı banka şubeleri arasında eşitlik ilkesinin zedelenmesine sebep olacaktır ki bu durum aynı zamanda sektördeki rekabet şartlarını da olumsuz yönde etkileyecektir.

B.K.’nın 71’inci maddesindeki şartların bir veya birkaçının gerçekleşmesi durumunda Kurulun, en az beş üyesinin aynı yöndeki oyuyla alınan kararla şubenin bankacılık işlemleri yapma ve/veya mevduat kabul etme izni, kısaca faaliyet izni, kaldırılabilir. Kurulun yabancı bankaların Türkiye’deki şubelerinin yönetim ve denetimini Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na devretme yetkisi de bulunmaktadır.

Yabancı banka şubesinin Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na devri, şubenin kısmen veya tamamen devri, satışı ya da birleştirilmesi amacıyla yapılmaktadır. Bu amaçla Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu yabancı banka şubesini başka bir bankaya devredebileceği gibi, şubenin satışını da yapabilecektir. Banka şubelerinin başka bir banka ile veya banka şubesi ile birleştirilmesi de mümkündür.

Ancak; burada şu hususun belirtilmesinde yarar vardır. Türkiye’de şube şeklinde örgütlenen bankaların şubelerinin mezkûr maddede belirtilen şartlar dahilinde temettü dağıtma hakkı olmadığı için ve ortaklık hakları esas itibariyle yurt dışındaki bankaya ait olduğundan bu yetkilerin Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na devredilmesi zaten mümkün değildir. Bu yetkilerin devri Türkiye’de bankacılık yapmak üzere kurulan tamamı veya bir kısmı yabancı ortaklı şirketler için söz konusu olacaktır. Dolayısıyla, Türkiye’de açılan yabancı banka şubeleri açısından Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na devredilebilecek yetkiler şubenin yönetim ve denetim yetkisidir. Kurulun şubenin bankacılık işlemleri yapma ve/veya mevduat kabul etme iznini kaldırmaya mezkûr maddedeki şartlar dahilinde yetkisi her halükarda mevcuttur.

B.K.’nın 106’ncı maddesindeki açık düzenleme gereğince, Türkiye’de şubesi bulunan yurt dışında kurulu bankaların kurulu buldukları ülkede herhangi bir nedenle bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme yetkilerinin (faaliyet izninin) kaldırılması, faaliyetlerinin durdurulması, iflas ve tasfiyelerine karar verilmesi veya konkordato ilan etmeleri halinde, bu bankaların Türkiye’deki şubeleri hakkında da mezkûr madde hükümleri uygulanacaktır.

B.K.’nın 106’ncı maddesinin 1’inci fıkrası hükmüne göre, yabancı bankaların Türkiye’deki şubelerinin bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izninin kaldırılması halinde, şubelerin yönetim ve denetimi Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na intikal edecektir.

Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu yönetim ve denetim yetkisi kendisine intikal eden şubede hesabı bulunan mevduat sahipleri ile diğer alacaklıların haklarını korumaya yönelik tedbirleri almakla yükümlüdür. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, yönetim ve denetimi kendisine intikal eden şubedeki sigortalı mevduatı ve sigortalı katılım fonunu doğrudan veya ilân edeceği başka bir banka aracılığı ile ödeyerek, mevduat ve katılım fonu sahipleri yerine bankanın doğrudan doğruya iflasını (yabancı banka şubeleri açısından bu şubelerin tasfiyesini) isteyebilecektir. Bu görev ve yetki münhasıran Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na aittir. Bu şekilde yapılacak iflas isteminde, İ.F.K.’nın 178’inci maddesinin ikinci fıkrası ve 179’uncu maddesinin iflasın ertelenmesine ilişkin hükümleri uygulanmayacaktır (B.K. Mad.: 106/3).

B.K.’nın 12’nci maddesinin 3’üncü fıkrasındaki düzenlemede yabancı bankaların kurulu buldukları ülkede iflasına karar verilmesi halinde şubenin faaliyet izninin kaldırılmasından söz edilmiştir. Yabancı bankaların Türkiye’de bulunan şubelerinin iflasına karar verilmesi halinde de şubelerin faaliyet izni kaldırılarak şube yönetimi ve denetimi Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na intikal edecektir.

İ.İ.K.’nın 154’üncü maddesinde merkezleri Türkiye dışında bulunan ticarî işletmelerin Türkiye’de bulunan şubelerinin iflasına karar verilmesi halinde iflas takibini yapacak yetkili mercinin hangi daire olduğu hususunda özel bir düzenlemeye gidilmiştir. Buna göre, iflas yoluyla takipte yetkili merci, borçlunun muamele merkezinin bulunduğu mahaldeki icra dairesidir. Merkezleri yurt dışında bulunan ticarî işletmeler hakkında yetkili merci, Türkiye’deki şubenin, birden fazla şubenin bulunması halinde merkez şubenin bulunduğu yerdeki icra dairesidir.

Türkiye’deki bir işletme tarafından açılan şubenin iflas yoluyla takibi için iflas davası merkezin bulunduğu yerde açılabilir. Kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan ticarî işletmeler hakkında iflas davası ise, Türkiye’deki şubenin, eğer birden fazla şube var ise, merkez şubenin bulunduğu yerdeki ticaret mahkemesinde açılacaktır. Çünkü, yabancı bankaların şubelerinin bulunduğu mahal yabancı kurumların muamele merkezinin bulunduğu yerdir.

Yönetim ve denetimi Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na devreden yabancı banka şubesi hakkında iflas kararı verilmesi hâlinde Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, iflas masasına İ.İ.K.’nın 206’ncı maddesinde yer alan üçüncü sıradaki tüm imtiyazlı alacaklılardan önce gelmek üzere imtiyazlı alacaklı sıfatıyla iştirak edecektir. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu B.K.’nın uygulanması ile sınırlı olmak üzere İ.İ.K.’nın 166’ncı, 218’inci, 219’uncu,

223'üncü, 234'üncü, 236'ncı, 249'uncu, 251'inci ve 254'üncü maddelerindeki yetki ve görevler hariç olmak üzere iflas dairesi, alacaklılar toplantısı ve iflas idaresi görev ve yetkilerine de sahip olarak yabancı banka şubesini İ.İ.K. hükümleri çerçevesinde tasfiye edecektir (B.K. Mad.: 106/5).

B.K.'nun 106'ncı maddesinin 7'nci fıkrası hükmüne göre, iflas kararı verilmeyen hallerde bankanın iradi tasfiyesi, banka genel kurul kararı aranmaksızın ve T.T.K.'nun anonim şirketlerin infisah ve tasfiyeye ilişkin hükümlerine tâbi olmaksızın tasfiye kurulu üyelerinin Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu tarafından atanması suretiyle gerçekleştirilecektir. Bu düzenleme yabancı banka şubeleri için de geçerlidir. Bu hüküm dahilinde yabancı banka şubelerinin iradi tasfiyesi tasfiye kurulu üyeleri tarafından gerçekleştirilecektir. Kurul üyeleri ise Türkiye'de kurulu bankalarda olduğu gibi Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu tarafından atanacaktır¹⁴⁸.

Uygulamada yabancı bankaların Türkiye'de açılan şubelerinin tasfiyesi ile ilgili olarak Credit Suisse First Boston Türkiye İstanbul Merkez Şubesi'nin tasfiyesini örnek olarak gösterebiliriz. Credit Suisse First Boston Türkiye İstanbul Merkez Şubesi "Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 11.09.2003 tarih ve 1127 sayılı Kararı ile 4389 sayılı B.K.'nun 18'inci maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca" tasfiye sürecine girmiştir. Ve şubenin tasfiyesinin tesciline ilişkin işlemler 02.12.2003 tarihinde İstanbul Ticaret Sicil Memurluğu'nda gerçekleştirilmiştir.

5. TÜRKİYE'DE ŞUBESİ BULUNAN YABANCI BANKALARIN MUKİM OLDUĞU ÜLKEDE İFLAS ETMESİ DURUMUNDA TÜRKİYE'DEKİ ŞUBEDE PARALARI OLAN MUDİLERİN DURUMU

Kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan yabancı bir bankanın iflas etmesi ve banka genel kurulunca bankanın tasfiyesine karar verilmesi durumunda tasfiye sürecinin bitmesini müteakip bankanın tüzel kişiliği sona erecektir.

İflas müessesesi gerek kendi mevzuatımızda gerekse yabancı mevzuatlarda yer almaktadır. Tüzel kişilerin çeşitli nedenlerle iflas etmesi duru-

148 4389 sayılı B.K.'nun 16'ncı maddesinin (6) numaralı bendinde iflas kararı verilmeyen hallerde banka hakkında B.K.'nun 18'inci maddesinin (2) numaralı fıkrası hükmünün uygulanacağı belirtilmişti. Bu düzenleme yabancı bankaların Türkiye'deki şubeleri için de geçerlidir. B.K.'nun 16'ncı maddesinin 7'nci bendine göre ise, Türkiye'deki şubenin tasfiyesi durumunda şubenin mevcut ve alacaklarının yurt dışına transferine ilişkin esaslar Kurulca belirlenmekteydi. Görüldüğü üzere, yabancı banka şubelerinin mevcut ve alacaklarının yurt dışına transferine ilişkin esaslar 4389 sayılı B.K.'na göre Kurul tarafından belirlenirken 5411 sayılı B.K. bu yetkiyi Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na vermiştir.

munda tasfiye sürecine giren tüzel kişilerin tasfiye işlemlerinin bitmesini müteakip ilgili kuruluşların tüzel kişilikleri son bulmaktadır.

İflas, iflas eden şahısların iflasın açıldığı anda mevcut, alacak ve borçlarının tasfiyesini düzenleyen ve sonunda müflisin iflasa tâbi bütün mal varlığının tasfiye edilerek alacaklıları tatmin edildiği hukukî bir işlemdir. İflas işleminde borçlunun haczi caiz bütün mal ve hakları satılır ve satış bedelinden borçlunun bütün borçları alacaklılarına ödenir¹⁴⁹. Bu niteliğiyle iflas küllî bir icra yoludur. Bu nedenle, merkez firmanın iflasına karar verilmesi durumunda banka şubelerinin de iflasa tâbi olması gerekir. Bu durumda, Türkiye'deki şubelerin de tasfiyesi gerekecektir. Ancak; her şeyden önce, yabancı banka şubelerinin faaliyet izinlerinin kaldırılması gerekmektedir.

Türkiye'de şubesi bulunan yabancı bankalar mukimi olduğu ülkede iflas nedeniyle tasfiye sürecine girdiğini Kurula bildirmek zorundadır. Bu bildirimden sonra şubenin bankacılık yapma ve mevduat kabul etmek yetkisi Kurul tarafından kaldırılacaktır.

B.K.'nın 106'ncı maddesinin 8'inci maddesi hükmüne göre, şubeye tahsis edilmiş sermaye ve diğer aktif varlıkların, alacakların ve borçların tasfiyesi neticesinde mevcut ve alacaklarının yurt dışına transferi Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'nun iznine tâbi olup, transfere ilişkin esaslar Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu tarafından belirlenecektir.

Yabancı bankalar tarafından Türkiye'de açılan şubeler için tahsis edilen sermaye Türkiye'de bu şubelere plase edilen mevduatlar açısından bir güvence niteliğindedir. Ancak, esas itibarıyla mevduatların güvencesini yurt dışında mukim yabancı bankanın esas sermayesi teşkil etmektedir. Türkiye'deki şubenin yönetim bakımından olmasa bile sermaye bakımından yurt dışındaki banka işletmesine bağlı olması şubenin borçlarından ötürü merkezinde sorumluluğunu ortaya çıkarmaktadır. Türkiye'deki şubenin borçlarından dolayı merkez firmanın da sorumlu olması nedeniyle merkez firmanın sermayesi şubenin borçları için referans kabul edilecektir.

Merkez-şube arasındaki borç ve sermaye ilişkilerinin doğal sonucu olarak merkezdeki bankanın malî durumunun bozulması Türkiye'deki şubeyi de etkileyecektir. Bu itibarla merkezin iflas etmeden önceki aşamada malî durumunun bozulması Kurulun şube için çeşitli malî müeyyideleri

149 KURU Baki-ARSLAN Ramazan-YILMAZ Ejder, İcra ve İflâs Hukuku, Ders Kitabı (3. baskı), Sevinç Yayınevi, Ekim-1988, Ankara, Sh. 416.; KURU Baki, İflâs ve Konkordato Hukuku, Tıpkıbasım, 2. Basım, Evrim Basın-Yayın- Dağıtım, Yayın No: 22, Ankara-1988, Sh. 2.

gündeme getirmesine neden olacaktır. Merkezin iflas etmesi durumunda ise şubenin de tasfiyesi söz konusu olacağı için Kurul şubenin mevduat kabul etme ve bankacılık yapma iznini kaldıracaktır.

Yabancı bankaların iflas etmesi durumunda bu bankaların Türkiye'deki şubeleri hakkında B.K.'nun 20'nci ve 106'ncı maddeleri hükümleri uygulanacaktır. Buna göre, yabancı bankaların kurulu buldukları ülkelerde herhangi bir nedenle iflas etmeleri halinde, bunların Türkiye'deki şubelerinin bankacılık işlemlere yapma ve/veya mevduat veya katılım fonu kabul etme izni kısaca faaliyet izinleri Kurul tarafından kaldırılacaktır. B.K.'nun 106'ncı maddesinin 1'inci fıkrası hükmüne göre ise, B.K. hükümlerine göre faaliyet izni kaldırılan bankaların yönetimi ve denetimi Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na intikal edecektir.

Daha önce de ifade ettiğim gibi, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu yönetim ve denetimi kendisine intikal eden bankadaki veya yabancı banka şubesindeki sigortalı mevduatı ve sigortalı katılım fonunu doğrudan veya ilân edeceği başka bir banka aracılığı ile ödeyerek, mevduat ve katılım fonu sahipleri yerine bankanın (yabancı banka şubesinin) doğrudan doğruya iflasını isteyebilecektir.

Görüldüğü üzere, yabancı banka şubelerindeki sigortalı mevduat da Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'nun garantisi kapsamındadır. Bu itibarla, yabancı bankanın Türkiye'deki şubesinin tasfiyesi durumunda sigortalı mevduat devlet güvencesi altındadır. Sigortalı mevduatın mudilere ödenmesi işlemi Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu tarafından yerine getirilecektir.

B.K.'nun 63'üncü maddesi hükmüne göre, sigorta kapsamındaki mevduat tasarruf mevduatıdır. Mevduat kabul eden bütün bankalar ve bir bütün olarak kredi kuruluşları, nezdlerindeki tasarruf mevduatı ve gerçek kişilere ait katılım fonlarını, sigortaya tâbi kısmı üzerinden sigorta ettirmek ve bunun üzerinden prim ödemek zorundadır.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE FAALİYET GÖSTEREN YABANCI SERMAYELİ TÜRK BANKALARININ TASFİYE ESASLARI

1. GENEL ESASLAR

Her ticaret şirketi gibi bankaların da tasfiye sürecine girmesi mümkündür. Çalışmamın bir önceki bölümünde kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan bankaların Türkiye'de açmış oldukları şubelerin tasfiyesi esasları irdelenmiştir. Çalışmamın bu bölümünde ise, T.T.K. hükümlerine göre Türkiye'de tamamı ve/veya bir kısım yabancı sermaye ile kurulan bankaların tasfiye işlemleri irdelenecektir.

Türkiye'de kurulan yabancı bankaların tasfiyesi gündeme geldiğinde öncelikle T.T.K.'nda anonim şirketlerin tasfiyesi ile ilgili hükümlerin uygulanması gereklidir. Çünkü, Türkiye'de yabancı sermaye tarafından banka kurulması isteniyorsa bu şirketin 5411 sayılı B.K.'nun 7'nci maddesi hükmüne göre anonim şirket olarak kurulması zorunludur.

Kuruluşu T.T.K. hükümlerine tâbi olan bir şirketin tasfiyeye girmesi halinde ilk göz önünde bulundurulması gereken kanun da T.T.K.'dur. Bu durumda yabancı bankaların tasfiyeye girmesi halinde T.T.K.'nun Yedinci Kısımında düzenlenmiş olan hükümlerin uygulanması gereklidir. Çalışmamın aşağıdaki bölümünde önce T.T.K. hükümlerine göre anonim şirketlerin tasfiyesi esasları irdelenecek daha sonra B.K. ve K.V.K. hükümleri dairesinde yabancı bankaların tasfiye esasları üzerinde durulacaktır.

2. T.T.K.'NA GÖRE TASFİYE İŞLEMLERİ

T.T.K.'nun Yedinci Kısımında ilk etapta bir anonim şirketin infisahına sebep olacak haller sayılmıştır. Daha sonra infisaha sebep olabilecek özel haller hüküm altına alınmıştır. Son olarak ise, bir anonim şirketin çeşitli sebeplerle infisah ederek tasfiyeye girmesi halinde yapılması gereken hukukî prosedür belirlenmiştir. Bu bölümde ayrıca tasfiyesiz infisah halleri olan birleşme ve devralma durumunda infisah ve tasfiye esasları düzenlenmiştir.

T.T.K.'nun 434'üncü maddesine göre, anonim şirketler aşağıda belirtilen sebeplerin varlığı halinde münfesih olurlar:

- 1- Akdolundukları müddetin sona ermesi;
- 2- Şirket maksadının husulü veya husulünün imkânsızlığı;

- 3- Şirket sermayesinin T.T.K.'nun 324'üncü maddesi gereğince üçte ikisinin ziyai;
- 4- Pay sahiplerinin beş kişiden aşığıya düşmesi;
- 5- Şirket alacaklılarının T.T.K.'nun 436'ncı maddesine göre talepte bulunması;
- 6- Esas mukavelede bir fesih sebebi tâyin edilmiş ise onun tahakkuku;
- 7- Şirketin diğer bir Őirketle birleşmesi;
- 8- Şirketin iflâsına karar verilmiş olması;
- 9- T.T.K.'nun 388'inci maddesinin 2'nci ve 4'üncü fıkralarına uygun olarak umumi heyetçe feshe karar verilmiş olması;

T.T.K.'nun 435, 436 ve 437'nci maddelerinde belirtilen özel hallerin mevcudiyeti halinde ise anonim Şirket infisah etmiş kabul edilecektir. Buna göre, anonim Şirkette pay sahipleri sayısının düşmesi veya organların eksikliği, esas sermayenin üçte ikisinin kaybı ve iflas hallerinde Şirketin feshine karar verilecektir.

T.T.K.'nun 439'uncu maddesinin birinci fıkrasındaki düzenlemeye göre Şirketin bir diğer Őirketle birleşmesi, bir limited Şirket şekline çevrilmesi veya bir amme hükmî şahsı tarafından devralınması halleri hariç olmak üzere, infisah eden Şirket tasfiye haline girecektir.

T.T.K.'nun 439'uncu maddesinin ikinci fıkrasına göre ise, tasfiye haline giren Şirket, pay sahipleriyle olan münasebetlerinde dahi, tasfiye sonuna kadar ve ehliyeti, T.T.K.'nun 232'nci madde hükmü saklı kalmak kaydıyla, tasfiye gayesiyle mahdut olarak hükmî şahsiyetini muhafaza ve ticaret unvanını (tasfiye halinde) ibaresini ilâve etmek suretiyle kullanabilecektir.

T.T.K.'nun 441'inci maddesinin birinci fıkrasına göre, esas mukavele veya umumî heyet kararıyla ayrıca tasfiye memuru tâyin edilmedikçe tasfiye işleri, idare meclisi tarafından yapılacaktır. Tasfiye ile görevlendirilmiş olan şahıslara esas mukavele veya tâyin kararında aksi kararlaştırılmadığı sürece mütat bir ücret ödemek zorundadır.

T.T.K.'nun 441'inci maddesinin ikinci fıkrasındaki düzenleme uyarınca ise, idare meclisi tasfiye memurlarını ticaret siciline tescil ve ilân ettirmekle mükelleftir. Tasfiye işlerinin idare meclisince yapılması halinde dahi bu hüküm uygulanacaktır.

Son olarak; T.T.K.'nun 449'uncu maddesindeki düzenlemeye göre, T.T.K.'nun ilgili maddelerine riayet edilmek koşuluyla Şirket tasfiyesinin sona ermesi üzerine Şirkete ait ticaret unvanının sicilden terkini için tasfiye memurları tarafından Ticaret Sicil Memurluğu'na müracaat edilerek

bu yönde talepte bulunulması gerekmektedir. Ticaret Sicil Memurluğu’nda yapılacak işlemler üzerine sicil kaydı silinen şirketin bu durumu Ticaret Sicil Gazetesi’nde ilân edilecektir. Böylece tasfiye haline giren şirketin bu hali üçüncü kişilerin ıttılaina girmiş olacaktır.

3. B.K.’NA GÖRE TASFİYE İŞLEMLERİ

Türkiye’de kurulan yabancı sermayeli bir bankanın çeşitli sebeplerle tasfiyeye girmesi halinde T.T.K. ile birlikte B.K. hükümleri uygulanacaktır. Bankalar Kanunu T.T.K.’na göre özel bir kanun olduğu için iki kanunda yer alan hükümlerin çatışması halinde B.K.’nda yer alan düzenlemelere göre tasfiye işlemleri yürütülecektir.

Ayrıca; bu noktada özellikle şu hususun belirtilmesinde fayda görüyorum. Bir anonim şirketin tasfiyeye girmesi halinde öncelikle B.K.’nda yer alan özel düzenlemeler uygulanacaktır. B.K.’nda tasfiye ile ilgili olarak yer almayan hükümler hakkında ise, T.T.K.’nda yer alan düzenlemelere göre hareket edilecektir.

Yabancı bankaların tasfiyeye girmesi halinde yapılması gereken işlemler B.K.’nun 20’nci maddesinde düzenlenmiştir. Ayrıca; B.K.’nun birçok maddesinde tasfiye ili ilgili olmak üzere düzenlemeler bulunmaktadır. Yabancı sermayeli bankaların tasfiye işlemlerinde bu düzenlemelere de riayet edilmelidir.

B.K.’nun tasfiye ili ilgili esas düzenlemesi olan 20’nci maddesi hükümünde bankaların tasfiyesi “İradi tasfiye” başlığı altında düzenlenmiştir. Bu düzenlemenin esasları yabancı banka şubelerinin tasfiyesi bölümünde ayrıntısıyla irdelendiği için burada daha fazla açıklama yapılmayacaktır. İlgili bölümdeki açıklamalar Türkiye’de kurulan yabancı bankalar için de aynen geçerlidir.

4. K.V.K.’NA GÖRE TASFİYE İŞLEMLERİ

K.V.K.’na tâbi tüzel kişilerin tasfiyesi K.V.K.’nun 17’nci maddesi hükümünde düzenlenmiştir. Bu madde hükmü uyarınca tasfiyeye giren kurumlar açısından tasfiye dönemi geçerli olacaktır. Maddedeki düzenleme aynen şu şekildedir:

“Tasfiye dönemi: Her ne sebeple olursa olsun, tasfiye haline giren kurumların vergilendirilmesinde hesap dönemi yerine tasfiye dönemi geçerli olur.”

Madde hükmüne göre tasfiye dönemi, vergilendirme açısından ele alınarak düzenlenmiştir. Bu dönemde yapılması gereken işlemler hususunda hiç şüphesiz B.K.'nın ilgili hükümleri de ayrıca uygulanacaktır.

K.V.K.'nın 17'nci maddesinin (1) numaralı bendinin (a) bendi hükmüne göre tasfiye, kurumun tasfiyeye girmesine ilişkin genel kurul kararının tescil edildiği tarihte başlayacak ve tasfiye kararının tescil edildiği tarihte sona erecektir. Yabancı bankanın tasfiyesine başlandığı tarihten aynı takvim yılı sonuna kadar olan dönem ile bu dönemden sonraki her takvim yılı ve tasfiyenin sona erdiği dönem için ilgili takvim yılı başından tasfiyenin bitiş tarihine kadar olan dönem bağımsız bir tasfiye dönemi sayılacaktır.

Yabancı sermayeli bankanın tasfiyesinin başladığı takvim yılı içinde sona ermesi halinde tasfiye dönemi, anonim şirketin tasfiyeye girdiği tarihte başlayacak ve tasfiyenin bittiği tarihe kadar devam edecektir. Türkiye'de kurulan yabancı bankaların tasfiyesi genellikle birkaç takvim yılına sarktığı için bu düzenleme ancak yabancı banka şubeleri için geçerli olabilecektir.

K.V.K.'nın 17'nci maddesinin (2) numaralı bent hükmüne göre, tasfiye beyannameleri, tasfiye memurları tarafından tasfiye dönemlerinin sonundan itibaren K.V.K.'nın 14'üncü maddesinde yazılı sürelerde verilecektir. Yani; beyanname, hesap döneminin kapandığı ayı izleyen dördüncü ayın birinci gününden yirmibeşinci günü akşamına kadar mükellefin bağlı olduğu vergi dairesine verilecektir. Tasfiyenin sona erdiği döneme ilişkin tasfiye beyannamesi ise, tasfiyenin sonuçlandığı tarihten itibaren otuz gün içinde kurumun bağlı olduğu vergi dairesine verilecektir.

Anonim şirketlerin tasfiye kârının hesaplanmasında ise, K.V.K.'nın 17'nci maddesinin (4) numaralı bent hükmüne göre hareket edilecektir. Bent hükmünde de belirtildiği gibi tasfiye halindeki anonim şirketin tasfiye kârı, tasfiye döneminin sonundaki servet değeri ile tasfiye döneminin başındaki servet değeri arasındaki olumlu farktır. Servet değeri ise, şirketin tasfiye dönemi başındaki ve sonundaki bilançosunda görülen öz sermayesidir. Tasfiye döneminin bir yıldan fazla sürmesi halinde izleyen tasfiye dönemlerinin başındaki servet değeri, bir önceki dönemin son bilançosunda görülen servet değeridir.

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Türkiye’de faaliyet gösteren yerli ve yabancı bankalar ve yabancı banka şubeleri sermaye piyasasının önemli kurumlarından birisidir. Bankalar niteliği itibarıyla bir hizmet işletmesi olmakla birlikte yaptıkları iş bir nevi para ticaretidir. Diğer yandan, bir ülkedeki yatırım ve kalkınma bankalarının ülkenin iktisadî büyümesi üzerindeki etkisi nedeniyle bankalar reel sektörün de önemli kurumlarıdır. Bu nedenle bankaları para ticareti yapan ve ülkenin üretimine dolaylı yollardan katkı sağlayan işletmeler olarak tanımlayabiliriz.

Paraya ve kredi sistemine dayanan ödünç alma ve verme işlevini yapan banka işletmeleri, bir ülkede o ülkenin kendi yasalarına göre kurulan yerli veya yabancı sermayeli bankalar ve yurt dışında, mukimi olunan ülke yasalarına göre kurulup kendi ülkesi dışında şube açarak faaliyet gösteren bankalar olmak üzere iki kategoriye ayrılabilir. Bir diğer önemli kategori de küreselleşmenin hız kazandığı günümüzde çok uluslu şirketlerce yabancı ülkelerde açılmış şubelerce Türkiye’de açılan şubelerdir¹⁵⁰. Bu kategori, bankaların niteliklerine göre sınıflandırılması durumunda geçerlidir. Bunun dışında bankaları çeşitli özellikleri ve belirli niteliklerini göz önünde tutarak çeşitli sınıflara da ayırmak mümkündür. Ticaret bankaları, kalkınma bankaları, yatırım bankaları ve mevduat bankaları gibi.

Yabancı bankaların faaliyette bulunduğu ülke ekonomisi üzerinde olumlu ve olumsuz birçok etkisi bulunmaktadır. Ancak, reel açıdan iyi değerlendirilmesi koşuluyla yabancı bankaların bir ülke üzerindeki olumlu etkilerinin olumsuz etkilerinden daha fazla olduğunu söylemek sanırım yanlış olmayacaktır.

Uzun dönemli plânlamaya dayanan bir ekonomide hiç şüphesiz kalkınma ve yatırım bankası şeklinde kurulmuş yabancı bankalar Türkiye ekonomisinin reel sektör bazında önemli bir ivme yakalamasına sebep olabilecektir. Bunun için her şeyden önemlisi Türkiye’de son yıllarda yakalanmış olan siyasî istikrarın ve buna bağlı olarak ekonomik istikrarın devamı ve Avrupa Birliği’ne tam üyelik sürecinin başarıyla devam ettirilmesi ve nihai hedefin yakalanması gereklidir.

150 Teorik olarak yapılan bu çıkarımın Türkiye’de uygulaması bulunmamaktadır. Ancak çok uluslu bankaların önemli bir örgütlenme modelini oluşturabilecek bu nitelikteki yabancı banka şubeleri bazı alanlarda yapılan yatırımları finanse etmesi bakımında ülke ekonomisi üzerinde önemli katkıları bulunmaktadır. Türkiye’nin Ortadoğu’da bölgesel güç olması bakımında bu nitelikteki organizasyonların değerlendirilmesi ve bu yönde hukuksal bir açılım sağlanması gereklidir.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecinde Türkiye'ye yönelik yabancı sermaye yatırımlarında özellikle doğrudan özel sermaye yatırımlarında önemli bir artış kaydedilmiştir. Bu yatırımlardan en büyük payı bankacılık sektörü almıştır. Bankacılık sektöründeki yabancı sermaye eğilimi ise, beklenenin aksine Türkiye'deki yerli bankaların satın alınması (iştirak) şeklinde gerçekleşmiştir. Bu ise beraberinde bankacılık sektöründeki yabancılaşma ve bunun ekonomi üzerindeki uzun vadeli olumsuz etkilerini gündeme getirmiştir. Bu kapsamda bankacılık sektöründeki yabancı sermaye oranının kısıtlanması bile düşünülmüştür. Ancak bu yönde bir adım atılması gerek ekonomik gerçeklere uymamakta gerekse tezatlık teşkil etse de Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecinde böyle bir düzenlemenin olması da mümkün gözükmemektedir.

Çalışmamızda yabancı bankaların ekonomi üzerindeki etkileri dışında bu bankaların vergilendirilmesi esasları üzerinde genel hatları ile çeşitli analizlerimiz olmuştur. Bu analizlerimizde temel referans noktamız 4875 sayılı Kanun olmuştur. Sektöre yönelik olarak çıkarılmış olan 5411 sayılı B.K. ise çalışmalarımızın özünü oluşturmuştur. Niteliği itibariyle son derece liberal bir kanun olma özelliğini taşıyan 5411 sayılı Kanun Türkiye'de ekonomik krizlerin temel taşlarını teşkil eden bankacılık sektörünün disipline edilmesini sağlayacak önemli bir kanundur.

Türkiye'de faaliyet gösteren bankaların vergilendirilmesinde bankaların niteliklerine göre sınıflandırılması önem arz etmektedir. Şöyle ki, Türkiye'de T.T.K. hükümlerine göre kurulan bankalar tam mükellefiyete esasında; yurt dışında kurulup Türkiye'de şube şeklinde örgütlenen bankalar ise, bu bankaların kanunî merkezinin yanında iş merkezinin de yurt dışında bulunması kaydıyla, dar mükellefiyet esasında vergilendirilecektir. Çünkü, K.V.K.'nın 3'üncü maddesi hükmü uyarınca, K.V.K.'nın 1'inci maddesinde yazılı kurumlara eş değer yabancı kurumların kanunî ve iş merkezlerinin yurt dışında bulunması halinde bu kurumlar yalnızca Türkiye'de elde edecekleri kurum kazançları üzerinden dar mükellefiyet esasında vergilendirileceklerdir.

Türkiye'de T.T.K. hükümlerine uygun olarak kurulan tamamı ve/veya bir kısmı yabancı sermayeli bankalar Türk bankası olarak kabul edilecek ve tam mükellefiyet esasında gerek Türkiye'de gerekse yurt dışında elde ettiği kazançlar üzerinden kurumlar vergisine tâbi olacaktır. Yurt dışında, yerleşik olduğu ülkenin yasalarına göre kurulan ve doğal olarak kanunî merkezi yurt dışında olan bankalar Türkiye'de açtıkları şubelerden elde ettiği kazançlar üzerinden dar mükellefiyet esasında sadece Türkiye'deki şube kazançlarıyla sınırlı olmak üzere kurumlar vergisine tâbi tutulacaktır.

Türkiye’de şube açarak faaliyet gösteren yabancı bankaların “iş merkezinin” Türkiye’de bulunması halinde ise, yabancı bankalar tam mükellefiyet esasında gerek Türkiye’de gerekse yurt dışında elde ettikleri kazançlar üzerinden kurumlar vergisine tâbidir. Ancak, bu durumun istisnai olarak karşılaşılabilecek bir durum olduğunu öncelikle belirtmek isterim.

Türkiye’de şube açarak bankacılık faaliyetinde bulunan dar mükellefiyete tâbi kurumların şubelerden elde ettiği kazançlar ticarî kazançtır. Bu kazançlar K.V.K.’nın 22’nci maddesi hükmü uyarınca G.V.K.’nın ticarî kazanç hükümlerine göre vergilendirilecektir. Kurum kazancı olarak kurumlar vergisine tâbi tutulacak şube kazançları dar mükellefiyete tâbi kurumlarca verilecek yıllık kurumlar vergisi beyannamesi ile beyan edilerek vergilendirilecektir.

Kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan bankalarca Türkiye’de bankacılık faaliyetinde bulunulmasının bir diğer yolu da Türkiye’deki kişi ve kurumlara kredi verme şeklinde olmaktadır. Literatürde özel sektör borçlanması olarak kabul edilen bu durumun gelişmekte olan ülkelerdeki olumlu ve olumsuz yönleri birçok açıdan tartışılabilir. Yurt dışı menşeli firmalardan kredi alınması durumunda, yurt dışında mukim kurumların Türkiye kaynaklı elde ettikleri kazançlar menkul sermaye iradı olarak kurumlar vergisine tâbi olacaktır.

Dar mükellefiyete tâbi kurumlarca Türkiye’de elde edilen menkul sermaye iratlarında vergilendirme rejimi tevkif esasına dayanmakta ve bu rejimin esasları K.V.K.’nın 30’uncu maddesinde düzenlenmektedir. Bu madde hükmü uyarınca dar mükellefiyete tâbi bankalardan alınan krediler karşılığında faiz ödemesinde bulunan kişiler nakden veya hesaben yaptıkları ödemeler veya tahakkuk eden tutarlar üzerinden 2006/11447 sayılı B.K.K.’nda belirtilen oranda kurumlar vergisi tevkifatı yapmakla mükelleftirler. Türkiye’de T.T.K. hükümlerine göre kurulan ve Türk şirketi hüviyetine sahip olan yabancı sermayeli bankalarca veya Türkiye’de şube açarak faaliyet gösteren kurumlarca elde edilen kazançlar ise, ticarî kazanç olarak yıllık beyanname ile beyan edilecektir.

Bu da göstermektedir ki Türkiye’de bankacılık faaliyetinde bulunan yabancı kurumların (bankaların) vergilendirilmesinde K.V.K. tevkif usulü ve yıllık beyan esasında vergilendirme yöntemi olmak üzere iki usul benimsenmiştir. Bu şekilde, dar mükellefiyete tâbi yabancı bankaların vergilendirilmesinde iki farklı yöntem yer verilmesinin en önemli sebebi yabancı bankaların hukukî statüsünden kaynaklanmaktadır. Bu statüleri gereği mülkîlik ilkesi dahilinde yabancı bankaların Türkiye’de elde ettiği kazanç-

ların vergilendirilmesinde beyan esasının yanında bir de tevkif usulü ile vergilendirme rejimini ihdas etmiştir¹⁵¹.

Bu çalışmamızda son olarak Türkiye'de kurulan yabancı sermayeli şirketler ve kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan kurumlarca Türkiye'de açılan şubelerin T.T.K., B.K. ve K.V.K. hükümlerine göre tasfiye esasları irdelenmiştir.

151 Tevkif usulü ile vergilendirme rejimi Avrupa Birliği ülkeleri tarafından da benimsenmiş bir vergilendirme yöntemidir. Bu sistem beyan esasının alternatif olarak değil beyan esasını tamamlamak üzere ihdas edilmiş bir müessesedir. Bu niteliğiyle müesseseden beklenen amacın gerçekleşmesi için ülkedeki vergi sisteminin modern bir yapıda olması ve iktisat politikaları ile uyumlu bir şekilde uygulanması gerekmektedir.

EKLER

Ek: 1
TÜRKİYE'DE FAALİYET GÖSTEREN YABANCI BANKALARA İLİŞKİN
TABLolar¹⁵²

TABLO I
TÜRKİYE'DE KURULMUŞ VEYA TÜRKİYE'DE KURULU TÜRK ŞİRKETİ OLARAK
FAALİYET GÖSTEREN YABANCI BANKALAR
(20.04.2008 TARİHİ İTİBARIYLA)

BANKA ADI	SWIFT KODU	EFT KODU	ANA ORTAKLAR VE YABANCI ORTAĞIN MUKİM OLDUĞU ÜLKE
ARAP TÜRK BANKASI A.Ş.	ATUBTRIS	0091	Libyan Arab Foreign Bank, (%58,60) Kuwait Invest. Co., (%6,40) T. İş Bankası A.Ş., T.C. Ziraat Bankası A.Ş., Emek İnşaat A.Ş.
MILLENNIUM BANK A.Ş. ¹⁵³	BKEUTRIS	0103	BCP Internacional II Sociedade Unipessoal SGPS LDA
BNP-AK- DRESDNER BANK A.Ş. ¹⁵⁴	ABDBTRIS	0107	Akbank T.A.Ş., Dresdner Bank AG., Bnp Paribas SA., Societe Jovacienne de Participation.
HSBC BANK A.Ş. ¹⁵⁵	HSBCTRIX	0123	HSBC Bank Plc., (%99,99)
CITIBANK A.Ş.	CITITRIX	0092	Citibank Overseas Investment Corporation (USA) (%99) Foremost Investment Corporation
DEUTSCHE BANK A.Ş. ^{156/157}	BKTRTRIS	0115	Deutsche Bank AG (%99) Süddeutsche Vermögensverwaltung GMBH DB Nev Ventures AG DEUBA Verwaltungsgesellschaft GMBH DB Capital Markets GMBH

152 Bu bölümdeki tablolar, Bankalar Birliği tarafından yayımlanan Bankalarımız 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005 ve 2006 adlı yayınlardan tarafımızca derlenmiştir.

153 Bu bankanın eski ticaret unvanı "Sitebank A.Ş." dir. Bankanın unvanı; 28.03.2003 tarihinde ticaret siciline tescil ettirilerek "BankEuropa Bankası A.Ş." olarak değiştirilmiştir. Bank Europa Bankası A.Ş.'nin ticaret unvanı ise 29 Kasım 2006 tarihinde İstanbul Ticaret Sicil tescil edilerek "Millennium Bank A.Ş." olarak değiştirilmiştir.

- 154 Bnp-Ak-Dresdner Bank A.Ş. 9 Mart 2005 tarihi itibariyle “Türkiye’de Kurulmuş Yabancı Bankalar” grubundan “Özel Sermayeli Ticaret Bankaları” grubuna geçmiştir. “Bnp-Ak-Dresdner Bank A.Ş.”nin ticarî unvanı 30 Mart 2005 tarihi itibariyle “Ak Uluslararası Bankası A.Ş.” olarak değiştirilmiştir. Daha sonra Akbank T.A.Ş. 2005 yılı içerisinde daha önce %39,99’una sahip olduğu, İstanbul’da kurulu BNP-Ak- Dresdner Bank’ın geriye kalan %60 hissesini yabancı ortaklardan (BNP Paribas, Societe Jovacienne de Perticipations ve Dresdner Bank A.G.) satın almış ve bu bankayı birleşme yoluyla bünyesine dahil etmiştir. 13 Eylül 2005 tarih ve 25935 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu’nun 09.09.2005 tarih ve 1695 sayılı Kararı ile Akbank T.A.Ş. ile Ak Uluslararası Bankası A.Ş. Genel Kurullarının devre dair kararlarının tesciline onay verilmesine 4389 sayılı B.K.’nin 18’inci maddesinin (1) numaralı fıkrası ve bu fıkra hükmüne dayanılarak çıkarılan Bankaların Birleşme ve Devirler Hakkında Yönetmelik hükümleri uyarınca karar verilmiştir. Böylece Ak Uluslararası Bankası A.Ş. tüm alacak ve borçları ile Akbank T.A.Ş.’ye birleşme yoluyla devir olmuş, tüzel kişiliği 19 Eylül 2005 tarihinde İstanbul Ticaret Sicil Memurluğu’nda tescil ettirilerek sona ermiştir.
- 155 Demirbank T.A.Ş., 6 Aralık 2000 tarihinde T.M.S.F.’na ve 14.12.2001 tarihinde tüm hak, alacak, borç ve yükümlülükleriyle ve tüzel kişiliği sona ermek suretiyle bankacılık sektöründe ulus-ötesi bir dünya devi olan HSBC Bank A.Ş.’ye devredilmiştir.
- 156 15 Ekim 2004 tarih ve 25614 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu’nun 08.09.2004 tarih ve 1381 sayılı kararı ile, Deutsche Bank A.Ş.’ye mevduat kabul etmek ve ticarî bankacılık işlemleri yapma yetkisi alma talebi çerçevesinde yapılan değerlendirmede, Bankanın öngörülen sermaye artırımını gerçekleştirdiği ve mevduat kabul etme ve bankacılık işlemleri yapabilmesi için gerekli donanımına sahip olduğu hususları göz önüne alınarak mevduat kabul etme yetkisi verilmiştir. Böylece Deutche Bank’ın statüsü değişmiş, daha önce kalkınma ve yatırım bankaları (mevduat kabul etmeyen bankalar) grubunda yer alan Banka mevduat toplama izni alarak 15 Ekim 2004 tarihi itibariyle mevduat bankası (yabancı bankalar) grubuna dahil olmuştur.
- 157 Bu kurumun daha önceki unvanları “Türk Merchant Bank A.Ş.” ve “Bankers Trust A.Ş.”dir. 01.04.1997 tarihinde gerçekleşmiş olan Olağanüstü Genel Kurulunda alınan karar uyarınca Türk Merchank Bank A.Ş.’nin ticaret unvanı Bankers Trust A.Ş. olarak değiştirilmiştir. Bu karar 17 Nisan 1997 tarih ve 4273 sayılı Türkiye Ticaret Sicil Gazetesi’nde ilan edilerek tescil edilmiştir. Bu defa 1 Mart 2000 tarihinde kurumun unvanı Deutsche Bank A.Ş. şeklinde değiştirilmiştir.

TABLO II
MEVDUAT KABUL ETMEYEN YABANCI BANKALAR
(YABANCI YATIRIM BANKALARI)

BANKA ADI	SWIFT KODU	EFT KODU	ANA ORTAKLAR VE YABANCI ORTAĞIN MUKİM OLDUĞU ÜLKE
CALYON YATIRIM BANKASI TÜRK A.Ş. ¹⁵⁸	BSUITRIS	0121	Calyon-Paris/FRANSA (%100) Indosuez Participations S.A. Calyon Capital Markets International Compagnie Française de l'Asie Lang-THO
TAIB YATIRIM BANK A.Ş.	--	0116	TAIB Bank B.S.C. (%99) Sanjeev Kathpalia, Sheikh Abdulaziz Al Rashed, Sheikh Abdullah Mohammed Baroom, Sheikh Abdurrahman Al Jeraisy, First Anglo Holdings Ltd., Sheikh Ahmed Baroom, Iqbal G. Mamdani.
BANK POZİTİF KREDİ VE KALKINMA BANKASI A.Ş. ¹⁵⁹	BPTRTRIS	0142	Tarshish-Hapoalim Holdings and Investments Ltd. (Bank Hapoalim B.M.)/İSRAİL
MERRILL LYNCH YATIRIM BANK A.Ş. ¹⁶⁰	--	0129	Merrill Lynch European Assets Holdings Inc/USA

158 Daha öncede belirttiğim gibi, Credit Lyonnais S.A. Merkezi Paris İstanbul Türkiye Merkez Şubesi 03.03.2004 tarihinde tüm hak, alacak, borç ve yükümlülükleriyle ve Ticaret Sicilinden terkin edilmek suretiyle (18 Mart 2004) Credit Agricole Indosuez Türk Bank A.Ş.'ne devredilmiştir. Bu defa Credit Agricole Indosuez Türk Bank A.Ş.'nin ticari unvanı 14.06.2004 tarihinde ticaret siciline tescil ettirilme suretiyle Calyon Bank Türk Anonim Şirketi olarak değiştirilmiştir. 28 Aralık 2007 tarihi itibariyle de "CALYON BANK TÜRK A.Ş.'nin ticaret unvanı CALYON YATIRIM BANKASI TÜRK A.Ş. olarak değiştirilmiştir.

159 Bu kurumun ilk ticaret unvanı TOPRAK YATIRIM BANKASI A.Ş.'dir. TOPRAK YATIRIM BANKASI A.Ş. ticaret unvanı 22 Ocak 2003 tarihi itibariyle C KREDİ VE KALKINMA BANKASI A.Ş. olarak değiştirilmiştir. Bu defa bankanın bu ticaret unvanı 29 Aralık 2005 tarihinde BANK POZİTİF KREDİ VE KALKINMA BANKASI A.Ş. olarak değiştirilmiştir.

160 Bu bankanın eski ticaret unvanı TAT YATIRIM BANKASI A.Ş.'dir. Bankanın bu unvanı 31 Ocak 2007 tarihinde MERRILL LYNCH YATIRIM BANK A.Ş. olarak değiştirilmiştir.

TABLO III
TÜRKİYE'DE KURULAN VE DAHA SONRA HİSSELERİ YABANCI BANKALARCA
SATIN ALINMAK SURETİYLE YABANCI SERMAYELİ BANKA HÜVİYETİNE
KAVUŞAN BANKALAR

BANKA ADI	SWIFT KODU /EFT KODU	YABANCI SERMAYELİ ANA ORTAK/ ORTAKLAR VE YABANCI ORTAĞIN MUKİM OLDUĞU ÜLKE	SATILAN HİSSE ORANI(%)
FİNANSBANK A.Ş. ¹⁶¹	FNNBTRIS/ 0111	NATIONAL BANK OF GREECE (BANK OF GREECE) (NBG) NBGI HOLDINGS B.V. INTERNATIONAL FINANCE CORPORATION (IFC)	76,80 7,90 5,00
EUROBANK TEKFEN A.Ş. ¹⁶²	TEKFTRIS/ 0125	EUROBANK EFG HOLDİNG (LUXEMBURG) S.A.	70
FORTIS BANK A.Ş. ¹⁶³	DISTRIS/ 0071	FORTISBANK SA/ NV	89,3414
DENİZBANK A.Ş. ¹⁶⁵	DENITRIS/ 0134	DEXIA PARTICIPATION BELGİQUE SA/NV BELÇİKA-FRANSA	99,81
OYAK BANK A.Ş. ¹⁶⁶	OYAKTRIS/0099	ING BANK N.V./ HOLLANDA	100
TURKLAND BANK A.Ş. ¹⁶⁷	MNGBTRIS/ 0108	ARAB BANK, PLC./ SUUDİ ARABİSTAN BANKMED, SAL/ LÜBNAN-Beyrut	50 41
TÜRKİYE EKONOMİ BANKASI (TEB) A.Ş.	TEBUTRIS/ 0032	BNP Paribas	42,125
GARANTİ BANKASI A.Ş.	TGBATRIS/ 0062	GE ARAŞTIRMA VE MÜŞAVİRLİK LTD ŞTİ. ¹⁶⁸	20
YAPI KREDİ BANKASI A.Ş.	YAPITRISFEX/ 0067	UNICREDITO ITALIANO S.P.A.	50
AKBANK T.A.Ş.	AKBKTRIS/ 0046	CİTİBANK OVERSEAS INVESTMENT CORPORATION (COIC)	20
ŞEKERBANK T.A.Ş.	SEKETR2A/ 0059	TURAN ALEM SECURITIES JSC	33,98

- 161 BDDK'nın 28 Temmuz 2006 tarih ve 1944 sayılı kararı ile FİNANS BANK A.Ş. hisselerinin %46'sı National Bank of Greece S.A.'ya devredilmiştir. Bu tarih itibariyle banka, özel sermayeli ticarî bankalar grubundan Türkiye'de kurulmuş yabancı bankalar grubuna geçmiştir.
- 162 BDDK'nın 23 Şubat 2007 tarihli kararı ile, TEKFENBANK A.Ş. hisselerinin %70'inin Eurobank EFG Holding (Luxemburg) S.A. tarafından devralınmasına izin verilmiştir. Fiili hisse devri 16 Mart 2007 tarihinde gerçekleşmiştir. Banka, bu tarih itibariyle özel sermayeli mevduat bankaları grubundan Türkiye'de kurulmuş yabancı sermayeli bankalar grubuna geçmiştir. Dolayısıyla, bu bankanın eski ticaret unvanı Tekfenbank A.Ş.'dir. Bankanın ticaret unvanı 11 Ocak 2008 tarihi itibariyle Eurobank Tefken A.Ş. olarak değiştirilmiştir.
- 163 Türk Dış Ticaret Bankası A.Ş.'nin ödenmiş sermayesinin %89,34'ü Temmuz 2005 tarihinde Hollanda-Belçika kökenli Fortis Bank N.V.-S.A.'ya devredilmiştir. Bu tarih itibariyle banka, "Özel Sermayeli Ticaret Bankaları" grubundan "Yabancı Bankalar" grubuna geçmiştir. 28 Kasım 2005 tarihinde ise, bankanın ticaret unvanı Fortis Bank A.Ş. olarak değiştirilmiştir.
- 164 Fortis NV/SA daha sonra geriye kalan halka açık %10,7 oranındaki banka hisselerini de satın almak suretiyle şirkette sahip olduğu hisse oranı %93,26'ya ulaşmıştır.
- 165 BDDK'nın 28 Eylül 1983 sayılı kararı ile DENİZBANK A.Ş. hisselerinin %74,99'u Dexiu Participation Belgique S.A.'ya devredilmiştir. Bu tarih itibariyle banka, Özel Sermayeli Ticaret Bankaları grubundan Türkiye'de kurulmuş yabancı bankalar grubuna geçmiştir.
- 166 Rekabet Kurulu'nun 6 Eylül 2007 tarih 07-69/856-324 sayılı Kararı ile BDDK'nın 12 Aralık 2007 tarih 2416 sayılı Kararı ile verilen izinler çerçevesinde, Ordu Yardımlaşma Kurumu uhdesinde bulunan ve sermayesinin %100'üne tekabül eden OYAK BANK A.Ş. hisseleri 24 Aralık 2007 tarihi itibariyle ING BANK N.V.'ye devredilmiştir. Banka bu tarih itibariyle Türkiye'de kurulmuş yabancı mevduat bankası grubuna dahil olmuştur.
- 167 BDDK'nın 28 Aralık 2006 tarih ve 2075 sayılı Kararı ile, MNG BANK A.Ş. hisselerinin %50'sinin Arap Bank PLC. ve %41'inin Bank Med tarafından devralınmasına izin verilmiştir. Fiili hisse devri 29 Ocak 2007 tarihinde gerçekleşmiştir. Banka, bu tarih itibariyle özel sermayeli mevduat bankaları grubundan Türkiye'de kurulmuş yabancı sermayeli bankalar grubuna geçmiştir. Diğer yandan, MNG BANK A.Ş.'nin ticaret unvanı 3 Nisan 2007 tarihinde İstanbul Ticaret Sicilinde tescil ettirilerek "TURKLAND BANK A.Ş. olarak değiştirilmiştir.
- 168 Bu şirket General Electric ("GE") grubuna dahil bir şirkettir.

TABLO IV
TÜRKİYE'DE ŞUBE AÇAN YABANCI BANKALAR VE ŞUBE UNVANLARI
(20.04.2008 TARİHİ İTİBARIYLA)

BANKA ADI	SWIFT KODU	EFT KODU	ANA ORTAKLAR
ABN AMRO BANK N.V. MERKEZİ AMSTERDAM İSTANBUL ŞUBESİ ¹⁶⁹	ABNATRIS	088	ABN Amro Bank N.V. Amsterdam/ HOLLANDA
BANCA DI ROMA S.P.A. MERKEZİ ROMA İSTANBUL ŞUBESİ ¹⁷⁰	BROMTRIS	0087	Banca di Roma S.P.A.
BANK MELLAT İSTANBUL ŞUBESİ	BKMTTRIS	0094	Bank Mellat-Tahran.
CITIBANK N.A. MERKEZİ NEW YORK N.Y. İSTANBUL TÜRKİYE MERKEZ ŞUBESİ ¹⁷¹	CITITRIX	0092	Citibank N.Y.
CREDIT LYONNAIS (PARİS) MERKEZİ FRANSA İSTANBUL TÜRKİYE MERKEZ ŞUBESİ ¹⁷²	CRLYTRIS	0110	Credit Lyonnais-Paris.
CREDIT SUISSE FIRST BOSTON İSTANBUL ŞUBESİ ¹⁷³	CRESTRIS	0140	Credit Suisse First Boston Zürih
HABIB BANK LİMİTED İSTANBUL ŞUBESİ	HABBTRIS	0097	Habib Bank Limited Karaçi/PAKİSTAN
ING BANK N.V. İSTANBUL ŞUBESİ ¹⁷⁴	INGBTRIS	0133	ING Bank N.V. Amsterdam/ HOLLANDA
JP MORGAN CHASE BANK N.A. İSTANBUL TÜRKİYE ŞUBESİ ¹⁷⁵	CHASTRIS	0098	JPMorgan Chase Bank N.V. Newyork/ ABD
SOCIETE GENERALE (S.A.) PARİS MERKEZİ FRANSA İSTANBUL TÜRKİYE MERKEZ ŞUBESİ	SOGETRIS	0122	Societe Generale (SA) Paris/FRANSA
WESTLB AÇ MERKEZİ DÜSSELDORF İSTANBUL MERKEZ ŞUBESİ ¹⁷⁶	WELATRIS	0106	WestLB AG- Düsseldorf

- 169 B.D.D.K.'nın 23.11.2006 tarihinde kabul ettiği 2029 sayılı karar ile, ABN AMRO Bank N.V. İstanbul Şubesinin (Banka) mevcut durum itibariyle gerek 5411 sayılı B.K. hükümleri çerçevesinde, gerekse malî bünyesine ilişkin olarak faktöring ve forfaiting işlemleri gerçekleştirmesine engel bir tespit bulunmadığı dikkate alınarak, Bankanın izin talebinde bulunduğu ve Kanunun 4'üncü maddesinin birinci fıkrasının (r) bendinde belirtilen faktöring ve forfaiting işlemlerini gerçekleştirebilmesine izin verilmiştir. İlgili karar 28.11.2006 tarih ve 26360 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
- 170 Mayıs 2007'de UniCredit'in Capitalia'yı satın almak suretiyle bu iki şirket birleşmişlerdir. Bu iki bankanın yurt dışındaki merkezlerinin almış olduğu karar doğrultusunda birleşmesi ile birlikte Capitalia'nın İstanbul'da sahip olduğu Banca Di Roma İstanbul Şubesi, iş portföyünün transferi suretiyle Yapı Kredi'ye entegre edilmiştir. Entegrasyon Banca Di Roma İstanbul Şubesi'nin özkaynakları hariç tüm aktif ve pasifi ile 8 Aralık 2007'de Yapı Kredi Bankası A.Ş.'ye devrolmasıyla tamamlanmıştır. İlgili olarak bkz., Yapı Kredi Bankası 2007 Faaliyet Raporu, Sh. 7.
- 171 B.D.D.K.'nın 10 Mart 2004 tarih ve 1222 sayılı yazısı ile Citibank A.Ş. mevduat kabul etmek ve bankacılık işlemleri yapmak üzere izin almıştır. 31 Mart 2004 tarihinde Citibank N.A.'nın bütün aktifi (mevduat dahil olmak üzere), pasifi, hak ve borçları Citibank A.Ş.'ye devredilmiştir. Böylece Türkiye'deki faaliyetini şube olarak sürdüren Citibank N.A. Türkiye'de kurulan banka statüsüne geçmiştir.
- 172 Merkezi Fransa'da bulunan Credit Lyonnais (Paris) unvanlı yabancı bankanın 30.04.1987 tarih ve 87/11742 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı (21 Mayıs 1987 tarih ve 19466 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır) ile Türkiye'de şube açmasına izin verilmiştir. Ayrıca; Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı Banka ve Kambiyo Genel Müdürlüğü'nün 29 Mart 1988 tarih ve 5222-276 sayılı yazısı ile de bu şubeye bankacılık işlemlerine başlama ve mevduat kabul etme yetkisi verilmiştir. Daha sonra yabancı sermayeli ticaret bankaları grubunda bulunan Credit Lyonnais S.A. Merkezi Fransa (Paris) İstanbul Türkiye Merkez Şubesi, 03 Mart 2004 tarihinde tüm hak, alacak, borç ve yükümlülükleriyle ve Ticaret Sicilinden terkin edilmek suretiyle (18 Mart 2004) Credit Agricole Indosuez Türk Bank A.Ş.'ne devredilmiştir.
- 173 Credit Suisse First Boston Türkiye İstanbul Merkez Şubesi, "Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 11.09.2003 tarih ve 1127 sayılı Kararı ile 4389 sayılı B.K.'nin 18'inci maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca" tasfiye sürecine girmiştir. Şubenin tasfiyesinin tesciline ilişkin işlemler 2 Aralık 2003 tarihinde İstanbul Ticaret Sicili Memurluğu'nda gerçekleştirilmiştir.
- 174 Ing Bank N.V. Merkezi Amsterdam İstanbul Şubesi "Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 01.05.2003 tarih ve 1037 sayılı Kararı ile 4389 sayılı B.K.'nin 18'inci maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca" tasfiye sürecine girmiştir. Dolayısıyla, mezkûr karar ile ING Bank N.V.'nin tasfiye işlemlerine başlaması onaylanmıştır. Söz konusu banka şubesinin 30 Haziran 2003 tarihi itibariyle mevduat kabul etmemek ve bankacılık işlemlerinde bulunmamak üzere tasfiyesine başlanmıştır.

TABLO V
HİSSE DEVRİNE İZİN VERİLMİYEN YERLİ BANKALAR

BANKA ADI	KURULUŞ TARİHİ	AÇIKLAMA
ADABANK A.Ş.	1985	* Banka, 4389 sayılı B.K.’nın 14/1 maddesi uyarınca B.D.D.K. tarafından izlemeye alınmış, 25 Temmuz 2003’de 1102 sayılı karar ile bankaya yeni bir Yönetim Kurulu atanmıştır. 3 Temmuz 2006 tarihinde Fon tarafından yapılan ihale sonucunda Kuveyt menşeli “The International Investor Company”e ihale edilmiştir. B.D.D.K.’nın 26 Temmuz 2007 tarihli Kararı ile hisse devrine izin verilmemiştir.

175 The Chase Manhattan Bank ile Morgan Guaranty Trust Company Of New York’un merkezi ABD’de bulunan holding şirketleri, The Chase Manhattan Corporation ile J.P. Morgan & Co. Incorporated, ABD kanunları çerçevesinde 31.12.2000 tarihi itibarıyla birleşmiş olup, oluşan yeni tüzel kişilik “JP Morgan Chase & Co” unvanını almıştır. Bu doğrultuda, Türkiye’de faaliyette bulunan The Chase Manhattan Bank ile Morgan Guaranty Trust Company of New York’un İstanbul şubeleri 14.12.2001 tarihi itibarıyla birleşerek “JP Morgan Chase Bank Merkezi New York İstanbul-Türkiye Şubesi” unvanı altında faaliyetlerine devam etmektedirler. Ayrıca JP Morgan Chase Bank’ın ticari unvanı 28 Şubat 2005 tarihi itibarıyla “JP Morgan Chase Bank N.A.” olarak değiştirilmiştir.

176 Bu kurumun ilk unvanı “Standart Chartered Bank Merkezi Londra İstanbul Türkiye Merkez Şubesi” ve “Standart Chartered Bank İzmir Şubesi”dir. Bu şubeler 21.05.1985 tarihli ve 85/9520 sayılı Kararname ile Türkiye’de faaliyette bulunmaya başlamışlardır. Bu unvanlar daha sonra 21 Ağustos 1990 tarih ve 20612 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 90/698 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile “Westdeutsche Landesbank (Europe) A.G. İstanbul Merkez Şubesi” ve “Westdeutsche Landesbank (Europe) A.G. İzmir Şubesi” olarak değiştirilmiştir. Bu şubenin daha önceki unvanı Westdeutsche Landesbank Girozentrale İstanbul Main Branch’dır. 11 Ekim 2002 tarihi itibarıyla unvanı WestLB AG olarak değiştirilmiştir.

TABLO VI
FAALİYETTE OLAN YABANCI BANKALARIN (TÜRKİYE'DE KURULAN VE ŞUBE
AÇAN) KURULUŞU VE FAALİYETLERİ İLE İLGİLİ BAZI TEMEL AÇIKLAMALAR

BANKA ADI	KURULUŞ / ŞUBE AÇILIŞ TARİHİ	AÇIKLAMA
ARAP TÜRK BANKASI A.Ş.	1977	* 1 Nisan 1977 tarihinde kurulan Arap Türk Bankası, Arap (% 65) ve Türk (% 35) hissedarlardan oluşan bir ortak girişim bankasıdır. * Banka, 18 Temmuz 1976 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan ana sözleşme ve 11 Ağustos 1975 tarihinde Türk ve Libya hükümetleri arasında imzalanan anlaşma gereğince yönetilmektedir. * Banka, mevduat toplama yetkisine sahip olup, kurumsal bankacılık alanlarında faaliyet göstermektedir. * İstanbul'da iki ve Ankara'da bir olmak üzere toplam üç adet şubesi bulunmaktadır. * Kurumun finansal kiralama alanında faaliyet gösteren bir bağlı ortaklığı bulunmaktadır.
MILLENIUM BANK A.Ş.	1984	* Yabancı sermaye ile "Manufacturers Hanover Trust Company" adıyla 1984 yılında Türkiye'de şube açan yabancı banka statüsünde faaliyetine başlamıştır. Yani, bu kurum Türkiye'deki faaliyetlerine şube olarak başlamıştır. Ticaret unvanı: "Manufacturers Hanover Trust Company Bankası İstanbul Türkiye Merkez Şubesi"dir.

		* 1991’de “Manufacturers Hanover Bank A.Ş.” unvanını alarak Türkiye’de kurulmuş yabancı bankalar grubuna geçmiştir. Kuruluşa ilişkin işlemler ticaret siciline tamamlanarak 20 Şubat 1991 tarih ve 2720 sayılı Ticaret Sicil Gazetesinde yayımlanmıştır. Kurum bu tarih itibariyle ABD sermayeli banka olarak Türkiye’deki faaliyetine başlamıştır. * Kurumun unvanı daha sonra, Türk Boston Bank A.Ş. olarak değiştirilmiştir. * Manufacturers Hanover Corporation ile Chemical Banking Association’ın birleşmeleri nedeniyle Hazine’nin 3 Şubat 1992 tarih ve 5454 sayılı yazısı ile Türkiye’de kurulu Manufacturers Hanover Bank A.Ş.’nin unvanı “Chemical Bank A.Ş.” olmuştur. Unvan değişikliği 7 Nisan 1992 tarihinde Ticaret Siciline tescil ettirilmek suretiyle yürürlüğe girmiştir. Tescile ilişkin ilan Ticaret Sicil Gazetesinin 10 Nisan 1992 tarih ve 3006 sayısında yayımlanmıştır. * Bankanın Sürmeli Grubu’na geçmesiyle birlikte, 26 Mart 1997 tarih ve 4257 sayılı Türkiye Ticaret Sicili Gazetesin’de yayınlanarak unvanı “Sitebank A.Ş.” olarak değişmiştir. Banka bu tarih itibariyle özel sermayeli mevduat bankaları grubuna geçmiştir.

		* Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 09.07.2001 tarih ve 379 sayılı kararı ile, 4389 sayılı B.K.'nin 14'üncü maddesinin 2 numaralı fıkrası kapsamında alınması istenilen tedbirleri almayan, zararı öz kaynaklarını aşarak yabancı kaynaklara sirayet eden ve yükümlülüklerinin toplam değeri varlıklarının toplam değerini aşan Sitebank A.Ş.'nin temettü hariç ortaklık hakları ile yönetim ve denetiminin anılan Kanununun 14'üncü maddesinin 3 numaralı fıkrasına istinaden Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna devredilmesine karar verilmiştir. * 21 Aralık 2001 tarihinde bankanın hisselerinin Novabank S.A.'ya devri için sözleşme imzalanmış, 24 Ocak 2002 tarihinde Novabank S.A.'ya hisse satış işlemi sonuçlandırılmıştır. Banka, bu tarih itibarıyla yeniden Türkiye'de kurulmuş yabancı sermayeli bankalar grubuna geçmiştir. * 28 Mart 2003 itibarıyla "Sitebank A.Ş."nin unvanı "BankEuropa Bankası A.Ş." olarak değişmiştir. * B.D.D.K.'nın 07.02.2006 tarih ve BDDK.UY1/55.1.02-1010 sayılı izni ile Novabank S.A.'ya ait olan BankEuropa Bankası A.Ş. hisselerinin BCP Internacional II Sociedade Unipessoal SGPS LDA'ya devredilmesini onaylamıştır. * Bankanın ticarî unvanı 29 Kasım 2006 tarihinde İstanbul Ticaret Sicil'inde tescil ettirilerek "Millennium Bank A.Ş." olarak değiştirilmiştir.

BNP-AK DRESDNER BANK A.Ş.	1985	* 1985 tarihinde Akbank ve BNP Paribas (Banque National de Paris) in %30 ortaklığıyla kurulmuştur. * 2005 yılında birleşme yoluyla Akbank A.Ş.’ye dahil olmuştur.
HSBC BANK A.Ş.	1990	* “Midland Bank A.Ş.” ticaret unvanı ile 1 Ağustos 1990 tarih ve 20592 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan 90/644 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulma izni almıştır. Böylece Türkiye pazarına giren ilk İngiliz bankası olmuştur. * Hazine’nin 19 Ekim 1990 tarih ve BAK 1-1-5222-455-47928 sayılı yazısı ile bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izni doğrultusunda 5 Kasım 1990 tarihinde bankacılık işlemlerine ve mevduat kabulüne başlamıştır. * B.D.D.K.’nın 1997 sayılı Kararı ile, HSBC Bank A.Ş.’ye faktöring ve forfaiting işlemlerini gerçekleştirebilmesi için, bahse konu faaliyetlerin kurum açısından oluşturacağı ilave risklerin yönetilmesini teminen iç kontrol ve risk yönetim sistemleri ile operasyon ve bilgi işlem altyapısının bu faaliyetleri kapsayacak şekilde geliştirilmesi ve gerekli önlemleri aldıktan sonra faaliyete başlaması yönünde kuruma talimat verilmesi koşuluyla izin verilmiştir. * 1 Nisan 1999 tarihinde %100 yabancı sermaye ile kurulmuş olan “Midlant Bank A.Ş.”nin unvanı “HSBC Bank A.Ş.” olarak değişmiştir.

		* 13 Aralık 2001 tarih ve 24612 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan B.D.D.K.'nın 11.12.2001 tarih ve 547 sayılı kararı ile Demirbank T.A.Ş.'i bünyesine devralmıştır. * B.D.D.K.'nın 2503 sayılı Kararı ile, HSBC Bank A.Ş.'ye mensubu olduğu gruba ve iştiraklerine bilgi sistemleri konusunda danışmanlık ve destek hizmeti vermesi konusunda izin verilmiştir.
CITIBANK A.Ş.	1980	* Citigroup, Türkiye'deki yatırımlarına 1975 yılında başlamış, 1981 yılında řube olarak faaliyete geçmiştir. * "Citibank N.A." 12 Kasım 1980 tarihinde Türkiye'de řube ačan yabancı banka statüsünde faaliyetlerine başlamıştır. * Kurum 1975 tarihinden önce de 1946 yılından itibaren, içlerinde otoyol, enerji santrali ve barajların da yer aldığı pek çok kalkınma projesinde yer alarak Türkiye'de faaliyette bulunmuştur. * B.B.D.K.'nın 8 Aralık 2003 tarih ve 1149 sayılı kararı uyarınca 26 Aralık 2003 tarihinde (tamamı Citibank N.A.'ya ait bir yan kuruluş olarak) Citibank A.Ş. kurulmuştur. * Citibank A.Ş., B.D.D.K.'nın 10 Mart 2004 tarih ve 1222 sayılı yazısı ile mevduat kabul etmek ve bankacılık işlemleri yapmak üzere izin almıştır.

		* 31 Mart 2004 tarihinde Citibank N.A.'nın bütün aktifi (mevduat dahil olmak üzere) pasifi, hak ve borçları Citibank A.Ş.'ye devredilmiştir. Böylelikle banka Türkiye'deki faaliyet şeklini 31 Mart 2004 itibarıyla "şube"den "anonim şirket" şeklindeki iştirake dönüştürmüştür.
DEUTSCHE BANK A.Ş.	1988	* Bu banka yatırım bankacılığı yapmak amacıyla Bakanlar Kurulunun 16 Aralık 1987 tarihli 87/12432 sayılı kararı ile verilen izin üzerine "Türk Merchant Bank A.Ş." adıyla kurulmuştur. * "Türk Merchant Bank A.Ş." unvanı ile ve 7 Nisan 1988 tarih ve 1994 sayılı Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde tescil ettirmek suretiyle bir kalkınma ve yatırım bankası olarak faaliyetlerine başlamıştır. * Unvanı 17 Nisan 1997 tarihinde "Bankers Trust A.Ş." olarak değişmiştir. Bu karar 17 Nisan 1997 tarih ve 4273 sayılı Ticaret Sicili Gazetesinde ilan edilerek tescil ettirilmiştir. * Dünya çapında Deutsche Bank'ın Bankers Trust'ı satın almasından sonra 1 Mart 2000 tarihinde unvanı "Deutsche Bank A.Ş." olarak değişmiştir.

		* Deutsche Bank'ın İstanbul'daki iştiraki olan Deutsche Bank A.Ş. 2004 yılında bankacılık lisans değişikliği ve Resmi Gazete'nin 15 Ekim 2004 tarih ve 25614 sayılı nüshasında yayımlanan B.D.D.K. Kararı ile mevduat kabul etme yetkisi almıştır. Bu doğrultuda banka, yabancı sermayeli kalkınma ve yatırım bankaları grubundan Türkiye'de kurulmuş yabancı bankalar grubuna geçmiştir. *Bankanın merkezi İstanbul'da olup, şubesi bulunmamaktadır.
CALYON YATIRIM BANKASI TÜRK A.Ş.	1990	* 11 Ocak 1990 tarihinde Bakanlar Kurulu'nun 1 Eylül 1989 tarih ve 14502 sayılı yazısına istinaden 6224 sayılı Kanun uyarınca "Avrupa Türk Yatırım Bankası A.Ş." unvanıyla kurulmuştur. * Bankanın unvanı 29 Mayıs 1995 tarihinde "Indosuez Euro Türk Merchant Bank A.Ş." olarak değiştirilmiştir. * Kurumun unvanı 5 Haziran 2000 tarihinde "Crédit Agricole Indosuez Türk Bank A.Ş." olarak değişmiştir. * Credit Lyonnais (Paris) Merkezi Fransa İstanbul Türkiye Merkez Şubesi'nin mevduatı hariç bütün aktif ve ödenmiş sermayesi ile yedek akçeleri de dahil olmak üzere pasifi, borç, alacak ve haklarını 13 Mart 2004 tarihinde devralmıştır. 17 Haziran 2004 tarihinde ise "Calyon Bank Türk A.Ş." olarak değişmiştir.

		* Bankanın unvanı daha sonra Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun izni ile "Calyon Bank Türk Anonim Şirketi" şeklinde değiştirilmiştir. Bu değişiklik ticaret sicilinde tescil edilerek 17 Haziran 2004 tarih ve 6073 sayılı Ticaret Sicil Gazetesi'nde ilan edilmiştir. * Bu banka; belli başlı Türk Gruplarına, finansal kuruluşlara, Türkiye’de faaliyet gösteren Fransız ve diğer çok uluslu şirketlere geniş bir dizi kurumsal ve yatırım bankacılığı ürünleri ve hizmetleri sunmaktadır. Yatırım bankası olması nedeniyle mevduat kabul etmemektedir ve şubesi bulunmamaktadır.
TAIB YATIRIM BANK A.Ş.	1987	* 25 Aralık 1987 tarihinde 6224 sayılı Kanun kapsamında "Yatırım Bank A.Ş." unvanıyla kurulmuştur. * 29 Mayıs 1997 tarihinde unvanını "Taib Yatırım Bank A.Ş." olarak değiştirilmiştir. * Taib Yatırım Bank A.Ş. merkezi Bahreyn’de bulunan TAIB Bank BSC'nin Türkiye’deki iştiraki olarak 1987 yılından beri Türkiye’deki faaliyetlerini sürdürmektedir. * TAIB Bank BSC Bahreyn’de 1979 yılında kurulan ilk yatırım bankası unvanına sahip bir bankadır.

BANK POZİTİF KREDİ VE KALKINMA BANKASI A.Ş.	1999	* 9 Nisan 1999 tarihinde "Toprak Yatırım Bankası A.Ş." adıyla kurulmuştur. * 30 Kasım 2001 tarihinde, bankanın eski ana sermayedarı Toprakbank A.Ş. Fon'a devredilmiştir. Daha sonra Fonu'nun düzenlediği ihale sonucunda 1 Kasım 2002 tarihinde banka hisselerinin % 89,92'lik bölümü "C Faktoring A.Ş." tarafından satın alınmıştır. Yeni ortaklık yapısıyla 22 Ocak 2003 itibarıyla unvanı "C Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş." (C Bank) olarak değişmiş, sermaye artışına ve yeni organizasyonel yapılanmaya gidilmiştir. Sermaye artışları ve bakiye hisselerin alınması sonrasında C Faktoring A.Ş.'nin Banka'daki payı % 99,99'a ulaşmıştır. * 2002 sonundan itibaren İstanbul'daki merkezine ilaveten Ankara ve İzmir'de olmak üzere 2 adet şube açmış, kurumsal bankacılık ve yatırım bankacılığı alanlarında faaliyetlerini sürdürmüştür. * 2005 yılı içerisinde İsrail'in en büyük bankası Bank Hapoalim B.M. (Hapoalim) ile yürütülen ortaklık görüşmeleri sonucunda 13 Aralık 2005 tarihinde yabancı ortak girişine yönelik olarak nihai satış sözleşmesi imzalanmıştır. Söz konusu anlaşmaya göre tamamı Bank Hapoalim B.M.'e ait bulunan Tarshish-Hapoalim Holdings and Investments Ltd., sermaye arttırımı yöntemiyle bankada %57.55 hisse sahibi olacaktır. Ayrıca, RP Explorer Master Fund'ın sermaye artışı yöntemiyle bankada %7.45 hissedar olması öngörülmektedir. Yeni ortaklık yapısının hayata geçmesi için gerekli resmi ve usuli işlemler devam etmektedir.

		* 29 Aralık 2005 tarihinde Banka'nın unvanı "Bankpozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş." olarak değişmiştir. Yeni ortaklık yapısı çerçevesinde hazırlanan iş planına göre Banka bireysel kredi faaliyetlerine ve bireysel bankacılık yatırımlarına başlamıştır. * 22.11.2007 tarih ve 2384 sayılı B.D.D.K. kararı ile, Bankpozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.'nin 5411 sayılı B.K.'nun 4'üncü maddesinin birinci fıkrasının (u) bendinde belirtilen "sigorta acenteliği" alanında faaliyette bulunmasına izin verilmiştir.
MERRILL LYNCH YATIRIM BANK A.Ş.	1992	* 15 Ekim 1991 tarih ve 21022 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan 7 Ağustos 1991 tarih ve 1991/2066 sayılı Bakanlar Kurulu Kararına istinaden Tat Yatırım Bankası A.Ş.'nin bir kalkınma ve yatırım bankası statüsünde kurulmasına izin verilmiştir. Söz konusu kararname 15 Ekim 1991 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. * 7 Eylül 1993’de faaliyete geçmiştir. B.D.D.K.'nun 30 Kasım 2006 tarih ve 2040 sayılı Kararı ile Tat Yatırım Bankası A.Ş.'nin sermayesinin %99.947’sine tekabül eden hisselerinin Merrill Lynch European Asset Holdings Inc.’e devredilmesine izin verilmiştir. Hisse devri 7 Aralık 2006 tarihinde gerçekleşmiştir. Banka özel sermayeli kalkınma ve yatırım bankaları grubundan yabancı sermayeli kalkınma ve yatırım bankaları grubuna geçmiştir.

		* Ticarî unvanı 31 Ocak 2007 tarihinde İstanbul Ticaret Sicil'inde tescil ettirilerek "Merrill Lynch Yatırım Bank A.Ş." olarak değiştirilmiştir. İsim değiştiriliğinin tescili 01.02.2007 tarihli T.C. İstanbul Sicil Memurluğu tarafından ilan olunmuştur. * Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 31.05.2007 tarih ve 2196 sayılı kararı ile, Merrill Lynch Yatırım Bank A.Ş.'nin ilgili kurumlardan gerekli izinleri alması kaydıyla, 5411 sayılı B.K.'nun 4 üncü maddesinin; (i) bendi çerçevesinde, "Türev Ürünlerinin Alım Satımına Aracılık", (j) bendi çerçevesinde, "Menkul Kıymetlerin Geri Alma veya Satma Taahhüdü ile Alım Satımına Aracılık", (k) bendi çerçevesinde, "Halka Arza Aracılık", (n) bendi çerçevesinde, "Yatırım Danışmanlığı", (o) bendi çerçevesinde, "Portföy Yöneticiliği", (v) bendi çerçevesinde, "Borsa Dışı Alım-Satıma Aracılık" konularında faaliyette bulunmasına geçici 3 üncü maddesi uyarınca izin verilmesine karar verilmiştir. * Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 26.07.2007 tarih ve 2248 sayılı kararı kapsamında, Merrill Lynch Yatırım Bank A.Ş.'nin sermaye piyasası aracı kurumları ile acentelik sözleşmesi yaparak "acentelik faaliyeti" yürütmesine izin verilmesine karar verilmiştir.

FİNANSBANK A.Ş.	1987	* Finans Bank A.Ş. 23 Eylül 1987 tarihinde İstanbul'da kurulmuştur. 15.09.1987 tarih ve 19575 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 87/12075 sayılı B.K.K. ile verilen izin uyarınca kurulmuştur. * Bankanın hisse senetlerinin ilk halka arzı 3 Şubat 1990 tarihinde İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda yapılmıştır. * Banka'nın hisseleri 1998 yılından itibaren Londra Menkul Kıymetler Borsası'nda da Global Depository Receipts olarak işlem görmektedir. * B.D.D.K.'nın 03.04.2003 tarih ve 1023 sayılı kararı ile, Finansbank A.Ş. ve Fiba Bank A.Ş. Genel Kurullarının devre dair kararlarının tescil edilmesine onay verilmesi, 4389 sayılı Bankalar Kanununun 18 inci maddesinin (1) numaralı fıkrası ve bu fıkra hükmüne göre dayanılarak çıkarılan Bankaların Birleşme ve Devirleri Hakkında Yönetmelik hükümleri uyarınca uygun görülmüştür. * 3 Nisan 2006 tarihinde National Bank of Greece S.A., Fiba Şirketler Grubu ile Finans Bank A.Ş. hisselerinin %46'sını satın almak üzere bir hisse alım anlaşması imzalamış, B.D.D.K.'nın 28 Temmuz 2006 tarih ve 1944 sayılı Kararı ile devir gerçekleşmiştir. * Kurum 2006 yılında 101 adet yeni şube açmıştır. Böylece kurum Türk bankacılık tarihinde bir yılda 101 şube açan ilk banka özelliğine sahip olmuştur.

EUROBANK TEKFEN A.Ş.	1992	* Tefken Yatırım ve Finansman Bankası A.Ş. özellikle yatırım ve dış ticaret faaliyetlerini finanse etmek amacıyla, 26 Ağustos 1988 tarih ve 88/13253 sayılı B.K.K. ile “yatırım bankası” statüsünde kurulmuştur. Banka 7 Ağustos 1989’da bankacılık işlemlerine başlamıştır.¹⁷⁷ * “Bank Ekspres A.Ş.” unvanı ile de 1992 yılında faaliyetine başlamıştır. * 1998 yılında Fon’a devredilmiştir. * 2001 yılında Tekfen Holding tarafından satın alınan “Bank Ekspres A.Ş.” tekrar özel sermayeli mevduat bankaları grubuna geçmiştir. Tekfen Grubu daha sonra, 18 Ekim 2001 tarihinde, sahibi olduğu “Tekfen Yatırım ve Finansman Bankası A.Ş.”yi Bank Ekspres A.Ş.’ye devrederek, iki bankayı birleştirmiştir. Bankanın unvanı da 26 Ekim 2001 tarihi itibarıyla tescil ettirilerek “Tekfenbank A.Ş.” olarak değiştirilmiştir. * 2001 yılında 22 Eylül 1991 tarih ve 91/2316 sayılı B.K.K. ile kuruluşuna izin verilmiş olan Bank Ekspres A.Ş.’yi bünyesine katmıştır. * B.D.D.K.’nın 23 Şubat 2007 tarih ve 2126 sayılı kararı ile, Tekfenbank A.Ş. hisselerinin % 70’inin Eurobank EFG Holding (Luxemburg) S.A. tarafından devralınmasına izin verilmiştir. Fiili hisse devri 16 Mart 2007 tarihinde gerçekleşmiştir. Banka, bu tarih itibarıyla özel sermayeli mevduat bankaları grubundan Türkiye’de kurulmuş yabancı sermayeli bankalar grubuna geçmiştir.
		* Bankanın ticari unvanı 14 Ocak 2008 tarihinde EUROBANK TEKFEN A.Ş. şeklinde değiştirilmiştir. * Bankanın merkezi İstanbul’dadır.

177 Tekfenbank A.Ş. 2007 yılı Faaliyet Raporu, Sh. 1.

FORTIS BANK A.Ş.	1964	* Fortis Bank A.Ş. 1964 yılında, “Amerikan Türk Dış Ticaret Bankası A.Ş.” unvanı ile kurulmuştur. * 27 Mart 1971 tarihinde “Türk Dış Ticaret Bankası A.Ş.” unvanını almıştır. * Bankanın hisse senetleri 13 Eylül 1990’dan itibaren İ.M.K.B.’da işlem görmeye başlamıştır. * Türk Dış Ticaret Bankası A.Ş.’nin ödenmiş sermayesinin %89,34’ü, 4 Temmuz 2005 tarihinde Fortis Bank NV-SA’ya devredilmiştir. Bu tarih itibariyle banka, özel sermayeli mevduat bankaları grubundan Türkiye’de kurulmuş yabancı bankalar grubuna geçmiştir. * 24 Kasım 2005 tarihi itibariyle unvanı “Fortis Bank A.Ş.” olarak değişmiştir. Fortis Bank NV-SA’nın ana ortaklığı şu anda % 93,26’dır. * 1994 yılında hisselerinin çoğunluğu Doğan Holding A.Ş. ve onun iştiraki olan Milpa Pazarlama A.Ş.’ye devredilmiştir. Daha sonra Banka’nın toplam hisselerinin %89,34’ü 4 Temmuz 2005 tarihinde Fortis Bank SA/NV’ye devredilmiştir. Bankanın ticaret unvanı 24 Kasım 2005 tarih ve 6438 sayılı Ticaret Sicil Gazetesi’nde ilan edilerek Türk Dış Ticaret Bankası A.Ş.’nin unvanı Fortis Bank A.Ş. olarak değiştirilmiştir.

		* B.D.D.K.'nun 17.01.2008 tarih ve 2441 sayılı Kararı ile 5411 sayılı B.K.'nun 4'üncü maddesinin birinci fıkrasının (v) bendi ile Geçici 3'üncü maddesi hükümleri çerçevesinde bu bankanın ana hissedarı ve bağlı ortaklıklarına operasyonel destek hizmeti vermesi hususunda Fortis Bank A.Ş.'ye izin verilmiştir. * B.D.D.K.'nun 13.03.2008 tarih ve 2520 sayılı Kararı ile 5411 sayılı B.K.'nun 4'üncü maddesinin birinci fıkrasının (v) bendi ile Geçici 3'üncü maddesi hükümleri çerçevesinde Fortis Bank A.Ş.'nin ana hissedarı, bağlı ortaklıkları, iştirakleri ile Türkiye ve yurtdışında faaliyet gösteren diğer Fortis grup şirketlerine danışmanlık/ eğitim, operasyon, bilgi sistemleri, tadilat/kontrol, vesaik kontrolü alanlarını da içerecek şekilde operasyonel destek ve danışmanlık hizmeti vermesi ve sermaye piyasası mevzuatından kaynaklanan yükümlülükler saklı kalmak kaydıyla Fortis Bank A.Ş. portföyünde bulunan ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsasına kote olan şirketlerin hisse senetlerinin Fortis Bank A.Ş. tarafından ödünç alınması ve verilmesi işlemlerinin gerçekleştirilebilmesi hususlarında Fortis Bank A.Ş.'ye izin verilmiştir.

DENİZBANK A.Ş	1997	* 11 Ekim 1996 tarih ve 22784 (Mükerrer) sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 18 Ağustos 1996 tarih ve 96/8532 sayılı Bakanlar Kurulu Kararına istinaden "Denizbank A.Ş." unvanıyla kurulmuş ve 11 Nisan 1997 tarih ve 4269 sayılı Türk Ticaret Sicili Gazetesi'nde tescil edilmiştir. * Hazine'nin 22 Ağustos 1997 tarih ve 632 sayılı yazısı ile "Denizbank A.Ş."ye faaliyet izni verilmiş, banka 25 Ağustos 1997 tarihinde faaliyetlerine başlamıştır. * 1997 yılında Özelleştirme İdaresi'nce açılan ihale kapsamında "Denizcilik Bankası T.A.Ş." hisseleri satın alınmış ve Zorlu Holding bünyesine katılmıştır. Daha sonra 25 Ekim 2002 itibariyle Milli Aydın Bankası T.A.Ş. hisseleri de Denizbank A.Ş.'ye geçmiş; banka Denizbank A.Ş.'ye tüm hak alacak, borç ve yükümlülükleri ile devir olmuştur. * Denizbank A.Ş. hisseleri 1 Ekim 2004 tarihinden itibaren İMKB'de işlem görmeye başlamıştır. * 30 Mayıs 2006 tarihinde Zorlu Holding, Denizbank A.Ş.'de sahip olduğu %74,9965 hissesini 2.4 milyar dolara Belçika - Fransa sermayeli Dexia Participation Belgique S.A.'ya satmak için bir anlaşma imzalamış, B.D.D.K.'nın 28 Eylül 2006 tarih ve 1983 sayılı kararı ile devir izni alınmış ve 17 Ekim 2006 itibariyle fiili devir gerçekleşmiştir. Banka, bu tarih itibariyle Türkiye'de kurulmuş yabancı sermayeli bankalar grubuna geçmiştir. * Hisse devrini takiben İMKB'de işlem görmekte olan banka hisseleri için yapılan çağrı sonucu müteakip alımlarla Dexia Participation Belgique SA'nın ortaklık payı %99,81'e yükselmiştir. * Dexia Avrupa'nın en büyük 16. bankasıdır. Aynı zamanda toplam varlıklar açısından da dünyanın 10. sırasında yer almaktadır.

OYAK BANK A.Ş	1996 ¹⁷⁸	* 1984 yılında The First National Bank of Boston Merkezi İstanbul Şubesinin açılmasına izin verilmiş, Daha sonra Bakanlar Kurulunun 1 Ağustos 1990 tarih ve 20592 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan 13 Mart 1990 tarih ve 90/256 sayılı kararı uyarınca The First National Bank of Boston A.Ş. kurulmuştur. Böylece Oyak Bank’ın tarihçesi başlamıştır. * 9 Kasım 1990 tarihinde The First National Bank of Boston Merkezi İstanbul Subesi’ni tüm aktif ve pasifleriyle devralmıştır. * Bankanın unvanı 25 Aralık 1991 tarihinde Ticaret Sicilinde tescil ettirilerek “Türk Boston Bank A.Ş.” olarak değişmiştir.

178 Her ne kadar Oyak Bank A.Ş.’nin kuruluş tarihi olarak 1996 tarihi verilmişse de bankanın Türkiye’deki tarihinin başlangıcı 1984’tür. Ancak, bu tarihte Bank of Boston İstanbul Şubesi unvanıyla ve şube olarak faaliyet gösterdiği için bankanın gerçek kuruluş tarihi olarak şubenin Türkiye’de kurulmuş yabancı sermayeli banka haline getirildiği 1990 tarihini gösterebiliriz.

		İnada, tüm hisseleri almasıyla birlikte bankanın tek sahibi olmuş, banka unvanı 15 Mayıs 1996 tarihinde Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi’nde yayınlanarak “Oyak Bank A.Ş.” olarak değiştirilmiş, ayrıca yabancı bankalar statüsünden özel sermayeli mevduat bankaları grubuna geçmiştir. Daha sonra, 3 Ocak 2002 tarih ve 24629 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan B.D.D.K.’nın 2 Ocak 2002 tarih ve 569 sayılı Kararı gereğince Sümerbank A.Ş., Oyak Bank A.Ş.’ye devredilmesine karar verilmiş, söz konusu devir ve birleşme işlemleri 11 Ocak 2002 tarihinde tamamlanmıştır. * 19 Haziran 2007 tarihinde yapılan anlaşma uyarınca Oyak Bank A.Ş.’nin tamamı, bir Hollanda bankası olan ING Bank’a nakden 2 milyar 673 milyon dolara satılmıştır. Satış süreci, tarafların B.D.D.K.’dan ve diğer ilgili mercilerden gerekli resmi onayları almasından sonra gerçekleştirilecek, Oyak Bank A.Ş.’nin unvanı satış işlemlerinin tamamlanmasından sonra en geç bir yıl içinde değiştirilecektir.
TURKLAND BANK A.Ş.	1982	* 1986’da “Bank of Bahrain and Kuwait B.S.C.” adıyla kurulmuştur. İlk kuruluşunda Türkiye’de şube şeklinde faaliyet göstermekteydi. 1991 tarihinde Türkiye’de kurul bir şirket haline getirilmiştir. * 1991 yılında “Bank of Bahrain and Kuwait A.Ş.” unvanını almıştır.

		* 1992 yılında ana hissedarların yaşamış olduğu kriz nedeniyle banka Şahenk Ailesi ve Doğuş Grubu kontrolüne geçmiş, "Tasarruf ve Kredi Bankası A.Ş." unvanı ile faaliyetlerini sürdürmüştür. Aynı zamanda yabancı bankalar grubundan özel sermayeli mevduat bankaları grubuna geçmiştir. * Banka 30 Ocak 1992 tarihinde Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'ndan mevduat kabul etme izni almıştır. * 1994 yılı Şubat ayında unvanı "Garanti Yatırım ve Ticaret Bankası A.Ş." olarak değişmiştir. En son 1997 yılında banka hisselerinin Doğuş Grubu'ndan MNG Grubu'na geçmesiyle bankanın unvanı "MNG Bank A.Ş." olarak değişmiş, 1 Ekim 1997 tarih ve 4388 sayılı Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde yayınlanmıştır. * B.D.D.K.'nun 28 Aralık 2006 tarih ve 2075 kararı ile, MNG Bank A.Ş. hisselerinin %50'sinin Arap Bank PLC ve %41'inin BankMed SAL tarafından devralınmasına izin verilmiştir. Fiili hisse devri 29 Ocak 2007 tarihinde gerçekleşmiştir. Banka, bu tarih itibarıyla özel sermayeli mevduat bankaları grubundan Türkiye'de kurulmuş yabancı sermayeli bankalar grubuna geçmiştir. * "MNG Bank A.Ş."nin ticarî unvanı 3 Nisan 2007 tarihinde İstanbul Ticaret Sicil'inde tescil ettirilerek "Turkland Bank A.Ş." (T-Bank) olarak değiştirilmiştir.

TÜRK EKONOMİ BANKASI A.Ş. (TEB)	1927	* 1927 yılında Kocaeli'nde mahalli (bölgesel) bir banka olarak "Kocaeli Halk Bankası T.A.Ş." ünvanıyla kurulmuştur. * 1927 tarihinde ağırlıklı olarak dış ticaretin finansmanı ve yatırım danışmanlığı konularında faaliyette bulunmak üzere bankacılık işlemlerine başlayarak özel bankacılık faaliyetlerinin öncülüğünü yapmıştır. * 1961'deki statü değişikliğinden sonra unvanı "Kocaeli Bankası T.A.Ş." olarak belirlenmiştir. * Bankanın unvanı 1982 yılında Çolakoğlu Grubu tarafından satın alınmak suretiyle "Türk Ekonomi Bankası A.Ş." olarak bir kez daha değiştirilmiş ve genel merkezi aynı yıl İstanbul'a taşınmıştır. * Bankanın hisse senetleri 21-22 Şubat 2000 tarihinde halka arz edilmiş, 28 Şubat 2000 tarihinde hisse senetlerinin %15,63'ü İ.M.K.B.'de işlem görmeye başlamıştır. Bankanın hisse senetleri aynı zamanda London Stock Exchange DR piyasasında kotedir. * Banka Şubat 2000 tarihinde halka açılmıştır. * 10 Şubat 2005 tarihinde bankanın ana hissedarı olan TEB Mali Yatırımlar A.Ş. hisselerinin % 50'si BNP Paribas'a devredilmiş, bu devir neticesinde BNP Paribas, bankada %42.125 oranında dolaylı pay sahibi olmuştur.

		* TEB'in %84,25 oranındaki hissedarı TEB Mali Yatırımlar A.Ş. 10 Şubat 2005 tarihinde dünyanın 6., Euro bölgesinin en büyük bankası olan ve 87 ülkede faaliyet gösteren BNP Paribas ile ortaklık anlaşması imzalamıştır. Bu ortaklık anlaşması ile BNP Paribas; TEB Yatırım, TEB Leasing, TEB Factoring, TEB Sigorta, TEB Porföy Yönetimi ve Amsterdam'da bir Hollanda bankası olarak faaliyet gösteren TEB NV'de pay sahibi olmuştur. * BNP Paribas, kâr ve toplam piyasa değeri açısından Euro bölgesinin birinci bankasıdır. Önde gelen bir uluslar arası bankacılık ağına sahip olan BNP Paribas, Kurumsal ve Yatırım Bankacılığı, Uluslararası Perakende Bankacılık ve Varlık Yönetimi alanlarında çok önemli bir rol oynamaktadır. Dünya çapındaki en büyük 100 gruptan 80'i BNP Paribas'ın müşterisidir. * B.D.D.K.'nun 08.11.2007 tarih ve 2366 sayılı kararı ile, Türk Ekonomi Bankası A.Ş.'nin 5411 sayılı B.K.'nun 4'üncü maddesinin birinci fıkrasının, (f) bendindeki "saklama hizmetleri" ile (v) bendi çerçevesinde "destek/danışmanlık" hizmeti kapsamında "bilgi işlem desteği sağlama" konularında faaliyette bulunmasına izin verilmiştir.

TÜRKİYE GARANTİ BANKASI A.Ş.	1946	* 1946 yılında Bakanlar Kurulunun 11 Nisan 1946 tarih ve 3/4010 sayılı kararı ile Ankara'da kurulmuştur. Ana sözleşmesi 25 Nisan 1946 tarih ve 6291 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. * 1950 yılında genel müdürlük merkezini İstanbul'a taşımıştır. * 1983 yılında Doğuş Holding bünyesine katılmıştır. * Bankanın hisse senetleri 6 Haziran 1990'da İ.M.K.B.'de işlem görmeye başlamıştır. * 1993'te Türkiye'de ilk defa yurt dışına hisse ihracı gerçekleştiren kurum olmuştur. * Banka 1999'da dünyada ilk ihracat alacakları seküritizasyonunu gerçekleştirdi. * Banka, 13 Aralık 2001 tarih ve 24612 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan B.D.D.K.'nın 11 Aralık 2001 tarih ve 548 sayılı kararı ile Osmanlı Bankası A.Ş.'yi bünyesine almıştır. * 22 Aralık 2005 tarihinde bankanın % 25,5'ine karşılık gelen hisse senetleri General Electric (GECF) Grubuna satılmıştır. * GECF, dünya çapında mağaza kredi kartları, tüketici kredileri, banka kartları, otomobil kredisi ve leasing, ipoteğe dayalı konut kredileri (mortgage), kurumsal seyahat ve harcama kartları, borç konsolidasyonu ve kredi sigortası gibi pek çok finansal üründe tecrübe sahibi bir kurumdur. * 2007'de Türkiye'de ilk kez mobil internet bankacılığını başlatmıştır. * Banka'nın sermayesinin %49'u halka açıktır.

YAPI VE KREDİ BANKASI A.Ş.	1944	* Yapı Kredi Bankası A.Ş. 9 Eylül 1944 tarihinde kurulmuştur.* 1967'de Türk bankacılık sektörünü bilgisayarla tanıştırmıştır.* 1975'te Türkiye'de döviz pozisyonu tutma yetkisini ilk alan bankadır.* 1980 yılında Çukurova Holding bünyesine giren bankanın hisse senetleri 28 Mayıs 1987'den itibaren İ.M.K.B.'de işlem görmeye başlamıştır.* 1983'te Ortadoğu'nun ilk Türk off-shore bankasını kurmuştur.* 1984'te ilk şubelerarası on-line bankacılık uygulamasını hayata geçirmiştir.* 1986'da uluslararası sermaye piyasalarında bono ve sertifikaları satılan ilk Türk bankasıdır.* İlk Telefon Bankacılığı hizmeti, 1991'de Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. tarafından başlatılmıştır.* 28 Eylül 2005 tarihi itibarıyla, daha önce Çukurova Grubu Şirketleri ve Fon'un sahip olduğu % 57,43 oranındaki banka hisseleri, finansal iştirakleri ile birlikte, Koçbank A.Ş.'nin mülkiyetine geçmiştir.* Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.'nin Koçbank A.Ş.'yi, tüzel kişiliğinin sona erdirilmesi suretiyle, tüm hak, alacak, borç ve yükümlülükleriyle birlikte devralmasına ilişkin işlemlere başlanmasına B.D.D.K.'nun 30 Mayıs 2006 tarih 5911 sayılı yazısı ile izin verilmiştir.

		* 1 Ekim 2006 tarih ve 26306 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 28 Eylül 2006 tarih ve 1990 sayılı B.D.D.K. kararı ile Koçbank A.Ş., tüm hak, alacak, borç ve yükümlülükleri ile birlikte ve tüzel kişiliği tasfiyesiz sona ermek suretiyle Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.'ye devredilmiştir. * Banka'nın hisseleri İMKB'de ve Londra Menkul Kıymetler Borsası'nda işlem görmektedir.
AKBANK T.A.Ş. ¹⁷⁹	1948	* 1948 yılında merkezi Adana'da, bölgedeki pamuk üreticilerine finansman sağlamak amacıyla kurulmuştur. * İstanbul'daki ilk şubesi 14 Temmuz 1950 tarihinde Sirkeci'de açılmıştır. 1954 Kasım ayında ise Genel Müdürlüğü İstanbul'a taşınmıştır. * 26 Temmuz 1990 tarihinde bankanın hisse senetleri İMKB'de işlem görmeye başlamıştır. Ayrıca banka hisselerinin bir bölümü 1998 yılında American Depository Receipt ve adi hisse senedi olarak uluslararası piyasalara arz edilerek satılmıştır. * Resmi Gazetenin 13 Eylül 2005 tarih ve 25935 sayılı nüshasında yayımlanan B.D.D.K.'nın 9 Eylül 2005 tarih ve 1695 sayılı Kararı ile Ak Uluslararası Bankası A.Ş., 19 Eylül 2005 tarihinde tüm hak, alacak ve borçları ile Akbank T.A.Ş.'ye devir olmuştur. * Citigroup ve Akbank 17 Kasım 2006 tarihinde stratejik ortaklık anlaşması imzalamışlardır.

		* Citigroup'un Akbank'ın %20'sine stratejik ortak olma işlemleri, yasal onayları takiben, 9 Ocak 2007 tarihinde başarıyla tamamlanmıştır. Anlaşma uyarınca Citigroup (Citibank Overseas Investment Corporation), Akbank'ın %20 hissesine, hisse başına 9,50 Ykr'den, yaklaşık 3,1 milyar ABD Doları'na sahip olmuştur. * B.D.D.K.'nun 6 Aralık 2006 tarihli kararı ile Akbank T.A.Ş.'nin sermaye artırımını sonrasında %20'sinin Citibank Overseas Investment Corporation (COIC) tarafından devralınmasına izin verilmiştir. * Kurumun Türkiye genelinde 682 şubesi, Malta'da bir adet şubesi ve Almanya'da ve Hollanda'da iki adet iştiraki bulunmaktadır. * Akbank hisse senetleri %31'6'lık halka arz edilmiş olup, bu hisseler İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'na kotedir. * 31 Aralık 2006 tarihi itibarıyla Akbank'ın piyasa değeri 13.460 milyon ABD Doları olup, İMKB'de en yüksek piyasa değerine sahip şirkettir.

		* B.D.D.K.’nun 28.02.2008 tarihli ve 2506 sayılı Kararı ile, 5411 sayılı B.K.’nun 4’üncü maddesinin (v) bendi ve Geçici 3’üncü maddesi uyarınca, bu kurumun sermaye piyasası mevzuatından kaynaklanan yükümlülükleri saklı kalmak kaydıyla, Akbank T.A.Ş.’nin kurucusu olduğu veya başkaları tarafından kurulmuş/kurulacak fonlara idari ve operasyonel destek / danışmanlık hizmeti vermesi hususunda izin verilmiştir. * Akbank Türkiye’deki en kârlı özel banka olup, aktif büyüklüğünde üçüncü sıradadır. Akbank aynı zamanda Türkiye’de en yüksek serbest sermayeye sahip özel sermayeli bankadır.
ŞEKERBANK T.A.Ş.	1953	* Şeker pancarı üreticisi ve şeker sektörünün finansal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla 1953 yılında, “Pancar Kooperatifleri Bankası” adı altında Eskişehir’de kurulmuştur. Daha sonra merkezini Ankara’ya taşımış ve 1956 yılında “Şekerbank T.A.Ş.” unvanını almıştır. * Bankanın hisse senetleri 1996 yılında halka arz edilmiş, 3 Nisan 1997’de İ.M.K.B.’de işlem görmeye başlamıştır. * 22 Haziran 2006 tarihinde imzalanan anlaşma ile Şekerbank T.A.Ş. Personeli Munzam Sosyal Güvenlik ve Sosyal Sigorta Sandığı Vakıfları hisselerinin % 33,97’sinin Bank Turan Alem Group’a satılmıştır.

		* B.D.D.K.'nun 21 Aralık 2006 tarihli kararı ile bankanın ödenmiş sermayesinin % 33.98'ine karşılık gelen hisselerinin, sermayesinin tamamı Bank Turanalem JSC'nin sahip olduğu Turanalem Securities JSC tarafından devralınmasına izin verilmiştir. * Kurumun %31,96 oranındaki hissesi borsada işlem görmektedir.
ABN AMRO BANK N.V. MERKEZİ AMSTERDAM İSTANBUL ŞUBESİ	1921	* Banka, 1921 yılında Türkiye'de kurulu "Banque Generale de Turquie"yi devralmak suretiyle Hollanda uyruklu "Bahrisefik Felemenk Bankası"nın şubesi olarak faaliyete başlamıştır. * TBMM'nin 29.07.1923 tarihinde verdiği izin beyannamesi ile tescil ve ilan edilmiştir. * 1933 yılında Holantse Bank Üni NV tarafından devralınarak 1995 yılına kadar faaliyetine bu isim ile devam etmiştir. * "Holantse Bank Uni. N.V." unvanı ile kurulmuş, 1 Ocak 1995'te unvanı değişmiş olup, yeni unvan "ABN AMRO Bank N.V. İstanbul Şubesi"dir. * Bu kurum B.D.D.K.'nun 23.11.2006 tarih ve 2029 sayılı Kararı ile, mevcut durum itibarıyla gerek 5411 sayılı B.K. hükümleri çerçevesinde, gerekse malî bünyesine ilişkin olarak faktöring ve forfaiting işlemlerini gerçekleştirmesine engel bir tespit bulunmadığı dikkate alınarak, bu kurumun belirtilen işlemleri gerçekleştirebilmesine izin verilmiştir. * Kurum Türkiye'deki en eski yabancı bankalardan bir tanesidir. Türkiye'de 5 şubede faaliyet göstermekte olup, şubelerde 200 çalışanı bulunmaktadır.

BANK MELLAT İSTANBUL ŞUBESİ	1982	* İran'da mukim Bank Mellat İran unvanlı bankaya 05.02.1981 tarih ve 82/2406 sayılı B.K.K. ile Türkiye'de yabancı bankalar statüsünde faaliyette bulunmak üzere izin verilmiştir. * 16 Nisan 1982 tarihinde Türkiye'de şube açan yabancı banka statüsünde faaliyetine başlamıştır. * Türkiye'de İstanbul, Ankara ve İzmir olmak üzere 3 adet şubesi bulunmaktadır.
CITIBANK N.A. MERKEZİ NEW YORK N.Y. İSTANBUL TÜRKİYE MERKEZ ŞUBESİ	1980	* 12 Kasım 1980 tarihinde Türkiye'de şube açmıştır. 31 Mart 2004 tarihinde ise, Citibank A.Ş.'ye devredilmiştir. Böylece bu tarih itibarıyla banka Türkiye'de kurulan yabancı sermayeli banka olarak faaliyetine devam etmektedir.
CREDIT LYONNAIS (PARİS) MERKEZİ FRANSA İSTANBUL TÜRKİYE MERKEZ ŞUBESİ	1987	* Merkezi Lyon-Fransa'da bulunan kurum 30 Teşrinisani 1330 (30 Kasım 1914) tarihli Ecnebi Anonim ve Sermayesi Eshama Münkasem Şirketler Hakkında Kanun hükümlerine göre Türkiye'de şube açmıştır. * 3 Mart 2004 tarihinde Credit Agricole Indosuez Türk Bank A.Ş.'ye devredilmiştir. Bu nedenle, bu tarih itibarıyla Türkiye'deki faaliyetine son verilmiştir.
CREDIT SUISSE FIRST BOSTON İSTANBUL ŞUBESİ	1998	* 17 Nisan 1998 tarih ve 23316 sayılı Resmi Gazete yayınlanan Karar ile bankanın kurulmasına izin verilmiştir. * B.D.D.K.'nın 1127 sayılı Kararı ile tasfiye sürecine girmiştir.

HABIB BANK LİMİTED İSTANBUL ŞUBESİ	1983	* Habib Bank Limited, 6224 ve 7129 sayılı Kanunlar uyarınca 19 Mart 1982 tarih ve 8/4456 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile bankacılık faaliyetleri yapma yetkisi ve merkez şube ile dört şube açma yetkisi almıştır. İlgili kararname 3 Nisan 1983 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. * Bankanın yönetimi, 15 Ekim 1994 tarihi itibarıyla İzmir Şubesi’nin faaliyetlerini İstanbul Türkiye Merkez Şubesi’nin faaliyetleriyle birleştirme kararı almıştır. * Banka, 4 Ocak 1983 yılından bu yana Türkiye’de şube açan yabancı banka statüsünde bankacılık faaliyetlerini yürütmektedir.
ING BANK N.V. İSTANBUL ŞUBESİ	1996	96/7931 sayılı B.K.K. kapsamında Merkezi Hollanda’nın Amsterdam şehrinde bulunan Internationale Nederlanden Bank N.V. “ING Bank”ın 2.000.000.000.000 (ikitrilyon).- lira ile Türkiye’de şube açmasına izin verilmesi 3182 sayılı B.K.’nın 4 üncü maddesine göre, Bakanlar Kurulu’nca 28.03.1996 tarihinde kararlaştırılmıştır.
JP MORGAN CHASE BANK N.A. İSTANBUL TÜRKİYE ŞUBESİ	1984	* 1984 yılında merkezi ABD New York eyaletinde bulunan The Chase Manhattan Bank’ın Türkiye’deki şubesi olarak faaliyet göstermek üzere kurulmuştur. * 1996 yılında Chemical Bank’ın The Chase Manhattan Bank N.A. ile birleşmesi neticesinde Türkiye’de faaliyet gösteren Chemical Bank A.Ş. ile The Chase Manhattan Bank Türkiye Merkez Şubesi birleşmiş ve faaliyetlerine “The Chase Manhattan Bank İstanbul Türkiye Merkez Şubesi” ticarî unvanı altında devam ettirme kararı almışlardır.

		* Bankanın ticarî unvanı “The Chase Manhattan Bank”ın “Morgan Guaranty Trust Company”yi devralmasıyla birlikte 21 Aralık 2001’de “JPMorgan Chase Bank” olarak değişmiştir. * JP Morgan Chase Bank’ın ticarî unvanı 28 Şubat 2005 tarihi itibarıyla “JP Morgan Chase Bank N.V.” olarak değiştirilmiştir.
SOCIETE GENERALE (S.A.) PARİS MERKEZİ FRANSA İSTANBUL TÜRKİYE MERKEZ ŞUBESİ	1989	* 24 Mayıs 1989 tarih ve 20174 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan 89/14049 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Merkezi Fransa’nın Paris şehrinde bulunan Societe Generale Societe Anonyme unvanlı bankanın Türkiye’de şube açmasına izin verilmiştir. * Banka 15 Kasım 1989 tarihinde faaliyetlerine başlamıştır. * B.D.D.K.’nun 08.11.2007 tarih ve 2374 sayılı Kararına göre, Societe Generale S.A. İstanbul Merkez Şubesinin 5411 sayılı B.K.’nin 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (u) bendinde belirtilen “sigorta acenteliği” konusunda faaliyette bulunmasına, ilgili kamu kurumlarından gerekli izinlerin alınması kaydıyla, izin verilmiştir. * Banka, Türkiye’deki faaliyetlerini yabancı bir bankanın (merkezi Fransa) Türkiye merkez şubesi olarak İstanbul’da ve tek şube olarak sürdürmektedir. * Şubenin sermayesinin %100’ü Societe Generale S.A. Paris unvanlı Fransa’da mukim şirkete aittir. Bu şirket Fransa’da 1864 yılında kurulmuş olup, yaklaşık 103.000 çalışanı ile 76 ülkede bankacılık faaliyetinde bulunan Avrupa bölgesinin 6. en büyük finans kuruluşudur.

WESTLB AG MERKEZİ DUSSELDORF İSTANBUL MERKEZ ŞUBESİ	1986	* WestLB AG, kökleri Almanya'nın en büyük federe eyaleti olan Kuzey Ren-Vestfalya bölgesine dayanan bir Avrupa ticaret bankası olup, Almanya'nın önde gelen finansal hizmet kuruluşlarındandır. Almanya'da 1969'da kurulmuştur. * 21.05.1985 tarihinde "Standard Chartered Bank Plc." unvanıyla İngiltere'de kurulu şirketin Türkiye şubesi olarak 85/9520 sayılı B.K.K. ile Türkiye'de faaliyete başlamıştır. Kurum (İstanbul ve İzmir'de) şube açarak faaliyet gösteren yabancı bir banka statüsündedir. * Bankanın unvanı 21 Ağustos 1990 tarih 20612 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 90/698 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile "Westdeutsche Landesbank (Europe) A.G." olarak değişmiştir. Daha sonra bu ünvan, 7 Temmuz 1997 tarih ve 4326 sayılı Ticaret Sicili Memurluğu'nca tescil ettirilerek "Westdeutsche Landesbank Girozentrale" ve 7 Ekim 2002 tarihinde merkez Düsseldorf'ta alınan karar gereğince Ticaret Sicili Memurluğu'nca tescil ettirilerek "WestLB AG" olarak tekrar değiştirilmiştir. * Esas sözleşmesine göre şube için tahsis olunan sermaye 6.371.420 YTL'dir. * Kurumun merkezi Almanya Düsseldorf'tadır.

		* Kurumun İzmir Şubesi 24 Aralık 2002 tarihinde kapatılmıştır. Bu tarihten itibaren kurumun Türkiye'de tek şubesi bulunup bu şubenin merkezi İstanbul'dur. * Kurumun 14.11.2002 tarih ve 89 sayılı Borsa Dışı Alım Satım Aracılığı Yetki Belgesi ve 14.11.2002 tarih ve 89 sayılı Repo-Ters Repo Yetki Belgesi bulunmaktadır. * Şube 2006 yılında sermaye artırımına giderek 6,371 bin YTL olan sermayesi 54,029 YTL'ye yükseltilmiştir.

TABLO VII
TASFİYE OLMUŞ YABANCI SERMAYELİ VE TÜRKİYE'DE ŞUBE ŞEKLİNDE
ÖRGÜTLENMİŞ BANKALAR
(KAPALI BANKALAR)¹⁸⁰ HAKKINDA ÇEŞİTLİ BİLGİLER

BANKANIN UNVANI	KURULUŞU / ŞUBE AÇILIŞ TARİHİ	GEREKLİ AÇIKLAMALAR
BANCA COMMERCIALE ITALIANA	1919	* 28 Mart 1977'de banka Yönetim Kurulu'nun kararı ile tasfiye yoluna gitmiştir. * 8/3925 sayılı B.K.K.'na göre, T.T.K. ile B.K.'nun ilgili hükümleri gereğince tasfiyeye giren ve halen tasfiyesi devam etmekte bulunan ve bu suretle faaliyetine ara vermiş bulunan Banka Komerçiyale İtalyana'nın (İstanbul-İzmir'in) mevduat kabul etme ve bankacılık muamelelerinde bulunma mezuniyetinin kaldırılması; 7129 sayılı B.K.'nun 9 uncu maddesinin 1 inci fıkrasına göre, Bakanlar Kurulunca 21.11.1981 tarihinde kararlaştırılmıştır.
BANK OF CREDIT AND COMMERCE INTERNATIONAL	1982	1990'da tasfiye edilmiştir.

180 Bu listenin hazırlanmasında Türkiye Bankalar Birliği'nin internet adresinden ve kendi edindiğimiz çeşitli kaynaklardan yararlanılmıştır.

CREDIT SUISSE FIRST BOSTON	1998	Credit Suisse First Boston Türkiye İstanbul Merkez Şubesi, "Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunun 11.09.2003 tarih ve 1127 sayılı Kararı ile 4389 sayılı B.K.'nın 18'inci maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca" tasfiye sürecine girmiştir. Şubenin tasfiyesinin tesciline ilişkin işlemler 2 aylık sürenin sonu olan 1 Aralık 2003 tarihinde Ticaret Sicil Memurluğu nezdinde gerçekleştirilmiştir.
ING BANK N.V.	1997	B.D.D.K.'nın 01.05.2003 tarih ve 1037 sayılı Kararı ile 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nun 18 inci maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca ING BANK N.V.'nin tasfiye işlemlerine başlanması onaylanmıştır. Söz konusu banka 30 Haziran 2003 itibariyle mevduat kabul etmemek ve bankacılık işlemlerinde bulunmamak üzere tasfiyesine başlanmıştır.
KIBRIS KREDİ BANKASI LTD.	1989	* Bakanlar Kurulunun 21 Eylül 1988 tarih, 88/13316 sayılı kararıyla kurulmasına izin verilmiştir. 1989 Eylül'ünde faaliyetlerine başlamıştır.

		numaralı kararı ile, malî bünyesindeki olumsuzlukların giderilmesini teminen 4389 sayılı B.K.'nun 14'üncü maddesinin (2) numaralı fıkrası kapsamında alınması istenilen tedbirleri alamayan, giderleri karşılayamayan ve mali bünyesinin düzeltilmesi için gerekli olan kaynağı merkezden sağlama imkanı bulunmayan Merkezi Lefkoşa'da bulunan Kıbrıs Kredi Bankası Ltd. İstanbul-Türkiye Merkez Şubesi'nin, bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izni 4389 sayılı B.K.'nun 14'üncü maddesinin (3) numaralı fıkrasına istinaden 28.09.2000 tarihinden itibaren kaldırılmıştır. Dolayısıyla, bu bankanın 2000 yılında bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izni kaldırılmıştır.
MORGAN GUARANTY TRUST CO.	1999	* 14 Ağustos 1998 tarih ve 23433 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 98/11458 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulmasına izin alınmıştır. Bu husus 2 Haziran 1999 tarih ve 4803 sayılı Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde yayınlanmıştır. Hazine'nin 13 Ağustos 1999 tarih ve 58998 sayılı yazısı ile bankacılık işlemlerine başlama izni almıştır. * 21 Aralık 2001 tarih ve 5449 sayılı Ticaret Sicil Gazetesi'nde yayınlanan karar ile "Morgan Guaranty Trust Company Of New York" şirketinin "The Chase Manhattan Bank"a katılması suretiyle 10 Kasım 2001 tarihi itibarıyla birleşmişlerdir.

OSMANLI BANKASI A.Ş.	1863	* 4 Şubat 1863'de Osmanlı İmparatorluğu'nun en yüksek yetkilileri ile kurucuların Fransız ve İngiliz temsilcileri arasında "Bank-ı Osmanii Şahane (Otoman Bank)" adıyla kurulmuştur.¹⁸¹ 1923'de "Osmanlı Bankası A.Ş." adını almıştır. * 1913 tarihinden itibaren bankanın ana sermayedarlarından olarak Türkiye'de faaliyet gösteren BNP Paribas¹⁸² bu hisselerini 1996'da Garanti Bankası A.Ş.'ye ait Clover Investment'e satmıştır. * 11.12.2001 tarihinde Türkiye Garanti Bankası A.Ş.'ye devredilmiştir. Böylece Osmanlı Bankası Doğuş Grubuna ait olmuştur. Doğuş Grubu daha sonra Osmanlı Bankası A.Ş.'yi Garanti Bankası A.Ş. ile birleştirmiştir.
ROBOBANK NEDERLAND ¹⁸³	1998	3 Nisan 2002 tarih ve 24714 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 2 Nisan 2002 tarihli B.D.D.K.'nın 678 Sayılı Kararı ile, Rabobank merkezi Hollanda Utrecht İstanbul Türkiye Merkez Şubesinin bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izni kaldırılarak tasfiyesine onay verilmiştir.

181 RANCOURT François, Osmanlı Bankasının Tarihçesi, İstanbul, Aralık 1988, Sh. 1.

182 BNP Paribas'ın Türkiye'deki bankacılık serüveni bu şekilde sona ermemiştir. Bu banka aynı zamanda 1985 tarihinde Türkiye'de kurulan BNP Ak Dresdner Bank A.Ş.'nin %30 ortağıdır. Bilindiği üzere BNP Ak Dresdner Bank A.Ş.'nin yabancı ortaklarına ait hisse senetleri Akbank A.Ş. tarafından satın alınmış olup, bu banka birleşme yoluyla Akbank A.Ş.'nin bünyesine dahil olmuştur.

183 B.D.D.K.'nun 02.04.2002 tarih ve 678 sayılı Kararı ile, Rabobank Merkezi Hollanda Utrecht İstanbul Türkiye Merkez Şubesi'nin bankacılık yapma ve mevduat kabul etme izni kaldırılarak tasfiyesine onay verilmesi 4389 sayılı B.K.'nun 18'inci maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca uygun görülmüştür.

ULUSAL BANK T.A.Ş.	1985	* 1985 tarihinde “Saudi American Bank” adıyla yabancı bir banka olarak kurulmuştur. Ephesus Ltd. bünyesine geçmesiyle birlikte Saudi American Bank’ın unvanı 06.02.1997 tarih ve 4225 sayılı Ticaret Sicil Gazetesinde yayımlanarak Ulusal Bank T.A.Ş. olarak değiştirilmiş ve banka Türkiye’de şube açan yabancı bankalar grubundan Türkiye’de kurulmuş yabancı bankalar grubuna dahil edilmiştir.¹⁸⁴ numaralı B.D.D.K. kararı ile TMSF’na devredilmiştir. Bu kapsamda, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu’nun 189 numaralı kararı ile, zararı özkaynaklarını aşan, yükümlülüklerini vadesinde yerine getirmeyen,, faaliyetine devamı mali sistemin güven ve istikrarını tehlikeye düşüren Ulusal Bank T.A.Ş.’nin, temettü hariç ortaklık hakları ile yönetim ve denetiminin 4389 sayılı B.K.’nun 14 üncü maddesinin (3) numaralı fıkrasına istinaden Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna devredilmiştir.

184 Bankalarımız 1997, Sh. I-48.

		* 20 Mayıs 2001 tarih ve 24407 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 290 numaralı B.D.D.K. Kararı ile Sümerbank A.Ş. bünyesinde tüm aktif ve pasifiyle devren birleştirilmesine karar verilerek bankacılık lisansı kaldırılmıştır. Bu karar doğrultusunda Ulusal Bank T.A.Ş.'nin bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izni 4389 sayılı B.K.'nun 14'üncü maddesine istinaden kaldırılmasına karar verilmiş ve Sümerbank A.Ş. bünyesinde birleştirilmiştir.
TÜRK BANK LİMİTED	1981 ¹⁸⁵	* Bu banka Türkiye'de şube şeklinde faaliyet göstermekteydi. Merkezi Kıbrıs Türk Federe Devleti (K.T.F.D.) Lefkoşe şehrinde olup, 1981 yılında Türkiye'de şube açmasına izin verilmiştir. * 8/3600 sayılı B.K.K. kapsamında, Merkezi Kıbrıs Türk Federe Devleti (K.T.F.D.) Lefkoşe şehrinde bulunan Türk Bankası Limited'in Türkiye'de şube açmasına izin verilmesi ve getireceği sermayeye bu kararnameye ekteki şartlar çerçevesinde 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu hükümlerinin uygulanması Bakanlar Kurulunca 31.08.1981 tarihinde kararlaştırılmıştır.

185 Her ne kadar şube açma izni 1981 tarihinde verilmişse de bu şubenin açılış tarihi 1989 yılıdır. İlgili olarak bkz., Bankalarımız, 1993, Türkiye Bankalar Birliği, Mayıs 1994, Sh. 26.

		* Bakanlar Kurulu'nun 31 Ağustos 1981 tarih ve 8/3600 sayılı Kararı ile Türkiye'de şube açmasına izin verilen Türk Bankası Grubu, faaliyetlerine, 1982 yılında İstanbul'da, Kıbrıs'ta kurulu olan "Türk Bankası Limited"i İstanbul Merkez Şubelerini açarak başlamıştır. Daha sonra 2 Ekim 1991 tarih ve 21009 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Bakanlar Kurulu'nun 14 Eylül 1991 tarih ve 91/2256 sayılı Kararnamenin eki esaslar çerçevesinde "Turkish Bank A.Ş."nin kurulmasına, Türk Bankası Limited İstanbul Merkez Şubesi'ne ayrılmış ve ödenmiş sermayenin, kurulacak olan Turkish Bank A.Ş. sermayesine mahsup edilmesine ve Turkish Bank A.Ş.'nin kurulup, bankacılık işlemlerine ve mevduat kabulüne ait iznin alınmasını takiben Türk Bankası Limited'in İstanbul Merkez Şubesinin bilançosunda yer alan aktif ve pasif değerlerin Turkish Bank A.Ş.' ye devredilmesine karar verilmiştir. * Hazine'nin 25 Aralık 1991 tarih ve 56527 sayılı yazısı gereğince bankanın bankacılık işlemlerine ve mevduat kabulüne izin verilmiş, 27 Aralık 1991'den itibaren "Turkish Bank A.Ş." unvanı ile ayrı bir tüzel kişilik altında Türkiye'de kurulmuş yabancı bankalar grubuna geçerek faaliyetlerine devam etmiştir. * 7 Ocak 1998 tarihinde ise özel sermayeli mevduat bankaları grubuna geçmiştir.

AK ULUSLARARASI BANKASI A.Ş.	1985	* “Bnp-Ak Bankası A.Ş.” unvanı ile 1985 yılında özel sermayeli bankalar grubunda faaliyetlerine başlamıştır. * Bankanın ana hissedarları olan Akbank T.A.Ş., Banque Nationale de Paris Intercontinental ve Banque Nationale de Paris’in toplam %30 hissesini Devlet Planlama Teşkilatı Yabancı Sermaye Başkanlığı’ndan 24 Ağustos 1988 tarihinde alınan izne dayanarak 1989 yılında Dresdner Bank A.G.’ye satması ile hem ticari unvanı 27 Ocak 1989 tarihinde tescil ettirilerek “Bnp-Ak Dresdner Bank A.Ş.” olarak değişmiş hem de Türkiye’de kurulmuş yabancı bankalar grubuna geçmiştir.
BANK KAPİTAL TÜRK T.A.Ş.	1986	* 1986 yılında yabancı sermaye ile kurulan “Bank Indosuez”in 31 Aralık 1990 tarihinde unvanı “Bank Indosuez Türk A.Ş.” olarak değişmiş, Türkiye’de şube açan yabancı banka statüsünden Türkiye’de kurulmuş yabancı banka statüsüne geçmiştir. * “Bank Indosuez Türk A.Ş.” unvanı 8 Kasım 1993 tarihinde “Bank Indosuez Generale Euro Türk A.Ş. (Eurotürk Bank)”, 22 Mayıs 1995 tarihinde Ceylan Grubu’na geçmesiyle birlikte “Bank Kapital Türk A.Ş.” olarak değişmiştir.

		* 27 Ekim 2000 tarih ve 24213 (1. Mükerrer) Resmi Gazete'de yayınlanan 85 numaralı B.D.D.K. Kararı ile Bank Kapital T.A.Ş.'nin temettü hariç ortaklık hakları ile yönetim ve denetimi 4389 sayılı B.K.'nun 14'üncü maddesinin (3) ve (4) numaralı fıkralarına istinaden Fon'a devredilmiştir. * Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Yönetim Kurulu'nun 26 Ocak 2001 tarih ve 17 sayılı Kararı ile bankanın, Sümerbank A.Ş. bünyesinde tüm aktif ve pasifiyle devren birleştirilmesine ve bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izninin 4389 sayılı B.K.'nun 14'üncü maddesine istinaden kaldırılmasına karar verilmiştir. Bu karar, 178 numaralı B.D.D.K. Kararı başlığıyla Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.
BANK OF CREDIT AND COMMERCE INTERNATIONAL LTD.	1982	* 21 Kasım 1980 tarih ve 8/1967 sayılı Kararname ile İstanbul, İzmir ve İçel illerinde 3 şube açarak faaliyet göstermesine izin verilen Bank of Credit and Commerce International Ltd.'in bankacılık yapma ve mevduat kabul etme izni Türkiye'deki şubelerini kapatacak şekilde 20 Temmuz 1991 tarih ve 20935 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 91/1992 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kaldırılmıştır.

BİRLEŞİK TÜRK KÖRFEZ BANKASI A.Ő.	1988	* 1 Eylül 1987 tarihinde ve 87/12073 numaralı Bakanlar Kurulu kararıyla "Birleşik Türk Körfez Bankası A.Ő."nin kurulmasına izin verilmiş ve "ana sözleşme" 3 Aralık 1987 tarihli Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde yayınlanmıştır. * 7 Temmuz 1995 tarihinde, Doğuş Grubu'na geçmesi nedeniyle, Türkiye'de kurulmuş yabancı bankalar grubundan özel sermayeli mevduat bankaları grubuna geçmiştir. * 29 Ağustos 2001 tarih ve 24508 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 450 sayılı B.D.D.K. Kararı ile Osmanlı Bankası A.Ő. ve Birleşik Türk Körfez Bankası A.Ő. Genel Kurullarının devre dair kararlarının tescil edilmesine karar verilmiştir. Bu çerçevede, banka, Osmanlı Bankası A.Ő.'ye devredilmiştir.

FİBA BANK A.Ş.	1985	* Chemical Mitsui Bank A.Ş. unvanıyla yabancı bir banka olarak kurulmuştur. 1989 yılı sonunda bankanın ortaklık yapısı değişmiş, ana ortaklardan Mitsui Bank Limited bankanın % 51 hissesine sahip olmuştur. Böylece bankanın ünvanı Bakanlar Kurulunun 15 Eylül 1989 tarih ve 14566 sayılı izni ile 1 Aralık 1989 tarihinden geçerli olmak üzere "Türk Mitsui Bank A.Ş." olarak değişmiştir. * 1 Nisan 1992'de "Türk Sakura Bank A.Ş." unvanını almış, 23 Kasım 1999 tarihinde tamamının Fiba Grubu şirketlerine satılmasının ardından statüsü değişerek özel sermayeli mevduat bankaları grubuna dahil edilmiştir. * Bankanın unvanı 13 Nisan 2000 tarihinde Fiba Bank A.Ş. olarak değişmiştir. B.D.D.K.'nın 3 Nisan 2003 tarih ve 1023 sayılı Kararı ile Fiba Bank A.Ş., Finans Bank A.Ş.'ye devredilmesine karar verilmiştir. Bankanın devre dair genel kurul kararlarının tescil edilmesiyle ilgili mevzuat uyarınca tüm hak ve borçları ile mevduatı Finans Bank A.Ş.'ye intikal etmiş, tüzel kişiliği 9 Nisan 2003 tarihinde İstanbul Ticaret Sicili'nden sildirilerek sona ermiştir.

INTERBANK A.Ş.	1888	* 1988 yılında Selanik'te yabancı sermaye ile ve "Selanik Bankası T.A.Ş." unvanıyla kurulmuş, 1912 yılında merkezi İstanbul'a taşınmıştır. 1969 yılında ticari ünvanı "Uluslararası Endüstri ve Ticaret Bankası" olarak değişmiş, 1978 yılında statüsü değişerek yabancı bankalar grubundan özel sermayeli mevduat bankaları grubuna geçmiştir. * 31 Mart 1989 tarihi itibarıyla Türk ortaklarının payı %71,94'e yükselince yeniden unvanı değişmiş 1990 yılında "Interbank A.Ş." adını almıştır. Bu karar 30 Kasım 1990 tarih ve 2663 sayılı Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde yayınlanmıştır. * 1996 yılında Çukurova Grubu'ndan Nergis Holding'e geçmiştir. 6 Ocak 1999 tarih ve 892 sayılı Başbakanlık Makamı oluru ile 7 Ocak 1999 tarihinde Fon'a devredilmiştir. B.D.D.K.'nın 15 Haziran 2001 tarih ve 346 sayılı Kararı ile banka 2 Temmuz 2001 tarihinde Etibank A.Ş. bünyesinde birleştirilmiş ve bu tarihte kapanmıştır.
KOÇBANK A.Ş.	1981	"American Express I.B.C." 1981 yılında yabancı banka olarak kurulmuştur. Koç Grubu'nun 1986 yılında Amerikan Express'in %51 hissesini satın almasıyla birlikte bankanın unvanı "Koç Amerikan Bank A.Ş." olarak değişmiştir.

		* 1992 yılına kadar hisselerini %100'e yükselten Koç Grubu, aynı yıl bankayı iştiraklerinden biri haline getirmiş, bankanın unvanı 1993 yılında "Koçbank A.Ş." olarak değiştirilmiştir. * Koç Topluluğu'nun finans sektöründe büyüme kararı alması ile Mart 2001'de Koç Finansal Hizmetler A.Ş. (KFH) kurulmuştur. KFH'in kurulması ile başlayan yapılanma sürecinde yaşanan önemli gelişmelerden biri de, UniCredito Italiano (UCI) ile stratejik ortaklık kurulması olmuştur. Her iki hissedarın KFH'nin % 50 hissesine sahip olduğu anlaşma Ekim 2002'de imzalanmıştır. 28 Eylül 2005 tarihinde, daha önce Çukurova Grubu Şirketleri ve Fon'un sahip olduğu % 57,4 oranındaki Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. hisseleri, Koçbank A.Ş.'nin mülkiyetine geçmiştir. Koçbank A.Ş.'nin, tüzel kişiliği sona ermek suretiyle, tüm hak, alacak, borç ve yükümlülükleriyle birlikte Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.'ye devredilmesine ilişkin işlemlere başlanmasına B.D.D.K.'nun 30 Mayıs 2006 tarih 5911 sayılı yazısı ile izin verilmiştir. * 1 Ekim 2006 tarih ve 26306 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 28 Eylül 2006 tarih ve 1990 sayılı B.D.D.K. kararı ile Koçbank A.Ş., tüm hak, alacak, borç ve yükümlülükleri ile birlikte ve tüzel kişiliği tasfiyesiz sona ermek suretiyle Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.'ye devredilmiştir.

THE AMERICAN EXPRESS BANK CO.	1955	* 1961 yılında tasfiye olmuştur.
YURT TİCARET VE KREDİ BANKASI A.Ş. (YURTBANK)	1993	* 7 Eylül 1993'de "Eurocredit Türk Fransız Ticaret Bankası A.Ş." ünvanıyla yabancı banka olarak kurulmuş, bankanın Balkaner Grubu'na geçmesiyle birlikte 6 Ekim 1994'de ünvanı "Yurt Ticaret ve Kredi Bankası A.Ş." olarak değişerek özel sermayeli mevduat bankaları grubuna geçmiştir. * 22 Aralık 1999 tarih ve 23914 (Mükerrer) sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 21 Aralık 1999 tarih ve 99/13765 sayılı Kararnamenin Eki Karar ile Fon'a devredilmiştir. * Fon Yönetim Kurulunun 26 Ocak 2001 tarih ve 17 sayılı Kararı ile bankanın, Sümerbank A.Ş. bünyesinde birleştirilmesine ve bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izninin 4389 sayılı B.K.'nin 14'üncü maddesine istinaden kaldırılmasına karar verilmiştir. Bu karar 178 numaralı B.D.D.K. Kararı başlığıyla 18 Şubat 2001 tarih ve 24322 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.
BANCA DI ROMA S.P.A. MERKEZİ ROMA İSTANBUL ŞUBESİ	1911	* "Banca di Roma" ünvanı ile 1911 yılında faaliyetlerine başlamış, 1992 yılında ünvanı "Banca di Roma S.P.A." olarak değişmiştir. Böylece Türkiye'de faaliyet gösteren ilk İtalyan bankası olarak 1911 tarihinden 2007 tarihine kadar Türkiye'de faaliyet göstermiştir.

		* 8/2763 sayılı B.K.K. kapsamında, Merkezi İtalya'da bulunan BANCO DI ROMA'nın Türkiye'ye ayrılmış olan 15.358.758,51 (Onbeşmilyon üçyüzellisekizbin yediyüzellisekiz) TL. tutarındaki sermayesini Bankanın DCM alacaklarını kullanarak 100.000.000 (yüzmilyon) TL.sına çıkartması ve Türkiye'deki tüm sermayesine B.K.K.'nın ekinde yer alan şartlar dahilinde 6224 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanması, Bakanlar Kurulunca 16/4/1981 tarihinde kararlaştırılmıştır. * Şubenin yurt dışı merkezinin dahil olduğu Capitalia bankacılık grubunun ana firması Capitalia Holding S.P.A. 01.10.2007 tarihi itibarıyla UniCredito Italiana S.P.A. ile birleştiğinden; şube bu tarihten itibaren UniCredito Italiano S.P.A. grubu dahilinde faaliyet göstermektedir. * Yurt dışında gerçekleştirilen bu birleşme neticesinde Türkiye'deki şube unvanı da değiştirilmiştir. Eski unvan Banca di Roma S.p.A. Merkezi Roma İstanbul Şubesi iken Unicredit Banca di Roma S.p.A. Merkezi Roma İstanbul Şubesi olarak değiştirilmiştir. Değişiklik 26.03.2008 tarihli T.C. Ticaret Sicil Gazetesi'nde tescil edilmiştir.

		* Kurum 2007 yılında Yapı Kredi Bankası A.Ş.'nin bünyesine katılmıştır. Banca Di Roma İstanbul Şubesinin Yapı Kredi bünyesine katılmasına ilişkin anlaşma UniCredit ve Capitalia arasında imzalanmıştır. Anlaşma uyarınca Banca Di Roma İstanbul Şubesi'ndeki tüm müşteri hesapları, 8 Aralık 2007 tarihine kadar Yapı Kredi Şubelerine aktarılacaktır. * Şube; Müdürler Kurulu'nun 17.03.2008 tarihli kararıyla tasfiye sürecini başlatmış olup, bu maksatla B.D.D.K.'ya gerekli izin için müracaat edilmiş ve gerekli diğer işlemleri başlatmış bulunmaktadır.

EK: 2
YABANCI BANKALARA İLİŞKİN OLARAK VERGİ VE DİĞER MEVZUATTA
YAPILAN DEĞİŞİKLİKLERİ GÖSTEREN METİNLER HAKKINDA BİLGİLER

TABLO I
7129 VE 3182 BANKACILIK KANUNUNA İLİŞKİN MEVZUAT METİNLERİ

BANKACILIK MEVZUATI; KANUN METİNLERİ

KANUN NUMARASI	YAYIMLANDIĞI RESMİ GAZETE TARİHİ	RESMİ GAZETE NUMARASI
3182 sayılı Bankacılık Kanunu	02.05.1985	18742
3222 sayılı Kanun	15.06.1985	18785
3291 sayılı Kanun	03.06.1986	19126
3332 sayılı Kanun	31.03.1987	19417
3494 sayılı Kanun	25.11.1988	20000
3794 sayılı Kanun	13.05.1992	21227
4358 sayılı Kanun	04.04.1998	23307

BANKACILIK MEVZUATI; KANUN HÜKMÜNDE KARARNAME METİNLERİ

KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMENİN NUMARASI	YAYIMLANDIĞI RESMİ GAZETE TARİHİ	RESMİ GAZETE NUMARASI
Bankalar Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin 512 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname	16.09.1993	21700
Bankalar Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin 538 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname	22.06.1994	21968

BANKACILIK MEVZUATI; YÖNETMELİKLER

YÖNETMELİK ADI	YAYIMLANDIĞI RESMİ GAZETE TARİHİ	RESMİ GAZETE NUMARASI
Yeminli Mali Müşavirlerin Bankalar Kanunu'nun 46 ncı Maddesine Göre Yapacakları Tasdike İlişkin Usûl ve Esaslar Hakkında Yönetmelik	31.05.1995	22229
Bankaların Kuruluş ve Faaliyete Geçme Esaslarına İlişkin Yönetmelik	21.06.1995	22320
Bankaların Şube Açma Esaslarına İlişkin Yönetmelik	21.06.1995	22320
Bankalarda Bağımsız Denetim Yapacak Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Yönetmelik	21.03.1997	22940
Bankaların Kuruluş ve Faaliyete Geçme Esaslarına İlişkin Yönetmelik'te Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	26.03.1997	22945
Bankalarda Bağımsız Denetim Yapacak Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Yönetmelik'de Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik	30.05.1997	23004
Bankaların Şube Açma Esaslarına İlişkin Yönetmelik'te Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	17.06.1998	23375

BANKACILIK MEVZUATI; BAKANLAR KURULU KARARLARI

BAKANLAR KURULU KARAR NUMARASI	YAYIMLANDIĞI RESMİ GAZETE TARİHİ	RESMİ GAZETE NUMARASI
8/3925 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı	18.12.1981	17548
8/2763 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı	20.12.1981	17550
8/3600 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı	21.12.1981	17551
85/9855 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı	21.09.1985	18875
Bankalar Kanununun 32'nci Maddesi Gereğince Bankalarca Tesisi Gereken Karşılıklar Hakkında 85/10128 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı	11.12.1985	18955
87/11440 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı	11.02.1987	19369
88/12576 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı	04.03.1988	19744
88/12937 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı	23.05.1988	19820
90/999 sayılı Serbest Bölgelerde Banka Kurulması ve Yabancı Bankaların Şube Açma Esaslarına Dair Bakanlar Kurulu Kararı	20.10.1990	20671
91/2166 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı	11.09.1991	20988
92/2875 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı	22.04.1992	21207
93/4189 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı	07.04.1993	21545
Banka Kredilerinin Niteliklerine Uygun Olarak Muha-beleştirilmesi, Değerlendirilmesi ve Kredi Karşılıkları Hakkında 97/10497 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı	11.01.1998	23227
96/7931 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı	09.04.1996	22606

BANKACILIK MEVZUATI; TEBLİĞLER

TEBLİĞ NUMARASI	YAYIMLANDIĞI RESMİ GAZETE TARİHİ	RESMİ GAZETE NUMARASI
3182 Sayılı Bankalar Kanunu'na Dair 1 Numaralı Tebliğ	21.11.1985	18935
3182 Sayılı Bankalar Kanunu'na İlişkin 2 Numaralı Tebliğ	13.02.1986	19018
3182 Sayılı Bankalar Kanunu'na İlişkin 3 Numaralı Tebliğ	31.12.1986	19328
3182 Sayılı Bankalar Kanunu'na İlişkin 4 Numaralı Tebliğ	23.05.1988	19820
3182 Sayılı Bankalar Kanunu'na İlişkin 5 Numaralı Tebliğ	22.06.1989	20203
3182 Sayılı Bankalar Kanunu'na İlişkin 6 Numaralı Tebliğ	26.10.1989	20324
3182 Sayılı Bankalar Kanunu'na İlişkin 7 Numaralı Tebliğ	20.03.1992	21177
3182 Sayılı Bankalar Kanunu'na İlişkin 8 Numaralı Tebliğ	01.04.1993	21539
3182 Sayılı Bankalar Kanunu'na İlişkin 9 Numaralı Tebliğ	01.04.1993	21539
3182 Sayılı Bankalar Kanunu'na İlişkin 10 Numaralı Tebliğ	29.09.1993	21713
3182 Sayılı Bankalar Kanunu'na İlişkin 11 Numaralı Tebliğ	09.02.1995	22197
3182 Sayılı Bankalar Kanunu'na İlişkin 12 Numaralı Tebliğ	09.02.1995	22197
3182 Sayılı Bankalar Kanunu'na İlişkin 13 Numaralı Tebliğ	20.05.1995	22288
3182 Sayılı Bankalar Kanunu'na İlişkin 14 Numaralı Tebliğ	01.12.1995	22480
3182 Sayılı Bankalar Kanunu'na İlişkin 15 Numaralı Tebliğ	16.05.1996	22638
3182 Sayılı Bankalar Kanunu'na İlişkin 16 Numaralı Tebliğ	19.11.1996	22822
3182 Sayılı Bankalar Kanunu'na İlişkin 17 Numaralı Tebliğ	08.02.1997	22902
3182 Sayılı Bankalar Kanunu'na İlişkin 18 Numaralı Tebliğ	27.01.1998	23243
3182 Sayılı Bankalar Kanunu'na İlişkin 19 Numaralı Tebliğ	17.02.1998	23261
3182 Sayılı Bankalar Kanunu'na İlişkin 20 Numaralı Tebliğ	21.07.1998	23409
90/999 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı Hakkında 1 Numaralı Tebliğ	19.12.1990	20730
Bankaların Konsolide Mali Tablolar Düzenlemesine ve Konsolide Mali Tabloların İlanına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ	10.05.1997	22985

97/10497 sayılı Kararname Eki "Banka Kredilerinin Niteliklerine Uygun Olarak Muhasebeleştirilmesi, Değerlendirilmesi ve Kredi Karşılıkları Hakkında Karar"a İlişkin 1 sayılı Tebliğ	17.02.1998	23261
Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ	30.06.1998	23388 (Mükerrer)
Yabancı Para Net Genel Pozisyon/Sermaye Tabanı Standart Rasyosuna İlişkin Tebliğ	01.03.1995	22217
Yabancı Para Net Genel Pozisyon/Sermaye Tabanı Standart Rasyosuna İlişkin Tebliğ'de Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tebliğ	07.08.1996	22720
"Yabancı Para Net Genel Pozisyon / Sermaye Tabanı" ve "Yabancı Para Net Vadeli İşlem Pozisyonu/ Sermaye Tabanı" Standart Rasyolarının Bankalarca Hesaplanmasına ve Uygulanmasına İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ	30.06.1998	23388 (Mükerrer)
"Yabancı Para Net Genel Pozisyon / Sermaye Tabanı" Standart Rasyosunun Bankalarca Hesaplanmasına ve Uygulanmasına İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ	29.08.1998	23448
Bağımsız Denetim Kuruluşları Tarafından Yapılacak Banka Denetimleri Hakkında Tebliğ	24.12.1987	19674
Bağımsız Denetim Kuruluşlarına İlişkin 2 Numaralı Tebliğ	09.03.1991	20809

TABLO II
4389 BANKALAR KANUNUNA İLİŞKİN MEVZUAT METİNLERİ
BANKACILIK MEVZUATI; KANUN METİNLERİ

KANUN NUMARASI	YAYIMLANDIĞI RESMİ GAZETE TARİHİ	RESMİ GAZETE NUMARASI
4389 sayılı Bankalar Kanunu	23.06.1999	23734
4491 sayılı Bankalar Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun	19.12.1999	23911
4672 sayılı Bankalar Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun	29.05.2001	24416
4684 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	03.07.2001	24451
4743 Sayılı Malî Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (Mükerrer)	31.01.2002	24657
4842 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	24.04.2003	25088
5020 Sayılı Bankalar Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun	26.12.2003	25328
5189 Sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	02.07.2004	25510
5228 Sayılı Bazı Kanunlarda ve 178 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	31.07.2004	25539
5354 sayılı Bankalar Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	28.05.2005	25828

BANKACILIK MEVZUATI; YÖNETMELİKLER

YÖNETMELİK ADI	YAYIMLANDIĞI RESMİ GAZETE TARİHİ	RESMİ GAZETE NUMARASI
Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmeliğın	27.06.2001	24445
Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Yönetmeliğı	03.08.2001	24482
Bankaların Kuruluşu ve Hisse Devirleri İçin Yapılacak İzin Başvurularının Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik	19.11.2000	24235

BANKACILIK MEVZUATI; BAKANLAR KURULU KARARLARI

BAKANLAR KURULU KARAR NUMARASI	YAYIMLANDIĞI RESMİ GAZETE TARİHİ	RESMİ GAZETE NUMARASI
2005/9219	11.08.2005	25903

BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURULU KARARLARI

KARAR NUMARASI	YAYIMLANDIĞI RESMİ GAZETE TARİHİ	RESMİ GAZETE NUMARASI
59 sayılı Karar	28.09.2000	24184
85 sayılı Karar	27.10.2000	24213 (Mükerrer)
Banka Kuruluşunda veya Mevcut Bankaların Hisselerinin Devralınmasında ya da Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Bünyesinde Bulunan Bankaların Hisselerini Satın Almak Üzere Başvuracaklarda Aranacak Koşullara İlişkin Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu Kararı	05.11.2000	24221
178 sayılı Karar	18.02.2001	24322
189 sayılı Karar	28.02.2001	24332 (Mükerrer)
290 sayılı Karar	20.05.2001	24407
379 sayılı Karar	10.07.2001	24458
450 sayılı Karar	29.08.2001	24508
678 sayılı Karar	03.04.2002	24714
1023 sayılı Karar	06.04.2003	25071
1381 sayılı Karar	15.10.2004	25614
1695 sayılı Karar	13.09.2005	25935

TABLO III
5411 BANKACILIK KANUNUNA İLİŞKİN MEVZUAT METİNLERİ
BANKACILIK MEVZUATI; KANUN METİNLERİ

KANUN NUMARASI	YAYIMLANDIĞI RESMİ GAZETE TARİHİ	RESMİ GAZETE NUMARASI
5411 sayılı Bankacılık Kanunu	01.11.2005	25983 (Mükerrer)
5472 sayılı Bankacılık Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	14.03.2006	26108

BANKACILIK MEVZUATI; YÖNETMELİKLER

KANUN NUMARASI	YAYIMLANDIĞI RESMİ GAZETE TARİHİ	RESMİ GAZETE NUMARASI
Yabancı Para Net Genel Pozisyon/Özkaynak Standard Oranının Bankalarca Konsolide Ve Konsolide Olmayan Bazda Hesaplanması Ve Uygulanması Hakkında Yönetmelik	01.11.2006	26333
Finansal Holding Şirketleri Hakkında Yönetmelik	01.11.2006	26333
Bankaların İradi Tasfiyeleri Hakkında Yönetmelik	01.11.2006	26333
Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelik	01.11.2006	26333
Bankalarca Kredilerin Ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi Ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik	01.11.2006	26333
Mevduat Ve Katılım Fonunun Kabulüne, Çekilmesine Ve Zamanaşımına Uğrayan Mevduat, Katılım Fonu, Emanet Ve Alacaklara İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik	01.11.2006	26333
Bankalarca Yıllık Faaliyet Raporlarının Hazırlanmasına Ve Yayınlanmasına İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik	01.11.2006	26333
Bankaların Üst Yönetimine Atanacakların Bildirimi, Yemin Ve Mal Beyanında Bulunulması Ve Karar Defterlerinin Tutulmasına İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik	01.11.2006	26333
Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelik	01.11.2006	26333
Bankalar ve Konsolide Denetime Tabi Kuruluşlarca Yapılabilecek Bağış ve Yardımlara İlişkin Yönetmelik	01.11.2006	26333
Bankaların Özkaynaklarına İlişkin Yönetmelik	01.11.2006	26333
Bankaların Kıymetli Maden Alım Satımına ve Alacaklarından Dolayı Edindikleri Emtia ve Gayrimenkullerin Elden Çıkarılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik	01.11.2006	26333

Bankaların Birleşme, Devir, Bölünme Ve Hisse Değişimi Hakkında Yönetmelik	01.11.2006	26333
Bankalara Değerleme Hizmeti Verecek Kuruluşların Yetkilendirilmesi Ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik	01.11.2006	26333
Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluş Ve Faaliyet Esasların Hakkında Yönetmelik	01.11.2006	26333
Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine Ve Değerlendirilmesi İlişkin Yönetmelik	01.11.2006	26333
Bankaların İzne Tabi İşlemleri İle Dolaylı Pay Sahipliğine İlişkin Yönetmelik	01.11.2006	26333
Bankaların Muhasebe Uygulamalarına Ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte	01.11.2006	26333
Bankaların Destek Hizmet Alımlarına Ve Bu Hizmeti Verecek Kuruluşların Yetkilendirilmesine İlişkin Yönetmelik	01.11.2006	26333
Bankaların Likidite Yeterliliğinin Ölçülmesine Ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik	01.11.2006	26333
Bankaların Kurumsal Yönetim İlkelerine İlişkin Yönetmelik	01.11.2006	26333
Derecelendirme Kuruluşların Yetkilendirilmesine Ve Faaliyetlerine İlişkin Esaslar Hakkında Yönetmelik	01.11.2006	26333
Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik	01.11.2006	26333
Bankalarda Bağımsız Denetim Gerçekleştirecek Kuruluşların Yetkilendirilmesi Ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelikte	01.11.2006	26333
Bankalarda Bağımsız Denetim Kuruluşlarınca Gerçekleştirilecek Bilgi Sistemleri Denetimi Hakkında Yönetmelik	16.05.2006	26170
Bankalarda Bağımsız Denetim Kuruluşlarınca Gerçekleştirilecek Bilgi Sistemleri Denetimi Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	17.08.2006	26262
Finansal Kiralama, Faktoring Ve Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik	10.10.2006	26315
Banka Kartları ve Kredi Kartları Hakkında Yönetmelik	10.03.2007	26458
Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Tarafından Yapılacak Denetime İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	10.03.2007	26458
Finansal Sektör Komisyonunun Çalışma Usûl ve Esasları Hakkında Yönetmelik	28.04.2006	26152
Bankaların İzne Tabi İşlemleri İle Dolaylı Pay Sahipliğine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	24.07.2007	26592
Bankaların İzne Tabi İşlemleri ile Dolaylı Pay Sahipliğine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	05.04.2008	26838

BANKACILIK MEVZUATI; BAKANLAR KURULU KARARLARI

BAKANLAR KURULU KARAR NUMARASI	YAYIMLANDIğI RESMİ GAZETE TARİHİ	RESMİ GAZETE NUMARASI
2006-11345	15.12.2006	26377

BANKACILIK MEVZUATI; TEBLİĞLER

TEBLİĞ NUMARASI	YAYIMLANDIğI RESMİ GAZETE TARİHİ	RESMİ GAZETE NUMARASI
Bankalarda Bağımsız Denetim Kuruluşlarınca Gerçekleştirilecek Bilgi Sistemleri Denetimine İlişkin Rapor Formatı Hakkında Tebliğ	05.12.2006	26367
Türkiye'de Açılan Temsilciliklerin Faaliyetlerine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ	01.04.2008	26834

BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURULU KARARLARI

KARAR NUMARASI	YAYIMLANDIğI RESMİ GAZETE TARİHİ	RESMİ GAZETE NUMARASI
1918 sayılı Karar	07.07.2006	26221
1947 sayılı Karar	10.08.2006	26255
1997 sayılı Karar	17.10.2006	26322
2029 sayılı Karar	28.11.2006	26360
2196 sayılı Karar	05.06.2007	26543
2248 sayılı Karar	31.07.2007	26599
2262 sayılı Karar	07.08.2007	26606
2366 sayılı Karar	10.11.2007	26696
2374 sayılı Karar	10.11.2007	26696
2384 sayılı Karar	27.11.2007	26713
2441 sayılı Karar	22.01.2008	26764
2503 sayılı Karar	04.03.2008	26806
2506 sayılı Karar	04.03.2008	26806
2520 sayılı Karar	18.03.2008	26820

ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARI

KARAR NUMARASI	YAYIMLANDIĞI RESMİ GAZETE TARİHİ	RESMİ GAZETE NUMARASI
Esas No: 2006/20 Karar No: 2006/6	01.03.2006	26095
Esas No: 2006/33 Karar No: 2006/10	15.03.2006	26109
Esas No: 2006/33 Karar No: 2006/36	10.01.2007	26399
Esas No: 2006/20 Karar No: 2006/25	10.01.2007	26399

TABLO IV
YABANCI BANKA HUKUKU VE YABANCI BANKALARIN VERGİLENDİRİLMESİ İLE İLGİLİ DOĞRUDAN VEYA DOLAYLI OLARAK VERGİ MEVZUATINDA YER ALAN KANUNLAR VE KANUNLARDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLERİ GÖSTEREN KANUNLAR

KANUN NUMARASI	YAYIMLANDIĞI RESMİ GAZETE TARİHİ	RESMİ GAZETE NUMARASI
3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu	15.06.1985	18785
3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzlukla Mücadele Kanunu	04.05.1990	20508
4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun	13.12.1994	22140
4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun	08.03.1995	22221
4651 Sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	05.05.2001	24393
4783 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu, Vergi Usul Kanunu, Kurumlar Vergisi Kanunu, Veraset Ve İntikal Vergisi Kanunu, 4306 Sayılı Kanun, 4481 Sayılı Kanun Ve 4562 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	09.01.2003	24988
4875 sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu	17.06.2003	25141
5084 sayılı Yatırımların ve İstihdamın Teşviki ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	06.02.2004	25365
5281 sayılı Vergi Kanunlarının Yeni Türk Lirasına Uyumu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	31.12.2004	25687 3. Mükerrer
5429 sayılı Türkiye İstatistik Kanunu	18.11.2005	25997
5527 sayılı Gelir Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun	07.07.2006	26221
5615 sayılı Gelir Vergisi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	04.04.2007	26483

TABLO V
YABANCI BANKALARIN HUKUKİ DÜZENİNİ İLGİLENDİREN YÖNETMELİKLER

YÖNETMELİK ADI	YAYIMLANDIĞI RESMİ GAZETE TARİHİ	RESMİ GAZETE NUMARASI
İstanbul Atatürk Hava Limanı Serbest Bölgesi Kıyı (Off-Shore) Bankacılığı Merkezi Yönetmeliği	27.02.1991	20799
Serbest Bölgeler Uygulama Yönetmeliği	10.03.1993	21520
Bankaların Kuruluş ve Faaliyete Geçme Esaslarına İlişkin Yönetmelik	21.06.1995	22320
Bankaların Şube Açma Esaslarına İlişkin Yönetmelik	21.06.1995	22320
Bankaların Kuruluş ve Faaliyete Geçme Esaslarına İlişkin Yönetmelik'te Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	26.03.1997	22945
Bankaların Şube Açma Esaslarına İlişkin Yönetmelik Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	17.06.1998	23375

TABLO VI
YABANCI BANKA HUKUKU VE BU KURUMLARIN VERGİLENDİRİLMESİ İLE İLGİLİ DOĞRUDAN VEYA DOLAYLI OLARAK VERĐİ MEVZUATINDA YER ALAN BAKANLAR KURULU KARARLARI

BAKANLAR KURULU KARARI NUMARASI	YAYIMLANDIĞI RESMİ GAZETE TARİHİ	RESMİ GAZETE NUMARASI
85/10178 sayılı B.K.K.	26.12.1985	18970
88/13643 sayılı B.K.K.	30.12.1988	20035
90/999 sayılı B.K.K.	20.10.1990	20671
93/5147 sayılı B.K.K.	31.12.1993	21805
98/11466 sayılı B.K.K.	13.08.1998	23432
99/13646 sayılı B.K.K.	30.11.1999	23892 (Mükerrer)
2000/1514 sayılı B.K.K.	08.12.2000	24254
2003/6575 sayılı B.K.K.	30.12.2003	25332
2005/9219 sayılı B.K.K.	11.08.2005	25903
2006/10731 sayılı B.K.K.	23.07.2006	26237
2006/11447 sayılı B.K.K.	30.12.2006	26392

TABLO VII
YABANCI BANKA HUKUKU İLE İLGİLİ DOĞRUDAN VEYA DOLAYLI OLARAK
MEVZUATIMIZDA YER ALAN GENEL TEBLİĞLER

TEBLİĞ NUMARASI	YAYIMLANDIĞI RESMİ GAZETE TARİHİ	RESMİ GAZETE NUMARASI
Serbest Bölgelerde Banka Kurulması ve Yabancı Bankaların Şube Açma Esaslarına Dair 18/9/1990 Tarih ve 90/999 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı Hakkında 1 No.'lu Tebliğ	19.12.1990	20730
31 seri numaralı K.V.K. Genel Tebliği	03.04.1986	19067
46 seri numaralı K.V.K. Genel Tebliği	11.01.1994	21815
47 seri numaralı K.V.K. Genel Tebliği	27.03.1994	21887
85 seri numaralı K.V.K. Genel Tebliği	04.09.2004	25573
76 seri numaralı K.V.K. Genel Tebliği	26.06.2002	24797
46 seri numaralı K.D.V.K. Genel Tebliği	17.03.1995	22230
345 sıra numaralı V.U.K. Genel Tebliği	28.02.2005	25741
348 sıra numaralı V.U.K. Genel Tebliği	12.05.2005	25813
1 seri numaralı Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması Genel Tebliği	15.05.1996	22637
2003/3 sayılı İç Ticaret Tebliği	25.07.2003	25179

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

APAK, Sudi: Uluslararası Bankacılık-Finansal Sistemler, Bilim Teknik Yayınevi, İkinci Baskı, İstanbul-1995.

ARKAN, Sabih: Ticarî İşletme Hukuku, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Yayın No: 276, Ankara-1993.

ARTUN, Tuncay: Türkiye'de Bankacılık, 2. Basım, Tekin Yayınevi, İstanbul-1979.

BATTAL, Ahmet: Bankalar Kanunu Şerhi (Sorularla Banka Hukuku), Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, Yayın No: 234, Eylül 2003.

ÇELİKEL, Aysel: Milletlerarası Özel Hukuk, Genişletilmiş 6. Bası, Beta Yayınları, Yayın No: 584, İstanbul-2000.

ÇEVİK, Orhan Nuri: Türk Ticaret Kanunu, Seçkin Yayınevi, Ankara-1993.

EKMEKÇİ, Esra: Kurumlar Vergisinde Dar Yükümlülük, Kazancı Hukuk Yayınları No: 132, İstanbul-1994.

EKREN, Nazım: Uluslararası Bankacılık ve Türkiye Örneği, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Birinci Baskı, Yayın No: 282, Ekonomi Dizisi: 21, İstanbul-1986.

İSPİR, Ekrem: Danıştay Dördüncü Daire Kararları, Gelir, Kurumlar, Vergi Usul ve Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında, İstanbul-1991.

KANETİ, Selim: Türk Hukukunda Bankaların Gözetimine Toplu Bakış, Avrupa Topluluğu'nda Banka Hukuku, İstanbul 1992.

KIZILOT, Şükrü: Danıştay Kararları ve Özelgeler (Muktezalar), Yaklaşım Yayınları, 6. Cilt, Ankara-2002.

KIZILOT, Şükrü: Danıştay Kararları ve Özelgeler (Muktezalar), 7. Cilt, Yaklaşım Yayınları, Ankara-2005.

KOCAİMAMOĞLU, Sururi: Bankacılık Ansiklopedisi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları No: 208, 3. Baskı, Ankara-1983.

KURU Baki-ARSLAN Ramazan-YILMAZ Ejder: İcra ve İflas Hukuku, Ders Kitabı (3. baskı), Sevinç Yayınevi, Ankara, Ekim-1988.

KURU, Baki: İflas ve Konkordato Hukuku, Tıpkıbasım, 2. Basım, Evrim Basın-Yayın-Dağıtım, Yayın No: 22, Ankara-1988.

ÖZTAN, Fırat: Notlu Sistematik Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat, Turhan Kitabevi, Birinci Basım, Ankara-1986.

RANCOURT François, Osmanlı Bankasının Tarihçesi, Mas Matbaacılık A.Ş., İstanbul, Aralık 1988.

SEVİĞ, Vedat Raşit: Türkiye'nin Yabancılar Hukuku, İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 2856, İstanbul-1981.

TARLAN, Selim: Tarihte Bankacılık, Maliye ve Gümrük Bakanlığı Araştırma, Plânlama ve Koordinasyon Kurulu Yayını No: 1986/281 Ankara-1986.

TEKİNALP, Ünal: Türk Mali Kurumlar Hukuku, Cilt I, Banka Hukukunun Esasları, Beta Yayınları, Yayın No.: 153, Hukuk Dizisi: 70, 1. Bası, İstanbul-1988.

YILDIRIM Ali Haydar-KOLOTOĞLU Olcay: Anonim ve Limited Şirketlerin Kuruluşu Tasfiyesi Birleşmesi Devri Nevi Değişikliği Bölünme ve Hisse Değişimi, Yaklaşım Yayınları, 1. Baskı, Ağustos 2003.

ZARAKOLU, Avni: Cumhuriyetin 50. Yılında Memleketimizde Bankacılık, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları No. 61.

MAKALELER

BAŞAK, Levent: "Özel Beyanname", Vergi Sorunları, Sayı: 163, Nisan 2002, Sh. 102-114.

BAŞAK, Levent: "Türkiye'de Şube Açmadan Bankacılık Faaliyetinde Bulunan Yabancı Bankaların Elde Ettikleri Faiz Gelirlerinin Vergilendirilmesi Esasları ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlu Bazı Hususların Analizi ve Çözüm Önerileri", Vergi Sorunları, Yıl: 29, Sayı: 208, Ocak 2006, Sh. 71-82.

BAŞAK, Levent: "Off-Shore Bankaların Vergilendirilmesinde Bir Danıştay Kararının Eleştirisi ve Konu Hakkındaki Düşüncelerimiz", Vergi Sorunları, Sayı: 218, Kasım 2006, Sh. 102-109.

BAŞAK, Levent: "Dar Mükellefiyete Tâbi Kurumların Kurumlar Vergisi Kanunu'nun Tasfiye Hükümleri Karşısındaki Durumu", Vergici ve Muhasebeci ile Diyalog, Yıl: 18, Sayı: 185, Eylül 2003, Sh. 125-128.

BAŞAK, Levent: "Kanuni ve İş Merkezi Türkiye'de Bulunan Şirketlerin Serbest Bölge Dışında ve Serbest Bölge İçinde Açtıkları Şubelerde Tutulacak Defterler ve Defterlerin Tasdik Esasları", Vergici ve Muhasebeci ile Diyalog, Yıl: 19, Sayı: 189, Ocak 2004, Sh. 158-168.

BAŞAK, Levent: "Dar Mükellef Kurumların Tevkif Usulüyle Vergilendirilmesi (I)", Mükellefin, Sayı: 120, Aralık 2002, Sh. 36-51.

BAŞAK, Levent: "Dar Mükellef Kurumların Tevkif Usulüyle Vergilendirilmesi (II)", Mükellefin, Sayı: 121, Ocak 2003, Sh. 90-106.

BAŞAK, Levent: "Yabancı Gerçek ve Tüzel Kişilerin Türkiye'de Taşınmaz Mal Tasarrufları (I)", Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, Sayı: 5, Mayıs 2004, Sh. 120-130.

BAŞAK, Levent: "Yabancı Gerçek ve Tüzel Kişilerin Türkiye'de Taşınmaz Mal Tasarrufları (II)", Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, Sayı: 6, Haziran 2004, Sh. 84-96.

BAŞAK, Levent: "Saklama Bankası veya Şirketleri ve Aracı Kurumlar Dar Mükellefiyete Tabi Kurumun Daimi Temsilcisi Olarak Kabul Edilebilir Mi?", Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, Sayı: 7, Temmuz 2004, Sh. 27-37.

BAŞAK, Levent: "Dar Mükellefiyete Tâbi Kurumlar 5520 Sayılı KVK'nun Tasfiye Hükümlerine Tâbi Midir?", Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, Sayı: 32, Ağustos 2006, Sh. 31-41.

BAŞAK, Levent: "Dar Mükellefiyete Tâbi Yabancı Kurumlarda Tarhiyatın Muhatapsız Kalması Riski Var Mıdır?", Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, Sayı: 47, Kasım 2007, Sh. 61-69.

BAŞAK, Levent: "Serbest Bölgede Şubesi Bulunan Firmaların 4884 Sayılı Kanuna Göre Şube Defterlerinin Tasdiki İşlemleri", Yaklaşım, Yıl: 11, Sayı: 132, Aralık 2003, Sh. 131-138.

BAŞAK, Levent: "5084 Sayılı Kanun Hükümleri Uyarınca Tam Mükellefiyete Tâbi Kurumlarca Serbest Bölgelerden Elde Edilen Kazançların Vergilendirilme Esasları", Yaklaşım, Yıl: 12, Sayı: 136, Nisan 2004, Sh. 424-439.

BAŞAK, Levent: "Dar Mükellefiyete Tabi Kurumlarca veya Yabancı Sermayeli Şirketlerce Türkiye'de Elde Edilen Kazanç ve/veya İratların Yurt Dışına Transferinde Herhangi Bir Sınırlama Mevcut Mudur?-I", Yaklaşım, Yıl: 13, Sayı: 146, Şubat 2005, Sh. 102-106.

BAŞAK, Levent: "Dar Mükellefiyete Tabi Kurumlarca veya Yabancı Sermayeli Şirketlerce Türkiye'de Elde Edilen Kazanç ve/veya İratların Yurt Dışına Transferinde Herhangi Bir Sınırlama Mevcut Mudur?-II", Yaklaşım, Yıl: 13, Sayı: 147, Mart 2005, Sh. 125-131.

BAŞAK, Levent: "5444 Sayılı Kanun ile Yabancıların Taşınmaz Mal Tasarruflarına Yönelik Olarak Yapılan Değişikliklerin Yabancılar Hukuku Açısından Değerlendirilmesi ve Yapılması Gerekenler-I", Yaklaşım, Yıl: 14, Sayı: 161, Mayıs 2006, Sh. 96-100.

BAŞAK, Levent: "5444 Sayılı Kanun ile Yabancıların Taşınmaz Mal Tasarruflarına Yönelik Olarak Yapılan Değişikliklerin Yabancılar Hukuku Açısından Değerlendirilmesi ve Yapılması Gerekenler-II", Yaklaşım, Yıl: 14, Sayı: 162, Haziran 2006, Sh. 389-391.

BAŞAK, Levent: "Bir Vergilendirme Yöntemi Olarak Dar Mükellefiyete Tâbi Kurumlarda Yıllık Beyan Esasında Vergilendirme-I", Maliye ve Sigorta Yorumları, Yıl: 17, Sayı: 388, 15 Mart 2003, Sh. 127-136.

BAŞAK, Levent: "Bir Vergilendirme Yöntemi Olarak Dar Mükellefiyete Tâbi Kurumlarda Yıllık Beyan Esasında Vergilendirme-II", Maliye ve Sigorta Yorumları, Yıl: 17, Sayı: 389, 1 Nisan 2003, Sh. 126-133.

BAŞAK, Levent: "Serbest Bölgelerde Bankacılık Faaliyetinde Bulunan Kurumların Vergilendirilmesi-1", Maliye ve Sigorta Yorumları, Yıl: 17, Sayı: 393, 1 Haziran 2003, Sh. 126-136.

BAŞAK, Levent: “Serbest Bölgelerde Bankacılık Faaliyetinde Bulunan Kurumların Vergilendirilmesi-2”, Maliye ve Sigorta Yorumları, Yıl: 17, Sayı: 394, 15 Haziran 2003, Sh. 139-144.

BAŞAK, Levent: “Serbest Bölgelerde Bankacılık Faaliyetinde Bulunan Kurumların Vergilendirilmesi-3”, Maliye ve Sigorta Yorumları, Yıl: 17, Sayı: 395, 1 Temmuz 2003, Sh. 130-131.

BAŞAK, Levent: “Serbest Bölgelerde Bankacılık Faaliyetinde Bulunan Kurumların Vergilendirilmesi-4”, Maliye ve Sigorta Yorumları, Yıl: 17, Sayı: 396, 15 Temmuz 2003, Sh. 161-170.

TEZLER, ETÜDLER VE YAYIMLANMAMIŞ BİLİM RAPORLARI

ARSLAN, Fuat: Kurumlar Vergisinde Tevkifat Müessesesi, T.C. Maliye ve Gümrük Bakanlığı, Gelirler Genel Müdürlüğü, Yayınlanmamış Yeterlik Etüd Raporu, Ankara, 1993.

GÖZÜBÜYÜK, Faruk: Kıyı Bankacılığı, Yayınlanmamış Bilim Raporu, İzmir-1998.

SÖZLÜKLER VE DİĞER YAYINLAR

Bankalarımız, 1997, 1998, 1999, 2000, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları.

Danıştay Dergisi, Yıl: 31, Sayı: 104, Ankara-2001.

DEVELLİOĞLU, Ferit: Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Aydın Kitabevi, Sözlük Dizisi: 1, Ankara-2005.

İngilizce-Türkçe Redhouse Sözlüğü, Sev Matbaacılık, Yirmialtıncı Baskı İstanbul-1997.

Sabah Gazetesi, 1 Eylül 2001, Cumartesi.

